

De rachitide sive morbo puerili; qui vulgo the rickets dicitur. Tractatus / opera primò ac potissimùm Francisci Glissonii ... conscriptus: adscitis ... Georgio Bate & Ahasuero Regemortero.

Contributors

Glisson, Francis, 1597-1677
Bate, George, 1608-1669
Regemorter, Assuerus, 1614-1650

Publication/Creation

Londini : Impensis Joannis Williams, 1655.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/gdpug3s6>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

M.B.

GLISSON F.
DE
RACHITIDE

1665

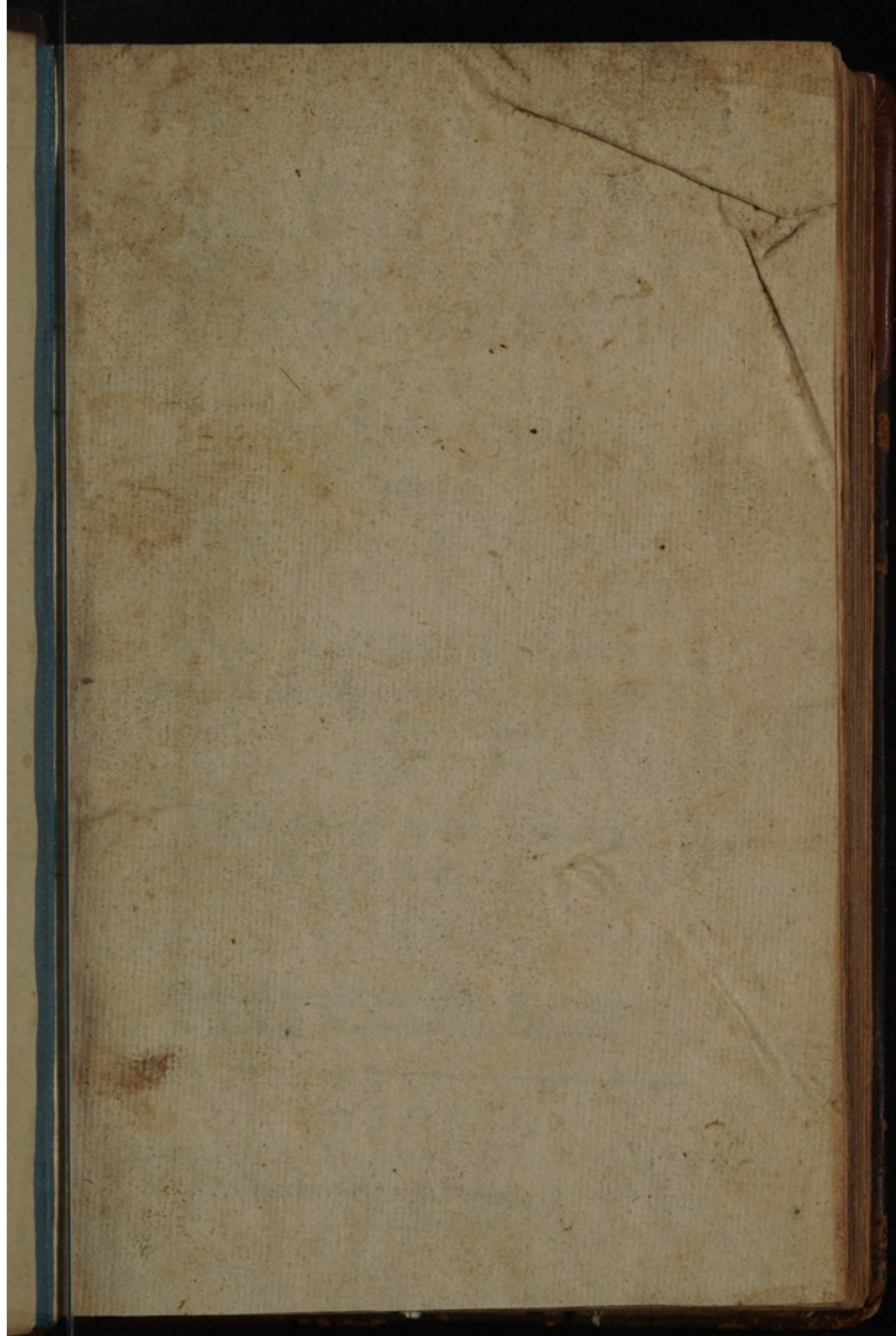
MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

GLISSON, F.

65375/A

M

IX5

175
DE
RACHITIDE
SIVE
MORBO PUERILI;

Qui vulgò
The *Rickets* dicitur,
Tractatus;

Opera primò ac potissimùm
FRANCISCI GLISSONII
Doctoris & publici Professoris Medi-
cinæ in almâ *Cantabrigiæ* Academia,
& Socii Collegii Medicorum
Londinensium, conscriptus:

Adscitis in operis societatem
GEORGIO BATE,
&
AHASUERO REGEMORTERO

Medicina quoque Doctoribus, & pariter Sociis
Collegii Medicorum Londinensium.

LONDINI,
Impensis **JOANNIS WILLIAMSON**
sub signo *Coronæ*, in Cœmeterio D. *Pauli*
M DC LV.

RACHITIDE

MORBO PUELLI

The Sickly children

Of the Kingdom of England

FRANCIS CHILDS

Doctor of Medicine

of the University of London

Author of the

GEORGIO DATE

ANASUERO REDEMPTOR

Chilts's paper Doctor of the University of London

LEWIS

Impressor JOHANNES WILLIAMS

in the City of London D. Paris

PLacet robis, ut Tracta-
tus de *RACHITIDE*,
five Morbo Puerili, qui vulgò
the Rickets dicitur, imprima-
tur.

Jo. Clerk Præses.
Mauritius Williams Eq.
Aur. Censor.

Georgius Ent Censor.
Foannes Micklethwait
Censor.

Ahasuerus Regemorter
Censor.

Ad Lectorem Præfatio.

Nte quinquennium, (Lecto benevole!) nonnulla huiusmodi affectum spectantia in privatis conventibus (quos aliquot Medici exercitationis in Artis operibus gratiâ interdum habere solemus) mutuò invicem scriptis chartis communica-
vamus. Quum ea viam ad ulteriorem conditionis tum curationis huiusmodi morbi indaginem quodammodo straxissent; operæ pretium postea visum fuit chartas illas ad incudem denuo revocare, & (excerptis ex iis quæ huiusmodi usui essent accommodata) integrum de hoc affectu tractatum concinnare. Cura ista communi suffragio concredita fuit Dⁿⁱ Bate, & Dⁿⁱ Regemortero, quibus primò placuit negotium hoc secundum futuri Tractatus

Præfatio.

Etatis partes inter se dividere, singulisque proprium suum pensum assignare. Sed cum Dr *Glissonius* suam partem (quæ investigationem Essentiæ hujus morbi comprehendebat) accuratè utriusque judicio contexuisset, atque in ea multa à communibus Medicorum placitis (licet fortè minùs à veritate) aliena in medium attulisset; mutavimus consilium, primaque totius operis stamina ipsi soli pertexenda commisimus, nè partes nimium heterogeneæ sibi que diffformes tandem exsurgèrent. Accepit conditionem, eâ tamen lege, ut dum in hac Sparta ornanda occupatus esset, cæteri duo sæpius cum ipso convenirent, & symbola sua ex propriis circa hunc affectum observationibus in subtegmen conferrent, quæque illius studio delineata & constructa proferrentur, horum examen tum judicium, mox ut sub manibus nascebantur, subirent. Atque ità tan-

Præfatio:

dem hoc qualecunque opus ad umbilicum perductum est, idque jam in publicum producimus nequaquam impulsæ scribendi prurigne (quod Epidemicum hujus ævi est cacoëthes) sed eo tantum fine, ut cum nobis solis nati non simus, hæc qualiacunque quæ cum ad tenellæ ætatis (in qua magna ex parte præsens, totum verò futurum genus humanum conclusum est) salutem, tum Reipublicæ literariæ incrementum utcunque facere possent, communia redderemus; quo etiam aliorum doctissimorum ingenia ad similes in essentias morborum eorumque causas inquisitiones faciendas, & nostras hæc Lucubrationes examinandas perfectioresque aliquando reddendas invitaremus. Cæterum obscura hujus Affectûs essentia, & nostrum in hoc novo stadio percurrendo ausum, veniam (vel tacentibus nobis) apud te postulant, & ut defectus

Præfatio.

bi- in
nam
uod
hes)
folis
que
agna
rum
sa-
ncre
om-
alio-
imi-
nque
& no-
nan-
red-
ob-
, &
rur-
enti-
t de-
ctus

fectus, lapsus, errorésque horum cona-
tuum mitiori perstringantur censurâ,
jure meritóque efflagitant. Denique
noli à nobis hîc expectare pictum ser-
monem, & Rhetorum flosculis con-
spersum;

*Nobis non licet esse tam disertis,
Qui musas colimus severiores.*

Neque etiam materiæ conditio pati-
tur ejusmodi fucum : isto modo

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Vale, (Amice Lector !) atque eo ani-
mo hæc evolve, quo Tibi damus, hoc
est, candido & benevolo.

F. G.

G. B.

A. R.

Nomina

Nomina eorum ^{Drum} qui scriptis
chartis observationes suas in prima
nostra super hoc affectu exercitatione
contulerunt.

D. F. GLISSON. Dr T. SHEAFE.
Dr G. BATE. Dr A. REGEMORTER.
Dr R. WRIGHT, *defunctus*. Dr N. PA-
GET. Dr J. GODDARD. Dr E. TRENCH.
Collegii Medicorum Londinensium
Socii.

Elenchus

F. G.

G. B.

A. R.

Nomina

Elenchus Capitem, brevísque synopsis
Articulorum præcipuorum in
singulis contentorum.

C A P. I.

A ntiquitas & prima origo hujus morbi, no- men ejusdem, hujusque derivatio.	Pag. 1
Morbum hunc esse novum	p. 1
Primus ejus locus natalis.	p. 3
Nomen vulgare.	ibid.
Nomen huic morbo appositè qua- drans.	p. 5

C A P. II.

<i>Anatomicae observationes collectæ ex inspe- ctione & dissectione corporum hoc morbo extin- ctorum.</i>	p. 8
Observata quæ citra dissectionem de- nudato defuncto exterius occur- runt.	p. 10
Quæ aperto Abdomine.	p. 12
Quæ aperto Thorace.	p. 13
Quæ aperto Capite, observan- tur.	p. 15

C A P. III.

<i>Ad faciliorem inventionem essentia morbi, supposita quadam proponuntur. Primum, de Essentia</i>	
--	--

Elenchus Capitum.

*Essentia sanitatis. Secundum, de Essentia morbi.
Tertium, de triplici divisione sanitatis & morbi.
Explicatio tertiæ divisionis usûsque ejusdem.
Descriptio constitutionis naturalis, ejusdem ex-
altatio. Quartum suppositum de combinatione
trium constitutionum in iisdem partibus. p. 17*

Divisio constitutionis, in qua consistit
Essentia sanitatis & morbi, in natura-
lem, vitalem, & animale, hujusque
divisionis explicatio. p. 19

Descriptio constitutionis naturalis .
p. 23

C A P. I V.

*Essentiam hujus morbi non consistere in con-
stitutione Animali, nec Vitali, sed Naturali, non
quæ Organica, sed quæ Similari. Limitationes tres
proponuntur. p. 26*

Primam ac radicalem hujus morbi
essentiam consistere in frigida ac hu-
mida intemperie cum defectu ac tor-
pore spirituum insitorum concurren-
tibus in constitutione insita partium
primò affectarum. p. 35

C A P. V.

*Examen sententiæ propositæ per partes. 1°.
morbum esse intemperiem frigidam. Object. &
Resp. 2°. Esse humidam. 3°. Consistere in spi-
rituum inopia. Object. et Resp. 4° In spirituum
torpore. p. 37*

Plura

Elenchus Capituli.

Plura concurrere ad temperamentum
calidum insitum constituendum
quàm solum spiritum insitum. p. 44

C A P. VI.

Pars primò in hoc morbo affecta. p. 48

Non Cor aut Cerebrum. p. 48

An Hepar sit subiectum primæ essentiae
hujus morbi? *ibid.*

Argumentorum quæ Affirmativam
suadeant, solutio. p. 49

Negativa asseritur. p. 53

An Pulmones sint subiectum primæ
essentiae hujus morbi? p. 56

Negativa asseritur. p. 57

Partes primò affectas esse spinalem me-
dullam calvariam egressam; Nervos
omnes ab eadem productos; deniq;
omnes partes membranofas ac fi-
brofas ad quas nervi isti deferun-
tur. p. 58

An ossa inter eas accensenda? p. 59

Negatur. *ibid.*

C A P. VII.

Secundaria hujus morbi Essentia. p. 62

Tonus Partium in quo consistat. p. 63

Tonum Partium in hoc affectu esse vi-
tium, & esse quidem

1°. Nimis laxum. p. 64

2°. Nimis flaccidum. p. 65

3°. Nimis mollem. *ibid.*

4°. Nimis

Elenchus Caputum.

4°. Nimis lubricum interné. p. 66

Dari internam & similem quandam incorporibus naturalibus lubricitatem, etsi ea à Philosophis prætermissa sit. p. 66

Eam lubricitatem esse vel Oleosam seu pinguem, Aquosam, spirituosam, salinam, & fortè terrestrem. p. 68

Partes primò affectas internâ lubricitate aquosâ præter naturam esse affectas. p. 69

Tonum partium in hoc affectu vitiatum non esse causam morificam. p. 71

Neque esse merum symptoma. *ibid.*

Sed morbum esse. p. 71

Et quidem partem totius affectûs. p. 74

Quæ à primaria affectûs essentiâ dependet, adeoque esse partem essentialiæ secundariæ. *ibid.*

Magnam esse dependentiam toni vitiati à prima hujus morbi essentia. p. 77

C A P. VIII.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione vitali. p. 80

Divisio Constitutionis vitalis in Originalem & Participatam. *ibid.*

Subjectum Constitutionis vitalis originalis non Cor esse. *ibid.*

Sed spiritum vitalem.

Elenchus Caputum.

C A P. I X.

Vitiata generatio spirituum vitalium in hoc morbo; et an id vitium sit pars ejus essentiae secundaria?

p. 84

C A P. X.

Vitiata distributio vitalium spirituum in hoc affectu; et an sit pars essentiae ejus secundaria?

p. 90

Vitia distributionis tria.

p. 90

Circuitum sanguinis non esse difficilem in hoc morbo.

ibid.

Duae causae praecipuae celeritatis circuitus sanguinis.

p. 93

Quatuor causae impellentes sanguinem, & qualiter haec se habeant in praesenti affectu.

p. 94

De irritatione Arteriarum ejusque causis.

p. 99

De renixu partium contra pulsum.

ibid.

Ejus species, & causae.

p. 103

Deficere irritationem pulsus in hoc Affectu.

p. 104

C A P. X I.

Inaequalitas distributionis, in hoc affectu.

p. 106

Ea probatur.

p. 107

Et phaenomenis quibusdam ulterius confirmatur.

p. 108

C A P.

Elenchus Capitem.

C A P. XII.

Vitia Constitutionis vitalis participatæ in hoc affectu.

p. 112

In quibus consistat constitutio vitæ participatæ.

ibid.

Explicatio primæ ejus partis, quæ est unio sanguinis arteriosi cum substantiâ partium solidarum.

p. 113

Explicatio secundæ ejus partis, quæ est calor vitalis in partibus solidis excitatus.

p. 116

Conditiones caloris vitalis secundum naturam se habentis.

p. 117

Explicatio tertiæ partis constitutionis vitæ participatæ quæ est vivificatio & exaltatio constitutionis naturalis.

p. 120

Quænam sit adæquata causa & subiectum omnium naturalium facultatum?

p. 121

Vitia facultatum naturalium in hoc affectu.

p. 122

C A P. XIII.

Vitia Organica constitutionis insitæ in hoc affectu.

p. 123

Quinque summa capita vitiorum Organicorum in hoc morbo.

ibid.

Communem eorum omnium causam ferè esse ἀλογολογίαν seu improporcionatam nutritionem partium.

p. 124

a

Dux

Elenchus Capitem.

Duæ causæ hujus alogotrophix designantur. p. 125

Cur partes primariò affectæ hîc extenuentur? p. 126

Cur caput præsertim cerebrum, & Hepar nimum in hoc affectu augeantur? p. 127

Protuberantiæ ossium in hoc affectu causæ. p. 128

Ossa in multis cum Parenchymatis viscerum convenire. p. 129

Ossa non omnino Arteriis destitui. *ibid.*

Medullam non esse ossium alimentum; sed quoddam eorum excrementum seu secrementum. p. 131

Vitiatorum Dentium in hoc affectu causæ. p. 136

Curvitatæ ossium causæ. p. 138

Inflexionis Articulorum causæ. p. 143

Inflexionis spinæ causæ. p. 145

Angustix & Acuminationis Pectoris causæ. p. 147

C A P. XIV.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione Animalis. p. 163

Descriptio constitutionis animalis magis conformis opinioni veterum de facultate animali. p. 164

Descriptio ejusdem sec. aliquorum neotericorum opinionem de facultate animali. *ibid.*

Elenchus Capitulorum.

Vitia constitutionis animalis in hoc affectu. p. 167

Cur sensus non æquè hic lædatur ac motus? p. 170

C A P. XV.

Rachitidis Causæ, & 1°. quæ ad Parentes attinent. p. 171

Duo summa caussarum hujus morbi genera. p. 172

An & quatenus morbus hic dici possit hæreditarius? *ibid.*

Morbum hæreditarium esse propriè vel impropiè sic dictum. *ibid.*

Utrumq; rursus duplicem esse. p. 173

Cur Infantes rarissimè hunc affectum ante partum incurrant. p. 176

Cur ii, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, graviùs ac periculosiùs laborent. p. 175

Enumeratio caussarum quæ ex parte Parentum hunc morbum produ-
cunt. p. 176

1°. Quæ ante conceptionem à vitio totius corporis Parentum procedunt, ad 4 Classes reductæ. *ibid.*

1. Ad intemperiem frigidam & humidam materiæ ex quâ semen generatur, ejusque causæ. p. 177

2. Ad inopiam spirituum insitorum in istâ materiâ, ejusque causæ. *ibid.*

3. Ad

3. Ad

Elenchus Capitulorum.

3. Ad Torporem materiæ istius. p. 178
Hujus causæ. p. 179

4. Ad vitiosas dispositiones Parentum
qui ipsi fortè in sua pueritia hoc
morbo laboraverint.

II° Vitia in ipsis partibus genitalibus
Parentum residentia quatenus pos-
sint esse causæ ante conceptionem.
p. 181

Causæ ex parte matris hunc morbum
post conceptionem producentes. p.
182

C A P. XVI.

*Causæ hujus morbi Pueris post partum inci-
dentes.* p. 184

An morbus hic sit contagiosus? Ne-
gativa asseritur. p. 185

Quid potissimum requiratur ad mor-
bum propriè contagiosum constitu-
endum. p. 186

Causæ post Partum hunc morbum in-
vehentes ad 2 Classes reductæ. p. 187

De Aëre, & extrinsecus occurrentibus,
quatenus possint esse causæ hujus
morbi. p. 188

De Gibo & Potu intusque assump-
tis. p. 192

De Motu, Quiete, Actionibus, & Exer-
citiis. p. 193

De somno & vigiliis. p. 194
De

Elenchus Capitum.

De Excretis & retentis præter naturam. p. 195

Plures dari species excretorum quàm vulgò statui solet. p. 196

Singulas tamen excretorum species nondum nobis esse satis notas. p. 197

Causæ internæ hujus morbi. p. 198

Quomodo Bilis possit esse hujus morbi causa. p. 200

Quomodo Melancholia hujus morbi causa esse possit. p. 201

Quomodo Pituita hujus morbi causa esse possit. p. 202

Quomodo sudor excedens vel deficiens, ut & indebita transpiratio hujus morbi causa esse possit. p. 203

C A P. XVII.

Morbi antecedanei, qui hujus morbi causa esse possunt. p. 204

Tria horum morborum genera. *ibid.*

Qui morbi huic sint affines & congeneres. p. 205

Quomodo morbi emaciantes corpúsque quovis modo extenuantes possint esse hujus morbi causa. p. 207

Tria genera morborum corpus extenuantium. p. 208

Pucros rarissimè à soporosis affectibus

Elenchus Caputum.

in hunc morbum incidere, & cur ?

p. 210

Qui morbi sint, qui frequentius solent
torporem huic morbo proprium in-
vehere.

p. 211

C A P. XVIII.

*Cur ætate grandiores non æquè ac pueri huic
morbo sint obnoxii ?*

p. 212

Juniores pueros frigidiori tempera-
mento esse præditos quàm seniores.
& cur ?

p. 213

Plura requiri ad constitutionem tem-
peramenti calidi, quàm spiritum in-
situm, & calorem insitum.

p. 214

Differre revera intemperiem humidam
quæ pueris, ab illa quæ senibus con-
tingit, & quomodo.

p. 215

Quæ ætas juniorum rariùs, quæ fre-
quentiùs huic affectui sit obnoxia.

p. 219

Cur Infantes recens nati rarissimè affi-
ciantur ?

ibid.

Lac muliebre saluberrimum Infantibus
alimentum.

p. 220

Exceptis certis casibus.

p. 221

Cur Infantes à nono mense ad sesqui-
annum ætatis indies hoc morbo fre-
quentiùs infestentur ?

p. 221

Error

Elenchus Capitem

Error Nutricum quæ debiliores infantes præmaturè vestibus induunt, notatur. Et, quando Fasciæ Infantibus sint exuendæ, ostenditur. p. 222

Cur morbus hic frequentissimè pueros post sesquiannum ætatis usque ad secundum cum dimidio affligat? p. 223

An ætate grandiores unquam in hunc affectum incidant?

Affirmativa asseritur sub certis limitationibus. p. 224

Historia morbi adultis apud nos interdum contingentis huic puerili morbo multum adsimilis. p. 226

Observatio Trigenarii morbo huic perquam simili laborantis. p. 227

C A P. XIX.

Cur in Anglia frequentius hic morbus occurrat quàm in aliis regionibus? & An sit Anglis vernaculus? p. 230

Quatuor conditiones, ut morbi dicantur propriè vernaculi. p. 231

Qui morbi impropriè dicantur vernaculi. p. 233

Morbus propriè dictus vernaculus quotuplex. p. 234

Angliæ temperies frigida & humida. p. 237

Angliæ

Elenchus Capitula.

Anglia regio admodum prolifera.

p. 239

Diuturna pax occasio est effœminationis corporum incolarum.

p. 241

Morbus hic longius latiusque extenditur quàm vulgò credi solet.

p. 242

Mollior vitæ ratio tractu temporis familias enervare solet.

p. 243

Morbus hic non propriè dici potest Anglis vernaculus.

p. 244

C A P. X X.

Differentia morbi Rachitidis. pag. 245

1. Differentiæ, ratione plurium vel pauciorum partium essentiæ secundariæ hujus morbi.

p. 247

Quæ partes essentiæ secundariæ sint inseparabiles à primariâ essentiâ hujus morbi.

p. 248

Quo ordine Organica vitia huic morbo superveniant.

ibid.

2. Differentiæ à magnitudine.

pag. 250

3. Differentiæ à vehementiâ morbi.

p. 251

4. Differentiæ à viribus ægrotantis.

ibid.

5. Differentiæ à Temporibus morbi.

p. 252

Approbatio

Elenchus Capitum.

Approbatio divisionis Temporum
morbi sec. Galenum, & ejusdem de-
fectus notatus. p. 253

Nova Augmenti divisio. *ibid.*

Duplex declinatio morbi. p. 254

Differentiæ respectu caussarum. pag.
256

Differentiæ à morbis complicatis. pag.
257

Qui morbi quandam dependentiam ab
hoc morbo ejusve caussis habeant.
ibid.

Morborum horum caussæ. p. 258. &
259

C A P. XXI.

Signa morbi Rachitidis, & 1° Diagnostica.
p. 261

Signum Pathognomonicum latius ex-
tenditur quàm vulgò solet. p. 262

Ejus in hoc sensu definitio. p. 263

Quinque Fontes signorum diagnosti-
corum hujus morbi. p. 265

Signa ad actiones animales spectantia.
ibid.

Signa quæ spectant ad irrationalem
partium nutritionem. p. 268

Signa quæ respiciunt Respirationem.
p. 272

Signa quæ spectant ad vitalem in-
fluxum

Elenchus Caputum.

fluxum.

p. 274

Signa quædam vaga.

ibid.

C A P X X I I.

Signa differentiarum Rachitidis, sive Diacritica.

p. 275

Signa præsentis Rachitidis in principio adhuc existentis.

p. 277

Signa reliquorum Temporum hujus morbi.

p. 278, 279

Signa morbi nativi improprie sic dicti.

p. 280

Signa hujus morbi ex integro post partum contracti.

p. 281

Signa morborum qui cum hoc affectu complicari solent, & quandam dependentiam ab eo ejusve causis habent.

p. 283, & 284

Aliorum morborum complicatorum signa.

p. 284, 285, 286

C A P. X X I I I.

Signa prognostica in morbo Rachitide.

pag.

287

C A P. X X I V.

Methodus ad Praxin, tum Indicationes in genere.

p. 294

Quid Experientia, quid Ratio ?

ibid.

Quid Indicatio ?

p. 295

Quid Indicans ?

p. 296

Quid

Elenchus Capitem.

Quid Indicatum?	p. 298
Cognatio officii medici cum actione Indicatâ.	p. 300
Collatio utriusque cum Scopis medi- cis.	p. 301
Ad quam intellectûs operationem In- dicatio pertineat.	p. 308
Differentiæ Indicationum.	p. 313
Duo Indicata abstracta generalissima, viz. Conservatio, & Correctio	p. 314.
Tria generalia Indicantia.	p. 318

C A P. XXV.

<i>Curativæ Indicationes.</i>	p. 320
-------------------------------	--------

C A P. XXVI.

<i>Indicationes Præservativæ</i>	p. 324
----------------------------------	--------

C A P. XXVII.

<i>Indicatio Conservativa, seu Vitalis.</i>	p. 328
Indicationem vitalem esse in plures species divisibilem.	p. 329
Esse quoq; divisibilem in partes.	p. 331

C A P. XXVIII.

<i>Usus rectæque administratio Indicationum præ- dictarum.</i>	p. 335
--	--------

Quæ comprehendantur sub usu Indica- tionum.	ibid.
--	-------

De Consensu & Dissensu Indica- tionum.	ibid.
---	-------

Circumstantiarum actionum Indica- tarum	
--	--

Elenchus Caputum.

tarum inventio. pag. 337

An morbus vel ejus causa prius à me-
dico invadi debeat? p. 341

C A P. XXIX.

*Materia medica propositis Indicationibus re-
spondens, & primò χεῖρας γινῆ.* p. 344

De Aurium scarificatione. *ibid.*

Conjectura nostra cur concha Auris
præ cæteris ejus partibus in hoc af-
fectu scarificetur. p. 346

Utilitas scarificationis Aurium in hoc
affectu. p. 347

Fonticuli utilitas in hoc affectu. p. 348

Ad hoc remedium non adscendendum
nisi necessitas urgeat. *ibid.*

Modus commodus Fonticulum ad nu-
cham excitandi. p. 349

Hirudinum usus plùs nocere quàm
prodesse videtur. p. 350

Cucurbitulæ cum scarificatione impro-
bantur ut noxiæ: sine scarificatione,
ut inutiles. *ibid.*

Nisi alterutras efflagitet alius aliquis
complicatus affectus. p. 351

Vesicatoria interdum utiliter hìc adhi-
bentur. *ibid.*

Horum commoda in hoc casu. p. 352

Et incommoda. p. 353

Ligaturarum usus in hoc morbo cu-
rando. *ibid.*

Cau-

Elenchus Capitem.

Cautiones observandæ in harum usu.
pag. 354

Fasciarum usus & modus eas concin-
nandi. *ibid.*

Ocrearum fibulatarum cum Ferulis
constructio. P. 355

C A P. XXX.

*Materia pharmaceutikē, & 1° Eluentia primas
vias.* P. 358

Remediorum Pharmaceuticorum di-
visio. *ibid.*

Enematum usus, eorūque Formulæ
quædam. P. 359

Emeticorum utilitas. P. 360

Cautiones circa horum usum obser-
vandæ. P. 362

Formulæ quædam eorum. P. 363

Cathartica Lenitiva, & cautiones cir-
ca eorum usum. P. 364

C A P. XXXI.

Præparantia, eorūque usus. P. 367

Horum genera. *ibid.*

Quæ evacuatio magis, quæ minùs præ-
parationem exigit. *ibid.*

Quæ præparatio quibus humoribus
debeatur. *ibid.*

Viarum præparatio. *ibid.*

Præparatio respectu Partium. P. 368

Conditiones Præparantium in hoc
affectu. P. 369

Per

Elenchus Capitum.

Per Epicrasin humores esse in hoc affectu exigendos. p. 369

Simplicia Præparantia. p. 370

Composita. p. 371

C A P. XXXII.

Evacuantia Electivè. p. 372

Quæ sint rejicienda. *ibid.*

Rhabarbari in hoc affectu excellens utilitas. p. 374

Purgantia electivè simplicia. *ibid.*

Composita quædam. p. 375

C A P. XXXIII.

Alterantia specifica.

Oppositio inter morbum & hæc specifica. p. 379

Quæ ex specificis sint nobiliora. p. 381

Apozemata specifica & cerevisiæ medicatæ. p. 382

Juscula & Panatellæ. p. 384

Pulveres & Electuaria. p. 385

C A P. XXXIV.

Corrigentia symptomata. p. 387

Fluxûs Alvi curatio. p. 388

Cautio in restrictione sudoris immodici. p. 392

Sudoris immodici curatio. p. 393

Cautiones circa chalybis usum in hoc affectu. p. 394

Dentitionis laboriosæ, & Dentium doloris curatio. p. 396

C A P.

Elenchus Capitum.

C A P. XXXV.

Remedia externa.

Exercitii modi seu genera, horumque
divisio. p. 398

Varii Decubitûs mores, & in quibus
casibus singuli noxii vel utiles sint. p. 399

Decubitûs præ cæteris exercitiis in cer-
tis casibus prærogativa. p. 399, &c.

Cunarum agitationis usus. p. 401

Gestationis in ulnis, & similium usus. *ib.* p. 402

Lusuum sedentiorum usus. p. 403

Incessûs usus. p. 404

Artificialis corporis suspensionis usus. p. 405

Frictionis usus. p. 406

Contrectationis Abdominis usus. p. 407

Frequentis Adnascentiæ Hepatis in
hoc affectu causa. *ibid.*

C A P. XXXVI.

Extrinsæcus applicanda.

Horum divisio, & variæ formæ. *ibid.* p. 409

Liquores. *ibid.*

Olea. p. 41

Unguentorum in hoc affectu compo-
nendi ratio & formulæ. p. 411

Externa Hypochondriis appropri. p. 412

Externa Pulmonibus dicata. p. 414

Spinæ remedia externa. p. 415

Errata.

Errata.

Pag. 1. lin 12. *Legs accensere.* 2. 35. possint. 6. 19. fin aliter
 7. 18. *Latinum.* p. 9. in marg. *Frequens.* 11. 11. qui. 13. 2. *negemus.* 13. 8.
tensionis. *ibid.* 22. *occurrant.* 16. 9. *exiliores.* *ibid.* 11. *oculati.* 19. 22. *ad-*
mittat. 20. 9. *quin.* 23. 10. *referuntur* organizationem. 24. 14. *vitalis* seu
animalis. &c. 24. 4. *aptæ.* 26. 2. & 3. *prima.* *secunda.* *tertia* causa. *ibid.* l. 4.
 Adde IV. 32. 22. *sint.* *ibid.* 28. *inæqualitas.* 47. 13. *factâ* *debitâ.* &c. 52. 4.
ducant. 53. 7. *avocationem.* 55. ult. *durante.* 56. 14. *videntur.* *ibid.* l. 19.
frictione. 57. 27. *dele ut à longè à primâ morbi essentiâ.* 61. 21. *necessario.*
 67. 22. *illinantur.* *ibid.* ult. *partium.* 70. 28. *assumantur.* 71. 22. *ubi*
ibid. 27. *merum.* *ibid.* l. ult. *lædente.* 74. 24. *secundariæ.* 76. 3. *omnimo-*
dè. 77. 6. *devolveremur.* 78. 27. *dependeat.* *ibid.* ult. *secundariæ.* 85. 17.
vitales. 88. 1. *D. spiritu.* 92. 15. *copiâ* 93. 17. *non opponi.* &c. 96. 12. *par-*
cius. *ibid.* 24. *morari.* 102. 9. *confusio.* 115. 11. *solidarum.* 121. 11. *co-*
lor. 125. 17. *decrescunt.* 130. 16. *ramificatione.* 132. 3. *exsudationibus.* 142
 16. *D. angularis.* 148. 5. *infertur.* 149. 7. *constituant.* 150. 26. *hypochon-*
driis *subtenduntur.* 151. *Figura* *media* *not* 2. & *infima* 3. 152. 7. 6. *distat.* 154
 22. *crassis.* *ibid.* 27. *D. à.* 160. 18. *evincitur.* *ibid.* l. *ante penult.* *contineret.*
 161. 1. *earum.* 167. 24. *fatagant.* 169. 6. *præbeat.* 171. 13. *Παχύνει.* *ibid.*
ult. *eam.* 172. 8. *influunt.* *ibid.* 18. *procedamus.* 175. 20. *affectiones.* 178
 19. *affectum.* 182. in marg. l. 16. *faciunt* *ad improbum.* &c. *ibid.* l. 17. *refer-*
tos. 193. 14. *assumpta.* 194. 1. *hinc.* 207. 11. *atterunt.* 222. 5. *inefficacior.*
ibid. l. 13. *induunt.* 237. 24. *plerasque* *alias.* 249. 2. *morbis.* *ibid.* 3. *morbos*
 262. 14. *eorum.* *ibid.* 17. 20. *συρδ πορνύ.* 263. 3. *apparens* *in* *vel* *circa.* &c. 268.
 4. *prægressa.* 275. 15. *sequuntur.* 278. 5. *coloris.* 283. 12. *aliquantò.* 290. 20.
id eò. 298. 24. *nostrâ.* 305. 4. *D. non* 306. 2. *propositionesque.* 316. 5. *non*
tamen &c. 323. *ante penult.* *Hæc.* 324. 14. *in primis.* *ibid.* ult. *secundum.*
 347. 17. *reducatur.* 348. 9. *alligant.* 349. 15. *sensum.* 354. 22. *liberam.* 361. in
 marg *adhibenda* in &c. 363. 8. *in primis.* *ibid.* 2533. *ibid.* 29. *Asari.* *ibid.*
penult. l. 3ij. 365. *penult.* *solut.* 366. 1. *cerevisiati* *ibi* β. &c. *ibid.* l. 3. *Poma.*
ibid. l. 4. N: 371. 6. *macis.* *ibid.* l. ult. *exacinat.* 372. 10. *becabung.* *ibid.* l.
 22. *partim.* 376. 11. *mechoacan.* 377. 1. *dulc.* *ibid.* l. 19. lib. j: 382. 4. *morbi:*
 385. 2. 3ij. 388. l. 9. 3ij. *ibid.* l. 13. *exhibeatur.* *ibid.* l. 14. 3ij. 388. 11.
 411. in marg. *affectu.* *ibid.* 21. *baccar.* 413. 2. *generalis.* *ibid.* 6. *D. ad:* *ibid.*
 411. *anserin.* 415. 5. *Ol. viol.* *ibid.* 25. 3v.

CAP. I.

*Antiquitas & prima origo hujus morbi, nomen
ejusdem hujusque derivatio.*

NOvos nonnullos morbos veteri-
bus planè ignotos, varios Eu-
ropæ tractus paucis abhinc re-
trò seculis invasisse certissi-
mum est; (sive id vicissitudini
rerum, sive peccatis hominum & corruptis
moribus tribuamus) ut Luem Veneream,
scorbutum, Plicam Polonicam & similes;
quorum numero hunc ipsum, de quo acturi
sumus, affectum accersere licet. Etenim si
omnes Infantium & Puerorum morbos
cùm à Veteribus tum Neotericis in libris suis
de Infantium Morbis descriptos examinare
libeat, nullum inveniemus qui hujus idæam
& conditionem satis exactè exprimat. Licet

Morbum
hunc esse
novum,

B enim

enim aliquid commercii & affinitatis habere videatur cum febre lenta, cum tabe, cum macie Infantium, & hydrocephalo, revera tamen planè diversus specie est ab his affectus. Multos quippe reperias hoc morbo graviter afflictos absque febrili intemperie, aut ullâ causâ suspicionis ejusdem: similiter etsi tabes frequenter ante obitum huic morbo superveniat, rarissimè tamen primam ejus invasionem comitatur. Quod ad maciem attinet, licet partes nonnullæ in hoc affectu extenuatæ perpetuò observentur, non tamen id omnibus ex æquo perinde, ut in vera macie accidit, sed partes circa caput & faciem floridæ, & bene pastæ ad extremum ferè vitæ diem cernuntur. Denique hydrocephalus sæpe quidem cum hoc affectu complicatur; nonnullos tamen ab hoc morbo extinctos dissecuimus, quibus cerebrum satîs firmum fuit, neque superfluo sero irriguum. Conjectârunt aliqui morbum hunc propaginem quandam esse seu fructum Luis Venereæ aut scorbuti à parentibus ad liberos propagatum. Non equidem negamus quin parentes Lue Venereâ aut scorbuto laborantes, posse prolem non modo Lue Venereâ aut scorbuto, sed & hoc etiam morbo simul affectam edere, atque hoc nonnumquam contigisse observatum est; ut plurimum tamen morbus hic nihil habet in propria sua essentia cognationis aut familiarita-

tis cum istis morbis, neque similem curati-
onem postulat, strumofam quoque affectio-
nem cum hac aliquoties complicatam obser-
vavimus: sed & hanc quoque ab illa & illam
ab hac frequentius bene distinctam vidi-
mus.

Sed quorsum huic inquisitioni diutius im-
moramur? cum qui velit attentius signa hujus
affectiois suo loco proponenda contempla-
ri, facillimè sibi persuadeat, morbum esse
planè novum, neque unquam fuisse à veteri-
bus aut neotericis in libris suis practicis de
morbis Infantium hætenus divulgatis de-
scriptum.

Innotuit autem primùm hic morbus
(quantum quidem ex aliorum relatione, dili-
genti facto examine, colligere potuimus) in
occidentalibus Angliæ tractibus, in Comi-
tatu scil. *Dorset & Somerset*, triginta circiter
retro ab hinc annis. Ab eo tempore paulla-
tim ejus notitia ad alia quoque loca deriva-
ta est, *Londinum* putà, *Cantabrigiam*, *Oxoni-*
um, immo omnes penè Australes & Occi-
dentales Angliæ partes: In Septentrionali-
bus autem Comitatus multò rariùs hic
morbus occurrit, & vixdum vulgò commu-
niter est factus notus.

Antiqui-
tas ejus,
primusque
locus na-
talis.

Caterùm nomen morbi vulgò receptum
apud eos, quibus is familiaris, est *the*
Rickets: Quis verò primus morbum hoc
nomine

Nomen
Vulgare.

nomine donaverit valdè est incertum, ut & quâ occasione id factum, casive an consilio.

Utcunque nomen impositum sit, apud omnes obtinuit, ut in tanta varietate locorum, nondum alio nomine appellatum fuisse, aut etiamnum appellari intellexerimus.

Admiratione autem dignum est, quòd cùm morbus recens sit, & non ità pridem nomine donatus, neque in locis adeò diffitis aut in accessis vicens, nemo hactenus inveniri potuerit, qui sciret aut ostenderet, vel primum nominis autorem, vel ægrotum cui primum nomen morbi accommodatum fuit, vel locum peculiarem ubi id factum, vel modum etiam quo indè in vulgus dispersum fuit. Populus nomen morbi nactus quasi renaviter gestâ acquiescit, neque ulterius se sollicitum vult de nominis autore aut re ipsâ.

Regulæ
observatæ
in novâ
hujus
morbi de-
nominati-
one.

Quandoquidem autem Latinæ Græcæque Linguae periti exspectant fortè à nobis nomen, cujus aliqualis ratio reddi possit, varia nos huic morbo coaptavimus, quæ tamen singula recensere non erit forsân operæ-prelium; regulas tamen quas in nomine designando nobis ipsis proposuimus, commemorare non erit fortè inutile. Prima ergò erat ut nomen morbi notabilem aliquam ejus conditionem comprehenderet. Secunda, ut id

fatis

satis esset distinctum ab aliorum morborum & symptomatum nominibus. Tertia, ut esset satis familiare, pronunciatu facile, memoriæ quoque accommodatum, non nimis longum, neque operosius decompositum.

Dùm hisce regulis satisfacere satagimus, aliquis nostrum casu quodam in nomen incidit quod sibi & cæteris quoque postmodum arrisit. Fuit autem νόσος ῥαχίτις, veletiam ῥαχίτις (siquidem illa terminatio non planè abhorret à communi genere) morbus spinæ dorsalis, item νόσος τῆς ῥάχεως, morbus spinæ dorsalis. Est enim spina dorsalis inter partes primò in hoc morbo affectas princeps. Deinde nullus alius morbus aut symptoma nomen hoc ei præripuit : Præterea nomen hoc familiare est ac facile. Denique videmur hoc nomine Anglicum nomen tanto populi consensu receptum, viz. **the Rickets**, à barbarie liberare. Absque enim torsione vocis nomen **Rickets** à voce ῥαχίτις vel ῥαχίτις deduci promptè potest, modò habeatur ratio mutationis quæ propter vulgarem pronuntiationem accidere solet vocabulis quando ab una ad aliam linguam transferuntur.

Dicas eos qui primò nomen Anglicum (**the Rickets**) imposuerunt fuisse fortè planè rudes & Linguae Græcæ imperitos, aut nè cogitasse quidem de Græca voce ῥαχίτις aut saltem non intellexisse spinam dorsalis esse par-

Nomen
huic mor-
bo apposi-
tè qua-
drans.

Objectio

Respons.

tem principem inter primò affectas in hoc morbo. Respondemus nostrâ nihil interesse sive rudes fuerint, sive de Græca voce non cogitârint, sive non intellexerint quæ sit pars princeps inter primò affectas aut secus: grâtis tamen hæc asseruntur. Multos enim novimus tunc temporis, cùm morbus hic primò affulsit noménque accepit, doctos sanè Græcæque Linguae peritos in illis locis exstitisse, quibus etiam non adeò difficile erat observare insignem spinæ in hoc affectu debilitatem, indéque nomen ei assignare, licèt fortè vulgus nomen id datum nonnihil errore pronunciationis, ut solet, perverteret, idque voce jam receptâ, **the Rickets**, exprimeret. Verùm hoc nos non sollicitos habet, sive hoc ità sit, sive secus, perinde esto. Si ità se res habeat, nomen propositum omnino (ut patet) congruum erit, sed & finaliter fortasse non minùs appositè quadrabit. Etenim finge te incidere in nomen quoddam, non tam consilio quàm casu receptum, ità tamen aptum ut vix excogitari possit ipso consilio aliud nomen commodius, aut rationi magis consonum.

Quid ageres? vocem receptam extirpares, ut novam nihilo meliorem substitueres? Injurius certè fores erga morem loquendi, verba usu valent, neque temere sunt innovanda, quin potius nomen receptum confirmares, sed
tanquam

tanquam novum, & ab eo tempore à nova origine deducendum. Id enim foret saltem quasi surculus affcitus novæ stirpi insertus, qui ob affinitatem cum radice haud difficulter coalesceret. Vel si hoc non placeat, suppone, si libet, nos jam de novo fingere Anglicum hujus morbi nomen, idque deducere à voce Græca *ῥαχίτις* vel *ῥαχίτις*: Nomen sanè Anglicum hinc resultans foret, **the Rachites**. Quantillum jam interest inter hoc nomen & prius receptum, **the Rickets**? certè tantillum, ut vulgaris pronuntiatio de tam exigua differentia non multum soleat esse sollicita. Sed tædet diutiùs immorari in hisce trivialibus. Esto ergò Græcum morbi nomen *ῥαχίτις* vel *ῥαχίτις* (si modò vox hæc admittatur esse communis generis) vel *τῆς ῥαχίδος*; Latine Morbus Spinalis, vel Spinæ Dorsi: item fictâ voce Latinâ Substantivâ ex Græca Adjectiva Rachitis—idis Anglicum usitatum, **the Rickets**, retineatur, vel ejus loco in curiosorum gratiam substituatur, si libet, **the Rachites**. Atque hæc de nomine.

CAP. II.

Anatomicae observationes collectae ex inspectione & dissectione corporum hoc morbo extinctorum,

PRIUSquam auspicamur indaginem de naturâ huius morbi ejusque causis, visum est nonnulla certa & indubitata, utpote sensibus obvia, præmittere, quæ tum realem existentiam ipsius morbi demonstrant, tum fundamenti loco esse possint, cui sententia nostra & iudicium nostrum de novo hoc morbo superstruatur. Neque enim quenquam existimare volumus, nos de morbo aliquo imaginario seu fictitio hîc tractare, multò minùs exspectare ut opinio nostra gratis & absque examine recipiatur. Quin potius id agimus ut materia discursûs nostri sit, quantum quidem fieri potest, in ipso limine nota & comperta, ut illa quæ proposuerimus per hæc quæ sensui obvia sunt, prout occasio tulerit, confirmemus, lectorque his instructus fiat competens nostri ratiocinii arbiter, sumque de singulis iudicium interponere valeat facilius. Testamur itaque plures nostrum variis corporum hoc morbo occumbentium dissectionibus interfuisse, eaque quæ longâ experientiâ frequentique dissectione hætenus observavimus, quæ nempe propriis oculis

lis vidimus, manibúsque tractavimus summatim ac fideliter hoc capite narraturos.

Interea tamen duo híc præmonenda sunt. Prius est, ut in memoria habeat lector, defunctos quos dissecuimus gravissimè ante obitum hoc morbo afflictos fuisse, siquidem ipsi magnitudini morbi maxima ex parte succubuisse supponuntur: nè igitur expectet in aliis corporibus adhuc vivis sive recens affectis, sive saltem ad *auxilium* nondum provectis, eam morbi magnitudinem aut symptomatum quæ híc depingitur. Morbus enim omnis ad statum usque intenditur & tum quoque succumbente demum naturâ in deterius indies ruit. Posterius est ut animadvertat lector, morbos ferè omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, ideòque morbos chronicos plerumque ante obitum esse complicatos. Nè ergò putet quicquid in defunctis corporibus etiam ab hoc morbo extinctis præternaturale reperitur, ad hunc affectum necessariò pertinere; fortè etiam magis id alium morbum huic ante mortem supervenientem quàm hunc ipsum respiciat. Et profectò Anatomici frequenter ad hanc cautionem non satis attenti, graviter in suis observationibus lapsi sunt, dum quæ ad alium morbum spectant, alteri cum quo ante obitum complicatus erat adscripserunt. Hunc ergò errorem quò præcaveamus, non temere

2. *Præmonita.*

*Freynez Anatomico-
rum erro-
ror.*

ex

ex unius aut alterius corporis inspectione pronuntiandum est, at multiplici seduloque facto experimento distinguendum prius est, quæ perpetuò, quæ plerumque, quæ frequenter, quæ rarò in dissecis ab eodem morbo occumbentibus occurrant. Enimvero sciendum est quicquid non perpetuò adest in corporibus apertis eodem morbo extinctis, ad primam id, intimamque ejus essentiam spectare non posse, uti etiam neque illud quod in variis corporibus reperitur, quibus morbus abest. Neque enim morbus ipse existere potest separatus à sua essentia, neque essentia à morbo. Verùm de his satis. Progrediamur jam ad ipsas observationes.

Observati-
onum Ana-
tomicarum
hunc mor-
bum spes-
tantium
duo gene-
ra.

Observata hæc nostra Anatomica distinguuntur in ea quæ extrinsecus, nondum aperto corpore occurrunt, & ea quæ non nisi dissecto prius corpore se offerunt.

1°, *Prioris generis sunt hæc, quæ statim denudato defuncto exterius occurrunt.*

1°, Irregularis seu irrationalis partium proportio. Caput nempe justo majus, faciesque habitior respectu reliquarum partium: Atque hoc quidem in omnibus hoc morbo extinctis quos hætenus vidimus apparuit, unico tantum excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit pulmones, Phthisique confectus est. Hic vero habuit etiam per totum ferme morbi decursum caput majusculum

jusculum, faciẽmque pleniorẽ; atqui per quatuordecim circiter dies ante obitum subito collapsæ sunt partes carnosæ circa caput, faciẽsque Hippocratica reddita est, non sine omnium assistentium propter subitam mutationem admiratione.

2º, Membra externa, musculique totius corporis graciles, & emaciati, quasi atrophiam vel tabe absumti cernuntur. Atque hoc (quantum quidem scimus) perpetuò observatur in iis quæ ab hoc affectu intereunt.

3º, Cutis universa, tum vera, tum membrana carnosæ & adiposæ, flaccida & quasi pendula, laxæque instar chirothecæ apparet, ita ut multò plus carniũ eas continere posses putes.

4º, Circa articulos, præsertim in carpis & talis protuberantiæ quædam exstant, quæ si aperiuntur, non in partibus carnosis aut membranosis sed in ipsis ossium extremis, præcipuè in eorum epiphysibus radicari deprehenduntur. Quod si fortè hæc ossium prominentias limâ radas, faciliè percipies eas esse ejusdem similis substantiæ cum cæteris ossium partibus.

5º, Articuli, artus habitusque omnium externarum partium minùs firmi ac rigidi, minùs inflexibiles sunt, quàm aliàs solent observari in defunctis, & speciatim collum post mortem vix riget à frigore, aut saltem multò minùs

minùs quàm in aliis cadaveribus.

6° Pectus exterius macrum, & valdè angustum, præsertim sub alis, & à lateribus quasi compressum conspicitur, sternum verò nonnihil acuminatum, instar carinæ navis, aut pectoris gallinæ.

7° Costarum extrema quibus cum cartilaginibus sterni committuntur nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.

8° Abdomen exterius quidem respectu nempe partium continentium macrum est, interius verò respectu contentarum nonnihil prominens, tumidiusculum & tensum sentitur. Atque hæc observavimus nondum resecatis ventribus.

II° *Aperto abdomine hæc porrò notavimus.*

1° Hepar in omnibus à nobis dissectis iusto majus, aliàs autem non malè coloratum, neque valdè induratum aliòve aliquo vitio notabili contaminatum. Excipienda hìc volumus nonnulla corpora in quibus ante obitum alii morbi cum hoc implicati fuerunt, quemadmodum in hydropico & extremè tabido meminimus.

2° Lienem ut plurimùm (quantùm nempe hætenus nobis vidisse licuit) non contemnendum, sive magnitudinem, sive colorem & substantiam ejus spectes, quamvis propter compli-

complicationem cum aliis morbis aliter accidere posse non negamus.

3° Aquam serosam in cavitatem abdominis elapsam aliquoties vidimus, sed neque frequenter neque eam valdè copiosam.

5° Ventriculum & intestina nonnihil ultra morem sanorum flatibus repleta, quæ ex parte causâ esse potest tensioni hypochondriorum suprâ memoratæ.

5 Mesenterium aliquando inculpatum aliquando glandibus justo majoribus, si non strumis affectum. Cæterùm de pancreate nihil certi hîc pronunciamus; suspicamur tantummodo posse hîc nonnunquam obstructions, si non scirrhum, accidere. Sed aliis hoc relinquimus inquirendum.

6° Renes, ureteres, vesicam, nisi alius adfuerit morbus, satis sanos. Notamus in genere de visceribus omnibus in hoc ventre contentis, quòd licèt partes ea continentes, ut suprâ monuimus, multùm extenuatæ & emaciatae occurrunt, ipsa tamen æquè magna ac plena, si non majora & pleniora, ut de hepate dictum, quàm in sanis deprehenduntur.

III° Detraçto sterno in thorace hæc sese ostentârunt.

1° Adnascencia quædam pulmonum cum pleurâ quæ in omnibus quos hætenus dissecuimus plùs minùsve adfuit. Arbitramur tamen contingere posse hunc affectum sine
hujus-

huiusmodi coalescentia, licet ea in progressu morbi plerumque ante obitum superveniat.

2°, Pulmonum infarctus non minus frequentes, præsertim in ipsis partibus adnascens : Tumores item eorum duri à sanguine crassiori, viscidiori, & nonnihil nigricante nati, modò in uno, modò pluribus pulmonum lobis, non tamen hi semper conspiciuntur, frequenter quoque abscessus, & empyemata.

3°, Aliquis nostrum testatur se semel vidisse glandulas strumosas, tam numerosas, ut viderentur æquare, si non superare magnitudinem ipsorum pulmonum : sitæ autem fuerunt utrinque inter pulmones & mediastinum, & à thymo usque ad diaphragma protensæ.

4°, In cavitate thoracis vidimus aliquando aquas serosas collectas, & frequentius quidem quàm in cavitate abdominis, non tamen in omnibus.

5°, Vidit & aliquis nostrum affectum hunc complicatum cum magno empyemate, simulque phthisi : Amoto sterno, pulmones sinistri lateris toti abscessu occupati sunt, atque undique pleuræ adnati, compresso leviter tumore, pus copiosum, subflavum, crassum, & foetidum per tracheam arteriam in ipsum os effluxit. Eorum membrana exterior quâ firmiter pleuræ adnati sunt, crassior apparuit solito

lito, eaque mediante lobi istius lateris ita coaluerunt, ut vix in lobos distinguere potuisses: eadem etiam membrana tum pulmones, tum ipsum abscessum involvit, quam apertam in conspectum venit magnitudo abscessus, qui adstantium aestimatione continuat ad minimum lb. ii. puris: tantum abscessum in tantillo corpore merito quis miretur? sed is totum ferme sinistrum latus occupavit, parenchyma pulmonum istius lateris corruptum erat, semiputridum, & pure quasi intertextum.

6º, Thymus in puerili ætate semper magnus solet deprehendi, & fortè adhuc major in iis qui ex hoc morbo intereunt.

IVº. *Cranio orbiculatim serrà circumscisso, ejusque operculo sublato, hæc observavimus.*

1º, Duram matrem firmitus, atque in pluribus locis quam solet in adultis, cranio adhæsisse: fortè idem observari potest in aliis pueris hoc morbo non affectis, licet, ut opinamur, non tantopere, siquidem certum est in recens-natis multas esse, & arctas connexiones pericranii cum dura matre, quæ, postea abrumpuntur vixque notari possunt.

2º, Inter duram & piam matrem, atque in ipsis ventriculis cerebri, serosas aquas in nonnullis à nobis dissectis reperimus; unde patet affectum hunc cum hydrocephalo complicari posse.

3º, Cere.

3º, Cerebrum in aliis à nobis dissectis
fatis firmum & inculpabile neque illuvie fe-
rosa inundatumprehendimus.

4º Et ultimò observavimus jam aliquo-
ties in corporibus novissimè à nobis apertis,
carotides justâ proportionem ampliores fuisse,
similiter quoque venas jugulares; arterias
verò venasque ad exteriores partes delatas
multò exiliores debito exstitisse.

An verò hoc perpetuum sit in hoc affectu
nondum, ut occultari testes asserere possu-
mus: suspicamur quidem ità se rem habere
perpetuò, sed non venerat nobis in mentem
id antea ab initio nostræ Anatomicæ circa
hoc subjectum indaginis scrutari.

His jam præmissis ad morbi hujus essenti-
am investigandam properamus.

CAP. III.

Ad faciliorem inventionem essentiae morbi, supposita quaedam proponuntur. Primum de essentia sanitatis. Secundum de essentia morbi. Tertium de triplici divisione sanitatis & morborum. Explicatio tertiae divisionis usúsque ejusdem. Descriptio constitutionis naturalis, ejusdem exaltatio. Quartum suppositum de combinatione trium constitutionum in iisdem partibus.

QUò clariùs in hujus affectùs essentia investiganda procedamus, supposita sequentia utiliter præmitti posse duximus.

I. *Essentiam sanitatis consistere in aliqua constitutione corporis secundum naturã.* Hæc autem cum duplex sit genere, altera *essentialis* & necessaria, respiciens *τὸ esse* simpliciter, quæ durante vitâ sub variis affectionibus immobilis & immutabilis permanet, consistens in indivisibili; altera *accidentalis*, respiciens *τὸ bene esse*, quæ respectu totius animalis mobilis & mutabilis est, magnamque latitudinem habet, & adesse atque abesse potest sine totius interitu; non consistit sanitas in priori, sed posteriori constitutione.

Primum
de essentia
sanitatis

II. *Essentiam morbi similiter non consistere in constitutione essentiali.* Sic enim mox sequeretur interitus totius; sed in *accidentali* constitu-

Secundum
de essentia
morbi.

C

tione

tione, tali videlicet, quæ respectu totius ad-
desse vel abesse potest sine ejus interitu. Dix-
imus (non sine ratione) hanc constitutionem,
in qua sanitas & morbus fundantur, esse mo-
bilem & accidentalem respectu totius; po-
test enim hæc ipsa esse essentialis respectu ali-
cujus partis, verbi gratiâ; abscisso digito ori-
tur morbus in numero deficiente partium, qui
quidem respectu totius fundatur in constitu-
tione accidentali; nam potest vel adesse ille
digitus vel abesse sine totius interitu; at verò
respectu ipsius membri amissi fundatur in
constitutione essentiali; posito quippe hoc
morbo interit essentia istius digiti.

Tertium
De tripli-
ci divisi-
one sani-
tatis &
morbo-
rum.

III. *Constitutionem, in qua consistit essentia tum
sanitatis tum morbi, triplicem modum divisionis
seu distinctionis in disciplina methodo admittere.*
Primus est paullò *crassior* & resolvitur in par-
tes planè concretas, procedit nempe κατὰ τόπους
secundum partium divisionem à capite ad
calcem. Secundus purè *abstractus* est, & ri-
matur omnia elementa constitutionis mobilis,
unde morbi dividuntur in similes, organi-
cas & communes; deinde variè subdividuntur
in intemperies, vitia figuræ, superficie, cavi-
tatum & meatuum, magnitudinis, numeri,
sitûs & continuitatis. Tertius modus quasi
medius est, & licet hætenus neglectus sit, fu-
um tamen usum non contemnendum habere
posse in morborum tractatione, causarumque
mor-

morbificarum investigatione spondere aude-
mus; éstque in constitutionem *naturalem, vi-*
talem & animaleam.

Explicatio
tertiæ di-
visionis.

Prima est propria & insita cujusvis partis, ei
competens absolutè & sine dependentia ab aliis
partibus quoad esse simpliciter : Hæc post mor-
tem aliquandiu adhuc superest donec per
putredinem, ambustionem, simplicem exsic-
cationem, mummificationē, petrificationem,
similésque violentas causas dissolvitur. Con-
stitutio hæc quoad suum *esse* simpliciter, non
dependet à membris influxum præstantibus ;
at quoad suum tum *conservari* tum *operari* ab
iis dependet: Nam post mortem cessante in-
fluxu vitali (quæ ejus quasi sal & condimen-
tum est) brevi perit, & dum vivit animal,
variè hæc ab influxibus afficitur, unde ejus
actiones vel promoventur vel impediuntur.

Ejus pri-
mum
membrum

Secunda est constitutio vitalis, quæ per conti-
nuum illum influxum à corde per arterias in uni-
versi corporis partes producitur Hæc etsi gra-
dus admittit & secundum magis & minus sæ-
penumero variet, & interdum quoque quan-
dam eclipsin pati videatur, ut in lipothymia,
syncope &c. à primo tamen ad ultimum vi-
tæ terminum (saltem in suo fonte & aliis non-
nullis partibus) perseverat.

Secun-
dum mem-
brum.

Tertia est constitutio animalis quæ à cerebro
per nervos in organa sensûs & motûs derivatur.
Hæc sæpe in variis partibus planè deest su-

Tertium
mem-
brum.

perstite illarum vitâ; quinimo posset simul in omnibus partibus diu deficere, nisi respiratio, quæ ad vitam absolutè necessaria est, ab ea dependeret. Hæ ergò constitutiones eam connexionem inter se servant, ut secunda prioris, & tertia secundæ existentiam semper et continuè in parte præsupponat, non autem vice versâ ità absolutè inter se dependent; quia (ut modò diximus) prior aliquandiu sine secunda, & secunda ferè omninò sine tertia subsistere queat. Atque hæ tres constitutiones in plerisque corporis partibus manifestè percipi possunt; non tamen in omnibus eas inveniri dicimus. *Naturalis* quidem & *vitalis* nulli parti deest; *Animalis* autem in ossibus (licèt de dentibus ambigi possit) cartilaginibus, fortè ligamentis, & nonnullis parenchymatis, ut Hepatis Lienis, &c. deficit. Quibus ergò facultas *naturalis*, *vitalis* *animalis* communicatur, iis omnibus triplicem hanc constitutionem inesse asserimus. Etenim quamvis dictæ facultates quoad actum primum dicantur ab anima dependere (quæ relatio non spectat ad artem medicam) quoad actum tamen secundum necessariò radicantur in aliqua materiali constitutione partium ad quas pertinent. Nam quod dicunt aliqui facultatem vitalem à corde, animale à cerebro ad cæteras partes derivari, non id ità accipiendum est, quasi ipsæ facultates

tates vago modo transeant à parte ad partes
 (à nullo quippe intellectu concipi potest ac-
 cidentis de subiecto in subiectum migratio)
 sed quòd cum & in spiritu vitali facultas vita-
 lis à corde ad partes derivetur, aut saltem ex
 aliquo motu cordis & arteriarum in partibus
 ipsis excitetur, & similiter facultas animalis
 vel in, & cum spiritu animali per nervos de-
 scendat, vel motu aliquo nervorum in cere-
 bro in partibus producat. Utrovis modo
 id fiat, necesse est fateamur aliquam altera-
 tionem, sive ex spiritibus dictis, sive ex moti-
 bus in ipsam partem recipientem imprimi.
 Quæ alteratio ut hîc conceditur esse radix
 facultatis, seu vitalis, seu animalis in respecti-
 vis partibus, ita est constitutio mobilis, si-
 quidem variè immutari, intendi & remitti
 potest sine totius interitu, & est constitutio in
 qua consistere potest vel sanitas vel morbus,
 quandoquidẽ ubi illa alteratio partibus qui-
 bus debetur defecerit, aut alio modo quàm
 oportet administrata fuerit, actio exinde
 læsa necessario sequetur, sin rectè perficiatur,
 integra sanitas ex parte istius constitutionis
 adesse dicitur. Cùm ergò præter constitutio-
 nem naturalem & insitum duo genera altera-
 tionum, alterum ab influxu cordis, alterum ab
 influxu cerebri in plurimis partibus invenian-
 tur; & cùm dictæ alterationes, quatenus
 ipsæ vel perfectiores vel imperfectiores sunt,

facultates in respectivis partibus (saltem quoad actum secundum) constituent perfectiores vel imperfectiores, adeoque actiones exinde læsæ vel integræ edantur, necesse est triplicem hanc constitutionem plurimis partibus inesse, dictaque genera alterationum esse constitutiones medicas in quibus *sanitas* & *morbis* fundari possit.

Usus dictæ
divisionis.

Quòd dicta divisio seu distinctio non sit planè inutilis ex eo liquet quòd Practici in suis methodis rectè moneant, in morbis obscurioribus diligentius observandas esse facultates quarum actiones læsæ deprehenduntur, ut indè quasi manu ducamur ad originem morbi inveniendam; si verò tanti momenti sit impeditas in morbis facultates annotasse, certè non minoris erit ipsas constitutiones à quibus dictæ facultates immediatè dependent, accuratè considerasse.

Non coincidit cum
prioribus.

Sed nè quis putet hanc tertiam divisionem propemodù coincidere cū secunda, observare poterit, si diligenter rem perpendere velit, quodvis membrum hujus divisionis quodam modo includere omnia mēbra proximè præcedentis: nempe constitutionem naturalem continere primariò quidem constitutionem similem, secundariò autem & in ordine ad totum animal comprehendere quodam modo conformationem & continuitatem; similiter constitutionem vitalem & animale

suo

suo modo participare de omnibus membris
 divisionis dictæ clarius est quàm ut egeat
 probatione. Monendum tantùm (quod &
 modò innuimus) naturalem constitutionem
 primariò & præcipuè respicere tempera-
 mentum, qualitates communes (quas aliqui
 vocant modos materiæ) & spirituum copi-
 am peculiarémque eorùm dispositionem
 (quæ ad formam totàmque substantiam à
 nonnullis referantur) organi rationem verò
 & continuitatem quasi secundariò & in ordi-
 ne ad totum animal respicere, vixque aliter
 ab his lædi. Non dissimulandum tamen
 vitari interdum constitutionem naturalem,
 quatenus merè organica est, ut in obstructi-
 onibus meatuum naturalium; exempli gra-
 tiâ, ubi calculus in meatu ureteris aut ure-
 thræ impactus est, similibusque casibus.
 Atqui hoc accidit ei maximè quatenus mea-
 tus ordinatur in usum totius; ut plurimum au-
 tem vitia organica in constitutione naturali
 minoris notæ sunt quàm vitia similia.

Atque hæc de triplici hac constitutione in
 genere considerata sufficiant. Pauca nunc
 & paucis in specie de iis dicamus.

Constitutio naturalis quæ propria & insita
 cuiusque partis est, describi potest quòd sit
 modus quidem essendi naturalis, partibus
 insitus, iis competens, quatenus suis tempe-
 ramento & qualitatibus communibus, sua

Descriptio
 constituti-
 onis natu-
 ralis.

sufficienti portione ac convenienti dispositione spirituum insitorum, suâque justâ conformatione & continuitate constituuntur aptè ad actiones naturales concurrente unâ influxu vitali (& fortè animali) perfectas edendas. Itaq; ubi adfuerit in parte aliqua justum temperamentum, convenientes qualitates communes, justa proportio ac dispositio spirituum insitorum, demum justa ejus conformatio & unitas, atque naturalis ejus actio, nihilominus læditur, concludere licet eam non lædi ex parte constitutionis naturalis, sed ratione causæ concurrentis, scilicet influxûs seu vitalis, seu naturalis, seu utriusque. Enimvero naturales actiones in animalibus propter vitæ conjugium ad eminentiorem conditionem (quàm aliàs per solam naturalem constitutionem attingerent) evehuntur. Atque hinc contingit, quòd etsi constitutio naturalis in mactatis animalibus aliquandiu post mortem illæsa permanet, attractio tamen, retentio, coctio alimenti, & expulsio excrementi planè cessent. Et in morbis quoque sæpe illæsâ primò constitutione naturali, actio tamen naturalis læsa editur ob solum defectum concursûs influxûs vitalis debiti: similiter aliquando constitutione naturali, & vitali integris, læditur tamen actio aliqua naturalis ob defectum concursûs aliqujus animalis debiti; sed hoc ferè accidit in
solis

solis partibus nervosis, fibrosis, & membranosis, præsertim ubi cavitatem formant, non verò in partium parenchymatis. Ut in paralyfi frequenter excrementa indebitè retinentur cæteris constitutionibus sanis ex solo stupore intestinorum. Itaque in hisce casibus non statim, quòd actio aliqua naturalis læsa sit, concludendum est constitutionem naturalem esse vitiatam primò, sed diligenter investiganda est ipsa constitutio primò læsa, quæ mali radix seu prima essentia æstimanda est; similiter læsâ actione aliquâ vitali non statim inferendum, constitutionem vitalem primariò vitiari; siquidem interdum à constitutione naturali, aut fortè animali prima origo rectius deducetur. Exempli gratiâ, Digitus aliquis ex intenso frigore Iphacelo correptus esto: in hoc casu quidem verum est vitalis sanguinis influxum planè intercipi; origo tamen interceptionis in naturali constitutione ipsius partis ità refrigeratæ quærenda est; similiter in convulsione fortè nonnihil impeditur aut turbatur circuitus sanguinis: at prima læsio adscribenda est constitutioni animali, non vitali. E contrà in febre caput petitur, sed fons mali fortè in constitutione vitali reperietur: Item eliquantur fortè carnes omnesque vires naturales dejiciuntur; sed radix mali in constitutione vitali non in naturali invenietur: Adeò ut quælibet constitutio ex tribus dictis possit

possit esse in aliis atque aliis morbis modò primâ, modò secundâ, modò tertiâ actionum læsarum causâ.

Quantum
trium
constitu-
tionum
conveni-
entia in
iisdem
partibus.

Non modò plurimas alias corporis partes (imò simpliciter omnes sensibiles) quæ influxum non præstant, neque ei deferendo inserviunt, sed præterea & cor ipsum & arterias omnes & cerebrum & nervos omnes triplicem hanc constitutionem naturaliter admittunt, ità ut cerebrum (præter vitium in naturali sua constitutione) à Spiritu vitali qui per arterias venâsque defertur, benè affecto juvari, malè affecto lædi possit: Cor similiter ab influxu animali per nervum recurrentem sexti paris; arteriæ quoque ab influxu animali per nervos modo fortè hactenus in comperto; denique nervi à Spiritu vitali per arterias deducto.

C A P. IV.

Essentiam hujus morbi non consistere in constitutione Animali nec Vitali, sed Naturali, non quâ Organicâ, sed quâ simili: limitationes tres proponuntur.

HIs jam præsuppositis inquirendum est in qua constitutione partium prima radix seu essentia hujus affectûs statuenda sit. Sit ergò prima conclusio.

Prima

Prima radix hujus affectûs non est in constitutione animali, seu illâ quæ à cerebri influxu in partes dependet. Equidem fatemur nervos omnes qui extra calvariam è spinali medulla procedunt, laxos & debiles in hoc affectu reperiri; non tamen id videtur hîc primariò à defectu influxûs cerebri oriri; quod sic probamus, 1°. Laxitas & debilitas nervorum primariò à cerebro proveniens, semper ferè somnolentiam comitem secum trahit; Atqui in hoc affectu symptoma hoc non solet observari nisi rarò & per accidens contingens. 2°. Nunquam quod meminimus, Paralyfin, aut Apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem necessariò, sæpius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas, & debilitas hæc nervorum à defectu influxûs cerebri originem duceret. 3°. In multis post mortem dissectis, cerebrum satis firmum, & inculpabileprehendimus. 4°. Ut plurimùm hoc affectu laborantes ingeniosi sunt pro ratione ætatis, quod Cerebri vim & vigorem luculenter attestatur.

Prima conclusio
Essentiam
hujus morbi non
consistere
in constitutione animali.

Secunda conclusio. Prima radix hujus affectûs non est in constitutione vitali, seu illâ quæ à cordis influxu in partes dependet. Inæqualis quidem distributio sanguinis ferè (si non omnino) perpetua in hoc affectu observari potest; at prima tamen ratio hujus inæqualitatis

Secunda
Non in
vitali.

tatis non inæqualitati influxûs cordis vel arteriarum, sed inæquali receptioni & aptitudini ad recipiendum in partibus ipsis adscribenda est: Etenim Cor & Arteriæ ex parte suâ indiscriminatim sanguinem cum spiritibus in partes quaquaversum diffundunt. Quòd si contingat arteriam alicujus partis ob torporem istius partis, aut partium vicinarum impediri in actione sua, necessum est eò diminutè sanguinem transmittat, adeoque inæqualiter respectu cæterarum partium expeditè sanguinem recipientium. Itaq; in hoc casu inæqualitas hæc distributionis primò & per se dependet à præexistente vitio extra arteriam ad naturalem constitutionem partium pertinente.

Obiectio Sed objiciat aliquis: *Licet fortè inæqualitas prædicta non dependeat à Corde, accidere tamen posse ut debilis pulsus sufficiat distributioni sanguinis per circulos minores in partibus interioribus, dum non æquè sufficiat isti muneri obeundo per circulos majores in partibus exterioribus longiùs à corde caloris fonte remotis.*

Respons. Respondemus, tanti momenti penès aliquem è nobis fuisse olim hanc objectionem ut talem inæqualitatem influxûs vitalis ad primam hujus morbi essentiam pertinere existimaverit, primorûmque adeò symptomatum rationem ab ea conatus fuerit deducere. Post secundas verò cogitationes, re penitiùs examinatâ

minatâ, visum est ipsi, hanc inæqualitatem influxûs vitalis non ad primariam, sed secundariam morbi essentiam referre. Sed ad *Argumentum solvendum* redeamus. Et *primò* quidem concedimus in hoc affectu distributionem sanguinis vitalis esse inæqualem; atque in partibus interioribus, & capite esse liberaliorem, in exterioribus parciorem. Concedimus *secundò* posse circulationem sanguinis in interioribus partibus servari, nullo etiam apparente pulsu in partibus exterioribus; sed hoc contingit solùm in extrema virium vitalium vel debilitate vel oppressione, ut in lypothymia, & validiori paroxysmo hysterico, in quo affectu nonnullæ pro mortuis habitæ revixisse denuo visæ sunt. Concedimus *tertiò* circulationem sanguinis liberaliorem esse posse in internis quàm externis partibus, quin & in una aliqua externa parte præ cæteris, ut in inflammatione alicujus externi membri accidit.

His jam concessis, asserimus, in *casu primo* inæqualitatem distributionis sanguinis non primò dependere à debilitate virtutis pulsificæ quatenus cor spectat: Atque in promptu ratio est. Cor quippe, ut suprà diximus, ex se indiscriminatim unòque tenore sanguinem in Aortam protrudit, etiam tum quando ejus pulsus maximè debilis est. Aorta quæ recipit exonerat se quâ potest expeditissimè, atq;
hinc

hinc fit quòd sanguinis diffusio inæqualiter peragatur, prout faciliùs sanguis ex uno ramo & difficiliùs ex alio impellitur. Inæqualitas tamen hæc non cordi primò, & per se, sed partibus recipientibus, arteriisq; particularibus transmittentibus adscribenda est. Affectus enim quivis in corde primarius necessariò universalis est, & omnibus corporis partibus communicatus: quapropter etsi hanc inæqualitatem circulationis sanguinis in secundaria hujus morbi essentia concedamus, à primariâ tamen excludimus.

Porrò in *casu secundo* proposito dicimus magnam esse disparitatem inter casus extremæ necessitatis, & casus ordinarios; neque profectò scimus an in dictis casibus circuitus in interioribus, ut ut detur, sit alicujus momenti. Et quod ad præsens negotium attinet, negamus in hoc affectu eam esse cordis debilitatem, ut pulsus in externis deficiat; imò nondum observavimus quenquam hoc morbo laborantem facilè in ecstasin aut lipothymiam incidisse, quod promptè contingeret, si radix morbi in ipsius cordis debilitate stabiliretur. Præterea cùm viderimus ægros in tenellula ætate, sine lapsu virium ferre interdum liberalem sanguinis è sectis aurium venulis educationem, imò & nonnunquam repetitis vicibus id actum cum emolumento:

molumento: Denique cùm & purgationes, pro ratione ætatis, optimè tolerant, non nobis liquet quî prima morbi radix vitalis constitutionis debilitati attribui possit.

Tandem in *casu tertio* evidenter patet primam radicem inæqualis circuitûs sanguinis esse dispositionem aliquam partis externæ, ut in membro inflammato, laborante nimirum privato morbo, plenior & impetuosior accidit pulsus ob calorem arteriæ adventitium, à parte scilicet externâ plus æquo calefactâ impressum.

Quandoquidem ergò essentia hujus affectûs neque in animali neque in vitali constitutione partium primariò fundetur (ut modò ostendimus) sequitur (quæ Tertia Conclusio esto) *Essentiam primariam sive primam radicem hujus affectûs consistere in constitutione propriâ, sive insitâ partium.* Cùm verò constitutio naturalis (ut suprâ diximus) partim in communibus qualitatibus & temperamento, partim in justa copia & dispositione spirituum insitorum, partim in organica constructione & continuitate consistat, proximum est, ut in qua, è dictis, constitutione, & an in una aliqua, an pluribus vel simul omnibus fundetur, investigemus. Sit ergò Quarta conclusio.

Affectus hic non radicatur in organicâ partium constitutione. Quamvis enim tractu temporis

Tertia
consistere
in natura-
li.

Non in
constitu-
tione na-
turali quâ
organica.

temporis ipsa organa secundum suam conformationem, quantitatem & situm variis modis afficiantur, ut satis liquet ex aucta capitis hepatis &c. mole, ex tumoribus ossium ad carpos, talos & extremitates costarum; ex obstructionibus variis, externarumque partium extenuatione; cum tamen hæc omnia ab altiori adhuc origine dependeant, ut ut in morbo confirmato varièque jam decomposito necessariò hæc etiam admittamus; in originali tamen essentia, ob sequentes rationes, censemus rejicienda.

Primò quod *prædictæ læsiones organicae non statim in initio morbi appareant, sed postea paulatim succrescant*; & licet fortè horum nonnulla ab initio radicem in corpore posuisse dicantur, nondum tamen vel sensu immediate percipi possunt, vel ullas actiones manifestè lædunt, adeoque ad primam morbi essentiam nequeunt pertinere.

Secundò, quod *prædicta vitia organica non sunt precipuorum symptomatum quæ ab initio in hoc affectu elucescunt causæ sed effectus potiùs*. Etenim aucta moles capitis, hepatis &c. protuberantiæ ossium, macièsque partium externarum, rectiùs ad inæqualitatem nutritionis ut earum causam referuntur, quàm ut è contrà inæqualitatem nutritionis illis adscribi possit. Nam ubi pars aliqua nimio opere excrescit, aliàque debito incremento defraudatur

datur, necesse est ut non modò adsit, sed & præexistat inæqualis atque impropportionata nutritio, quâ illa plùs, hæc minùs justo alatur. Cùm autem inæqualis nutritio sit actio læsa, adeoque symptoma præsupponens morbum aliquem præexistentem, ipsa tamen (quemadmodum jam diximus) præcedat, ut causa, dicta vitia organica, manifestum est dicta vitia organica non esse primam radicem hujus morbi. Quod attinet ad obstructions, quæ revera plerumque cum hoc morbo conjunguntur, illas nihilominus à primâ essentiâ morbi excludere par est, quòd neque morbum specificent, nec ab illis ratio symptomatum reddi possit, neque certam aliquam determinatâque partem nobilem perpetuò obfideant. Conjiciat fortè aliquis, qui ad actam magnitudinem jecoris respexerit, id perpetuò in hoc affectu esse obstructum, indeque vitiatâ sanguificatione cætera malè derivari; sed si tumor hic hepatis ex obstructione ejus semper contingeret, necessariò affectum hunc comitaretur perpetuò pallor faciei, cachexia, & tractu temporis ipse hydrops, quinetiam color hepatis semper vitiatus deprehenderetur, tumoresque duri & nodi in ejus substantiâ, præsertim in morbo inveterato, illóque qui ægrum interemit per dissectionem observarentur; at cùm hæc non ità frequenter (nedum semper) in defunctis

occurrant, aucta ejus moles ad irregularem nutritionem potius referenda est. Porro non dissimulamus in iis quos affectus hic è medio sustulit, ut plurimum, nos per anatomen observasse obstructions, tumores varios, nodosque in pulmonibus; sed attestamur quoque infantes aliquos puerosque nos vidisse levius hoc morbo affectos, in quibus nulla suspitio fuit vitiatorum pulmonum; nulla quippe tussis adfuit, nulla respirationis læsio, quæ necessario individua obstructionis in pulmonibus comes est.

Tertiò quòd sufficiens ratio omnium symptomatum huic morbo priorum, ex aliis fontibus clarius faciliusque derivari possit; ut mox videbimus.

Atque ita satis probavimus affectum hunc quoad primam suam essentiam non consistere in organica partium naturalium constitutione. Eadem argumenta efficacius evincant (pluraque accumulare liceret, si necesse id foret) affectum hunc non fundari in naturalium partium continuitate, ut pluribus verbis non opus sit id comprobare.

Conclusio quinta. *Affectus hic fundatur primariò in simili constitutione partium naturalium, adeoque quoad radicalem essentiam morbus est similis. Cum autem morbus similis, quâ talis, non perpetuò simplex sit, sed aliquando variè compositus (intemperies*

ries nempe vel simplex vel composita, & hæc quidem talis fit non solum ex primis qualitatibus inter se, sed fortè adjunctis unà qualitatibus occultis, aut, quod nobis magis arridet præsertim in præsentī negotio, certā quadam proportionē & modificationē spirituum insitorum) compositum hunc esse morbum judicamus, primamque ac radicalem ejus essentiam consistere asserimus in frigida ac humida intemperie cum defectu & torpore spirituum insitorum in constitutione insita partium primò affectarum concurrentibus. Sed priusquam ad ulteriorem hujus sententiæ explicationem procedamus, præmittendæ sunt aliquot ejus limitationes.

Sit prima. *Esse quasdam corporis partes ab hoc morbo primariò, esse alias secundariò affectas*: & videntur quidem nobis partes exteriores prius affici quàm cerebrum & viscera, ut fusiùs diducemus ubi de partibus affectis acturi sumus.

Limitationes tres.
1^a.

Sit secunda. *Solas partes primariò affectas laborare notabili frigida intemperie tum inopia ac torpore spirituum*: Nam cerebrum & viscera moderatè fortè caleant, satisque spiritibus abundant ob copiosum vitalem influxum; atque excedere in iis possit humiditas ob nimium alimentum affusum: reliquæ autem externæ frigida ac humida intemperie ac torpore spiritus naturalis, &c. semper affici-

2^a.

untur, unde eas primariò hìc affici solásque esse sedem primæ hujus morbi essentiaæ asserimus.

3^a.

Sit tertia. *Non omnes partes externas & primò affectas ex aquo laborare intemperie frigidâ & humidâ, vel inopiâ ac torpore spirituum, &c.* Etenim ligamenta, tendines & nervi, ex natura sua frigidiora sunt minúsque humida, partes musculosæ sive carnosæ humidiores potiùs sunt, at minùs frigida; partes cutaneæ ferè medio modo se habent, omnes tamen dictæ partes plùs minùs à naturali temperie versùs frigidam & humidam recedunt. Et similiter licèt aliæ partes è dictis majorem spirituum copiam & activitatem postulent quàm aliæ, omnes tamen, habitâ justâ proportionem ad copiam & activitatem singulis respectivè debitam, deficiunt justaq; proportionem destituuntur.

CAP. V.

Examinatio sententiæ propositæ per partes, 1º. Morbum esse intemperiem frigidam. Object. & Resp. 2º. Esse humidam. 3º. Consistere in spirituum inopia : Object. Resp. 4º. In spirituum torpore.

SED propriùs jam examinemus essentiam propositam, & per partes asseramus :

1º. Laborare partes primò affectas intemperie frigidâ probatur : 1º. Ex imminuta partium dictarum nutritione. Ut enim calor insitus ad justitiam intensus plurimùm conducit ad promovendâ coctionem & appositionē alimenti; ità si is remissior æquo sit, eandem facilè remoratur ac imminuit. 2º. Evincitur eadem intemperies ex tarditate & ineptitudine ad motum : tum ex averfatione motûs quietisq; affectatione. Nam quemadmodum activitas agilitasque corporis calori, ità tarditas ejus ac ignavia frigori magnâ ex parte adscribitur; supposito nimirum, ut prius, non ab animalis influxûs vitio hanc ignaviam dependere. 3º. Confirmatur ulteriùs quòd hic morbus sæpe morbos acutos sequatur, qui non rarò (post absumentum caloris insiti subiectum) in intemperiem frigidam terminan-

Morbum
esse intem-
periem
frigidam.
1º.

tur: præterea & morbos chronicos corpus extenuantes sæpius excipiat, & ejusmodi qui quovis modo intemperiem frigidam post se relinquere proni sunt, ut obstructions pertinaces, cachexiam, icorbutum, &c. Adhæc quod intempestivam impetiginis aut scabiei suppressionem sequatur, ut frequenter observavimus, quando rursus erumpente scabie atque pruritu excitato, indeque aucto in externis membris calore tales pueros facilè restitutos vidimus; quod denique sæpe eveniat, post assiduum usum ciborum frigidorum, crassorum, viscidorum, crapulam, otium, similisque causas evidentes, calorem insitum seu imminuentes seu obruentes. 4°. Confirmatur quòd auxilia quæ calorem in externis partibus excitant augent & fovent, ut variae corporis agitationes, frictiones, illitiones, &c non minimam partem curationis hujus affectûs præstent. Hisce omnibus in cumulum coniectis satis conspicuum fit, in morbi hujus primariâ essentiâ frigidam intemperiem constitutionis insitæ partium primò affectarum contineri.

Obiectio

Obiectio hîc speciosa occurrit. *Febriculam, præsertim lentam aut erraticam frequenter conjungi cum hoc affectu, quæ non videtur consistere posse simul tempore cum intemperie frigida: Censetur enim ab omnibus febris omnis calida intemperies è diametro essentiæ dictæ opposita.*

Respon-

Respondemus (nè quid hìc de essentia fe-
bris interponamus) largimur, quantum ad *Resp.*
præsentem quæstionem spectat, febrem esse
intemperiem calidam: non tamen consistit
hæc primò in constitutione partium insitâ,
sed in constitutione vitali, nempe in calore in-
fluente præternaturaliter affecto. Febris enim
non privatus aliquis morbus est, sed univer-
salis & à corde per arterias in & cum spiritu
vitali sive nimium accenso sive aliter vitiato
diffunditur. Neque respicit præternaturalis
hic calor intemperiem insitam aliter, quàm
ut causa potens eam variè immutare, sed
sensim & paullatim. Nam primò calor in-
fluens manifestè est calor actualis, at verò
calor constitutionis insitæ tantum potenti-
alis: quare asserimus intemperiem frigidam
respectu caloris insiti & potentialis consiste-
re simul posse cum intemperie calida respec-
tu caloris actualis & influentis. Enimvero
calor actualis non ità directè adversatur fri-
gidæ intemperiei, quæ talis dicitur ob defe-
ctum caloris potentialis, quin satis diu cùm
ea consistere possit permanente causâ. Ex-
empli gratiâ, calor actualis consistit in calfac-
tâ aquâ simplici, aquâ hordei, in Julapiis
variis & similibus, licet tum etiam potentiâ,
frigidis. Adeò ut calida actu, & calida po-
tentiâ non gradu, sed specie inter se differant,
neque sint ità è directo contraria ut statim se

mutuò è subjecto exterminant. Porro secundo intemperies influens calida non tam corrigit insitam intemperiem frigidam, quàm per accidens auget, dissipando scilicet ac absumendo spiritus insitos, in quibus potissimum calor insitus & potentialis residet: Ad eum planè modum quo calor actualis ab igne profectus potentialem vini calorem imminuit. Unde febris cujusvis generis huic morbo superveniens plus damni quàm emolumenti ægris adferre solet.

2º.

Asserimus in partibus primariò affectis simul adesse intemperiem humidam; hoc patet ex laxitate et mollitie dictarum partium: atque signum hoc eò fortius rem evincit, quòd dictæ partes extenuatæ sint, ut nisi redundaret in iis humiditas, rigiditas quædam et asperitas tactum ferirent; deinde rarissimè intemperies frigida sine humida diu persistit: demum juvantia et lædencia idem attestantur, siccantibus quippe juvantur, humectantibus læduntur.

3º.

Asserimus partibus primò affectis inesse spirituum insitorum inopiam. probatur hoc primò iisdem ferme argumentis quibus supra intemperiem frigidam adstruximus. Nam 1º. inæqualis et imminuta nutritio in partibus primò affectis non modò temperamenti frigiditatem, sed et unà inopiam spirituum insitorum arguit; aliter enim defectus hic nutritionis

tionis facilè corrigeretur. Etenim frigiditas cum qua non conjungitur spirituum defectus, aut humor peccans impactus, ejus causa facilè excutitur, citiùsque quàm in præsenti solet affectu, ut videre est in partibus hyberno tempore perfrigeratis, verbi gratiâ, ex nivium contrectatione, partes quippe sic perfrigeratæ, modò ritè tractentur, intra aliquot horas ad pristinum redeunt temperamentum; Ubi verò adest intemperies cum materia ejus causâ conjunctâ, aut simul adest defectus spirituum insitorum, talis sanè intemperies haud ità facilè aut citò removetur. Verùm in præsenti affectu non semper saltem causari possumus materiam conjunctam aut impactam alicujus notæ in partibus primò affectis, cum eæ flaccidiore, inaniores & plus æquo extenuatæ observantur, cùmque hic affectus longè distet à morbo virgineo & cachexiâ, in quibus ut plurimum, non inopia spirituum, sed conjuncta materia frigidam intemperiem fovet: quare rectè inferre licet pertinaciam hujus mali maximè dependere à spirituum insitorum defectu. 2º. Idem eodem modo probatur secundo argumento suprâ allato pro intemperie frigidâ, nempe ab ignavia & aversione motûs. Activitas enim non tantùm à temperie, sed vel maximè à copiâ spirituum dependet: Ut videre licet in viris robustis &

& sanis, spiritibus refertis, qui hyberno tempore rigente gelu promptiores longè & alacriores ad violenta exercitia conspiciuntur, quàm æstate, quando spiritus insiti nonnihil exsoluti esse solent. 3°. Febres morbique longi & extenuantes, ut intemperiem frigidam sæpe inferunt, ità & evidenter minuunt dissipantque spiritus insitos. Hisce mediis addimus illud argumentum à constitutione parentum deductum. Firmiores (experientiâ teste) ac solidiores parentes laboribusque assueti rarò proferunt liberos huic morbo obnoxios: debiliores è contra, cachectici, aut aliter valetudinarii, otiosi, molles, delicati, Veneri nimia, præmaturæ aut decrepitæ indulgentes, gonorrhæâ laborantes, &c plerûq; liberos in hoc malum propensos generant: nimirum, quòd seminalia principia minùs justâ spirituum copiâ imbuta sint. Procedendum jam foret ad assertionem quartam, nisi quod hìc occurrat remora removenda.

Object.

Obijciat quippe aliquis insitam intemperiem frigidam subordinari spirituum inopiæ, non verò contradistingui, ut hìc supponitur. Nam paucitas spirituum ipsa causa videtur frigida intemperiei, insitusque calor sive intensior, sive remissior sequi videtur respectivè proportionem spirituum insitorum; quippe qui in iisdem ut
primo

primo subjecto radicari creditur.

Respondemus primò, Calorem insitum *Resp.*
 revera fundari atque primò subjectari in spi-
 ritibus insitis. Porro ut calor insitus in duas
 partes distinguitur, calorem scilicet nativum
 & acquisititium; ità & spiritus insitus duplex
 est concipiendus, primogenius five seminalis
 in spermate à parentibus derivatus, & acqui-
 sititius ex perfectè assimilato alimento con-
 tractus. Prior spiritus, caloris insiti nativi est
 basis, posterior, caloris insiti acquisititii. Non
 hosce calores spiritusve inter se esse specie
 planè distinctos volumus; sed origine tan-
 tum ac perfectionis gradu, quod, ut variam
 fortiantur appellationem, sufficit. Nam in
 nutritione assimilatio alimenti procedit us-
 que ad identitatem specificam, non individu-
 alem, quanquam aliàs quoque gradum per-
 fectionis originalis non attingat. Propterea
 nobis hìc satis fuisse visum est nominasse ca-
 lorem insitum & spiritum insitum sine ulte-
 riore distinctione; ideòque concedimus ca-
 lorem insitum fundari & subjectari primò in
 spiritibus, eundemque nihil aliud esse quàm
 modificationem quandam dictorum spiritu-
 um quâ à calore vitali irradiati placidè ni-
 tuntur se diffundere atque ampliare ditiones
 suas, attrahendo, retinendo, assimilando si-
 milia sibi alimenta, excernendo excrementa,
 disponendo denique acquisita in sedes debi-
 tas.

tas. Dicimus quoque nixum hunc (in quo caloris essentiam ponimus) cū sit diffusivus, nonnihil dissipare atque absumere spiritus insitos, qui hujus effectus causa vulgò nomine humidi radicalis à calore continuè depasti appellantur.

2°.

Atque huc usque argumento cedimus. Verū 2° loco asserimus calorem insitum à calido temperamento insito differre; quòd nimirum calor insitus sit tantū una pars calidi temperamenti insiti. Non enim solus spiritus, sed & sulphur & sal aut bilis fortè, suum calorem contribuunt ad constitutionem totius calidi temperamenti insiti, cujus calor insitus est una tantū pars. Quapropter falsò in argumento proposito suggeritur solam causam calidæ intemperiei esse copiam spirituum, frigidæ eorundem paucitatem. Nam lb j. carniū infantis plures continet spiritus insitos quā lb j. carniū juvenis: notissimum tamen est temperamentum juvenis longè calidius esse quā infantuli. Calidum ergò temperamentum non dependere potest à sola copiā spirituum, nec frigidum à sola eorum inopia. Quinetiam in multis morbis calida intemperies consistere potest cum paucitate spirituum, ut in Hæctica tertii gradus; similiter frigida cum competenti aliàs spirituum copia, ut in morbo Virgineo.

Dicimus

Dicimus tertio, ut copia vel inopia spirituum non perpetuò sufficiens causa est determinationis temperamenti ad calidum aut frigidum; ità vicissim, neque calidum, neque frigidum temperamentum certò & necessario demonstrat copiam vel inopiam spirituum quemadmodum ex instantiis datis liquet: ità ut nec temperamentum certum sit signum quantitatis spirituum, nec quantitas spirituum certum signum temperamenti; & propterea de industriâ non sine justa causa separatim hæc ut contradistincta consideranda & examinanda veniunt, si certam & inconfusam horum notitiam assequi libet.

3°.

Respondemus 4to quod etsi, ut concessum, calor insitus in spiritibus insitis subiectetur, non tamen secundum solam copiam vel inopiam spirituum intenditur is vel remittitur: Spiritus enim ut ut satîs copiosi, si tamen nimis fixi sint, torpidi, & quasi gelu quodam constricti, nullum calorem insitum alicujus notæ proferunt. Exempli gratiâ, albumen ovi spiritibus copiosis turget, torpent illi tamen, adeoque ejus insitus calor inde tam exiguus est, ut non aggrediatur pulli formationem, priusquàm vel per incubationem vel alium consimilem calorem excite-
tur. Licet ergò certò concludere considerationem inopiâ spirituum satîs distinctam esse à temperamenti frigidi insiti consideratione,

4°.

ratione, contra quam videtur ab objecto Argumento insinuatam. Porro ex hoc quarto responsi articulo resultat quarta assertio de essentia proposita, videlicet,

4to.

Præter intemperiem & inopiam spirituum addendum esse torporem quendam eorum ut distinctam quoque partem essentiae morbi. Torpor hic insitorum spirituum maximè elucescit ex imminuta nutritione & averfatione motûs non proveniente primò ex defectu influxûs cerebri, ut suprâ probatum est. Item ex eo manifestè cernitur, quòd ea omnia quæ torporem spirituum insitorum excutiunt, nec tamen eos planè discutiunt, plurimùm conferunt ad hujus morbi curationem: Ut exercitia cujusvis generis gradatim aucta, frictones, inunctiones, &c. Et interiùs calefacientia, purgantia, incidentia, aperientia benigna. Quod autem torpor hic satis sit distinctus ab inopia spirituum, præter id quod suprâ in tertio responsi Articulo diximus, satis ex eo liquet, quòd sæpe cum inopia spirituum conjungatur nimia excitatio torpori contraria: ut frequenter accidit in febre hecticâ, in fluxibus colliquantibus & similibus morbis, in quibus ut ut adsit spirituum penuria, torpor tamen nullus comitatur, quin contrà nimia illa excitatio & propensitas ad motum coërcenda est.

E contra

E contra copiosi spiritus cum torpore consistere possunt, ut in tritico aut farina ejus. Nam etsi parum spirituosum videatur, quòd ejus spiritus adhuc in sua fixatione ac torpore delitescant, re ipsâ tamen abundant in eo spiritus & simplici fermentatione evocari, atque ad suam manifestandam activitatem excitari possint: quemadmodum cerevisiæ fortiores ex eo confectæ declarant. Similiter ex uvis immaturis fucus recenter expressus satî mitis & blandus est, continens interim spiritus copiosos, qui postea, actâ debitâ fermentatione, in vino generoso se produnt.

Concludamus ergò torporem quoque spirituum in hoc affectu distinctam considerationem demereri.

CAP. VI.

Pars primò in hoc morbo affecta.

PROPOSUIMUS SUPRÀ PRIMAM HUIUS MORBI
essentiam ; inquirendum jam restat in
primum subiectum in quo ea radicatur.

Non Cor
& Cere-
brum.

Cor & Cerebrum videntur hîc rectè ex-
cludi ob rationes suprâ adductas, quas bre-
vitatis studio repetere omittimus.

Hepar & Pulmones nondum ab omni su-
spitione huius vitii exempti sunt. Examina-
bimus ergò seorsim hæc viscera, & primò
quidem quærimus,

An hepar
sit subje-
ctum
primæ
essentiæ
huius
morbi?
Rationes
quæ affir-
mativam
suadeant.

*An hepar sit subiectum primæ essentiæ huius
morbi ?*

Præcipuum pro affirmativa argumentum
est, quòd morbus hic videatur provenire
ex læsa sanguificatione, cujus officina (sal-
tem probabiliter) jecur existimatur, læ-
sam autem sangnificationem esse primam
huius morbi originem multis indiciis mani-
festum reddi videtur. 1º. quòd hic morbus
plerumque subsequatur ejusmodi alios mor-
bos magnos, sive acutos sive chronicos, qui
utcunque vim sanguificam hepatis multum
priùs labefactârunt. 2º. quòd morbus hic
non modò ab externis, sed & ab internis
caussis dependeat, ab humoribus nempe vi-
tiosis

tiosis. Cum autem vitiosi humores in & cum massa sanguinis in hepate generentur, videtur prima morbi essentia huc referenda. 3°. observatur hepar perpetuò in hoc affectu majus debito, quod manifestè hepar esse affectum testatur. 4to. Medicamenta interna quæ sanguinem depurare apta nata sunt ad curationem requiruntur, & exhibita multum juvant. 5°. Missio sanguinis è venis aurium (non infimum ad morbum hunc debellandum auxilium) satis superque arguit vitium aliquod sanguinis adesse, quod hepatis constitutioni, quæ sanguificat, videtur esse tribuendum. Argumenta hæc tanti sunt momenti penès nonnullos celeberrimos medicos, ut primam essentiam hujus morbi soli hepati adscripserint.

Nos verò satis ad hæc responderi posse existimamus, si prius quidem quæ rectè dicta aut ulteriùs in hanc rem dici possunt, concesserimus, deinde quæ invalidâ consequentiâ inferuntur, restrinxerimus.

Earum
solutio.

1°. Ergò concedimus in hoc affectu massam sanguinis vitiatam esse, indèque continuum fomitem huic morbo subministrari. Concedimus quoque inpræsentiarum hepar esse officinam sanguificationis: negamus verò omnia vitia sanguinis à vitiosâ constitutione hepatis sanguificâ dependere. Nam 1° sanguis vitari potest à vitiosis ingestis ali-

E

mentis

mentis, jecore aliàs integro; similiter si coctio prima in ventriculo ex quavis causâ extiterit imperfecta, non plenè ea per secundam coctionem corrigi potest in hepate etiam quàm maximè sano. Præterea, etiamsi generatio vitiosi sanguinis soli hepati adscribenda esset, ad ejusdem tamen generati conservacionem aliæ partes necessariò concurrerent, putà Renes, Lien, Pancreas, Uterus, &c. Immo & videtur negari non posse omnes partes, quas sanguis suo circuitu perluit eum variè alterare, dum qualitates suas ei pro capacitate subjecti imprimunt: nam ea agentia naturalia sunt, quæ agunt ex necessitate & continuè sine interveniente otio quantum quidem possint: si ergò hæ malè sint affectæ, sanguinem eas permeantem magis vel minus inquinant, ut videre licet in contagio ex contactu externo ad partes internas communicato. Quinetiam magna pollutio interdum à partibus cæteris morbosis insinuat in sanguinem, hepate interim salvo, ut nonnunquam in hydropicis post mortem dissectis observatum est, in quibus hepar satè sanum integrumque deprehensum est. Porro concedimus vitia sanguinis frequenter à læsa constitutione sanguifica hepatis originem ducere, illamque læsam constitutionem esse morbum hepatis; negamus verò hunc esse morbum de quo agimus, cum totâ specie ab ea differat.

Eadem

Eadem enim læsa constitutio hepatis æquè adultis ac pueris & infantibus communis est; hic verò morbus solis infantibus & pueris proprius est. Tandem concedimus vitiosam constitutionem hepatis generando vitiosum sanguinem posse causam communem & fomitem huic morbo aliquando subministrare: negamus verò eam esse morbum ipsum de quo verba facimus, aut ullam partem primæ essentiæ ejusdem. Aliud enim est producere causam morbi communem, aliud esse de prima morbi essentia: negamus etiam eam esse continentem causam hujus morbi, aut esse causam sufficientem per se solùm, aut esse semper causam: Nam vitiosa constitutio hepatis, qualiscunque ea supponatur, non producit hunc affectum in adultis, neque fortè semper in puerulis. Atque hæc in genere ad argumentum respondemus: ad confirmationes ejusdem simili methodo jam procedimus.

1° Ergò concedimus hunc morbum sæpe sequi alios morbos sive acutos sive chronicos. Sed non tam quòd constitutionem sanguificam hepatis læsissent, quàm quòd partes externas, spiritibus insitis exhaustis, frigidas & torpidas reliquissent: quamvis facile quoque admittamus læsum hepar fomitem mali ex vitiosa sanguificatione præstare posse.

2° Concedimus hunc affectum non tantum dependere à causis externis, sed & ab internis, vitiis nempe ipsius sanguinis : quod verò vitia illa omnia in hepate originem ducunt, planè negamus ob rationes modò allatas.

3° Concedimus in hoc morbo auctam esse molem hepatis ; atqui eam esse primam morbi essentiam negamus ob rationes suprà notatas, ubi vitia organica à prima hujus morbi essentia rejecimus. Admittimus tamen hunc similésque morbos in secundaria hujus affectûs essentiâ, ut postea videbimus.

4° Concedimus medicamenta interna tum alterare tum depurare posse sanguinem, verùm in præsentî affectu eo nomine potissimum ad curationem conducunt, quòd facili-
tent distributionem sanguinis ad membra externa, attenuando ejus partes crassiores & incidendo viscidiores, quòdque simul copioso & benigno spiritu sanguinem imprægnent, unde fit, ut insiti partium priùs languentium spiritus foveantur, augeantur, & exsuscitentur. Interim agnoscimus generale beneficium quòd toti corpori accedit ex depuratione sanguinis five per secessum, vomitum, mictionem, five alios qualescunque evacuationis modos. Tantum id est quod asserimus magis specificam partem curationis à
medi-

medicamentis prædictis præstari per viam alterationis, quemadmodum dictum est.

5to Et ultimò concedimus sectionem venarum in auribus sanguinem nonnihil attenuare & ad ejusdem renovationem conducere, nec non ad ejus distributionem ad partes externas, & avacuationem à partibus internis ejus copiâ oppressis, adeoque ad totam curationem multum facere : Negamus tamen rectè ex eo inferri primam morbi essentiam in hepate radicari. Atq; ità satisfactum putamus rationibus in confirmationem hujus sententiæ adductis. Argumenta jam nonnulla quæ contrarium suadeant in medium proferamus.

1um. Prima essentia morbi morbum specificat; atqui læsa constitutio sanguifica (qualis Negativa
afferitur. qualis ea concipiatur) morbum hunc non specificat. Enimverò cum morbus hic ad solos infantes & pueros pertineat, oportet eos, qui contrariam sententiam amplectuntur, certum aliquem modum læsæ constitutionis sanguificæ hepatis designare, qui soli teneræ ætati sit proprius : Atqui nulla læsio sanguificæ constitutionis hepatis fingi potest, quæ non sit quoque communis adultis; quare si in eâ confisteret prima hujus morbi essentia, observaretur saltem aliquando hic morbus in adultis, quod tamen nunquam à quopiam factum.

2um. Subjectum primæ essentia morbi afficitur tamdiu illâ essentiâ quamdiu affectus durat. Neque enim morbus existere potest absque sua prima essentia, neque potest illa essentia de parte in partem migrare. Si ergo hepar sit subjectum primæ essentia hujus morbi, per totum ejus decursum afficeretur; quod tamen non credibile videtur, cum in defunctis ex hoc morbo & dissectis, jecur, exceptâ ejus auctâ mole, sæpe secundum cæteras condiciones inculpabile deprehendatur.

3um Si hepar sit subjectum primæ essentia hujus morbi, necesse est, ut indies aucto morbo gravius & evidentiùs affligatur & certè ante obitum manifestis stigmatibus notetur. Quandoquidem enim omnis morbus naturæ partis, quam obsidet, contrarius sit, eam quotidie magis magisque atterit damnisque novis auget: & licèt principia morborum sæpe satis sint obscura, progressu tamen temporis (& maximè si ad extremum vitæ diem perrennent) evidentissima vestigia partibus primariò obsessis imprimunt; adeò ut vix fieri possit quin in dissectis primo intuitu deprehendantur: Quamvis etiam ubi in morbum aliquem chronicum per dissectionem corporis ex eo defuncti inquisitio instituitur, sæpe ejus investigatio difficilis reddatur ob alios morbos ante obitum supervenientes vel aliàs

com-

complicatos ; pars tamen primò affecta nunquam non graviter & manifestè læsa observari solet. Cùm ergò in iis, quos hic morbus è medio sustulit, sæpe satis firmum, exceptâ mole auctâ, vel certè non insigniter læsum deprehendatur, facile erit inferre, non id esse subjectum primæ essentiæ hujus morbi.

4um. Si hepar esset subjectum primæ essentiæ hujus morbi, laboraret intemperie frigidâ & humidâ, tum inopiâ & torpore spirituum insitorum ut ex suprâ-dictis satis liquet. Atqui in præsentī affectu hepar non semper laborat intemperie frigidâ, ut nec inopiâ ac torpore spirituum insitorum. Etenim in hoc affectu cùm sanguis vitalis parcius ad membra externa distribuatur, fit, ut uberius, quàm par est, ad viscera, præsertim cerebrum, & hepar, affundatur ; & cùm hic sanguis, qui per viscera tam propinqua Cordi circulatur, sit valdè calidus & spirituosus, utpote è foco & fonte spirituum vitalium jam jam profectus, fieri non potest ut frigidam intemperiem aut defectum spirituum in partibus, quas tam copioso affluxu alluit, permittat.

5um. In hoc affectu sæpe videmus colorem faciei satis floridum genâsque rubentes, quod in frigida hepatis intemperie aliquamdiu durant contingere vix potest.

E 4

6um. A

6um. A læsa constitutione hepatis sanguifica reddi non potest sufficiens ratio symptomatum huic morbo propriorum. Cacotrophia quidem, seu vitiosa nutritio, & atrophia seu diminuta nutritio fortè non injuriâ hepatis culpæ sæpius attribuuntur: alogotrophia verò, seu improporcionata nutritio, ad hepar immediatè referri non potest. Hepar etenim universis partibus æqualiter & sine discrimine sanguinem conficit, neque uni parti uberius, alteri parcius eum dispensat. Porro debilitas omnium musculorum, averfatio motûs, affectatio quietis, cum hepate nihil commercii habere videtur; quare neque hepar primam hujus morbi sedem agnoscimus.

7um. Hic morbus in robustioribus pueris curatur aliquando solo exercitio, lusu, jactatione & fricatione corporis; quibus excitatur in externis partibus calor, spiritus novi sulcitantur, excutitur eorum torpor, et alimentum uberius ad membra externa attrahitur, quæ certè beneficia magis propriè ad partes externas quàm ad hepar accommodantur.

Atque hac questione sic solutâ, pergimus ad alteram; *Utrùm viz. Pulmones sint subiectum primæ essentia hujus morbi?*

Symptomata, quæ affirmativam suadere videntur, sunt angustia pectoris frequens, difficultas

in pulmones
sint sub-
jectum
primæ
ess. n. iz
hujus
morbi.

cultas spirandi, asthma, tussis, inflammatio
 pulmonum, eorum tubercula, tumores duri,
 apostemata, denique phthisis. Verum pri-
 mò angustia pectoris non statim ab initio
 morbi oritur, & propterea nequit de prima
 essentia hujus morbi testari. Similiter difficul-
 tas spirandi & asthma non perpetuò hunc
 affectum comitantur, ideòque ab iis indicium
 partis primò affectæ desumi non potest. 3°
 Tussis modò adest, modò abest, sæpiùsque
 variè intenditur & remittitur, dum essentia
 morbi in eodem statu persistit; quod &
 plurimis ex prædictis quoq; symptomatibus
 contingit. 4° Inflammatio pulmonum non
 frequenter hic adest: atque ubi accidit, mor-
 bus is acutus est, non chronicus; quemad-
 modum hic, de quo agimus, ut à sympto-
 mate tam raro & tam fugaci nihil certi de
 parte primò affectâ concludere liceat. 5to Tu-
 mores duri pulmonum, tubercula, aposte-
 mata, ut & strumæ possunt præcedere, con-
 comitari & subsequi hunc affectum; sed
 morbi hi planè diversi sunt generis ab eo, de
 quo sermo est; quin & adultis æquè ac pue-
 rulis communes sunt. Tandem phthisis
 non nisi post diuturnam morbi hujus
 durationem supervenire solet ut à longè
 à primâ morbi essentiâ; ut ea longè à pri-
 ma morbi essentiâ, remota esse ma-
 nifestè appareat, adeòque parùm aut
 nihil

nihil conferre possit ad partem primò affectam detegendam. Adhæc inseparabilia illa & cunctis notissima symptomata hujus morbi, putà impotentia partium externarum ad motum & inæqualitas nutritionis, nullâ ratione à pulmonibus affectis deduci possunt: quare viscus hoc pro prima hujus morbi sede admittere non possumus. Atque ità tandem ad partes primò affectas indigitandas devenimus.

rites

nò af-

tæ

e ?

Primum locum mereri videtur spinalis medulla calvariam egressa: secundum, nervi omnes ab eadem producti; tertium, omnes partes membranosæ ac fibrosæ ad quas nervi isti deferuntur. Et in hisce partibus primam hujus morbi essentiam radicari statuimus, neque alias partes his associare opus esse existimamus. Enimvero mollities, laxitas, atque atonia totius spinæ extra calvariam, omnium nervorum indè ortorum, omnium fibrarum universi corporis, adeoque impotentia ad motum, segnities quietisque affectatio, quæ à primis etiam hujus morbi initiis se produnt, satis superque evincunt partes hæc frigiditate, defectu ac torpore spirituum esse affectas; atque hinc contingit extenuari eas minúsque quàm par est, ali. Etenim torporem suum extremitatibus arteriarum nonnihil communicant, unde affluxus sanguinis qui ad eas distribuitur, imminuitur,

itur; & quia frigidiores sunt defectuq; spirituum laborant, affusum sanguinem imperfectius coquunt, ut eas minus debito, minusque cæteris partibus nutriri adeoque extenuari necesse sit. Primam ergo hujus morbi essentiam jure meritoque partibus hisce solis adscribimus.

Dubitari tamen hîc potest, annon ossa etiam inter partes primò affectas numerari debeant, cum tumores ossium variis in locis præsertim in epiphyfis ossium ad carpos & in extremitatibus costarum, ubi cum sterni cartilaginibus committuntur, statim à prima invasione morbi observentur? Responderemus negari quidem non posse dictos ossium tumores cum ratione auctæ magnitudinis, tum ratione figuræ vitiatæ revera morbos esse, adeoque ossa vel ad essentiam morbi primariam vel secundariam referenda esse concedimus: At verò ea non pertinere ad essentiam morbi primariam ex eo liquet, quòd dicti ossium tumores à prima hujus morbi essentia dependeant, eamque præexistere supponant. Oriuntur enim ab inæquali partium nutritione quæ symptoma est primæ essentiæ hujus morbi. Quomodo autem inæqualis nutritio ab essentia prima hujus morbi dependeat, suo loco plenius explicandum; ubi nempe ratio essentiæ secundariæ reddenda est. Hic tantum ostendemus

An ossa
inter eas
accensenda?

mus illos ossium tumores rectè deduci ab inæqualitate nutritionis, quando videlicet ea nimium est aucta in partibus tumentibus respectu cæterarum. Id hoc argumento probatur, quòd partes ossium protuberantes quâ similes ejusdem planè sint speciei cum cæteris ossium partibus; quare necesse est, ut per eandem viam generationis proveniant, quâ cæteræ augentur & crescunt. Quandoquidem ergò reliqua ossa augeantur nutritione, id est, per intus assumptum alimentum sibi que assimilatum, pari certè quoque ratione & hæc ossa incrementum suum (etsi *ἀλόγως* & præter modum mensuramque) acquirere judicandum est. Dicas tumores ferè ex vitioso succo non alimentario & legitimo solere generari. Fatemur quidem id plerumque verum esse, sed plerumque tantum. Nam & quidam tumores ex legitimo & alimentario succo proveniunt, ut carunculæ, fungi & strumæ fortè nonnullæ; sed & hi quoque tumores multum differunt à præsentis ossium protuberantiâ. Etenim tumores isti, quos excrescentias appellare consuevimus, aliquid extra habitum partis & quid toto genere præter naturam præ se ferunt: ast hi tumores non excrescunt extra habitum partis, neque aliud præter naturam includunt quàm solam magnitudinem improporcionatè auctam, vi-
tiamque

tiatamque indè figuram affectarum partium. Nam aliàs non essent hæ protuberantiæ ejusdem speciei cum reliquo osse, cui continuantur, quod sensuum experientiæ repugnat.

Si igitur dentur tumores nonnulli (etiam inter istos qui planè præter naturam sunt & extra habitum partium consistunt) ex fucis alimentariis geniti, certè multò minùs intellectu difficile est, protuberantias hasce ossium è legitima ossium materia à facultate insitâ nutritivâ generari formarique. Atque hoc clarè eo confirmatur quòd ossa secundùm naturam similem legitimè nequaquam producantur ex materiâ illegitimâ, hoc est, indispositâ & dissimili materiæ aliorum ossium similiarium. Ex quolibet ligno non fit Mercurius. Agens naturale disponit materiam priusquam formam introducere potest. Materia sic disposita legitima quoque necessaria est. Materia autem ossium protuberantium manifestè est disposita; aliter enim non reciperet actu formam ossis specificam. Porro quòd à facultate nutritiva hi ossium tumores generentur, etiam evidens est, quòd nulla alia in corpore nostro detur vis ossifica præter illam nutritivam facultatem ossibus ipsis insitam, & quòd tumores hi generentur & augeantur per intus assumptum alimentum, & ab ipsis ossibus

ossibus assimilatum ; licet fortè respectu totius ossis hæc alimenti receptio sit inæqualis, causâque sufficiens erroris nutritivæ facultatis, quo ex una parte plenius atque in tumorem, ex aliâ parcius ista ossa augeantur.

C A P. VII.

Secundaria hujus morbi essentia.

Absolutis primâ ac radicali hujus morbi essentiâ, tùm partibus primò affectis, examinanda jam porrò venit essentia, si quæ sit secundaria, quæ nempe morbum hunc immediatè consequitur. Atque hîc in memoriam revocanda est triplex constitutio superiùs asserta, *Naturalis, Vitalis, Animalis*, & per hæc singulas constitutiones procedet examen. Et primò quidem consideremus naturalem constitutionem. Hanc suprâ consistere docuimus in Temperamento, qualitatibus communibus, copiâ & dispositione spirituum insitorum, in organizatione, & continuitate : Et quidem in temperamento & copiâ ac dispositione spirituum insitorum primam morbi essentiam fundari adstruximus : reliquæ autem partes hujus constitutionis, putà, qualitates

com-

communes, organizatio, & continuitas super-
sunt adhuc percurrendæ.

Per *qualitates communes* easdem propè intelligimus quas alii nonnulli modos materiæ, alii qualitates secundas appellare consueverunt. Vocamus autem has *communes*, quòd nulli soli elemento aut formæ adstringantur, sed quodammodo expatientur per omnia corpora eaque ferè plus minúsve afficiant. Ejusmodi sunt, Densitas, raritas; consistentia, fluiditas, tenacitas, friabilitas; laxitas, tensio; (seu potius tensitas, ut distinguatur habitus ab actione) flacciditas, turgescencia & rigiditas; mollities, durities; lævitas, asperitas. Sed animus non est singulas qualitates communes exactè enumerare, neque etiam jam citatas ulteriùs proficui, nisi quatenus præsens occasio postulaverit.

Qualitates communes.

E qualitatibus nonnullis communibus inter se complexis videtur *Tonus* partium resultare. *Tonus* enim *partium* propriè consistit in debito tenore sive mediocritate inter certas communes qualitates oppositas, ut inter densitatem & raritatem, &c. Quod si recessus fiat à justâ mediocritate versùs alterutrum extremorū, tonum plus minùs vitari necesse est. Duo ergò hic circa *Tonum* partium inquirenda videntur: primum, An in hoc affectu *tonus* partium sit ullo modo vitatus: deinde

Tonus partium in quo consistat.

an

an Toni vitia pertineant ad secundariam huius morbi essentiam.

Quod ad primum attinet, non opus erit singulas partes toni sigillatim percurrere; satis erit eas saltem examinasse, quæ criminis suspectæ videntur.

Laxitas
Toni.

I^o Ergò occurrit evidens *Laxitas Toni* in affectu : differt autem hæc Laxitas tum ab infirmâ cohærentiâ partium, tum à Paralyticâ resolutione. Nam infirma cohærentia sive labefactata tenacitas partis faciliè quidem fit *occafio* laxitatis, cum protendi vix ferat; at verò potest pars simul & laxa & satis esse tenax, ut in fidium chordis videre est, quæ remissæ laxantur, servatâ interim tenacitate suæ substantiæ. Et frequenter in dissectis observavimus partes ipsas laxas satis fuisse tenaces, idque aliquoties in hoc ipso morbo. Quare distincta qualitas est hæc laxitas à vitiatâ partis tenacitate. Neque etiam minùs differt ab illâ resolutione partium quæ occurrit in membris Paralyticis. Etenim Paralysis consistit primò in læsâ constitutione animalî : hæc verò laxitas radicatur in constitutione naturali. Neque enim hic adest vera Paralysis sive respectu motûs, sive respectu sensûs partium; neque etiam cerebrum primariò hic affectum est, ut suprâ demonstravimus. Porrò quòd in hoc affectu adsit laxitas nimia partium primò affectarum
adeò

adeo manifestum est, ut supervacaneum ducamus id ulterius comprobare. Nam & ipsis sensibus obvia occurrit, & propterea eam infra inter morbi signa retulimus. Sive enim sit pars essentiae sive secus, modò in sensum manifestè occurrat, rationem signi induit respectu aliarum partium essentiae à sensu remotiorum.

II° In hoc affectu non tantum *laxitas* in Tono adest sed & *flacciditas*. Qualitas autem hæc aliquid amplius comprehendit ultra meram & simplicem laxitatem: connotat enim insuper inanitionem quandam unde partes in se quasi subsidunt. Talis autem inanitio & subsidentia partium primò affectarum in hoc morbo sensu quoque dignoscuntur, ut ulteriori probatione non sit opus.

Flacciditas Toni.

III°. *Mollities* quoque in Tono partium primò affectarum in hoc morbo nominari potest. Equidem contingit interdum ut mollities cum prædictis qualitatibus non coincidat; sed quid aliud includat aut excludat, ut in Tumore suppurato adest mollities, sed absque laxitate toni, inanitione aut subsidentia. In dato etenim casu mollities dependet maximè à terminationis modo & læsâ tenacitate partium. Ast in hoc affectu ferè coincidit cum laxitate ac flacciditate antè memoratis, ut non opus sit eam accuratiùs quàm nomine tenus distinguere.

Mollities Toni.

Lubricitas
interna.

IV. Accidit insuper & aliud vitium in Tono partium primò hoc morbo affectarum, & est nimia *Lubricitas interna*. Miretur fortè aliquis quid sibi velint illa verba, *Lubricitas interna*. Fatemur equidem nos defectu vocabulorum coactos esse hanc appellationem fingere. Enimvero cum in natura ejusmodi qualitas revera existat quæ hæcenus & à Philosophis & à Grammaticis neglecta nomine caruit, eam nos nobis libertatem sumimus, ut propter magnam affinitatem, quam cum superficiali corporum lubricitate habet, nomen idem cum distinctivo *internæ* Epitheto adscripserimus. Duplicem ergò in corporibus naturalibus, agnoscimus lubricitatem; Alteram *externam* & *superficialem*, quæ quidem consistit in lævore & æqualitate superficie, cujus ratione subiectum ejus alia corpora quæ contingit facile sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur. Atque huic lubricitati contraria est asperitas superficialis. Sed hæ duæ qualitates huc non spectant, cum sint organicæ, neque ullo modo ad Tonum partium pertineant. Altera lubricitas, cujus mentionem facere occæpimus, consistit in *interno* illo, profundo, & simili lævore & æqualitate corporis, cujus ratione tota subiecti ejus substantia facile alia corpora intro-subeuntia sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur.

Et

Et huic quoque lubricitati datur interna asperitas contraria. Quod autem detur talis lubricitas interna & similis, ut et asperitas ei opposita innumeris ferè instantiis facilè monstrari potest. Etenim mucilagines *penè* omnes lubricæ sunt, idque non tantùm quoad extimam superficiem, sed & intus & universam substantiam in qualibet earundem particulâ; adeò ut, secundùm definitionem corporis similis, quælibet particula ratione hujus qualitatis sit similis toti, ideòque qualitas hæc interna est & similis, pèrque totam intimam subjecti substantiam diffusa. Similiter asperitas ejusmodi similis & interna observari potest in fructibus immaturis, per totam nempe earum substantiam carnemque internam protensa. Adeptâ verò justâ maturitate in locum jam dictæ asperitatis plerumque succedere solet lubricitas talis qualem modò descripsimus. Notandum hìc venit, corpora hæc internè seu similariter lubrica, si fortè illinentur superficiebus corporum aliàs asperis, lubricitatis quendam gradum, quamdiu adhærent, iis eatenus conciliare; similiter eadem intus assumpta ut succos, lubricos, mucilaginem althææ, &c. lubricitatem quandam internis corporis meatibus communicare; quin non tantùm meatibus cavitates internas spectantibus, sed plus minùsve ipsi substantiæ partim corporis si-

Afferitur
ejusmodi
lubricitas

milari, quam ipsam quoque sanguis lubrico isto succo imprægnatus perluit.

Ea multi-
plex est.

Est autem hæc interna lubricitas multiplex. *Oleosa* seu *pinguis*, *Aquosa*, *Spirituosa*, *Salina*, & fortè *terrestris*. *Oleosa* maximè conspicua est in pinguedine animalium imprimis juniorum, & in oleis multis expressis, præsertim humidioribus & frigidioribus, ut & temperatis; quemadmodum cernere licet in oleis *femin. papav. femin. pepon. 4. femin. frigid. maj. amygd. dulc. lini, & similium.* *Aquosa* non nihil reperitur in ipsâ aquâ simplici, licet ob fluiditatem minùs emineat: item evidentissimè observatur hæc lubricitas in mucilagibus, &c. *Spirituosa* fortè nunquam sola occurrit, atqui cum aquosâ mixta frequentissimè, ut in spermatibus omnium ferè animalium, & fructibus maturis. *Salina* quoque simplex rara est, quamvis eam sali tartari inesse quis contendat. *Salina* autem mixta frequens obvia est, ut in sapone & sale tartari cum aqueis & oleosis soluto. *Terrestris* (etiam mixta) vix observatu digna est, nisi quatenus concurrat ad aliqualem fluidorum inspissationem, ut in luto argillaceo & terrâ fullonum solutâ. Verùm nos hìc maximè respicimus ad lubricitatem aquosam ut quæ sola in affectu, de quo agimus, criminis rea esse potest.

Talem lu-
bricitatem
in hoc af-
fectu oc-
currere.

Atque hæc in genere de lubricitate interna
seu

seu simili sufficiant. Inquirendum jam porro restat, utrùm partes primò in hoc morbo affectæ internâ seu simili lubricitate aquosâ ultra debitam proportionem afficiantur. Et primò quidem videtur omnino verisimile adesse talem nimiam lubricitatem in partibus dictis, quòd humiditas in iis nimium abundet, quæ lubricitati dictæ semper faver, five cum calore five cum frigore conjungatur. Nôrunt omnes spermata animalium quantò magis humida sunt quam animalia ex iis producta, tantò quoque magis esse lubrica: similiter carnes animalium juniores præ senioribus magis esse lubricas. Cum itaque adeò intimè connectantur humiditas atque hujus generis lubricitas; cum etiam in partibus primò affectis manifestum sit nimiam adesse humiditatem, facilè certè concedi potest in iisdem partibus lubricitatem unâ nimium abundare. Atque ad hoc non parùm facit torpor spirituum in hisce partibus. Etenim spiritus ubi exaltantur nonnihil acrimoniæ & asperitatis contrahunt, ut cernere licet ex collatione musti cum vîno vinoso veteri aut cum spiritu vini vel aquâ vitæ. Musti quippe spiritus verè dici possunt torpidi ac sopiti, si conferantur cum spiritibus vini veteris; & quantò sunt torpidiores, tantò quoque plus lubricitatis, tantòque minus acrimoniæ ac asperitatis in se continent.

Unde patet torporem illum spirituum in partibus primò affectis favere etiam nimiae lubricitati : Torpor enim spirituum in dictis partibus ejusdem ferè gradus est cum torpore spirituum in musto. Et quia in partibus primò affectis spiritus deficiunt, patet hanc lubricitatem esse nimis aqueam lubricitatem. Porro laxitas, flacciditas, & mollietates, huc insuper conspirare videntur. Nam fructus immaturi ut duri sunt, ita dum maturescunt, molliores evadunt, simulque lubricitatem internam acquirunt, similiter relaxantibus balneis laxantur partes, & una magis lubricae evadunt. Item lubrica intus assumpta, ut mucilago althææ, &c. non laxant modò partes, sed & meatus lubricant, unde in calculo cum successu propinantur. Præterea hæc partium primò affectarum lubricitas multum confirmari videtur eò quòd in hisce post mortem dissectis manifesta lubricitas intus tactu deprehenditur, atque ex iis compressis mucilagineus quidem cruor intus eas oblinens digitis emungatur. Tacemus quòd cutis externa ut plurimum in hoc affectu lubrica, rarò aspera ad tactum occurrat. Notatu saltem dignum est, nimis lubrica medicamenta seu exterius admoveantur, seu interius assumentur plus damni quàm emolumenti in hoc affectu adferre solere. Atque ita absolvimus priorem

quæ-

quæstionem de modo, quo tonus partium in hoc affectu vitatur. Sequitur altera ventilanda. Eam eff. partem essentia hujus morbi.

An Tonus eo modo quo dictum fuit vitatus sit pars essentia hujus morbi?

Supponimus hic quod quidquid in corpore vitatum reperitur, sit vel causa morbifica, vel symptoma, vel morbus ipse; adeoque hic morbus vel simplex, vel compositus, vel compositi pars aliqua, eaque vel primaria vel secundaria.

I^o. Dicimus tonum vitatum supra propositum non esse propriè morbi causam. Non causam. Atque hoc vix indiget probatione. Tonus enim dictus est constitutio præter naturam in ipsis partibus radicata, quâ ratione evidentissimè à causâ morbificâ propriè dictâ distinguitur. Licet enim morbus alius alterius causa esse possit, non tamen vel tunc, propriè appellatur causa morbifica, sed morbus primarius, alterque, quem producit, secundarius. At verò ubique uterque in unum morbum totalem coalescit, prior erit pars essentia primaria, posterior verò pars essentia secundaria.

II°. Afferimus tonum partium descriptum non esse meum symptoma. Non symptoma. Neque enim is sub excretis & retentis, neque sub actione læsâ, neque sub qualitate aliquâ mutatâ non lædentes actionem comprehendi potest. I^o.

Tonum vitiatum non contineri sub excretis et retentis, vel sub actione læsa, eadem operâ probari potest hac ratione, quod illa symptomatum genera nè constitutiones quidem corporis sint; at dictus tonus vitiatum extra controversiam est constitutio præter naturam mutata, quemadmodum supra liquidò demonstravimus. 2°. Quod tonus dicto modo vitiatum non contineatur sub qualitate mutatâ non lædente actionem adeò evidens est, ut probatione non egeat. Nam laxitas & flacciditas motum partium lædit, & lubricitas nimia debitæ irritationi vitalium spirituum impedimento est, ut postea patebit.

Objici potest quasdam nudas qualitates mutatas, quæ in genere symptomatum continentur, posse etiam actiones lædere; ut color mutatus in cuticulâ ingratum aspectum intuenti præbet, adeoque deformitatem & defectum debitæ pulcritudinis parit.

Respondemus, colorem mutatum cuticulæ quatenus pulcritudinem ejus (quæ propria cuticulæ actio est) vitiat, in rigore sub notione morbi (in latâ acceptione) cadere. Verùm cum actio hæc cuticulæ sit tantum objectiva & ad extra, & cum is color mutatus nullam actionem internam istiúsque individui lædat, medici, qui in morbi definitione ad actiones internas ejusdemque individui tantum respiciunt, eum è classe morborum

borum solent excludere. Vel si contingat colorem partis vitiatum alicubi lædere actionem internam (quod in solâ corneâ evenire compertum) omnino eum pro morbo cordatiores habent, licet fortè secundariò. Quare, ut in viam, à quâ paullulùm digressi sumus, redeamus, cum tonus vitiatuſ lædat, ut diximus, actiones internas, non pertinet propriè ad istam speciem symptomatis, quæ qualitatis mutatæ nomine appellari solet.

III°. Dicimus tonum hunc vitiatum, cum nec causa sit morbifica, nec symptoma, & tamen sit quid præter naturam, necessariò esse morbum ipsum. Porro idem confirmatur manifestè ex ipsâ morbi definitione. Est enim tonus hic vitiatuſ constitutio præter naturam, actionẽ internam lædens primò seu immediatè; est ergò morbus. Cui enim cõpetit definitio, ei & cõpetit definitũ. Quòd sit constitutio præter naturam liquet ex eo, quòd solidis corporis partibus inhæreat. Quod idem quoq; actionem internam lædat, ex eo patet, quòd datis solâ laxitate, flacciditate, & lubricitate partium ultra modum, mox nullâ aliâ accedente causâ debilitetur agilitas, vigorque corporis respectu motûs, segnitieſque quædam in spirituum vitalium irritatione emergat. In agilitate res est manifesta, cum corpora firma atque tenſa cæteris paribus agiliõra ſint & è contrâ; in segnitie quoque

que irritationis idem evenire, postea suo loco videbimus, si quidem impræsentiarum nihil aliud allaboramus probare, quàm tonum vitiatum in hoc affectu esse morbum.

IV. Dicimus Tonum hunc vitiatum in præsentī affectu non esse morbum quendam simplicem, seorsim & per se existentem, sed ità esse cum essentiâ primariâ in iisdem partibus conjunctum atque compositum, ut tota essentia morbi (de quo agimus) ex pluribus morbis (in se quidem si separatim considerentur, simplicibus) unitis dicatur conflare, adeoque tonum vitiatum esse tantum partem totius affectus. Atque hoc non aliâ indiget probatione, quàm quòd in iisdem planè partibus essentia prima superius proposita, dictusque tonus vitiatus comperiantur. Morbus enim compositus is propriè dicitur, qui ex pluribus simplicibus in eadem parte conjunctis conflatur.

Vò. Afferimus Tonum vitiatum non modò esse partem totius essentiæ, sed talem esse partem quæ nonnihil dependet à primariâ essentiâ, adeoque esse partem essentiæ secundariam.

Priusquam procedamus ad hujus propositionis probationem duo concessa præmittenda sunt.

Concedimus I^{mò} Tonum dictum in aliis fortè casibus ab aliis etiam causis & immediatè

diatè vitiari posse, licèt id non eveniat in præsentī morbo. Nam tonus partium insitus laxari potest primariò in constitutione animalī idque subitò, ut in Paralyfi videre licet. Tensitas enim naturalis (& non tantùm animalis) membri paralytici laxatur, & quidem subitò citràque notabilem alicujus partis primariæ essentiaē prædictæ interventum. Similiter in Lipothymia laxitas omnibus partibus & languor subitò contingit. In neutro casu possumus laxitatis causam referre ad frigidam ac humidam intemperiem constitutionis insitæ, cùm illa non adeò subitò tam insigniter immutari possit. Quod illi (ut hoc obiter moneamus) considerent, qui qualitates hæc communes semper secundas & à solis primis dependentes esse volunt. Immo è contrà in isto casu observent frigidam ac humidam intemperiem laxitatem eam subitò introductam paulatim postea consequi. Porro quòd ad flaciditatem partium attinet (quæ subsidentiam respicit quâ differt flaciditas à laxitate, ut latius suprà ostendimus) ea immediatè produci potest à largis evacuationibus, ut fluxu alvi, sudoribus, similibusque supra modum profusis, nondum insigniter immutato temperamento, quamvis non diffiteamur hoc faciliè & ut plurimùm consequi. Tandem lubricitas interna manifestè à frigiditate separari

ri potest, licet difficulter ab humiditate.

Concedimus II° in præsenti morbo nè quidem omnimodo Tonum vitiatum dependere ab essentiâ primâ datâ, neque omni ex parte eidem subordinari. Nam I^o qualitates toni hîc vitiati nonnihil etiam debent cõmunibus causis, scil. tum sibi, tum primæ essentiæ datæ cõmunibus. Nam humectantia nimium, unâ eadẽque operâ & humiditatem nimiam, & laxitatem producere apta nata sunt. Similiter ab evacuationibus nimis inopia spirituum & simul flacciditas emergunt. Item à nimium lubricis seu extrâ applicatis seu intro assumtis, aut utrisque, interna lubricitas simul cum intemperie humidâ intenditur. Tanta enim concatenatio est totius essentiæ hætenus propositæ cum cõmunibus causis, ut vix quidquam intendat primam essentiam morbi, quin simul plus minus influat in tonum vitiatum.

His concessis, dicimus nihilominus in præsenti affectu maximam esse dependentiam toni vitiati ab essentiâ primâ hujus morbi superius datâ; quo solo respectu, tonum vitiatum ad essentiam secundariam hîc retulimus. Si cui placeat contendere tonum dictum alio respectu clariùs ad essentiam secundariam esse rejiciendam, quòd putet primariam essentiam cujusvis morbi similem necessario & semper fundari in solis primis quali-

qualitatibus; aut quòd opinetur qualitates in quibus tonus consistit esse perpetuò secundas, easque primas solas (ut umbra solet solem) consequi; sciat is nos hìc de industrià quæstiones hasce declinasse, nè in enormem digressionem devolvemur.

Restat igitur solùm probandũ magnam esse dependentiam toni vitii à prima hujus morbi essentiâ. Idque per partes satagemus. Incipiemus à laxitate. Concessimus equidem laxitatem interdum subito posse produci, atque in eo casu humidam intemperiem sæpius eam consequi, nempe ubi laxitas primariò dependet à vitio constitutionis aut animalis aut vitalis; in præsentì tamen affectu cùm nec constitutio animalis nec vitalis primò afficiantur, necesse est eam ab aliis causis promanare. Porro, ea quidem est conditio laxitatis ac tensitatis, ut subitis alterationibus obnoxia sint. Fila enim barbiti in momento ferè tendi iterumque laxari possunt; idem quoque fibris partium à nonnullis causis accidit. Verùm in hoc morbo laxitas gradatim ac sensim obrepit; oportet itaque hìc eam à causâ aliquâ sensim ac gradatim auctâ oriri, regi, ac modificari. Etsi ergò modò concessum fuerit laxitatem nonnihil debere communibus morbi causis; regitur tamen ac modificatur ejus augmentum potissimùm à primaria hujus affectus essentiâ.

Dependentia toni vitii à primâ hujus morbi essentiâ.

essentiâ. Nam humectantia licet unâ laxent, vix tamen amplius laxant quàm humectant, siquidem maximâ ex parte humectando laxant. Cùm itaque communes causæ hujus morbi potissimum mediante essentiâ morbi primâ in Tonum influant, & cùm neque constitutio animalis neque vitalis hîc causæ vicem sustineant, rectè inferre licet laxitatem toni maximè dependere à primâ essentiâ hujus morbi. Id ulteriùs confirmatur, quòd in humidâ intemperie ex se insit tendentia quædam corporis ad diffluendum, adeoque ab eâ necesse est laxari fibras partium, præterea defectus spirituum eorundemq; torpor vigorem partis minuendo ejus tonum remissio- rem efficiunt. Concludamus ergò in hoc affectu laxitatem morbosam maximè dependere à primariâ morbi essentiâ. Quod ad flacciditatem attinet, quatenus comprehendit laxitatem, ab iisdem causis oritur quibus laxitas : quatenus verò ulteriùs subsidentiam quandam & inanitionem includit, evidenter dependet à defectu & torpore spirituum infusorum; quorum copiâ & vigore auctis flaccescens membrum facillè redditur turgidulum. Interim non negamus quin simul ista subsidentia ex parte dependent ab extenuatione & atrophîâ partium.

Denique quomodo lubricitas à causis hisce proveniat satis à superiùs dictis manifestum redditur.

Uc

Uti tandem huic rei finem imponimus, ob-
 fervare licet in ulteriorem confirmationem
 eorum quæ jam diximus, eam esse toni mor-
 bosi dependentiam ab essentiâ primâ datâ,
 ut pari ferè passu per totum morbi decursum
 simul intendantur ac remittuntur. Etenim in
 principio Pueri hoc morbo laborantes, tan-
 tum tardiùs incedunt dum parùm adhuc lax-
 atus est partium tonus; in progressu vix pe-
 dibus aut segniter admodum se committunt;
 deinde sedentes solùm aut gestati ludunt;
 postea vix erecti sedent; demum morbo jam
 ad summum gradum pertingente debile col-
 lum vix sustinet capitis onus, ut sæpe ante
 obitum cernere licet; quæ omnia ut essen-
 tiam morbi primariam gradatim auctam, ità
 & unà toni vitia pari passu intensa attestan-
 tur. Atque ità hisce omnibus rectè perpen-
 sis, referimus tonum vitiatum ad essentiam
 hujus morbi, non primariam sed secundari-
 am, & per consequens concludimus, quod
 quidem erat in quæstione, tonum illum mor-
 bosum esse partem essentiæ hujus morbi
 secundariam.

CAP. VIII.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione vitali.

SUPRÀ proposuimus illam partem essentiae secundariae hujus morbi quæ fundatur in constitutione naturali insitâ, quatenus comprehendit qualitates communes: adhuc restant ejusdem vitia organica, ut & continuitatis, si quæ talia reperiantur, examinanda. Verùm cùm nulla vitia continuitatis propria in hoc affectu occurrant, & cùm vitia organica partim ab essentiâ suprâ datâ, partim à vitali constitutione læsâ dependeant, videtur jam proximo loco accedendum ad ipsa vitia constitutionis vitalis.

Constitu-
onis vita-
lis divisio.

Constitutio vitalis commodè dirimitur in *originalem* seu illam quæ influit, & *participatam* seu illam quæ influxu producitur.

Prima ejus
species hu-
jusque
subjectum

Constitutionis vitalis originalis subjectum sunt ipsi spiritus in sanguine arterioso excitati. Dices cor potius videri esse subjectum hujus constitutionis. Atqui aliter se res habet. Ipsum enim cor per arterias coronarias recipit vitales spiritus cum sanguine arterioso è sinistro suo ventriculo delatos: absurdum autem est statuere cordis parietes esse primum subjectum caloris vitalis, & interim

terim illas eundem ab arteriis accipere. Dicendum ergò solidam substantiam cordis esse quidem primum præcipuümque subiectum suæ constitutionis naturalis & insitæ; sed cum ipsa recipiat vitales spiritus (ut dictum) non potest censerì subiectum primum constitutionis vitalis, quæ per istos spiritus ei imprimitur, diutiùsque non permanet quàm cordis substantia spiritibus vitalibus perfunditur. Neque enim ullibi absque spiritu vitali subsistere potest vita. Quare substantia cordis eatenus de vitali constitutione participat, quatenus alluitur spiritibus vitalibus; & per consequens constitutio illa in cordis substantiâ non est originalis & influens, sed participata seu ex influxu producta. Hoc etiam eo confirmatur, quòd vitalis calor sanguinis in cavitatibus seu ventriculis cordis (qui calor pars saltem est constitutionis vitalis) longè intensior ac major est quàm in ipsis parietibus cordis; ut quivis in vivis animalium dissectionibus vulnerato cordis ventriculo immissoque mox digito observare potest. Longè enim auctiorem calorem sentiet in sanguine, quàm in ipsâ ventriculi substantiâ quomodocunque tractatâ. Adhæc constitutio vitalis quid transiens est & in ipso motu ac fieri consistit; in spiritibus ergò mobilibus & evanidis (quales sunt vitales in sanguine arterioso contenti) radicatur. Ete-

nim abscisso aliquo membro in momento
 ferè extinguitur vita, & per consequens vita-
 lis constitutio; naturalis autem (ut suprà
 monuimus) aliquandiu (licet non ità exaltata
 quemadmodum ubi vitalis superest) post
 mortem permanet. Et tollitur quidem subito
 vita vitalisque constitutio in prædicto casu
 non à causâ aliqua positiva contrariâ, sed à
 purâ putâ privatione causæ conservantis ac
 continentis. Hoc confirmatur evidentissimè,
 quòd subito intendatur, remittatur, & alte-
 retur constitutio vitalis in omnibus partibus
 pro modulo constitutionis vitalis excitatæ in
 ventriculis cordis. Sic in Lipothymiâ, defici-
 ente corde, subito vita partium languet; ast
 ubi per spiritum aliquem cardiacum ventri-
 culi cordis spiritibus aliquantum refectioni sunt,
 mox vitalem constitutionem in omnibus par-
 tibus subito nonnihil reparari cernimus.
 In suppressione anhelitus subita mors sequi-
 tur intercepto torrente vitalis sanguinis à
 dextro ad sinistrum ventriculum. In venæ-
 sectione aut aliâ aliquâ sanguinis nimîâ pro-
 fusione ex solo defectu spirituum vitalium
 Lipothymia contingit. Cum itaque consti-
 tutio vitalis in quibusvis partibus solidis sit
 transiens & evanida, & cum ea dependeat à
 proportionem spirituum vitalium in eas è ven-
 triculis cordis influentium, rectè inferre licet
 eam in solidis partibus non esse originalem
 sed

sed participatam. Verum in ipsis spiritibus vitalibus, quorum ministerio vitalis constitutio universis partibus impertitur, oportet sit originalis: nullum enim aliud originale ejus subiectum in corpore invenire est.

Concedimus tamen solidam substantiam cordis per suam constitutionem naturalem (vitali præsertim irrigatam) esse adjuvantem causam excitationis vitalium spirituum in sanguine ventriculis suis concluso, licet non sit primum subiectum ejusdem vitalis constitutionis, quemadmodum modò abundè probavimus. Atque hæc impræsentiarum in genere sufficiant de utraque vitali constitutione, originali & participatâ, & ad probandum illam propriè spiritibus vitalibus, hanc solidis partibus ut immediatis subiectis inhærentiæ esse attribuendam. Examinanda jam restant tria vitiorum genera ad hanc constitutionem pertinentia: quorum duo priora spectant originalem, tertium spectat participatam. Primum vitium ad generationem vitalium spirituum; secundum ad eorum distributionem; tertium ad participationem constitutionis vitalis pertinet. De quibus ordine proposito inquiremus.

CAP. IX.

Vitiata generatio spirituum vitalium in hoc morbo; & an id vitium sit pars ejus essentiae secundariae?

Vitales spiritus primò excitantur seu generantur intra ventriculos cordis, nempe in ipsa massa sanguinis, & propriè sanguinem arteriosum à venoso discriminant. Foveantur autem & conservantur jam geniti intracavitates arteriarum, dum in habitum partium distribuuntur. Immo non tantum in arteriis foveantur, verum & in illis rectè dispositis fortè nonnulli novi (quamvis minùs efficaciter quàm in corde ipso) excitantur.

Hoc Præmonito,

Statuimus 1º in ipsâ substantiâ cordis nullum occurrere vitium generationi spirituum vitalium repugnans quod propriè pars sit essentiae vel secundariae hujus morbi. Nam cor ipsum ex parte suâ rectè in hoc morbo suo officio fungitur, & si quid imperfectum accadat in generatione spirituum vitalium, non cordi propriè, sed ineptitudini materiae ad formam spirituum vitalium subeundam adscribendum est. Quemadmodum nempe ingestus cibus,

fi

si crudior sit quàm par est, frustrare potest perfectionem coctionis, sano alioqui existente ventriculo, ità & ineptus sanguis ad cordis ventriculos delatus actionem cordis ut ut ex se integram, quoad effectum tamen & opus imperfectam reddere potest; in quo casu vitium non cordi ipsi, at materiæ indispositioni jure meritoque attribuere solemus. Dicas, Febrim cum hoc morbo aliquando complicari; & tum quidem ipsum cor ineptè vitales spiritus generare. Verùm febris illa morbus est diversi generis, nullòque modo aut totum aut pars essentiae hujus.

II°. Dicimus Arterias minores in partes primariò affectas insertas, re ipsâ nonnihil ex viciniâ & contactu ab iis refrigerari & torpore affici, adeoque spiritus vitalis in se contentos ineptè conservare, unde eorum constitutio vitalis nonnihil imperfecta redditur priusquam in partes ipsas effunduntur. Atque hoc Arteriolarum vitium bono jure ad vitalium spirituum generationem adscribi videtur. Etsi enim non sit arteriarum munus spiritus vitales secundùm primarium vocis sensum generare; eo ipso tamen quòd jam genitos conservare teneantur, tali nimirum conservatione quæ continuatam quandam eorundem generationem quodammodo includit, earum vitia hoc respectu ad vitalium spirituum generationem rectè referri possunt.

Nam vitalis constitutio (ut suprâ ostendimus) affectio quædam transiens est, quæ, dum durat, est quodammodo in continuo fieri, quæque instar flammæ, ubi continua ejus reparatio suppressa est, subito extinguitur. Propterea sunt Arteriæ quasi cor continuatum omnibus corporis partibus, quibus spiritus contentos effundunt; & quæcunque spirituum vitia ante eorum in habitum partium effusionem accidunt, cum ea necessario ad originalem constitutionem vitalem spectent, neque alioquin ad spirituum distributionem adscribi possint, ad ipsam eorundem generationem referenda sunt, generationem scilicet quasi continuatam in arteriis, quâ continuè à momentanea extinctione præservantur.

Porro hoc vitium vitalium spirituum est constitutio vitalis & originalis læsa, & cum sit quid præter naturam, actionem primò lædens, à quo emanat constitutio participata similiter læsa, cumque dependeat merè ab essentiâ primariâ superius dictâ & in iisdem partibus complicitur, pars erit essentiæ secundariæ hujus morbi.

III° Dicimus materiam vitalium spirituum, viz. sanguinem venosum suis spiritibus naturalibus imprægnatum in circuitu redeuntem à partibus primò affectis versùs cor, nonnihil ab iis ineptum reddi ad formam vitalis

talis spiritus admittendam. Etenim necesse
 est sanguinem dum partes intemperie frigida,
 penuria ac torpore spirituum infitorum labo-
 rantes transit, afficiatur quoque indè aliquali
 frigiditate, torpore, & fortè crassitie ac visci-
 ditate ultra debitum naturæ gradum. Nam
 quemadmodum sanguis suas qualitates par-
 tibus, quas permeat, nonnihil imprimit; ita
 vice versâ partes ipsæ suas quoque sanguini
 transfluenti quantum possunt impertiunt. Sed
 & hîc unâ concedendum est impressam hanc
 à partibus primò affectis indispositionem
 (præsertim ubi levior est) in reditu ad partes
 internas, priusquam cordis ventriculos attingat,
 à calore earum multum corrigi, & interdum
 omnino superari; vel si quid supersit
 istiusmodi contractivitii, aboletur id ferè semper
 in totum longitudine itineris ante sanguinis
 reditum ad sinistrum cordis ventriculum,
 dum per dextrum & parenchyma Pulmonum
 delabitur. Hoc etiam vel hinc confirmatur,
 quòd si persisteret indispositio ista donec
 sanguis ad sinistrum ventriculum rediret,
 tota massa sanguinis arteriosi crudior &
 imperfectior foret; & cum ab Aortâ ad omnes
 partes sanguis hic imperfectis spiritibus
 vitalibus refertus transmitteretur, omnes partes
 corporis plus minùs afficeret, quod rarissimè
 in hoc morbo observatum. Caput enim, multaque viscera, utcunque ex his ali-

qua solito majora reperiantur spiritu, spiritu tamen vitali integro irrigari videntur. Sed etsi, ut diximus, levior sanguinis indispositio corrigatur ante reditum in dextrum ventriculum, ubi tamen gravius vitium ei inuritur, non planè ex omni parte superari potest, unde Pulmones in hoc morbo sæpius gravissimis malis affliguntur: Enimvero, cum sanguis minùs spirituosus adeoque minùs permeabilis, frigidiorque ac crassior aut viscidior continuè per Pulmones trajicitur, vix fieri potest, quin is tractu temporis debiliores Pulmonum partes plùs minùs inficiat & obstruat, unde difficilis respiratio, tussis pertinax, tumores duri, inflammationes, abscessus, phthisis, proveniunt; febres quoque tum erraticæ tum hæcicæ hinc ortum suum ducere possunt. Verùm cum labes ista à partibus primò affectis repentè introducatur, credibile est eum (etsi pulmones sæpe ut diximus ab eo afficiantur) antequam sanguis ad ventriculum sinistram pertingat plerumque superari. Atque hinc ratio reddi potest cur caput partésque vicinæ satis floridæ conspiciantur, quod nempe in illis neque naturalis neque vitalis constitutio sensibilibiter læsa sit, cum spiritus vitales perfecti in sinistro ventriculo geniti & ab eo distributi floridum istum colorem in facie excitent; cum è contrà pulmones sæpe supradictis vitiis laborent

borent nondum superato sanguinis vitio antequam dextrum ventriculum & venam arteriosam subeat.

Porro imperfecta hæc productio vitalium spirituum in dextro ventriculo cordis ob sanguinis venosi affluentis cruditatem pertinet omnino ad essentiam secundariam hujus morbi, ejusque pars est censenda. Nam est constitutio vitalis vitiata, à quâ in Pulmonibus actiones læduntur, & dependet planè ac omnimodo ab essentiâ primariâ datâ, neque iuterim subsistit in solidâ cordis substantiâ, ut eo nomine novi morbi nomen mereatur.

Hic obiter notamus, Practicos in curatione hujus affectûs semper remediis suis admiscere illa quæ Pulmonibus prospiciant; nec præter rationem; cùm è modò dictis liqueat quanto in periculo continuè id viscus versetur. Atque hæc sufficiant de vitiis in generatione vitalium spirituum; sequuntur jam vitia distributionis eorundem.

CAP. X.

Vitiata distributio vitalium spirituum in hoc affectu; & an sit pars essentiae ejus secundaria?

Vitia distributio-
nis tria.

Vitiata haec distributio videtur in tribus consistere; nempe in ejus *imminutione*, *tarditate*, & *inaequalitate*. Distributio sanguinis & spirituum imminuta, ut & tarda, in una aliqua parte (& fortè in omnibus primò affectis) deprehendi potest; *inaequalitas* verò in una aliqua observari minimè potest, cum ea resultet ex collatione variae velocitatis ac tarditatis, magnitudinis ac parvitas torrentis sanguinis respectu aliarum atque aliarum partium. *Imminutio* ac *tarditas distributionis*, cum ab iisdem ferè causis in praesenti morbo dependant, simul tractari possunt, & cum istae differentiae simplices sint inaequalitate, earum tractatio meritò praemittenda videtur.

Circuitum
sanguinis
non esse
difficilem
in hoc
morbo.

Primò autem concedendum est transitum sanguinis per partes primò affectas non admodum difficilem esse in hoc affectu. Licet enim frigida intemperies, inopia ac torpor spirituum, videantur difficulter admittere sanguinis transitum per partes istis qualitatibus

bus affectas; revera tamen aliæ qualitates conjunctæ, putà humiditas, laxitas, flacciditas, mollities ac interna lubricitas, tantum ad minimum possunt ad facilitandam quantum prædictæ ad impediendam ejus permeationem. Immo, si justa instituatur æstimationem, fortè plus possunt. Verum id hic non asserimus, majorem solum transitus difficultatem pernegamus. Enimvero, si libeat componere corpora mollia cum duris, laxa cum strictis, humida cum siccis, lubrica cum asperis, facile in illis percipere licet circulationem sanguinis longè esse expeditiorem quàm in istis. Atque hoc manifestum est in junioribus animalibus in quibus priores dominantur qualitates. In recens-natis licet cor tenellum sit, arteriæ minùs firmæ, virtus pulsifica adhuc imbecillis, circuitus nihominus sanguinis promptè & facile exercetur; quæ in senioribus non sine validiori pulsu nixûque cordis & arteriarum peragitur. Deinde, Hippocratis & Galeni sententiâ, puerorum corpora maximè sunt permeabilia, ob humiditatem scilicet, laxitatem & mollietiem. Præterea, si attendamus ad formationem pulli intra ovum, res reddetur oppidò manifesta. Post paucos ab incubatione dies, cor pulli evidenter pulsare cernitur, sanguinisque sui circuitum inchoare. Quod si tunc temporis consideremus fragilitatem ipsius cordis,

cordis, & quàm infirmè ejus partes inter se cohæreant dum interim circulationem sanguinis suo modo peragit, necesse est concedamus in istâ informi massâ humiditatem, mollitiem, internâmq; lubricitatem motum istum facilitare. Objiciat fortè aliquis in modò citatis casibus libertatem & promptitudinem circulationis sanguinis non tam ab humiditate, mollitie & lubricitate, quàm à spirituum insitorum copiâ dependere. Nam in cachexia, morbo virgineo, hydrope, carnes satî molles sunt, humidæ & fortè lubricæ, cùm interim circuitus sanguinis satî difficilis sit. Respondemus, revera illâ corpora quæ ex inopiâ spirituum insitorum tenera & mollia redduntur, aptiùs cæteris paribus circulationem sanguinis admittere. Verùm non simpliciter verum est, corpora magis spirituosâ semper faciliorem circuitum sanguinis obtinere. In Piscibus enim sanguis longè faciliùs circuitum suum obit quàm in animalibus terrestribus, ut liquet ex tenerâ & fragili constitutione eorum cordis & arteriarum; Ii tamen minori copiâ spirituum insitorum gaudent. At quia perpetuò in aquis degunt, humidiores ac magis lubricæ sunt eorum carnes. Unde evidentissimè patet quanti momenti ad circuitum sanguinis facilitandum sit interna lubricitas & humiditas. Porro quod attinet ad cachexiâ & morbo

morbo virgineo laborantes, concedimus quidem in iis circuitum esse difficilem; non tamen solum ob defectum spirituum insitorum, sed & ob pertinaces obstructions in universo corpore existentes. Quare concludendum videtur non obstante frigidâ intemperie, inopiâ, ac torpore spirituum, quæ ad difficultatem circuitûs faciunt, modum tamē ei ab humiditate, mollitie ac lubricitate interna adeò imponi, ut ad justam, si non nimiam, facilitatem circulatio sanguinis reducatur. Sed si tanti momenti sint humiditas, interna lubricitas & mollities ad facilitandum sanguinis circuitum, videtur certè distributio ejus per partes affectas celerior non tardior expectanda. Respondetur facilitatem transitûs sanguinis opponi tarditati motûs, aut parvitati ductûs. Potest enim motus facilis simul tardus esse, & in ductu quoque parvo. Verum facilitas hîc directè opponitur difficultati, sive luctæ & labori qui in hoc casu, si circuitus esset difficilis, accideret arteriæ, dum sanguis permeat. Quod autem arteriæ in partes primò affectas parùm laboris in sui sanguinis circuitu exequendo subeant, Paulò pòst demonstrabitur; hîc tantùm asserimus facilitatem transitûs sanguinis non satis arguere vel motûs celeritatem, vel ductûs amplitudinem. Enimvero duæ potissimùm causæ concurrunt ad accelerandû decursum san-

Duæ
causæ
celeritatis
circuitûs
sanguinis.

sanguinis per habitum partium. Altera est aptitudo partis recipientis, sive ejus per quam sanguis permeare debet, atque hæc causa merè passiva est & ignava; altera est impulsus tum cordis & arteriæ, tum ipsius sanguinis arteriosi se expandere annitentis. Hæc causa activa est ac vegeta; cessante quippe hoc impulsu, distributio sanguinis mox omninò cessaverit, utcunque aliàs supponatur transitus facillimus. Patet ergò impulsus hunc esse principem atque activam causam tum celeritatis ac tarditatis, tum quantitatis distributionis sanguinis. Quapropter causæ illæ quæ impulsus hunc quovis modo aut promovere aut retundere queunt, accuratius hîc veniunt examinandæ: ab his enim dignoscere licebit utrùm reipsâ distributio sanguinis in partibus primò affectis sit parcius aut tardior debito.

Quatuor
causæ im-
pellentes
sanguinē.

Ad incitationem impulsus dicti hæ causæ potissimum concurrunt. 1°. *Copia & activitas vitalium spirituum in sanguine contentorum.* 2°. *Cordis integra virtus.* 3°. *Arteriarum robur, calor, & magnitudo debita.* 4°. *Irritatio tum cordis tum arteriarum sive extrinsecus sive intrinsecus facta.* Has ordine percurramus, ut qualiter se in præsentis affectu habeant innotescat.

Prima.

1°. Quod ad *copiam & activitatem vitalium spirituum* attinet, suprà monstravimus in hoc morbo

morbo frequenter excitari spiritus vitales imperfectos in dextro ventriculo cordis: cum ergo sanguis hisce imperfectis spiritibus imbutus in pulmones impellendus sit, necesse est distributio illic ob defectum activitatis spirituum aliquantum ignavior ac parrior sit. Deinde cum sanguis vitalis, ut supra quoque monstravimus, in arteriis, quæ in partibus primò affectis terminantur, non nihil refrigeretur, necesse est transitum ejus per dictas partes seigniorum quoque esse & diminutiorum.

II°. *Virtus cordis*, nisi fortè per accidens Secunda.
ex complicatione alius morbi, vix solet in hoc morbo observari læsa.

III°. *Arterias* quod attinet, non possumus Tertia.
defectum notabilem in eorum robore accusare. Atqui in calore tum magnitudine eorum manifestè occurrit vitium. 1° in calore. Arteriæ in partes primò affectas insertæ, necessariò ab illarum intemperie frigidâ, simili quoque intemperie nonnihil afficiuntur. Nam cum intemperies partium primò affectorum activa sit diùque permanens, fieri non potest quin plus minus conformem qualitatem in partes ad eam vicinè connexas introducat. Etenim agentia naturalia corpora quæque intra sphaeram suæ activitatis posita maximèque illa quæ proxima sunt, assimilare satagunt. Si quis autem ambigat
an

an ista arteriarum frigiditas retardare ac imminuere possit sanguinis per partes primò affectas decursum, consideret frigiditatem ex se inimicam esse cuiusvis motui. Frigoris quippe suâ naturâ est sedare impetus, densare, ignaviam, somnolentiam, stuporem ac immobilitatem inferre, atque ubi intensior est, congelare ac mortificare partes. Necessè est ergò remoram injiciat torrenti sanguinis per partes eâ qualitate affectas transeunti. Præterea observavimus sæpius in venæ sectione frigente membro sanguinem tardiùs ac porciùs effluxisse; calefacto verò eo, aut frictione alióque motu aut medio excitato pulsu sanguinem liberaliùs egressum esse. Adhæc frigida admota manifestè conferunt ad sistendum sanguinem è quacunque parte præternaturaliter erumpentem, ut è contra calida eundem proritant.

Objici potest ab externo frigore sæpe intendi pulsum; ut ex contrectatione nivium videmus non modò pulsum, sed & calorem auctum in manibus tractantium.

Respondemus frigida per se semper movere transitum sanguinis per habitum partium; ex accidente verò si quæ tandem provocent (quod indicto casu contingit) arteriarum pulsus ad fortiores ictus instituendos, posse circuitum sanguinis eatenus intendere. Verùm in præsentī morbo id nullatenus contingit.

git. Quippe, (ut suprà ostendimus) circuitus sanguinis in hoc affectu, utcunque imminuatur aut retardetur, manet satis facilis & expedita, neque indè ulla irritatio pulsus exurgit, ut paullò pòst clariùs videbimus. I^o In magnitudine arteriarum defectus quidam notatur. Nam cùm ex modò-dictis liqueat arterias ad partes affectas delatas nonnihil frigidiores fieri debito, facilè credere licet eas simul graciliores reddi, sic in membro quovis refrigerato cernimus venas & arterias solito esse exiliores; & negari non potest actuale frigus semper coarctare vasa. Sed & plus quàm probabile est potentialem quoque frigiditatem (qualis fortè potiùs dicatur esse illa quæ est intemperiei insitæ) venas & arterias exiliores reddere. Sic videmus frigidas complexiones, tum frigidas & humidas, minores venas ac arterias obtinere quàm calidas. Obesa corpora, foeminae, pueri, strictiora vasa quàm macilenta, viri, adulti, possident. Præterea calor ipse expansiva qualitas est, ut ampliora, frigus contractiva est, ut angustiora vasa præstet. Denique observavit è nobis aliquis in hoc ipso affectu se aliquoties deprehendisse, in dissecis post mortem, venas ac arterias ad partes quidem primò affectas tendentes graciliores debito; verùm arterias carotides & venas jugulares improporionatè ampliatas: & credibile est hoc perpetuò ob-

H

servari

fervari potuisse, si in mentem dissecantium
 hoc ipsum attentius contemplari venisset.
 Sed hoc non peremptoriè asserimus, ast ul-
 teriori inquisitioni relinquimus. Interim cum
 ex dictis satis pateat circuitum sanguinis in
 partibus primò affectis esse imminutum, con-
 sentaneum quoque rationi est vasa quoque
 earum esse angustiora. Et cum sinister ven-
 triculus cordis in Aortam tantam effundat
 quantitatem quæ omnibus partibus sufficiat,
 cumque tot partes primò affectæ diminutè
 istum sanguinem absorbeant, credibile est
 per alias partes & nominatim per caput ac
 hepar liberaliùs solito eum distribui, adeo-
 que vasa harum partium nonnihil dilatari &
 ampliari: Circa sanguinis in hoc affectu im-
 minutum circuitum, hoc unicum experimen-
 tum addimus. Injectâ ligaturâ sive in bra-
 chio sive in cruribus puelli hoc morbo gravi-
 ter afflicti, non ità expeditè venæ ultra liga-
 turam intumuerunt, neque habitus partis
 sanguine satur ità turgidulus & coloratus il-
 lic apparuit ac in sanis solet fieri. Unde ma-
 nifestè liquet inferendum esse sanguinis tran-
 situm per istas partes esse ignaviorem ac mi-
 norem debito. Ut fluvius aggere stipatus
 citiùs aut feriviùs inundat ripam pro variâ velo-
 citate ac magnitudine torrentis; ità hìc quo-
 que contingit. Reditus sanguinis per venas
 ad interiora vi ligaturæ sistitur; quod si is
 rapidus

tapidus esset, brevi replet venas & habitum partium ultra ligaturam, quemadmodum aliàs in sanis accidere videmus: cùm autem segniter admodum ac tardè eas repleat in hoc affectu, statuendum est omnino circulationem sanguinis in istis partibus imminutum esse ac tardum, arteriasque in dictas partes insertas tum frigidiores tum graciliores esse debito, ut satis superque evicerimus arterias partium primariò affectarum laborare vitio in deficiente magnitudine.

IV°. Quod tandem attinet ad *irritationem* *Quarta*
cordis & Arteriarum (quæ fortè præcipua
 causa est multorum in pulsibus differentia-
 rum) manifestè hæc languida & inefficax in
 arteriis partium primò affectarum deprehen-
 ditur. Non animus est impræsentiarum dis-
 cursum instituere de naturâ, causis, differen-
 tiis, & affectis irritationis in pulsibus: in ge-
 nere tantùm notamus eam esse posse vel na-
 turalem, vel violentam, & utramque esse
 vel universalem vel particularem, simulque
 oriri posse vel ab extra vel ab intra, denique
 esse vel nimiam vel deficientem. In
 præsentis affectûs tractatione satis erit si non-
 nulla delibemus de irritatione particulari
 arteriarum, eâque deinde ad præsens nego-
 tium accommodemus. Afferimus itaque 1.
 Arterias cum nixu quodam sanguinem ex-
 tondere in substantiam seu habitum partium;

De irrita-
 tione pul-
 suum.

partes verò istum sanguinem recipientes nonnihil contraniti; propter hunc autem renixum arterias ad fortiores nixus seu pulsus instituendos proritari: tantique momenti esse istum renixum ad fortiorem reddendum pulsum, ut ubi renixus languidus est, vix fieri possit ut pulsus sit fortis; ubi verò renixus plusculum intenditur, ita tamen ut nixum arteriarum non planè vincat, pulsus robustior reddatur, modò aliunde non intervenerit impedimentum. Atque hoc variis instantiis illustrare possemus; paucas annotabimus. Hyberno tempore pulsus pleniores, duriores, robustiores, & constantiores sunt quàm æstate. Certum autem est tum temporis partes corporis externas frigore constrictas firmiores & minùs permeabiles esse, adeoque sanguini in suâ circulatione earum substantiam permeare contendenti, fortiùs quàm aliàs eas reniti; unde arteriæ, ubi nihil aliud interveniens prohibet, necesse habent fortiùs se movere, fortiùsque sanguinem impellere, si suo officio in circuitu sanguinis perficiendo defuncturæ sint. Hinc tum irritantur arteriæ istæ nisi planè supprimantur, aut aliunde sopiantur, indèque paullatim fortiores ictus instituunt; simulque à spirituoso sanguine coarctato & pro ampliore loco colluctante plusculum incalescunt, atque aliquantum ampliantur, & nonnunquam victâ nonnihil reni-

renitentiâ sanguinem in partes uberiore ac rapidiore torrente quàm priùs effundunt. Hoc ampliùs confirmatur à calore ex contréctatione nivis adaucto. Licèt enim initio mox frigeant manus, paullò pòst tamen plus fatis incalescunt, simùlque sanguine, quem intensus rubor indicat, suffunduntur. Nam ex contactu nivis primò partes densantur, ac fortiùs circuitui sanguinis resistunt, arteriæ quoque tunc in illis partibus contrahuntur: Atqui, nisi prævaleat frigus usque ad omnimodam spirituum in istis arteriis contentorum suppressionem, & ad ipsarum arteriarum stuporem, aut saltem torporem, arteriæ istæ paullatim irritantur, sanguisque cohibitus fortiùs luctatur pro majori loco, adeoque demum ex luctâ utriusque incalescunt arteriæ simùlque ampliantur, & aucto pulsu sanguinem copiosius in partem priùs perfrigeratam extrudunt. E contrâ, æstate, ubi minor occurrit in sanguinis transitu renitentia, pulsus flaccidior, languidior, ac mollior contingit. Unde patet defectum debitæ irritationis à languidâ partium sanguinem ab arteriis recipientium renitentiâ profectum, pulsum vigorem imminuere.

II° Idem adhuc evidentiùs cernitur in aucto pulsu à motu corporis; nam in motu violentiore omnes ferè muscoli tensi sunt, unde transitui sanguinis plusculum renitun-

tur; hinc arteriæ ad luctam irritantur, earum calor intenditur, adeoque pulsus frequentiores, fortiores ac pleniores eduntur.

III° Inflammatio alicujus partis ut manifestè irritat ejus arterias, ita & vehementiorem pulsationem & liberaliorem sanguinis affluxum in eadem promovet. Idem quoque de dolore dicendum.

IV° Huc etiam referenda contusio alicujus partis. Nam pars contusa difficilius affluentem sanguinem admittit: hinc irritantur arteriæ, fortius pulsant, partemque contusam iis contranitentem in tumorem attollunt. Plurimis aliis exemplis idem demonstrari posset, nisi hæc abunde viderentur sufficere.

De renixu
contra
pulsu.

Notandum porrò est renixum partium in sanguinis ab arteriis receptione factum, satè magnum esse posse, neque tamen satè efficaciter arterias irritare: in quo casu retundit ac remittit potius impetum torrentis sanguinis quàm intendit. Etenim renixus iste per se retundit aut impedit decursum sanguinis per substantiam partium; quatenus verò unà prurit arterias ad fortiores ictus instituendos, per accidens torrentem ejusdem promovet. Quare cogimur hìc in aliam digressionem vel inviti delabi, distinguendo inter renixum partium qui irritat, & eum qui non, vel parum irritat. De priori sufficiant instantiæ
modò

modò allatæ, de posteriori paucas in medium adducemus.

I^o Ergò, datur *renixus planè suppressens torrentem sanguinis*. Talem efficit ligatura fortis, quæ planè intercipit pulsum in partibus ultrà consistentibus, neque tamen arterias citra se irritat, quòd omnem vim arteriæ ultra ligaturam superet, actionemque ejus penitus abrumpat. Idem cernitur in partibus ex frigore demortuis, aliisve de causis sphacelo corruptis; quin fortè in contracturis & schirrhis nonnullisque cicatricibus confirmatis.

Species
renixû.
Prima.

II° *Occurrit renixus comprimens arterias vel ex compressione arteriarum*. Hic accidit in ligaturâ mediocri. Item in compressione arteriæ à tumore in partibus vicinis aut proximis ut à tuberculo crudo; item in compressione à qualicunque externâ causâ. Multa quæ spectant ad morem decubitûs dextri præsertim & sinistri huc referantur; sic in tumoribus dextrum latus spectantibus sinister decubitus sæpè ægrius toleratur ob compressionem partium sanarum à tumentibus, &c. Atque hæc compressio, ut ut circuitui sanguinis resistit, non tamen videtur magnopere arterias irritare, quòd non minùs vim ipsam pulsificam intercipiat quàm ejusdem actionem minuat. Quamvis fortè in pulmonibus nonnunquam irriter ob calorem

Secunda.

eorum aliàs eminentem, non secus ac fieri solet in partibus dolentibus aut inflammatis.

Tertia.

III° Datur *renixus* ex parte reprimens circuitum sanguinis, sed absque compressione arteriarum, neque tamen in totum eum supprimens, neque admodum arteriam irritans. Talis occurrit in obstructionibus ab humoribus lentis, frigidis, crassis, humidis, qui, etsi nonnihil liberum sanguinis transitum impedire possint, parùm tamen arterias irritant, quòd unà torporem quendam, aut saltem frigidam intemperiem iis inferant, ut & sanguini in iis contento. Idem ferè dicendum est de membris paralyticis, nisi quòd in his evidentius torpor arteriis eorum introducatur, sanguinisque transitus minùs in iis retardetur.

Defectus
irritationis
in hoc
morbo.

Porro asserimus II° Partes primò affectas non satìs in hoc morbo irritare arterias, quibus sanguis per eas distribuitur. Nam etsi in hisce partibus, cum ob earum soliditatē, tum ob frigiditatem, concedamus aliqualem renixum, debilis tamen admodum est is segnisque atque parùm irritans. 1° Quòd in istis partibus cum frigidā conjungatur intemperies humida, quæ per se temperat ac lenit qualemunque irritationem. 2° Quòd adsit inopia infitorum spirituum, qui alioquin, ubi suppetunt, dare & fovere solent arteriarum sanguinisque in iis contenti vigorem.

3° Quòd istæ partes torpeant, ut hac ratione ineptæ sint quæ arterias excitent. 4° Quod laxæ, flaccidæ, ac molles sint, adeoque magis pronæ sint faciliè recipere quod arteriæ immittunt, quàm eas obnitendo laceßere. Atque arterias non fortiter & cum notabili robore sanguinem in hæc partes protrudere, vel hoc indicio manifestum est, quòd eæ post influxum spirituum & sanguinis, permaneant adhuc laxæ, molles & flaccidæ, cùm è contrà pulsus fortes soleant partes aliàs flaccidas subito plenas, turgidulas ac rigidiusculas reddere. 5° Quòd partes primò affectæ lubricitatem similem possideant. Quemadmodum enim externa seu superficiaria lubricitas quodvis præterlabi finit sine attritione; ità quoque interna seu similis lubricitas permeationem sanguinis faciliat, ut cum minimâ luctâ eius circuitus obeatur. Concludendum ergò est arteriarum irritationem in hoc affectu esse deficientem, adeoque segniter admodum & inefficaciter excitari arterias ad pulsum validum efficiendum.

Tandem perpensis omnibus quæ adduximus de causis activis & impellentibus sanguinem in circuitu suo, satis elucescit sanguinis circuitum in hoc affectu, licèt satis facilis & expeditus sit, esse tamen diminutum & segnem per partes primò affectas, tum ob ignaviam sanguinis arteriosi in dictarum partium

tium arteriis contenti, tum ob deficientem calorem atque exilitatem istarum artierum, tum denique ob earundem inefficacem irritationem. Atque hæc dicta sunt de duobus prioribus vitiis pertinentibus ad distributionem sanguinis in hoc affectu, diminutione scilicet ac tarditate distributionis; restat jam ut breviter expendamus inæqualitatem ejusdem.

C A P. XI.

Inæqualitas distributionis sanguinis in hoc affectu.

Inæqualitas hæc æstimanda est ex collatione magnitudinis ac velocitatis torrentis sanguinis factâ in diversis partibus. Si enim circuitus sanguinis secundum geometricam proportionem sit vel æquè diminutus & tardus, vel æquè magnus & velox, æqualis ille ex scopo præsentis inquisitionis reputandus est: E contra, si in aliis partibus minor & tardior, in aliis major & velocior sit, inæqualis & impropportionatus censendus est. Atque hic esto status præsentis disquisitionis.

Ex suprâ-dictis liquet distributionem sanguinis per partes primò affectas esse admodum parcam & tardam. Tantùm ergò restat
con-

considerandum an per cæteras partes uberiore ac concitatiore motu vehatur.

Afferuimus antea radicem huius mali non fundari in ipso corde, neque cor ipsum præfertim quo ad sinistrum suum ventriculum ex se primò malè affici. Credibile est ergò cor ipsum (nisi fortè alius morbus vel conjungatur vel superveniat) rectè suo officio defungi, sufficientemque sanguinis quantitatem pro unâ vice per quemlibet ictum in Aortam expellere. Cùm ergò diminutè (ut suprà probatum est) sanguis ad partes primò affectas ab Aortâ dispensetur, necesse est superfluam portionem ad alias partes non sic affectas distribuatur. Nam aliàs Aorta non satis se expediret, nec sanguinem à corde receptum satis exoneraret, sed à copiâ ejus infarciretur, & opprimeretur, hæcque repletio levi occasione ad sinistrum usque ventriculum cordis redundaret, febrimque accenderet: & agnoscimus quidem ob hanc ipsam causam, inter alias, febrim in hoc affectu frequenter, ac facilè accendi. Verùm cùm illa febris sit alius morbus conjunctus, & ab hoc diversus ac separabilis, & cùm sæpius morbus hic sine febre occurrat; necessariò concedendum est sanguinem, quò diminutiùs ad partes primò affectas distribuitur, eò copiosius ad partes cæteras affundi, saltem tunc, ubi febris abest. Nam cùm ea quantitas sanguinis, ut

Inæqualitas distributionis probatur.

modò

modò diximus, in Aortam excludatur quæ toti corpori sufficiat, & cùm tota ea in varias partes distribuenda sit; sequitur planissimè, quò minùs in unam partem, eò uberiùs in aliam dispensari.

Atque ità ex dictis percipere licet inæqualitatem distributionis sanguinis ex solâ ejusdem diminutione in partibus primò affectis suprà asserta (probabiliter ad minimum) inferri. Ex diminuto nempe ac tardo decursu sanguinis per partes primò affectas, affluxum ejusdem tum uberiorem & concitatiores ad partes interiores non sic affectas rectè colligi. Videamus jam an cætera phænomena huc spectantia huic ratiocinio respondeant.

1°. Manifestum videtur ex suprà-allatis, Caput, Cerebrum, Hepar, cæteraque viscera, non istâ frigidâ intemperie, neque illo torpore ac inopiâ spirituum insitorum laborare, quibus premuntur partes primò affectæ. Nam viscera & partes dictæ non recipiunt nervos suos à spinali medullâ extra calvariâ, ut in eadem conditione cum cæteris partibus involvantur. Porrò istæ partes, quantum ex tactu judicare licet, moderatè exteriùs saltem calent; & quantum ex visu, colore naturali ac florido conspiciuntur. Præterea pleniores ac habitiores occurrunt quàm partes primò affectæ.

Adhæc, Pueri hoc morbo afflictî moderatè appetunt,

appetunt, ingesta alimenta non malè co-
quunt, & circa caput sensus obtinent satis a-
cutos; vident, audiunt, gustant, olfaciunt,
non hebetiùs quàm alii, & quoad ingenium,
sæpe coætaneos superant, nisi aliunde quid
obstet. Quæ omnia collecta satis superque
attestantur in istis partibus, aut non, aut saltem
parùm admodum dominari vel frigidam in-
terperiem, vel torporem & inopiam spiritu-
um insitorum. His jam concessis necesse est
liberaliorem sanguinis ad dictas partes distri-
butionem unà concedamus. Quod enim ad
calorem attinet, suprà monstravimus eum
tùm ampliare, tum proritare arterias ad for-
torem pulsationem edendam; & copiam
spirituum suprà quoq; monuimus non modò
fovere vim pulsificam arteriarum, vigo-
rémque sanguinis in iis contenti conservare,
sed & nonnihil concitare ac irritare utrum-
que, idque eò efficacius, quò minùs spiritus
insiti torpore affecti sunt.

2°. Nisi istæ partes pleniorè circuitu san-
guinis irrigarentur, molliores, laxiores ac
flaccidiores quàm reipsâ sunt, occurrerēt, non
secùs ac partes primò affectæ observantur.
Etenim deficiente aut languente in quavis
parte pulsu, pars statim redditur laxa ac flac-
cida, ut omnibus partibus in Lipothymiâ
contingit. E contrà, ubi pulsus fortis est,
pars, ad quam pertinet, rigidiuscula ac turgi-
dula

dula deprehenditur. Pulsus enim plenior, statim partes prius præ inanitione concidentibus replet ac infarcit, ut solutâ Lipothymiâ restitutoque pulsu, partes corporis prius languidæ laxæque, non modò benè coloratæ, sed & vegetæ ac turgidulæ redduntur. Cùm ergò istæ partes, illâ mollitie, laxitate & flacciditate non affectæ sint, dicendum est eas pleniori pulsu perfundi.

3°. Ipsa magnitudo harum partium aucta præ partibus primò in hoc morbo affectis testatur eas liberaliùs alimento suo, nempe sanguine (qui commune ac ultimum partium alimentum censetur) irrigari. Etenim vix aliàs ulla ratio sufficiens fingi potest, cur, cùm partes primò affectæ emaciatæ, hæ pleniùs-culæ & habitiores (præsertim cerebrum & hepar) inveniantur. Idem & confirmat floridus harum partium color. Pulsu enim in quavis parte languente, nonnihil de nitore coloris in istâ parte mox decedit.

4°. Observatæ sunt in hoc affectu Arteriæ Carotides, tum venæ jugulares quæ ad cerebrum & partes circa caput pertinent, ampliores; quæ autem vasa ad partes primò affectas feruntur, exiliores debito: unde liquidò inferre licet sanguinem inæqualiter ad istas partes dispensari. Atque hîc oramus atque obtestamur eos quibus occurrit oportunitas disseccandi corpora ex hoc morbo defuncta

defuncta, ut accuratiùs velint explorare an arteriæ in partes ossium protuberantes insertæ liberaliùs quoque & commodiùs effundant sanguinem in istas, quàm in cæteras ossium partes parciùs nutritas, & annon istarum partium arteriæ paullo ampliores sint quàm harum. Licet equidem hoc scrutinium, cùm ob exilitatem dictarum arteriarum, tum earum insertionis obscuritatem, ut & ossium duritiem, difficillimum esse agnoscamus.

5°. Juvantia & lædencia huc quoque spectant. Nam frictionibus motu & agitatione variâ corporis, atque exercitiis, corroborantibus illitionibus, similibùsque mediis quæ calorem in dexteris membris cæterisq; partibus primò affectis suscitant, pulsùsque irritant ac quocunque modo augent, unde distributio sanguinis propiùs ad æqualitatem reducatur, manifestè juvantur pueri hoc morbo afflicti; contrariis læduntur. Similiter medicamenta intùs assumpta quæ distributionem sanguinis ad partes primò affectas promovent (qualia sunt moderatè calida, benigna & naturæ familiaria, atque ità attenuantia, incidentia & deobstruentia, ut simul spiritus nequaquam dissipent sed foveant augeantq;) conferunt ~~multum~~ ad hujus morbi curationem; contraria verò eundem aut gignunt aut genitum intendunt. Hisce

ce omnibus consideratis, concludendum est distributionem sanguinis in hoc affectu esse irregularem & inæqualem. Atque ita tandem absolvimus disquisitionem de vitiis in distributione vitalis sanguinis; restant jam si quæ sint, vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc morbo examinandæ.

C A P. XII.

Vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc affectu.

DIximus suprâ originem constitutionis vitalis in sanguine arterioso, & præsertim in spirituosâ ejusdem parte fundari: sed quoniam partes solidæ quoque nonnihil de naturâ vitæ verè participant, iis vitam participatam, sive constitutionem vitalem participatam meritò adscribimus.

In quibus
constitatur
constitutio
vitæ parti-
cipatæ.

Consistit autem hæc *constitutio vitæ participatæ* in tribus,

1°. In *Unione quâdam sanguinis arteriosi cum substantiâ solidarum partium quas permeat.*

2°. In *calore vitali in istis partibus excitato.*

3°. In *vivificatione & exaltatione constitutionis naturalis, omniumque facultatum naturalium istarum partium.*

I^o Quod

1°. Quod ad *Unionem illam sanguinis arteriosi* attinet, jure ea prima pars vitæ participatæ reputanda est. Eius prima pars. Ideo enim partes solidæ de naturâ vitæ, sive de constitutione vitali participare dicuntur, quòd in se vitales spiritus contineant. Neque etenim absque spiritu vitali consistere potest vita. Quando ergò vitalis spiritus in & cum sanguine arterioso ad partes solidas per arterias distribuitur, atque hæ partes istum sanguinem in suam substantiam imbibunt, fit, ut partes dictæ cum spiritibus vitalibus uniantur, sicque eæ de naturâ vitæ participant.

Porro cùm hæc unio non sit permanens sed transiens & in motu consistat, videtur ea in ipso congressu & mutuo amplexu spiritûs insiti naturalis & influentis vitalis consistere. Conditiones autem quæ requiruntur ut hic congressus sit naturalis, sunt,

1°. Ut sit utrinque moderatus, non impetuosus.

2°. Ut sit utrinque validus, non languidus aut torpidus.

3°. Ut sit utrinque amicus & gratus, non hostilis & infensus; ut sit tranquillus, non tumultuarius; nec nimis sit lubricus, neque nimis asper.

4°. Ut non desinat in dissipationem omnimodam spirituum, quin magis in eorundem sedationem aptamque dispositionem pro re-

ditu per venas. Fortè plures istiusmodi conditiones addi possunt ; sed cùm ad hunc affectum maximâ ex parte parùm pertineant, ab ulteriori earum examine hìc supersedemus. Notamus tantùm in hoc affectu congressum mutuum & unionem vitalis & insitæ constitutionis per spiritus suos non contingere cum eo vigore, activitate, & oblectamento utrinque , quibus aliàs perfici solet in sanis. Atque hoc vix eget ullâ probatione, cùm ex suprâ-dictis pateat non tantùm constitutionem insitam partium primò affectarum laborare frigidâ & humidâ intemperie, inopiâ & torpore spirituum, sed & sanguinem ipsum vitalem nonnihil refrigerari ac torpidiorē reddi in extremitatibus arteriarum, priusquam in partes primò-affectas effundatur ; ut necessum sit unionem illam cum sufficienti neque vigore , neque voluptate peragi. Enimvero, ubi spiritus vitales vigorosi cum spiritibus insitis pariter vigorosis congregiuntur, non sine luctâ quadam blandâ & delectante uniuntur. Sive, ut exemplo hoc rem illustremus, spiritus insiti, tanquam sponsa, simul & alliciunt & quodammodo repellunt spiritus vitales qui hìc quasi sponsi personam agunt : verùm vitales spiritus calore suo stimulatì & pulsuum vigore impulsì, audaciùs & confidentiùs paulò insitos invadunt, eorùmque fines ac terminos

minos penetrant subeuntque, dum inter-
 rim spiritus insiti (ut ut modestè quasi reni-
 tentes ac reluctantes) non sine voluptate
 quadam eos excipiunt. Ipsa enim voluptas
 corporea in luctâ quadam amatoriâ funda-
 tur, princepsque pars ipsius vitæ in istius-
 modi concertatione de unione mutuâ utri-
 usque spiritûs consistit. Eo enim fine tum
 generantur, tum distribuuntur vitales spiritus,
 ut demum pervadant constitutionem insitam
 solidam partium, easque suâ vitali virtute
 profundè imbuant : atqui cum non possint
 hi ita penetrare sine nixu & renixu, necessa-
 riò accidit, ut vigor istius luctæ sive nixûs &
 renixûs major minörve sit pro copiâ, calore,
 & activitate spirituum inter se concertan-
 tium. Quoniam igitur spiritus naturales, tum
 vitales in hoc affectu nonnihil frigidiores,
 pauciores, minûsque activi sint, necesse est
 eorum congressum & unionem ignaviorem,
 minûsque debito esse delectantem. Adhæc
 notandum est in hoc affectu (quod & suprâ
 latiùs ostendimus) transitum sanguinis arte-
 riosi per partes primariò affectas nimis faci-
 lem esse & lubricum, unde hâc etiam ratione
 congressus iste & unio spirituum in istis par-
 tibus ignavior redditur, minûsque jucundus.
 Præterea exhalationes calidæ, licet revera
 parciùs ut plurimum in hoc affectu excitentur,
 excitatæ tamen, ob mollitiem, laxita-
 tem,

tem, internamque lubricitatem partium primò affectarum citiùs quàm par est expirant, unde istas partes magis frigidas & flaccidas relinquunt.

Secunda
pars vitæ
participatæ.

II° Quod attinet ad *calorem vitalem solidis partibus communicatum* (qui secunda pars est constitutionis vitalis participatæ) partim dependet is ab unione prædictâ sive incorporatione sanguinis arteriosi cum solidis partibus, partim verò consistit in motu seu nixu quodâ expansivo. (consimili isti nixui expansivo qui est ipsius sanguinis arteriosi) excitato in ipsis solidis partibus. Primum admodum manifestum est: necesse enim est sanguinem arteriosum calore vitali imprægnatum, ubi intra solidas partes recipitur, iis cum substantia suam calorem quoque impertire. Secundum etiam non difficulter evincitur. Etenim si calor vitalis in sanguine arterioso radicans consistat in motu quodam seu nixu istius sanguinis uniformiter diffuso simulque non-nihil cohibito, fieri non potest quin consimilem nixum in solidis partibus, quas pervadit, excitet, cum causæ naturales semper agant ad extremum suarum virium, & quantum fieri potest, per viam assimilationis. Si quis dubitet an essentia vitalis caloris consistat in tali nixu uniformi diffusivo, moderatè cohibito & intrinsecus proveniente, sciat essentiam caloris in genere consistere in motu vel
nixu

nixu rarefactivo nonnihil cohibito, ut clarè demonstrat Vice-Comes Verulamius in novo suo Organo. Hoc autem dato, calor vitalis, cùm in se veram naturam caloris contineat, necessariò quoq; erit talis nixus rarefactivus nonnihil cohibitus. Verùm ut hic calor in genere restringatur ad vitalem, plures conditiones addendæ sunt; quas tamen hìc, nè in enormem digressionem provehamur, neque enumerare neque prosequi accuratiùs possumus. Interim ut materiam & modum habeamus inquirendi, utrùm calor vitalis in hoc affectu sit secundùm naturam modificatus necne? visum est sequentes conditiones paucis proponere.

1 Quò calor vitalis dicatur naturalis seu secundùm naturam, requiritur ut ejus origo sit interna, nempe in ipso sanguine arterioso, & per implantationem ac unionem ejusdem, ut superiùs dictum, ad partes solidas derive-
tur. Ut enim quid dicatur naturale, necesse est id sit ab interno principio: licèt quoque quæcunque foveant, augent, vel excitant moderatè internum principium, posse eo respectu hanc appellationem subire concedamus.

Conditio-
nes calori
vitalis se-
cundùm
naturam
se habentis

2 Requiritur, ut calor iste sit moderatus, non remissior aut intensior æquo, sed gradu apto partibus dispensatus.

3. Requiritur, ut sit quodammodo unifor-

mis suique similis in partibus eadem consti-
 tutione similari gaudentibus, modò æquè
 distent à fonte caloris, paritèrque ab aliis
 causis concurrentibus & vicinis affectæ sint.
 Verùm in partibus longiùs à fonte caloris
 distantibus, pariter tamen aliàs, quemadmo-
 dum dictum, affectis, ut uniformiter diminu-
 tior sit: similiter in partibus quoad consti-
 tutionem insitam frigidioribus, ut sit propor-
 tionaliter quoque remissior. Denique in
 partibus ab aliis causis diversimodè affectis,
 ità ut una multò intensiùs caleat quàm alte-
 ra, requiritur, ut inter partem calidiorem &
 frigidiorē calor paullatim seu gradatim, &
 quasi uniformiter remissior (si à parte cali-
 diore versùs frigidiorē palpando procedas)
 deprehendatur: & eò usque etiam unifor-
 mitas quædam vel in hac difformitate seu
 disparitate caloris, dummodo intra naturæ
 limites manserit, observari potest. Partes
 enim proximæ sive immediatè se mutuò
 tangentes, non naturaliter se habent, ubi al-
 tera præ alterâ impensè calet. Enimvero
 cùm calor hic vitalis consistat in nixu rare-
 factivo nonnihil cohibito, si is multùm inæ-
 qualis & difformis sit in partibus juxtà invi-
 cem positis, fiet, ut pars illa quæ violentiùs
 nititur, conetur unà se divellere ab ista quæ
 minùs nititur, eritque adeò nixus iste præ-
 ternaturalis dolorem inferens. Consistit e-
 nim

nim dolor in solutione continuitatis nondum factâ, sed in fieri.

4. Ut hic calor non actuet aut promoveat actionem aliâs cujuscvis qualitatis noxiâ conjunctâ. Quamvis enim in hoc casu noxiâ qualitas conjuncta præcipuè peccet, potiorémque partem culpæ mereatur, calor tamen in totum excusari non potest. Nam calor acris & malignus connotant alias qualitates conjunctas præter nudum calorem, ipse tamen calor vitalis quatenus intendit ac stimulat activitatem istarum qualitatum conjunctarum quò potentiùs lædant, ex parte reus est censendus eorundem noxiâ actionis.

5. Ex parte renixûs requiritur quoque moderamen, tum ratione sedationis spirituum vitalium excusciatorum, tum ratione permeationis sanguinis arteriosi, tum ratione transpirationis exhalationum non sedaturum.

6. Est proportio quædam observanda inter nixum vitalis caloris expansivum & renixum eum coërcentem. Non modò igitur excessus alterutrius in se vitium est, sed & si alter alteri sit improporcionatus, eo ipso quoque vitiosus est censendus.

7. Rhythmus & ordo quidam tum in nixu tum in renixu est observabilis. Neque enim eodem continuo tenore procedunt, at micando quasi modò intenduntur, modò re-

mittuntur: & intenduntur quidem maximè in diastole arteriarum, ubi sanguis suis cancellis angustioribus non contentus, de ampliore loco luctetur, adeoque arterias distendit donec competens ejus portio in habitum partium excidat & inibi digeratur, tunc quippe locus non adeò in angustias sanguinem cogit, quin per tantillam temporis morulam ab impetuoso suo motu supersedeat. Atque inter causas pulsationis hæc micatio sanguinis arteriosi non infimæ est notæ. Ut hæc jam ad præsens negotium applicemus, è conditionibus modò propositis secunda sola in præsentia affectu videtur manifestè desiderari. Calor enim vitalis non moderatus hic, sed deficiens, remissiórque gradu naturalis & justo deprehenditur. Nam cum partes primò affectæ frigidâ ac humidâ intemperie, inopiâ ac torpore spirituum laborent, necesse est eas (ut suprà quoque ostendimus) calorem sanguinis arteriosi priùs quàm in earum substantiam effunditur, nonnihil retundere; unde partes istæ remissiorem vitalis caloris gradum, quàm iis debetur, participant. Atque hæc dixisse sufficiat de calore vitali partibus communicato.

Tertia
pars.

III° Quod ad ultimam partem vitæ participatæ attinet, quæ quidè dependet à duabus prioribus, quæque prima est intentione naturæ, licet ultima executione, dicimus eam finem

nem quodammodo esse tum constitutionis vitalis originalis, tum distributionis ejusdem, ut & unionis prædictæ calorisque partibus communicati. Non enim suâ solâ gratiâ excitantur in sanguine arterioso vitales spiritus, neque suo tantum commodo in partes distribuuntur, iisque uniuntur; ast maximè, ut vivificent & nobilitent insitam solidarum partium constitutionem earumque adeò facultates actuent & exaltent. Quemadmodum enim calor per se tantum potentiâ est visibilis, nisi lumine irradietur; ità & facultates illæ insitæ attrahendi, retinendi, coquendi, excernendi, & formandi, quasi mortuæ sunt & merè potentiales, quando affluxu vitali non actuantur & vivificantur. Hoc clarissimè videre est in lipothymiâ; nam deficiente vitali influxu, subitò labascunt ac languent omnes istæ facultates.

Verùm cum facultates omnes fundentur in aliquâ constitutione, quæ earum & causa & subjectum est, quæri posset, in quâ constitutione partium prædictæ facultates fundentur; Respondemus quoad potentialem naturam eas radicari in constitutione insitâ quam prius descripsimus; verùm quoad actuatam & jam vivam factam essentiam dependere eas quoque ab influxu vitali. Atque in genere pronunciamus constitutionem vitalem participatam, quam prius in tribus con-

consistere asseruimus, cum constitutione insitâ conjunctam, esse integram & adæquatam tum causâ tum subjectum omnium istarum facultatum. Operosior autem digressio foret, quàm nostrum institutum patitur, inquirere in specialem modum, quo istæ constitutiones hanc vel illam facultatem in specie determinatam producant. Impræsentiarum tantum breviter percurremus vitia prædictarum facultatum quæ in hoc affectu occurrunt.

I^o Vis Formatrix hîc errat ob inæqualem affusionem vitalis sanguinis in diversis partibus, de qua suprâ differuimus. Hinc caput & Hepar in nimiam molem excrescunt; partes primò affectæ extenuantur; ossium extrema protuberant, quin etiam aliquando, quæ aliàs recta forent, ossa incurvantur.

II° Coctrix debilis est in hoc morbo in partibus primò affectis, ob insitam intemperiem frigidam, ob inopiam & torporem spirituum, ob lubricam unionem spirituum vitalium cum constitutione insitâ, & ob debilem calorem vitalem impressum.

3° Attractrix, retentrix, & expultrix videntur haud multum à naturali conditione recedere: attractrix tamen aliquantò segnior est debito; retentrix ob internam lubricitatem nonnihil infirmior; expultrix verò concitator justo ob eandem causam.

Atque

Atque ità tandem absolvimus examen vitiorum constitutionis vitalis in hoc affectu. *Constitutio animalis* jam proximè consideranda foret, nisi quòd nonnulla vitia constitutionis insitæ, nempe ejus vitia organica, quæ non nihil dependent à vitiis quibusdam recitatis constitutionis vitalis, hunc locum, ut sibi magis proprium, vindicarent.

CAP. XIII.

*Vitia Organica constitutionis insitæ
in hoc affectu.*

Cum vitia organica in hoc affectu pertineant ad constitutionem partium insitam, immediatè quidē ea post vitia similiaria ejusdem constitutionis justâ methodo tractanda forent: verum, ut suprâ monuimus, quòd eorum ratio & causa maximè à vitiis constitutionis vitalis modò notatis petenda sit, coacti fuimus præmittere horum tractatum, illorūque adeò considerationem in hunc locum reservare.

Vitia Organica in hoc morbo reducuntur commodè ad hæc capita.

I. *Ad certarum partium extenuationem & maciem, videlicet partium primò affectarum.*

2. *Ad*

Quinque
capita vitiorum organico-
rum in hoc morbo.

2. *Ad aliarum partium magnitudinem præter rationem auctam, ut cerebri, totius capitis, & Hepatis.*

3. *Ad protuberantias sive tumores certorum ossium, ut ossium ad carpos, ad talos, & extremitates costarum.*

4. *Ad certorum ossium incurvationem, ut frequentius accidit ossibus cubiti & tibiae, nonnunquam ossibus femoris & humeri.*

5. *Ad pectoris acuminationem & angustiam.*

Atque hæc vitia infra inter symptomata & signa hujus morbi memorantur, non quidem quòd reipsa mera sint symptomata, sed quòd in sensus incurrant, adeoque signorum vicem commodè suppleant; tum ratione partium essentiae morbi altius latentium, tum ratione causarum ejus abditarum. Quicquid enim ipsum sensu percipitur, & præter se aliquid obscuri menti repræsentat, rationem habet signi. Revera enim hæc vitia sunt partes essentiae ipsius morbi & quidem secundariæ, cum sint vitiosæ constitutiones organorum actionem lædentes, & dependeant ab aliis partibus essentiae morbi.

Communis
eorum
causa.

Communis causa ferè omnium modò recitatorum affectuum videtur esse *inequalis & improporcionata nutritio, sive ἀλογιστία partium.* Hæc autem in hoc morbo à duabus præsertim causis dependet. Prior est dispar & inæqualis

æqualis constitutio insita partium irrationaliter nutritorum. Disparitas inter constitutiones insitas partium primò affectarum, & capitis ac viscerum ex suprà-dictis nullo negotio colligi potest, ut non mereatur ulteriorem inculcationem. Posterior causa, quæ certè non minoris est momenti, est ipsa inæqualis distributio sanguinis arteriosi ad partes, ut dictum, inæqualiter nutritas. Quòd sanguis in hoc affectu inæqualiter distribuitur suprà monstravimus: hìc tantū inferimus indè sequi necessariò inæqualem nutritionem partium. Omnia animalia quò pleniore vi-
 tu utuntur (nisi aliud interveniat impedimentum) eò habitiora tum pinguiora cernuntur: subtractà verò debiti alimenti quantitate accrescunt, atque indies extenuantur. Cur non idem animalium partibus accidere judicemus? Sanguis, aut saltem aliquid in sanguine contentum pro ultimo alimento partium omnium agnoscitur. Ubi ergò id liberaliùs uni parti & alteri parciùs dispensatur, minimè certè mirum est, si una pars in iusto majorem molem excrescat, dum altera interim extenuatur. Sed hæc in genere dixisse sufficiat. In specie,

I^o Afferimus in hoc affectu partes primò affectas indies macrescere et emaciari. Neque expectanda est hujus assertionis probatio, cum quotidiana experientia idem oculis attestetur

stetur. Verùm cur ità extenuentur istæ partes, rationes exigamus.

Cur exte-
nuentur
partes
in hoc af-
fectu?

1ª Ducitur à primaria essentiâ morbi, ab intemperie frigidâ nempe, à penuria & ignaviâ spirituum insitorum in prædictis partibus. Hinc enim attractrix, retentrix, & coëtrix suo munere parùm efficaciter in illis defunguntur.

2^a Ducitur à laxitate, mollitie, & internâ lubricitate earundem partium: hinc enim earum expultrix concitator est debito, transpiratio nimis facilis ac dissipativa, circuitus sanguinis nimis lubricus, retentrix debilis alimentum citiùs & faciliùs elabi patitur quàm par est; atque hinc idem penè hisce partibus accidit quod intestinis in Lienteriâ. Ut ut sit, impenfa excedunt vectigalia, & per consequens istæ partes extenuantur.

3ª Ducitur ab inæquali distributione, & quidem diminutâ in partibus primò affectis, de quâ satis superque supra dictum est.

II° Afferimus in hoc affectu magnitudinem capitis & præsertim cerebri, ut & magnitudinem Hepatis esse præter rationem auctam. Aliquando conjungitur Hydrocephalus, quem tamen nullam hujus morbi partem, aut diversi generis existimamus: licet nonnunquam hunc affectum posse occasionem ministrare hydrocephalo supervenienti concedamus. Porro vidimus aliquando, super-

pervenienti huic morbo tabe, eaque diu continuatâ, faciem partésque circa caput nonnihil ante obitum fuisse extenuatas. Non tamen id evenisse à morbo de quo agimus; ast à Tabe huic accidente. Interim ut ratio reddatur magnitudinis supra modum auctæ in prædictis partibus, notemus

1° Partes ad caput & viscera ferè omnia pertinentes, nervos ab illâ parte spinalis medullæ quæ intra calvam concluditur, recipere, & propterea non necesse esse hasce partes infelici conditioni partium primò affectarum subjici. Quare nulla ratio nos cogit asserere, hasce auctas partes vel intemperie frigidâ vel penuriâ & torpore spirituum affici, vel attractricem, retentricem, aut coëtricem facultatem indè vitiatam obtinere; & per consequens, partes hæ eximuntur omnino à primâ causâ modò recitatâ extenuationis in reliquis partibus primò affectis.

2° Notemus neque laxitatem, flacciditatem, molliciem aut internam lubricitatem in dictis partibus supra modum auctis dominari, neque has qualitates (quemadmodum accidit partibus primò affectis) expultricem debito concitatioem præstare, adeoque metuendum esse exportationem superare importationem, quod in partibus extenuatis contingere docuimus.

3° Notemus sanguinem in circuitu suo
quò

quò parciùs ad partes primò affectas distribuitur, eò liberaliùs hæc auctas partes rigare. Hoc superiùs probavimus, neque pluribus hìc in eam rem opus. His ergò notatis, evidens occurrit ratio, cur prædictæ partes irregulariter augeantur: Etenim si in iis attractrix, retentrix & coëtrix non debilitentur secundum primam annotationem, & expultrix non sit justo concitator sec. secundam, atque interim copiosius alimentum iis affundatur sec. tertiam, necesse est earum molem improporcionatè excrefcere. Nam ubi abundat alimentum neque suo officio desunt facultates, fieri non potest quin plenior partium nutritio subsequatur.

III° Afferimus, protuberantias five tumores ossium in carpis, talis, & extremitatibus costarum duplici nomine vitiatum organum efficere, ratione scilicet tum magnitudinis, tum figuræ. Partes utroque modo vitiatæ oculis obviæ sunt, ut frustrà alia sit exspectanda probatio. Sed cur ossa ad istum modum, in istis locis, sic protuberant? Arduum certè est hujus rationem reddere, neque fortè audemus polliceri nos omni ex parte curiosis satisfacturos. Itaque loco responsionis sequentes observationes non planè inutiles in medium proferimus.

Protuberantium
ossium in
hoc affectu
causæ.

I^o Ossa in multis cum Parenchymatis

vi-

viscerum conveniunt. Nam 1° constant ex materia quâdam similari à sanguine perlambente secretâ, nec laboriosa assimilatione opus habente, & omnino facilem nutritionem, donec ad *ἀκμὴν* incrementi pervenerint, videntur admittere; nutriri porrò usque dum ad extremam fortè ficcitatem per ætatem perducantur, & extenuationi notabili vix videntur esse obnoxia: ità & parenchymata similia sunt per secretionem à sanguine ferè solam congesta, & facilè crescunt, ægrè raròque extenuantur. 2° Ossa simili ferè modo, quo parenchymata, aluntur. Per arterias recipiunt sanguinem, per venas superfluum portionē amandant, ac loco vasorū tertii generis, quibus exterminantur excrementa, cavitatibus & cellulis donantur. Dubitet fortè aliquis de arteriis ossium, cū tam dura & rigida pars inepta videatur intra quam pulsant arteriæ. Concedimus quidem minùs apta esse ossa pro arteriarum pulsatione ob duritiem suam & rigiditatem, adeoque agnoscimus ea non aliquam notabilem arteriarum ramificationem in se admittere; verū si quis indè inferre velit nullas planè introadmitti arterias, nã ei nos omnino repugnantes habebit. Sunt etenim partes vivæ, nutriuntur, crescunt, facultatibus attractrice, retentrice, co-
 strice ac secretrice gaudent. Deinde sanguinem ea intra se recipere quem non possunt

Ossa non
 omnino
 Arteriis
 destitui.

K

nisi

nisi per arterias, patet ex eorum cruentatione
 five fracta sint, five rafa, aut alio quovis
 modo divisa in vivis adhuc animalibus. In
 junioribus animalibus, spongiosa ossium
 substantia ipsaque medulla sanguine suffusa
 cernitur, & maxima pars cavitatum earum
 non tum medullâ, quàm sanguine referta est.
 In majoribus animalibus observare licet ve-
 nas tum arterias per membranas ipsam me-
 dullam involventes distributas: quæ omnia
 satis arguunt distributionem sanguinis ad
 ipsa ossa. Verùm natura sagax (quæ in
 omnium partium formatione commodissimè
 omnia concinnat) prospiciens hinc arterias
 venasque propter duritiem ossium non posse
 convenienter longiori carnificatione per sub-
 stantiam ossium disseminari, numerosas eas,
 at valdè exiguas & plerumque capillares
 mediante periostio hinc indè sparsim in fo-
 ramina ossium vix conspicua ejaculatur.
 Immo in majorum animalium diu elixatis
 ossibus foramina hæc insertionis vasorum
 satis facilè in extima superficie detracto pe-
 riostio cerni queunt. Sed hæc sufficiant
 dicta de venis arteriisque ossium, cùm res
 hæc minùs pertineat ad nostrum scopum.
 Quod ad vasa tertii generis attinet, quan-
 doquidem ossium excrementa non planè
 inutilia erant futura, neque commodè extra
 corpus exterminari poterant, natura, loco
 vasis

vasis tertii generis conceptacula quædam
 (cavitates nempe, & cellulas) construxit, in
 quæ ossium excrementa, partem scilicet pin-
 guem quæ planè inutilis est ad ossa nutrienda,
 reponeret. Aliqui quidem medullam esse Medullam
non esse
ossium
alimentum
 proximum ossium alimentum existimant; sed
 perperam, cum hæc, ut modò diximus, planè
 inepta sit ad ossium generationem & nutriti-
 onem. Ossa enim non tantùm durissima &
 solidissima atque ex se albioris coloris, sed &
 constant ex substantiâ quadam terrestri satis
 tenaciter cohærente; quæ conditiones longè
 absunt à medullâ. Hæc quippe in igne tota
 conflamat & in flammam abit; ossa verò, nisi
 ratione medullæ, vix flammam concipiunt,
 sed in terrestrem substantiam ferè tota calci-
 nantur. Deinde nullâ arte ad illam firmi-
 tudinem, quam in ossibus cerninus, perducere
 potest medulla. Porro medulla ad modera-
 tum ignis calorem liquefit & dissolvitur;
 ossa verò ardentissimas ignis flammam sine
 ullâ eliquatione sustinent. Præterea ossa per
 diuturnam elixationem non in medullarem
 substantiam, sed gelatinam quandam resol-
 vuntur. Tandem ossa in pulverem comminui
 possunt; non sic medulla. Certum ergò est
 medullam non esse ossium alimentum, sed
 quoddam eorum excrementum sive potius Sed quod-
dam eorum
excremen-
tum seu
secremētum
 secrementum, utile id quidem, suisque adeò
 conceptaculis asservandum. Ossa enim na-
 turâ

turâ suâ alioquin sicciora, frigidiora, & asperiora, minùs apta forent motui, nisi medullæ seu exundationibus seu exhalationibus humectarentur & lubrica redderentur, blandoque ejus calore foverentur. Hæc omnia uno ferè sequenti experimento confirmantur. In animalibus junioribus æstimatâ magnitudine ossium, minus medullæ inest ossibus, plus sanguinis, quàm in grandioribus. In foetu nondum edito, vixdum vestigia medullæ à sanguine distinctæ observantur. Post partum verò indies medullaris substantia augeatur, & minus minùsque sanguine suffusa eique permista conspicitur: in ætate demum consistente ossa medullâ ferè purâ & sincerâ, sanguine vix conspersâ, replentur; in senectutis verò progressu credibile est ossa indies minùs minùsque irrigari sanguinis circuitu, & fortè ipsam medullam tandem cessante ferè nutritione ossium potius imminui quàm augeri: quo respectu limitandum fortè est experimentum propositum. 3° Ossa (exceptis fortè dentibus) nervis carere & vel non, vel parùm certè, neque aliter quàm ratione perioستي aut fibrarum ejus in ossium foramina immissarum sentire creduntur. Similiter Parenchymata viscerum videntur potius per suas membranas & vasa quàm per suam substantiam sensum illum, quem obtusum habent, obtinere.

Ex

Ex his colligimus ossa in hoc affectu non multum aliter affici respectu nutritionis quam parenchymata viscerum. Suprà monstravimus ossa non esse numeranda inter partes primò affectas, ut neque parenchymata dicta: hìc modò ulteriùs asserimus osseum genus sive ossa universa simul sumta non parciùs fortè in hoc morbo ali, quàm aliàs in sanis solent. Si enim per modum congestioni similem ut parenchymata, atque adeò facilè alantur, si possideant arterias et venas ad se deductas, et cellulas ac cavitates ad sanguinem recipiendum, si non sint in numero et conditione partium primò affectarum, neque nervos à spinali medullâ recipiant; credibile omninò est non malè ea posse alimentum suum recipere, retinere, ac coquere. Porrò si consulere libet experientiam, Pueri hoc morbo laborantes habitâ ratione ætatis ac magnitudinis partium aliis ferè ponderosiores sunt, utali quoties observavimus, quod certè ex parte adscribendum videtur ossium magnitudini. Quamvis hìc magis frequentes, certas, et diligentius expensas optemus observationes, quas alii occasionem nacti sibi poterunt subministrare: interim opinamur ossa in genere non admodum parcè in hoc morbo nutriri. Dicat aliquis, quæ hætenus dicta sunt spectare ossium nutritionem in genere, non verò ex iis reddi

rationem eorum protuberantiæ. Non id
dissimulamus; atqui, cum vitia hæc ossium
dependeant ab eorum inæquali nutritione, ut
suprà probavimus, non inutile hîc propone-
re duximus aliqualem rationem nutritionis
eorum in genere. Pergimus jam propiùs ad
prædictos ossium tumores. Atque obser-
vamus

II° Tumores istas ossium non esse hete-
rogenei generis respectu cæterarum partium
ejusdem ossis, sed esse partes planè similes
& cum cæteris homogeneas, neque ex parte
constitutionis similares, sed tantùm ex parte
magnitudinis & figuræ esse vitiosas.

Hinc sequitur III° Has protuberantias
non ex materiâ ossium illegitimâ, aut per vir-
tutem aliam, quàm è quâ & per quam alia
ossa, generari.

IV° Tumores dicti producuntur ex inæ-
quali nutritione ossium, putà ex liberaliore
nutritione protuberantium partium & parci-
ore cæterarum partium ejusdem ossis. Atque
has tres ultimas observationes satis super-
que probavimus suprà, ubi de partibus affe-
ctis actum.

V^o Observamus Epiphyfes ossium in ta-
lis & carpis, fortè etiam in nonnullis aliis
locis, molliores ac spongiosiores esse reliquis
partibus eorundem ossium. Quin fortè ma-
jores arterias & venas in se recipiunt, licèt
hoc

hoc nondum satis exploratum habeamus. Extremitates etiam costarum multò magis spongiosæ sunt & molles quàm cæteræ earum partes. Unde inferre licet molliores istas & spongiosiores ossium partes posse faciliùs ac liberaliùs sanguinis circuitum admittere, adeoque plenius nutriri quàm cæteras earum partes. Dicas, istarum partium mollitiem & spongiositatem non minùs in pueris sanis quàm hoc morbo afflictis reperiri. Concedimus id quidem, sed necesse interim est partes, quarum substantia compactior est, quæque difficiliùs sanguinis circuitum admittunt, leviori de causâ affici atque obstrui, quàm eas partes quæ faciliùs recipiunt & apertiores sunt. Sanguis autem in hoc affectu frigidior, viscidior, paullòque crassior debito externis partibus affunditur; quæ ergò partes ineptiores sunt ad ejus transitum admittendum, eæ promptè nonnihil obstrui parciusque nutriri possunt. Sed cur in sanis dictæ partes molliores & spongiosiores non item liberaliùs nutrantur cùm largiùs quoque vel in sanis, ut dictum est, sanguinem recipiant? Respondemus, quia in sanitate ut istæ partes liberaliùs per arterias sanguinem recipiunt, ità & liberaliùs per venas eundem remittunt, quod certè modum ponit nimio earum alioquin futuro incremento. In hoc affectu verò eadem partes, ob

frigiditatem, crassitiem, ac visciditatem affusi sanguinis, parcius fortè aut tardiùs eum remittunt quàm iis affunditur, adeoque ex sanguinis copiâ plusculum excrescunt istæ partes, dum cæteræ ossium partes ob angustiam cavitatis arteriæ, fortè vix satis copiosè sanguine rigantur quo ex æquo debitòque nutriantur & crescant. Atque hinc (saltem probabiliter) deducimus inæqualitatem nutritionis ossium in hoc morbo. Conditio autem sanguinis quâ in hoc morbo apta est ullas partes per quas transit obstruere, videtur peculiariter osseum genus respicere. Nam in visceribus, exceptis pulmonibus, rariùs sanguis obstructions parit, ut neque in partibus primò affectis; cuius rei fortè interna lubricitas est causa: Ut ut sit, osseum genus, sive quòd incapax sit internæ lubricitatis; sive quòd succus nutritius in massâ sanguineâ peculiariter aptus sit in partibus tantopere fixis concreescere; sive quòd idem sit naturâ suâ ossibus affinis; osseum (dicimus) genus obstructionibus facilè in hoc affectu infestatur, indèque id inæqualiter nutriri contingit.

Vitia or-
rum Den-
tium in
in hoc
affectu
causæ.

Dentitionis vitia huc etiam referenda sunt, cum ea quoque maximè dependere videntur ab hac inæquali ossium nutritione. Etenim si æqualiter dentes nutrirentur, uniformis essent substantiæ, neque frustulatim, ut frequenter hìc accidit, exciderent. Partes quippe

pe similes, quando æqualiter nutriuntur, non adeò interruptam atque inæqualem consistentiam acquirunt, ut faciliè frustulatim comminuantur. Quare cùm dentes sint partes substantiâ similari naturaliter gaudentes, si æqualiter nutrirentur, uniformem & æqualem consistentiam haberent, & vel integri in alveolis suis persisterent, vel integri exciderent, vixque alia ratio sufficiens videtur reddi posse quamobrem ex unâ parte magis quam ex aliâ frangerentur & per frustra exciderent. Concedimus quidem friabilitatem huc multum conducere, sed & istam friabilitatem magnâ ex parte à prædictâ inæquali nutritione dependere arbitramur. Solent enim aliàs dentes satîs firmam, solidam, ac sibi cohærentem consistentiam obtinere; & certè ex materia satîs viscidâ præsertim in hoc affectu videntur confici; siquidem hîc massa sanguinis justo viscidior & crassior ferè deprehenditur, ut faciliè non sit hanc friabilitatem dentium defectui visciditatis materiæ, at multò probabiliùs inæqualitati nutritionis adscribere. Concludimus ergò, protuberantias ossium, tum vitia dentium oriri ab inæquali nutritione istarum partium, proveniente à peculiari dispositione sanguinis obstructivâ, ossa præsertim respiciente. Procedimus jam ad ossium incurvationem in hoc morbo.

IV. In hoc affectu frequenter solent ossa nonnihil incurvari, præsertim Tibiæ & Fibulæ; Item ossa Cubiti, Ulna & Radius, aliquando ossa Humeri & Femoris; Articuli etiam nonnulli inclinantur, nunc introrsum, nunc extrorsum: tota spina etiam sæpe inflectitur, interdum in modum literæ S intorquetur, partim scilicet antrorsum, partim retrorsum, aut etiam partim dextrorsum, partim sinistrorsum.

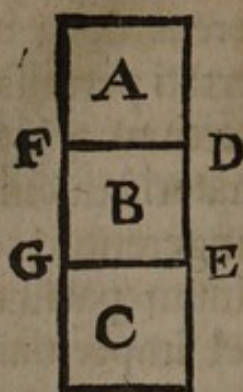
Curvatis
ossium
causæ.

Curvatem hanc ossium aliqui adscribunt eorum *flexibilitati*. Aiunt enim in tam tenellâ ætate ossa ipsa ex se non esse adeò inflexilia rigidaque, ut provectâ; itaque accedente hoc affectu fortè planè flexilia gradu aliquo reddi: Invehuntur ergò in nutrices, quæ infantes puerosque præmaturè suis pedibus committunt, existimantes eorum ossa ab onere sustentati corporis flecti. Alii similiter imperitum nutricum fasciandi modum accusant.

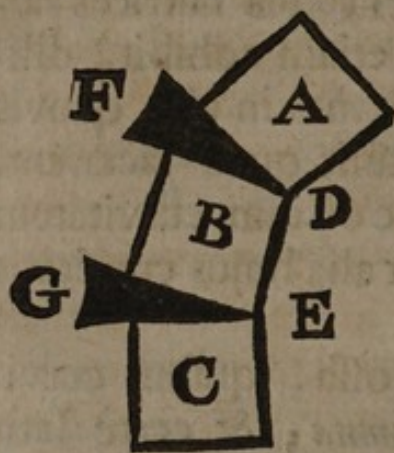
Verùm his ex omni parte assentiri non possumus. Et primò quidem ossa in Pueris hoc modo afflictis magis flexilia minùsque friabilia & rigida esse quàm in aliis planè negamus. Probavimus enim suprâ ossa in hoc affectu quoad similem naturam non differre ab ossibus sanorum. Præterea, nemo hætenus fide dignus testatus est se vidisse in hoc morbo ossa flexilia. Adhæc, si daremus
in

in tam tenellâ ætate ossa fortè nonnihil inflecti posse, non tamen manerent flexa ut plumbum aut cera, sed suæ libertati permissa redirent denuo ad propriam partium positionem. Non enim constant ex materiâ ductili, adeóq; vel inter flectendum frangerentur, vel certè niterentur repetere pristinum partium situm. Quod ad nutricum vel imperitiam vel incuriam attinet, licèt eam ex omni parte non excusamus, vix tamen meritò hanc curvitatē iis imputare possumus. Videmus pauperum liberos minori curâ tractari, pedibúsq; citiùs committi quàm generosorum; illorum tamen liberi rariùs hoc vitio infestantur quàm horum. Præterea nutrices novimus, quæ, summâ etiam adhibitâ diligentiam, tum in fasciandis, tum in alio quovis modo tractandis infantulis quos lactarent, non tamen potuere hanc ossium curvitatē præcavere. Nobis igitur alia hujus curvitatē causâ exquirenda est.

Comparemus ergò ossa, quibus curvitas accidere solet, *columna*; & certè satis appositè, cùm, si erigantur, columnam quodammodo referant; atque indè demonstrationem rem hanc explicantem & illustrantem deducimus. Est ergò columna ex tribus lapidibus A B C sibi invicem impositis exstructa. Supponimus talem quæ ab omni latere perpendiculariter sit erecta, ejus-

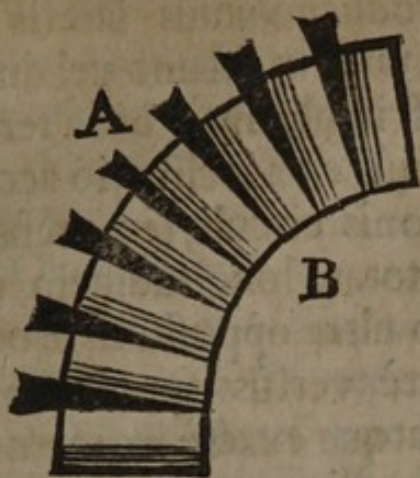

ejusdémque altitudinis. Si ergò à dextro latere immiseris cuneum inter lapides A B per lineam F D necessario caput columnæ, supremus nempe lapis A inclinabitur versùs D angulúmque in D conficiet, & altitudo columnæ à dextris erit elatior quàm à sinistris. Similiter si alterum impuleris cuneum per G E inter lapides B C ampliùs adhuc incurvabitur columna, fiétque angulus in E. Stat ergò jam columna

inclinata ad lævam in hunc modum A B C F G D E. Quò autem ex pluribus lapidibus columna exstruitur, si inter quosvis duos, ut dictum, cuneus ab uno solo latere interponatur, non columnæ speciem, at portionem arcûs referet; quemadmodum in seq. figurâ A B fit conspicuum.

Ut

Ut ergò hæc ad præsens negotium accommodemus; si ossa prædicta ab altero latere plenius alantur, adeoque secundum istud latus magis excrescant quàm secundum oppositum; necesse fit illa eo ipso incurvari. Nam hîc eodem modo se habet plenior istius lateris nutritio ad incurvandum os, quo se habet cuneus ita immissus ad columnam incurvandam, nisi quod cuneus certis tantum locis lateris columnæ infigatur, plenior verò nutritio lateris ossis fiat ex æquo ferè secundum totam ejus longitudinem. Etenim alimentum intra os assumptum quâ parte liberaliùs admittitur, ea id suffarciendo, ad modum cunei columnæ intrusi in longitudinem auctiorem protendit; quâ parte verò parciùs, ea id minùs protendit, unde necessariò accidit os incurvari versùs latus quod pari passu cum altero non elongatur.

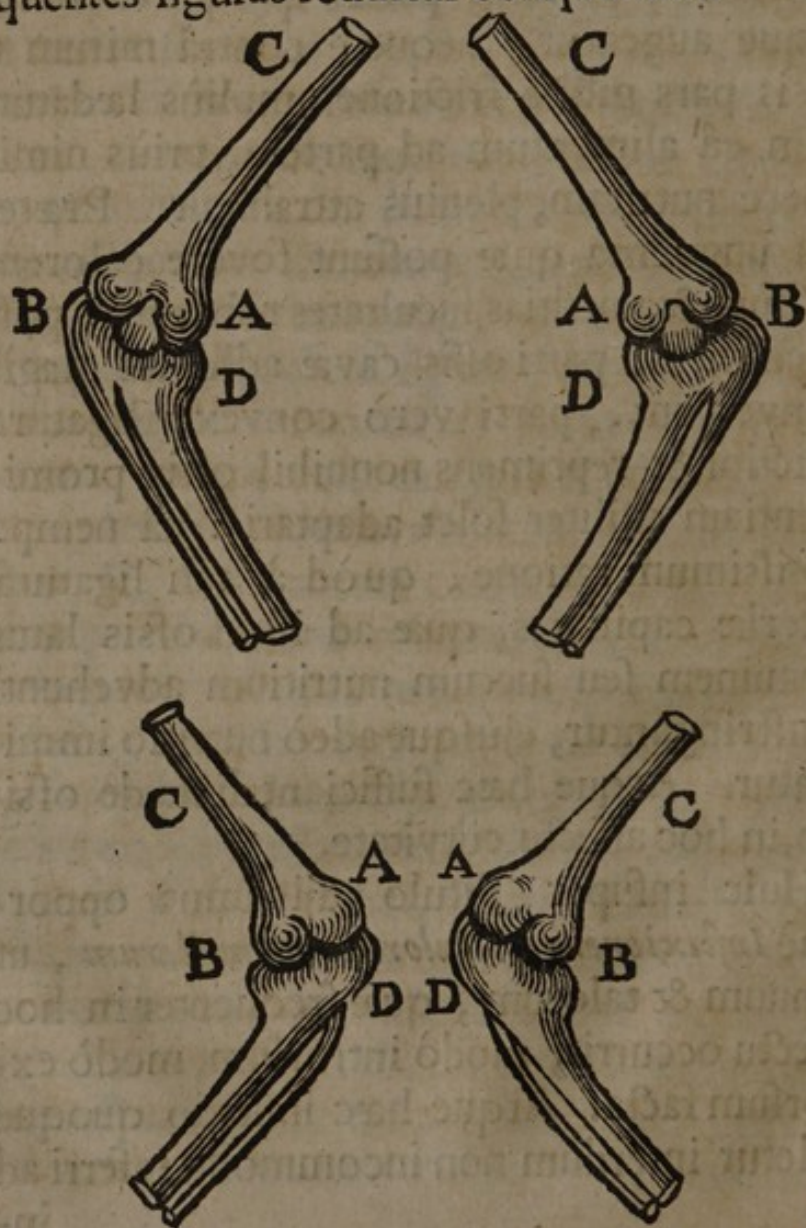
Porro

Porrò si productio unius lateris columnæ
 non accadat tantum in uno vel duobus locis
 ejusdem, ast in plurius, ut in tertiâ figurâ,
 tum eò propiùs ejus inclinatio accedit ad fi-
 guram portionis circuli, seu arcûs. At verò
 si secundùm totam longitudinem dictum la-
 tus ex æquo ultra oppositum produceretur,
 ex æquo certè versùs oppositum latus in-
 flecteretur, atque exactè segmentum circuli
 seu arcûs sine ullis angulis effingeret; simili
 planè modo incurvatio ossium in hoc affectu
 oritur; à majore nempe elongatione lateris
 pleniùs nutriti: cùm enim illa elongatio per
 intus assumptum alimentum secundùm omnes
 partes istius lateris accadat, non expectanda
 est angularis angulosa figura, aut ex multis
 rectis angulatim connexis composita, ast
 arcuata, in quâ convexa pars constituitur à
 latere pleniùs, concava à latere parciùs nu-
 trito. Quando autem contingit unam ali-
 quam partem lateris convexi ossis curvi ma-
 gis improporionatè nutriri respectu lateris
 oppositi, ex illâ certè parte os convexum
 magis quàm ex cæteris prominebit. At-
 que ità ex inæqualitate nutritionis, rationem
 curvitatìs ossium in hoc affectu reddidimus.
 Addamus, coronidis loco, in hujus rei ulterio-
 rem confirmationem observatiònē à curati-
 one hujus curvitatìs ossium deductam. Solent
 medicastræ nostræ fricare quotidie latera
 ossium

ossium cava, non convexa, illamque frictionem multum conducere aiunt ad curationem, hanc verò potius nocere. Certum autem est frictionem liberalius evocare succum in massâ sanguineâ nutritium ad partem sic fricatam. Quando ergò partem cavam, quæ parcius debito alitur, fricueris, non mirum est si id profuerit, cum eo alimentum copiosius alliciatur, & calor partis quoque excitetur atque augeatur; neque è contrà mirum si ossis pars gibba frictione amplius lædatur, cum eâ alimentum ad partem, prius nimis operè nutritam, plenius attrahatur. Præterea unguenta quæ possunt fovere calorem insitum & nutritias facultates roborare, post frictionem, parti ossis cavæ adhibita magis conveniunt, parti verò convexæ ligatura strictior & reprimens nonnihil ossis promittiam utiliter solet adaptari: eâ nempe potissimum ratione, quòd à tali ligaturâ arteriæ capillares, quæ ad illud ossis latus sanguinem seu succum nutritium advehunt, constringantur, ejusque adeò nutritio immi- nuatur. Atque hæc sufficiant dicta de ossi- um, in hoc affectu, curvitate.

Huic insuper Titulo adjicimus oppor- tunè *Inflexionem articulorum nonnullarum*, ut Inflexionis
Articulo-
rum causæ genuum & talorum, quæ frequenter in hoc affectu occurrit, modò introrsum, modò ex- trorsum facta. Atque hæc inflexio quoque videtur interdum non incommodè referri ad
in-

inæqualitatem nutritionis. Etenim si ex inæquali nutritione accadat, ut alterum latus Tibiæ, putà exterius, præ altero ità elongetur ut nonnihil attollat exteriorem finem epiphyseos ofsis Tibiæ præ sinu interiore, necesse est articulum genu exteriùs flecti; & è contrà elato sinu interiore & depresso exteriore, eundem articulum interiùs flecti : Ut per sequentes figuras redditur conspicuum.

In articulo genu A B, sinus appendicis tibiae B, in priori figurarum pari, elatior est sinu altero ejusdem appendicis; unde os femoris C interiùs nutat, & similiter os tibiae D: articulus verò A B exteriùs non-nihil truditur. In secundo verò figurarum pari omnia contraria observantur. Articulus A B interiùs flectitur, quòd sinus appendicis tibiae A elatior sit sinu ejusdem B; unde necessariò attollit interiùs & inferiùs capitulum ossis femoris, adeoque os femoris exteriùs, articulus verò interiùs inclinatur.

Idem in Talis quoque, necnon in vertebriis dorsi contingere potest, si ossa articulo connexa ab altero latere altiora sint quàm ex adverso. In Talis verò, cùm illic præter os Tibiæ Fibula quoque per Articulum committatur, fieri potest, ut Fibula inferiùs longior extet Tibiâ, sicque articulum Tali exteriùs flectat; & è contrâ si accadat Tibiam Fibulâ esse longiorem, interiùs flecti articulum necesse est. Quamvis hîc concedamus non adeò frequenter ejusmodi inæqualitatem longitudinis inter Tibiam & Fibulam evenire.

Porro existimamus præternaturalem spinæ inflexionem rariùs accidere ab inæquali altitudine laterum ossium vertebrarum, frequentius verò ab aliâ causâ, quam jam prosequemur.

*inflexionis
spinæ
causæ.*

quemur. Diximus suprâ totam spinam in hoc affectu esse debiliorem, puerosque hoc malo afflictos non modò ad motum, sed & ad insistendum pedibus, immo & ad erigendam spinam ob debilitatem esse ineptiores. Quando ergò corpus ipsis quomodocunque erigitur, quærunt sustentaculum, spinamque modò antrorsum, modò retrorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorsum flecti permittunt, quò onus corporis rebus ambientibus pro levamine incumbat. Hinc sæpe fit, ut ligamenta vertebrarum spinæ à parte lateris frequentius prominentis laxentur atque elongentur, à parte verò oppositâ contrahantur; ità ut tractu temporis secundum rectam & naturalem lineam spina erigi non possit. Atque hîc sanè nutricum negligentiam & incuriam minimè excusare possumus, quòd non satis attentè observent in quam potius partem infantes, quos lactant, corpus suum inclinare proni sint, quò in oppositam id sedulò dirigere fatagant. Similiter etiam quando nutrices præmaturè infantes debiliores, & sine debitâ curâ pedibus committunt, fieri potest, ut, cùm motus tonicus musculorum sit impar sustentationi corporis, pueri sive genu sive talum ad alterutrum latus inflecti sinant; unde ligamenta articuli ab externâ aut internâ ejusdem parte extenduntur, & per consequens ligamenta lateris

Incuria
nutricum
notatur.

lateris adversi contrahuntur, quo necesse est articulum aut extrorsum aut introrsum flecti. Quamvis ergò suprà negavimus curvitatē ossium hinc dependere, concedimus tamen articulorum distortionem in infantibus debilioribus ex tali nutricum incuriā accidere posse. Concedimus insuper ex constanti ineptā fasciatione, ossa, quæ aliàs forent recta, posse incurvari: hanc tamen causam rariorem in præsenti affectu esse existimamus, ut fusiùs suprà declaravimus. Procedimus jam ad angustiam & acuminatationem pectoris in hoc morbo.

Notamus hanc angustiam & acuminatationem pectoris non statim ab initio morbi apparere, sed confirmato demum morbo supervenire, paulatimque intendi, donec diu perseverante morbo evidens ea & insignis observetur, quando pectus antrorsum refert carinam navis, aut pectus Gallinæ. Hujus vitiatæ figuræ pectoris, quod aliàs secundum naturam latum, non à lateribus coarctatum, & antrorsum planum non acuminatum foret, ad 4 causas reducimus; quarum tres priores minus efficaciam huc contribuere, ultimam verò totum ferè negotium absolvere agnoscimus. Cùm tamen tres priores aliquid saltem huc contribuant, eas quoque hìc ordine recitabimus.

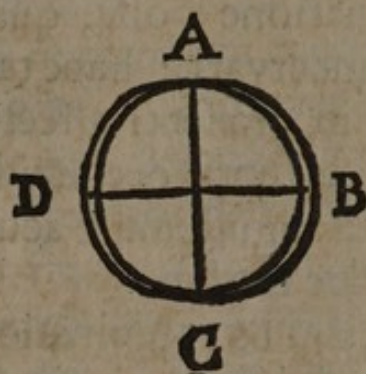
Sit 1^a. In hoc affectu os sterni ex aucta

L 2

mole

Angustia
& Acuminatationis
Pectoris
causæ.

mole Hepatis nonnihil elevatur sive antrorsum truditur, unde nonnulla portio dictæ vitiatæ figuræ constituitur; atque insuper ex eâdem elevatione ossis sterni nonnulla contractio costarum versùs spinam inseritur, quâ altera pars confit istius vitiosæ figuræ. Hanc contractionem costarum sic demonstramus. Sit

circulus A B C D. Supponitur is confici ex materiâ flexili, sed non æquè extensibili, verbi gratiâ, ex osse Ceti. Quando ergò distenduntur latera A C ab invicem,

itâ ut linea distantiae inter A C producat in longum, pari tunc ferè passu latera D B istius circuli necessariò contrahuntur, & eâdem operâ linea lateralis distantiae à D ad B abbreviatur; ex circulo enim formatur figura ovalis, ut qui experiri velit deprehendet. Mutabitur quippe figura in eum ferè modum quem sequens figura exprimit;

in qua linea distantiae inter A & C protensa repræsentatur, simulque linea D B abbreviata apparet, circulusque redditur ovalis; neque pluribus ad hoc probandum est opus.

Sciendum jam est costarum paria opposita, præsertim superiora quæ maximè pectus efformant, mediante, à parte posticâ, spinâ; à parte anteriore, sterno, rudem quandam figuram circularem exprimere. Neque quenquam movere debet, quòd non constituent circulum exactum & perfectum, cum demonstratio nostra non minùs procedat in circulari figurâ utut imperfectâ quàm in perfectissimâ, modò ejus partes undique cohæreant, non sint intortæ, sint flexiles, sed non facilè extensiles; quæ conditiones abunde conspiciuntur in figurâ modò propositâ costarum.

Si ergò in hoc affectu os sterni antrorsum nonnihil elevetur, quò cedat hepatis moli, necesse est costas propius ad se invicem versus spinam adduci, quò necesse est pectus lateraliter coarctetur, minutâ ejus latitudine.

*Dicat aliquis; si elevatio ossis sterni conduce- Object.
ret ad coarctandam latitudinem Pectoris, id potissimum præstaret circa costas inferiores, quandoquidem ab inferiore parte elevatio hac sterni incipiat; verùm contrâ evenire compertum est, si quidem coarctatio pectoris maximè accidit circa alas & mox infra claviculas; inferiores verò costæ videntur ad latera expandi potius quàm constringi.*

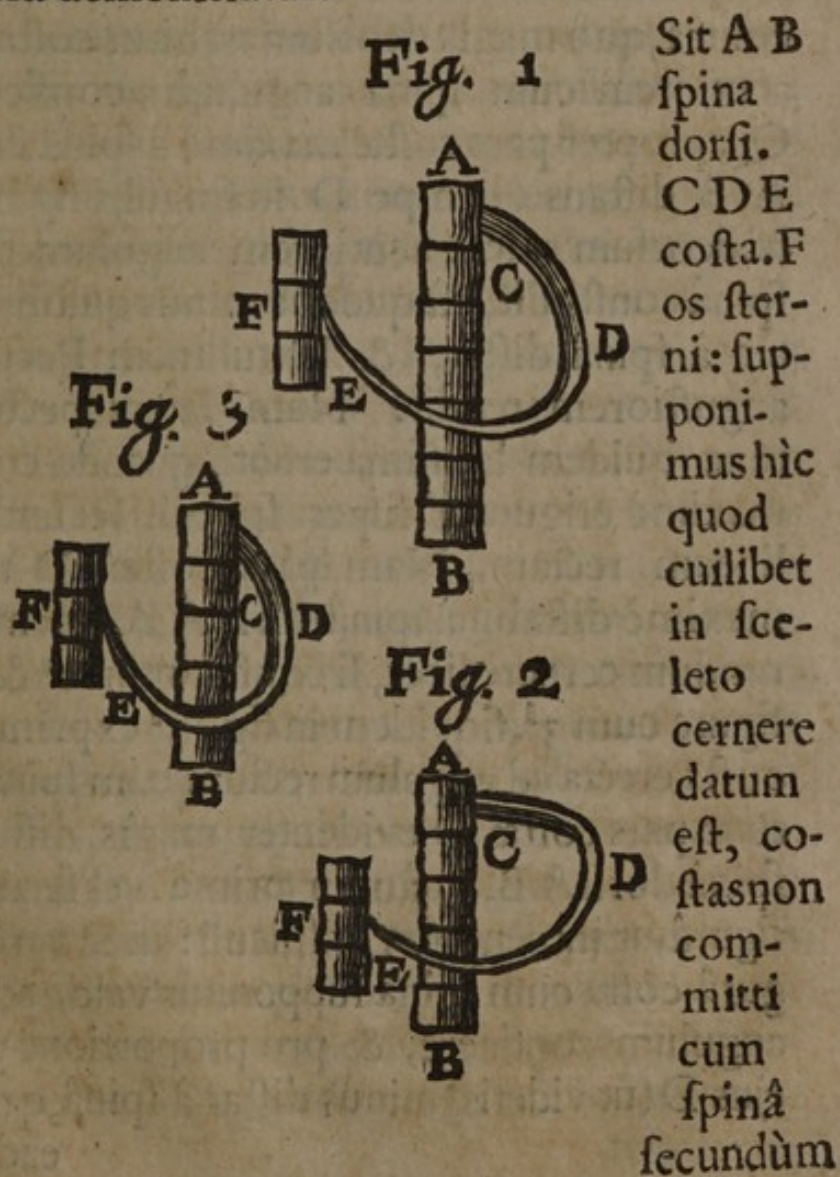
L 3 Respondemus

Resp.

Respondemus inferiores 5 costas non articulari cum sternō, neque integrum circum conficere, adeoque nullo modo spectare ad demonstrationem propositam : illarum verò distentionem aliunde, nempe à plenitudine hypochondriorum, de quâ proximè dicemus, dependere. Notandum quoque est nos hanc non præcipuam causam vitiatæ figuræ statuere, immo tantillum solummodo eò conferre æstimamus. Atque sic procedimus ad secundam causam hujus figuræ vitiatæ, quam etiam leviusculam censemus.

Sit II^a Causa : In hoc affectu hypochondria plena & tensa perpetuò ferèprehenduntur, nimirum tum ob magnitudinem Hepatis, tum quòd omnia ferè viscera in infimo ventre contenta satis ampla sint, quandoquidem in iis, ut antè dictum, prima essentia hujus morbi non radicetur ; tum denique quòd intestina & ventriculus plus minùs ferè flatibus distendantur. Jam verò ex illâ plenitudine & tensitate hypochondriorum colligere æquum est costas in hoc affectu plusculum quam par est, deorsum trahi. Nam maxima tensitas hìc observatur in musculis obliquis quæ hypochondris subtendantur : Musculus autem obliquè descendens habet capita dentata 6^a 7^a 8^a & 9ª costis affixa, & pars quoque tendinis lati obliqui ascendentis implantetur cartilaginibus costæ 9^a 10^a &

11^a. Quare cum dicti muscoli perpetuo ferè
nimium tensi in hoc affectu deprehendantur,
necesse est eos nonnihil deorsum trahere di-
ctas costas, & cum omnes costæ firmiter inter
se per musculos intercostales connectantur,
accidit omnes costas in hoc affectu pluscu-
lum deorsum trahi. Jam verò quòd. costæ
ità detractæ nonnihil coarctent pectus ex seq.
figurâ demonstratur.

fec. angulum rectum, sed angulum infra costam esse paullo recto minorem, adeo ut si costa paululum sursum trahatur, ejus articulatione cum spinâ propius ad lineam rectam accedat. Supponimus etiam articulationem costæ ipsius five cum spinâ, five cum sterno manere stabilem, & non trahi sursum (nè quis erret) sed medias tantum costæ partes inter articulationes dictas. Dicimus ergo è contrâ, quò magis deorsum trahitur costa, eò acutiorem cum spinâ angulum conficere. Quapropter pars costæ maximè à spinâ dorsi A B distans (nempe D in singulis figuris) ut deorsum tracta acutiorem angulum cum spinâ constituit, ità quoque minùs quàm antea à spinâ distet, & latitudinem Pectoris angustiores reddit. Nam latera pectoris tunc quidem latissima erunt, quando costæ maximè eriguntur super spinam secundum lineam rectam. Nam pars costæ D tunc maximè distabit à spinâ dorsi A B, quemadmodum cernere licet, si conferantur 1^a & 2ª figura cum 3^a, siquidem in fig. 3ª exprimitur costa erecta ad angulum rectum cum spinâ, & tunc pars costæ D evidenter magis distat à spinâ dorsi A B, quàm in primâ vel secundâ figurâ; ut intuenti fit conspicuû: in 2ª verò figurâ costa cum spinâ supponitur valdè acutû angulum conficere, & pro proportionem pars ejus D (ut videtis) minùs distat à spinâ, quàm eadem

eadem pars D in primâ figurâ, cujus angulus minùs acutus supponitur : & adhuc multò minùs ea distat à spinâ quàm in tertiâ figurâ, cujus articulatio ad angulum rectum erigitur. Inferimus ergò costas, quando sursum trahuntur, ampliare nonnihil pectus laterali-ter; quando verò deorsum trahuntur, idem à lateribus coarctare.

Hoc ipsum ulteriùs confirmatur eo, quòd quo tempore pectus dilatatur, nempe ubi in-spiratio peragitur, costæ nonnihil sursum, vi muscutorum intercostalium, trahuntur; & quo tempore pectus contrahitur, nempe ubi exspiratio peragitur, eadem costæ nonnihil deorsum, ope muscutorum obliquorum ab-dominis, retrahuntur. Id quivis in se ipso aliòve experiri potest præsertim in magnis inspirationibus & exspirationibus. Percipiet enim liquidò in magnâ inspiratione costas si-mul elevari nonnihil sursum, unâq; ampliare latitudinem pectoris; in magnâ verò exspira-tione costas nonnihil deorsum, eadêmq; operâ introrsum contrahi. Neutrum horum contingere posset, nisi talis esset costarum positus, ut eæ inferiùs respectu spinæ confi-cerent acutum angulum, magisque depressæ adhuc acutiorem, & per consequens magis tunc coarctarent pectus; & è contrâ sursum motæ propiùs accederent ad angulum re-ctum cum spinâ, adeoque pectoris latera ex-tenderent.

tenderent. Concludimus ergò ex plenitudine & tensitate hypochondriorum in hoc affectu costas nonnihil deorsum trahi, pectusque à lateribus coarctare; licèt concedamus, ut suprà monuimus, causam hanc non tantùm valere, ut ei magnam hujus vitii partem tribuamus.

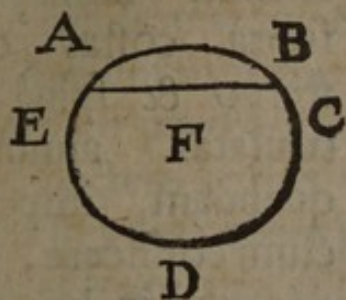
Sit III^a Causa hujus vitiatæ figuræ pectoris *Adnascencia lateralis Pulmonum cum Plen.* *ra*, quæ in hoc morbo confirmato frequentissimè observatur. Certè ejusmodi Adnascencia nonnihil restringit atque impedit motum costarum extrorsum, quo pectus lateraliter dilateretur. Etenim si costa, ubi adnascencia subest, conaretur se à centro Pectoris fortiùs dimovere, periculum esset nè quodammodo aut adnascentes Pulmones, aut Pleuram ipsam à costis dolorificè divelleret. Quamvis autem Pulmones ad ingressum aëris facilem secundùm omnes suæ partes extensionem admittant, ubi tamen ii subsidunt vel crassi, humoribus infarciuntur (quod frequentissimè in hoc casu accidit) vix notabilem distentionem sine aut vasis alicujus, aut membranæ, aut ipsius parenchymatis solutâ unitate admittunt. Porrò dum consideramus pulmones in sanis rarissimè à Pleuræ laterali-
ter adnecti; & non nisi in istis partibus Thoracis quæ minùs erant motui ad considerabilem distantiam exponendæ, nempe dorso,

dorso, sterno, mediastino, & fortè mediâ parte diaphragmatis &c, existimamus sanè id non inconsultò à providâ naturâ factum, nè scilicet eorum connexiones vel dilatationi Pectoris officerent, vel pulmones ipsos istiusmodi calamitatibus obnoxios redderent. Ut ut sit, concipi vix potest, quin præternaturalis illa Pulmonum coalescentia cum pleurâ plùs minùs impediât ac remoretur liberam costarum expansionem versùs latera, adeoque aliquantillùm saltem conducat ad angustiam Pectoris promovendam.

Sit IV^a Causa figuræ vitiatæ prædictæ, *Inæqualis nutritio certarum partium costarum præ aliis.* Atque hanc quidem causam longè cæteris tribus efficaciorè ad hoc symptoma efficiendum dicimus. Quod ut monstremus, Afferimus 1° septem costas superiores potissimùm, si non solas, hanc Pectoris figuram constituere. Etenim quinque inferiores, ut non immediatè cum sterno committuntur, ità neque possunt sternum ullo modo acuminare aut elevare. Adde quòd, cùm in integros circulos (ut suprâ monuimus) non coëant, facilè mobilis est earum figura, ut plùs minùs cedat plenitudini hypochondriorum. At verò septem costæ superiores per suas cartilagine cum ossibus sterni articulantur, unde fieri fortè potest, eas ossa sterni, quæ tangunt, nonnihil antrorsum

sum attollere, quando quinque inferiores contactu sterni privatæ id efficere non possint. 2° Afferimus costas omnes & non tantum 5 inferiores, sed & 7 superiores inæqualem in hoc affectu nutritionem admittere, atque ab unâ parte uberius ali, adeoque ab illâ magis sec. longitudinem produci quàm ab alterâ parcius nutritâ : & quidem amplius crescere eâ parte quâ cum sterni cartilaginibus committuntur, alterâ verò parte nempe versùs capitulum, quo sinibus dorsi conjunguntur, minùs tardiùsque elongari. Ratio est, quòd anterior pars cujusvis costæ mollior ac spongiosior sit quàm ejusdem posterior, ut in quovis animali cuilibet licitum est experiri. Cùm ergò (ut è suprâdictis elucescit) partes ossium molliores in hoc affectu faciliùs recipiant alimentum & augeantur quàm partes duriores & solidiores, sequitur anteriores costarum partes quòd molliores sint, magis produci, quàm posteriores. 3° Afferimus in corpore figurâ circulari sive annulari donato (qualem paria costarum 7 superiorum sibi mutuò oppositarum mediante osse sterni & spinâ dorsi, suo modo, licet imperfectè, constituunt) si una pars annuli magis prolongetur quàm altera, necesse est vel reliquas partes ejusdem huic incremento cedere, vel illam partem sic inæqualiter elongatam aut exterius promi-
nere,

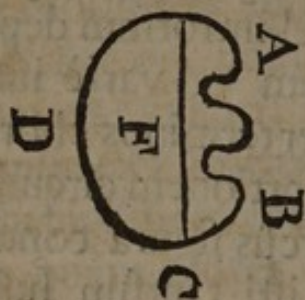
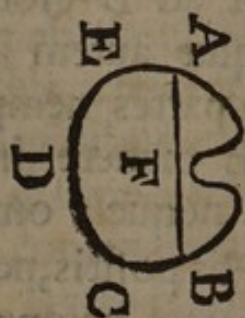
nere, vel interiùs plicari, aut fursum vel deorsum, & five aliquo, five pluribus ex his modis inflecti. Hoc sic demonstramus. Sit

circulus vel annulus A B. Supponantur partes ejus anteriores ab A ad B elongari, reliquæ autem ejusdem partes nempe C D E manere in situ suo neque omnino

cedere elongationi dictæ. His positis, necesse est portionem circuli elongatam, nempe A B vel antrorsum elevari, vel introrsum deprimi, vel fursum vel deorsum vel variè inflecti. Nam aliàs distantia inter terminos chordæ F non sufficeret ad istam portionem circuli jam elongatam immutatâ arcûs figurâ continendam. Etenim termini isti tantum sufficiebant priùs; elongato ergò arcu, & non elongatâ chordâ, aut terminis & extremitatibus chordæ, fieri non potest, ut arcus eodem modo se habeat ad chordam quo priùs. Mutabitur itaque factâ flexione vel antrorsum, vel introrsum, vel fursum, vel deorsum, vel pluribus ex his modis, quemadmodum per figuras seqq. videri licet. Prima figura Arcum extrorsum prominentem refert. 2^a introrsum, 3^a variè inflexum five plicatum & intortum. Et prima quidem admodum

ap-

appositè figuram Pectoris in hoc affectu vitiatam exprimit. Etenim monuimus suprà costas cum sterno & spinâ articulas annulum quendam imperfectum conficere, easdè in hoc affectu celerius ali & elongari à parte anteriori quàm à posteriori; ergò quoad causam planè & plenè convenit hoc symptoma cum figurâ illâ primò descriptâ. Præterea,

supposuimus partes circuli C D E manere stabiles; id quoque in hoc affectu accommodari potest lateralibus & posterioribus partibus costarum. Cùm enim hæ multò minùs crescant quàm anteriores, certè planè stabiles æstimandæ sunt, habito respectu ad merum excessum incrementi in parte anteriori. Nisi quis fortè dicat, vel costarum latera & partes posteriores expandendo se, vel articulos earum, quibus cum vertebris dorsi committuntur, permittendo costas re-

retrorsum flecti, augmentationi isti excedenti nonnihil cedere. Verum neutrum horum verè dici potest. 1° Enim laterales & posteriores partes cujusvis costæ ut duriores ac solidiores, ita & rigidiores ac robustiores sunt anterioribus; absurdum autem est existimare partes debiliores ejusdem costæ posse flectere partes firmiores, aut partes minùs flexiles cedere partibus faciliùs flexilibus. Quare partes laterales & posteriores costarum non ita flecti possunt ut cedant partibus earundem anterioribus elongatis. 2° Quod ad articulos costarum attinet, certè ille articulus, quo committitur costa cum vertebrâ thoracis, nullo modo pati potest costam sic retrorsum flecti, quò cedat ejusdem elongationi; idque non tantùm quòd is duplex sit, nempe cum sinu vertebræ & processu ejusdem transverso, adeoque ad motum retrorsum permittendum maximè ineptus; sed vel maximè quòd decuplo fortior sit anteriore articulo, quo eadem costa cum osse sterni committitur. Articulus autem decuplo robustior, simulque duplex, atque ita duplex formatus, ut planè ineptus redditus sit ad motum retrorsum patiendum, nullo modo concipi potest retrorsum cedere, nè articulus decuplo debilior nonnihil antrorsum flecteretur. Concludendum ergò partes costarum laterales & posteriores non cedere earum

earum inæquali productioni quæ antèriùs contingit, & per consequens eas hoc respectu stabiles esse habendas, adeoque necesse esse illam elongationem inæqualem immutare earum figuram à parte anteriore, idque eas illic inflectendo aut sursum vel deorsum, aut introrsum, vel extrorsum seu antrorsum, aut multifariam.

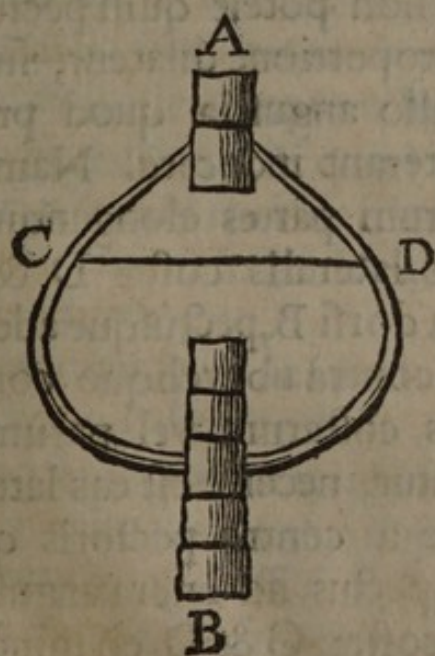
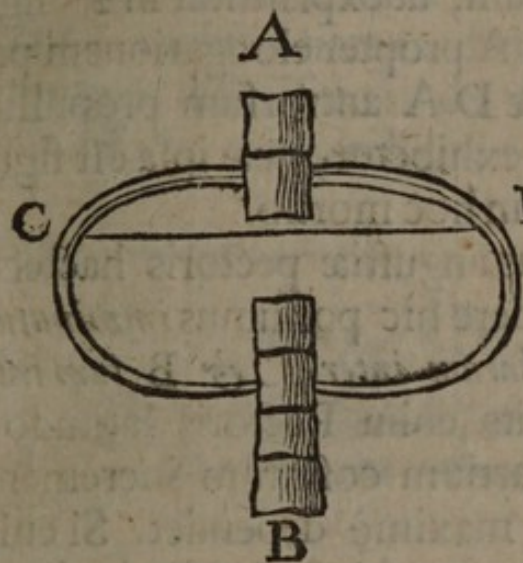
Non potest fieri hic flexio Costarum sursum vel deorsum, quòd costæ *propter suam latitudinem ineptæ sint* ut alterutro modo inflectantur. Adde quòd musculis intercostalibus firmiter in suo situ cohibeantur ut sine vi istis musculis illatâ vix aut nè vix quidè possint vel sursum vel deorsum incurvari.

Quòd illa elongatio non possit vel certè ægerrimè possit plicare costam introrsum, eo evincetur, quod magnitudo Hepatis tali motui repugnet. Probavimus enim suprà ejus magnitudinem nonnihil attollere os sterni extrorsum seu antrorsum. Deinde ipsa figura costæ circularis plicationi introrsum faciendæ evidenter obluctatur. Denique quòd ista elongatio non multifariam flectat costas, etiam hinc inferri potest, quòd ejusmodi inflexio figuram compositam inferret, aliquàmque simplicium figurarum antè rejectarum necessariò continet.

Quapropter concludimus necesse esse inæqualem illam costarum à parte anteriori elonga-

elong
figura
eleva
plan
prin

elongationem immutare eorum naturalem figuram antrorsum seu extrorsum, os sterni elevando & pectoris figuram (alioquin ferè planam) anteriùs accuminando. Modum exprimunt sequentia schemata.

Sit A Os sterni : B vertebræ dorsi. C & D binæ costæ oppositæ, quas annulum quen-
dam, ut hîc cernitur, constituere diximus. Si ergò partes costarum anteriores, nempe inter C & A & inter D & A elongentur, neque tamen partes inter C B & D B quidquam huic

elongationi respondeant vel ei cedant, necesse est anteriùs figuram annuli mutari. Cùm ergò, ut suprà monstravimus, costa inepta sit ad flexionem sursum, deorsum vel introrsum, necesse est eam prominere extrorsum seu antrorsum, ut exprimitur in 2ª figura, ubi sternum A propter elongationem partis costæ C A & D A antrorsum propulsum & acuminatum exhibetur; quæ ipsa est figura vitiata pectoris in hoc morbo.

Præter causas angustiae pectoris hætenus memoratas, addere hîc possumus *imminutum incrementum costarum inter C & B tum inter D & B*. Debita enim Pectoris latitudo à justo istarum partium costarum incremento & elongatione maximè dependet. Si enim istæ partes costarum ad justam longitudinem accrescant, fieri non potest quin pectus ad latera justâ ferè proportionem dilatent, subducto tantùm tantillo angustiae quod priores causæ solæ ei poterant inducere. Nam quò magis istæ costarum partes elongantur, eò etiam magis pars lateralis costæ D & pars C distabit à spina dorsi B, pectùsque adeò latius reddetur. E contrà ubi reliquo corpore aucto istæ partes costarum vel parùm vel non æquè augentur, necesse est eas laterali-
stant
sunt in sup
stant

stant à spinâ dorsi & centro pectoris, quò minus elongantur costarum partes inter C B & D B, ut cuius attendenti patet. Atque hæc sufficiant dicta de causis Angustiae pectoris & Acuminationis ejusdem in hoc affectu; quibus etiam tandem finem imponimus huic disquisitioni de vitiis Organicis in hoc affectu evenientibus.

C A P. XIV.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione animali.

FInito jam examine *constitutionis naturalis & vitalis* in hoc affectu læsæ, restat ut inquiramus in *constitutionem animale*m. Et suprà quidem asseruimus nullum hîc occurrere vitium primum, & quod pars sit essentiae primariæ hujus morbi. An verò in ea adsit aliquod vitium secundarium, nunc venit dispiciendum.

Quandoquidem autem tum veteres tum neoterici qui de Facultate Animali scripserunt, nè mentionem quidem fecerint constitutionis animalis, nedum ejusdem descriptionem tradere aggressi sint; jure meritòque ea à nobis illam agnoscentibus expectabitur. Et cum aliqui viri cordati nonnihil dissentiant

ab istâ descriptione quæ deduci potest à veterum & communi sententiâ de facultate animali, remque illam secus explicantes aliam descriptionem paullò diversam substituunt; utramque hîc in medium proferre visum est.

Descriptio
constituti-
onis ani-
malis ma-
gis con-
formis o-
pinioni
veterum.

Secundùm priorem sive veterum vulgòq; receptam opinionem & descriptionem facultatis animalis, constitutio animalis est *Affectio illa corporis quæ in generatione & motu debito spirituum animalium consistit*. Per motum autem debitum spirituum animalium intelligi volunt excursum eorum à cerebro per nervos instar fulminis, atque iterum eorum ad cerebrum recursum, quò ei renuntient quid ab externorum sensuum organis percipiatur.

Alter ejus-
dem con-
stitutionis
descriptio.

Alii verò, ut diximus, rem hanc aliter explicant. Concedunt quidem constitutionem animalem includere generationem & distributionem spirituum animalium; ast illum pernitem motum fluxûs & refluxûs spirituum animalium, fulminis instar, in nervis aiunt esse inconceptibilem, & si non inutilem, saltem tamen esse minimè necessarium ad facultatem animalem stabiliendam. In ejus autem locum substituunt inter vigilandum *motum quendam contractivum & tonicum, sive nixum motivum ipsius substantiæ cerebri, spinalis medullæ, nervorum indè ortorum, partiûmque in quas distribuuntur*. Atque hunc motum sive
nixum

nixum *tensitatem* quendam in partibus prædictis producere dicunt, vi cujus alterationes ab objectis quibuscumque istis partibus impressæ communicantur cerebro. Quemadmodum enim in Citharâ, ubi fides sunt debito modo tensæ, si in alterutrâ extremitate quàm levissimè plectro percutiantur, motus iste in momento, saltem Physico, excurrit ad alteram extremitatem; ita quoque asserunt moto aliquo nervo extra cerebrum debitè tenso, motum istum ob continuitatem & tensitatem dictarum partium ad cerebrum ipsum extendi, ibidemque impressionem quandam suæ causæ conformem signare. Inter dormiendum verò existimant cerebrum, spinalem medullam, & plerosque nervos nonnihil laxari. Et quidem, simpliciter semperque aiunt anteriores connexiones spinalis medullæ cum cerebro durante somno laxas manere: concedunt verò connexiones posteriores cum cerebello aliquando tensas esse, ut in Noctambulonibus, atque ita externa objecta quodammodo percipere, sed non per sensum communem judicata, sed tanquam à memoriâ ad phantasiam reflexa. Neque etiam necesse esse arbitrantur inferiores omnes partes spinalis medullæ adeoque nervos indè ortos perpetuò inter dormiendum laxari; cum aves plurimæ pedibus insistentes dormiant; cum respiratio per somnum

aliquorum nervorum tensitatem supponat; denique, cum, ubi primum obrepit somnus, superiores nervi ferme laxentur prius quam inferiores. *Insomnia* autem quod attinet, opinantur ea oriri ex varia & fortuitâ agitatione & mixtione diversorum *sigillorum* seu *impressionum* in memoriâ reconditarum, quæ jam denuo percipiuntur ob retentam aliquam tensitatem in nonnullis cerebri partibus. Ubi verò in profundiore somno nulla observantur insomnia, totum quoque cerebrum laxari affirmant.

Sive jam prior sententia, sive hæc posterior veritati magis consentanea sit, nihil nos impræsentiarum moramur; neque hanc litem suscipimus hîc determinandam, cum utrovis modo facultas animalis functionem suam exerceat, ab iisdem causis, & ferè similiter vitium secundarium in animali constitutione per hunc morbum eveniat. Nam 1° Quod ad *generationem spirituum animalium* attinet, sive prior sive posterior sententia asseratur, perinde erit; quod in cerebro, in quo utraq; opinio supponit generari spiritus animalis, nihil vitii (nisi fortè alius conjungatur morbus) deprehendamus. Suprà enim ostendimus ipsum caput non esse inter partes primò affectas annumerandum, neque ejus actiones internas & proprias in hoc affectu vitari. Deinde 2° quod ad *distributionem spirituum*

spirituum animalium attinet, five ea perficiatur prorsum & retrorsum rapido illo motu instar coruscationis fulminis, five motu tantum prorsum facto eoque paullatino & placido, idem ferè vitium in hoc affectu occurrit.

Etenim 1° cum suppositus ille rapidus motus spirituum animalium fiat transitu per partes primò affectas, viz per spinalem medullam extra calvariam, per nervos indè ortos, & per partes, in quas ii nervi distribuuntur; & cum hæ omnes partes in hoc affectu laborent intemperie frigidâ, tum paucitate ac ignaviâ spirituum infitorum; necesse est debitam istius motûs velocitatem nonnihil retardari. Frigida enim intemperies, ut & torpor ac inopia spirituum, cuivis motui (excepto constrictivo) repugnant. Dicat aliquis sententiam priori loco propositam supponere eximiam activitatem & subtilitatem spirituum animalium, quibus hanc repugnantiam facilè possint superare. Verum, ut ut ità sit, cum partes, quas permeant, reagant, suamque frigiditatem & torporem iis communicare satagent, necesse est eas activitatem illam spirituum nonnihil retundere, subtilitatem minuere, expeditumque illum transitum aliquantum remorari. Quare suppositâ hâc sententiâ ut verâ, vitiabitur in hoc affectu constitutio animalis ex parte motûs rapidi spirituum diminuti, idque secundariò, cum

Vitia constitutionis animalis.

motus hic non retardetur vitio primario spirituum animalium, aut vitio partium primò affectarum, quemadmodum dictum. Similiter in modo posterius proposito, in quo motus spirituum supponitur placidus & tranquillus, necesse est eas, dum tardiusculè per partes primò affectas transmittuntur, labem aliquam à vitiatâ constitutione insitâ istarum partium contrahant, ob easdem rationes proximè præcedenti articulo allatas. Erit ergò secundum hanc quoque opinionem vitium secundarium in distributione spirituum animalium.

Tandem quod ad *tenfitatem ipsius substantiæ cerebri, spinalis medullæ nervorum & nervosarum partium inter vigilandum* attinet, quæ in posteriori sententiâ antè propositâ supponitur, necesse est defectum aliquem debitæ tenfitatis in spinali medullâ extra calviam, in nervis inde ortis, tum in partibus ad quas distribuuntur in hoc morbo adesse. Etenim 1° Intemperies frigida & humida debitæ isti tenfitati adversatur. Ità quoque & torpor ac inopia spirituum insitorum; quibus certè partes affectæ inertes redduntur minúsque aptæ ad animales actiones obeundas; contrà quàm evenit, quandò prædictæ partes debitam suam tenfitatem obtinent. 2° Ex suprâ-dictis liquet Tonum harum partium in hoc affectu nonnihil vitiari propter

ter nimiam laxitatem, flacciditatem, molli-
 tiem, & internam lubricitatem, quæ quali-
 tates justam earundem partium tensitatem
 evidentissimè labefactant. Quamvis ergò
 cerebrum in hoc affectu debitum fortè in-
 fluxum ex parte suâ præbent, vix tamen, &
 nè vix quidem fieri potest, ut sufficienti gra-
 du tensitatem suam spinali medullæ extra
 calvam nervisque indè ortis, &c, ob intem-
 periem, torporem & inopiam spirituum in-
 fitorum, tum tonum earum partium vitia-
 tum, ut dictum, communicet. 3° Sympto-
 mata in hoc morbo animalem facultatem
 spectantia idem luculentissimè confirmant.
 Etenim pueri hoc morbo afflicti ab ipso ejus
 principio minùs robustè (si cum aliis coætaneis
 conferantur) se movent atque exercent,
 minùsque delectantur lusibus masculis; ast in
 progressu morbi motum ferè omnem conci-
 tatiorem averfantur, pedibus insistentes
 vacillant, quæruntque sustentacula, vix aliter
 incedentes erecti; neque ludere delectantur
 nisi sedentes aut recumbentes, vel brachiis
 molliter gestati; denique spina debilis ema-
 ciato corpori erecto, vel oneri grandiusculi
 capitis vix sufficit sustentando. Quæ omnia
 satis superque demonstrant tensitatem par-
 tium motui inservientium esse minùs in hoc
 affectu rigidam quàm inter vigilandum ex
 æquo requiritur. Si ergò ista debita inter vi-
 gilandum

gilandum tensitas sit pars constitutionis animalis, quod hîc supposuimus, eadem certè vitiata constituit necessariò morbosam affectionem in constitutione animali : & cùm hoc vitium non primariò ab ipso cerebro, sed ab insitâ constitutione partium primò affectarum dependeat, secundarium vitium respectu animalis constitutionis jure meritò censendum est.

Cur sensus
non æquè
hîc læda-
tur ac mo-
tus.

Occurrit tamen hîc scrupulus : Quæret aliquis cur sensus quoque in hoc affectu non pariter lædantur ac vis motiva ? In promptu est ratio. Longè major tensitas, robur, & vigor nervorum ad facultatem motivam quàm sensitivam exercendam requiritur. Ad sensationem enim levissimus ferè motus tonicus nervorum sufficit, non item ad motum. Sic observare licet in motu cujusvis articuli musculos eum moventes admodum duros, tensos, ac rigidos esse : verùm remissâ illâ duritie, rigiditate ac tensitate sensationem nihilominus facilè peragi. Neque obstat, quòd aliquando in Paralyfi sensus non nihil stupeat permanente motu : Paralysis enim affectus est ab hoc planè diversus. In ea quippe vitium primarium in ipsâ constitutione animali residet ; fieri ergò potest, ut non minùs sensum quàm motum afficiat. Præterea quando fortè nervus cutaneus debito cerebri influxu caret, is verò qui ad mus-

musculos istius partis fertur, eo fruitur, fieri potest, ut hâc etiam de causâ tollatur sensus manente motu; licet casus hic non tam frequens sit, sæpiusque motus aboleatur constante sensu. Sed de hac re fati superque diximus. Atque ita tandem depromsimus ea quæ de integrâ essentiâ hujus morbi tum primariâ tum secundariâ meditati sumus, idque quâ potuimus perspicuitate in materia difficili & ab aliis antè non tractatâ præstitimus. Proximum est ut ad causarum hujus affectûs examen nos accingamus.

C A P. XV.

*Παχυνς causa, & 1° quæ ad Parentes
attinent.*

Essentiam hujus morbi *primariam* atque etiam *secundariam* superiùs fusè explicuimus: & quidem dependentiam *essentiæ secundariæ* à *primariâ* ibidem fati demonstravimus. Non ergò hîc expectandum est, ut denuo ex professo & speciatim de causis *essentiæ secundariæ*, quas nempe antè retulimus, tractemus. Sufficiet causas *essentiæ primariæ* investigâsse. Si qua tamen occurrat causa quæ unâ influat cùm in *primariam*, tum *secundariam* morbi *essentiam*, eum
hîc

hic quoque obiter annotare non gravabimur.

Duo sum-
ma causa-
rum hujus
morbi ge-
nera.

Omissâ verò omni *ἀνεξέτα* circa varia caus-
farum genera, ad duo solummodò capita dis-
cursum hunc nostrum contrahere visum est.
Prius continet *infirmities*, *morbosâsque pa-
rentum dispositiones*, quæ fortè eatenus in
liberos influent, ut saltem proclivitatem ali-
quam & aptitudinem ad incidendum in
hunc affectum (si non actu ab ipso ortu in eum
delapsi sint) inferant. Posterius compre-
hendit *causas hujus morbi accessorias*; eas
nempe, quæ pueris post partum acci-
dunt.

An &
quatenus
morbus hic
dici possit
hæredita-
rius.
Morbus
hæredita-
rius est vel
propriè,
vel impro-
priè sic
dictus.

De primi generis causis occurrit in ipso
limine quæstio, utrùm & quatenus morbus
hic dici possit *hæreditarius*? Quò feliciùs in
hujus quæstionis determinatione procede-
mus, distinguendus est morbus hæreditarius
in *propriè & impropriè* sic dictum. Et quidem
morbus hæreditarius propriè sic dictus sem-
per supponitur præextitisse in utroque vel
alterutro parente, indèque in prolem esse
derivatus. Morbus verò hæreditarius im-
propriè dictus non supponitur in *eadem*
specie præextitisse in utroque vel alterutro
parente; præcessisse tamen necesse est vitium
quoddam (fortè diversi planè generis) in
altero saltem eorum, cujus virtute dispositio
quædam proli impressa est, quâ in morbum
hunc

hunc improprie hæreditarium proclivis red-
ditur.

Porro morbus hæreditarius proprie dictus
adhuc duplex est : vel in *conformatione*, ut Uterque
rursum
duplex.
quando mancus mancum, surdus surdum,
cæcus cæcum generat; vel in *constitutione si-
milari*, ut quando podagricus podagricum
gignit. Notandum est in priori genere à
primis effectis formationis staminibus actu
foetui inesse vitium hæreditarium; in posteri-
ori verò non necesse est actu inesse foetui à
prima formatione morbum ejusdem speciei
cum morbo parentum; sed sufficit ejusmodi
dispositio à parente altero vel utroque im-
pressa, quæ tractu vitæ ex concursu aliorum
incidentium causarum in eundem actuari
possit. Adhæc morbus quoque improprie
dictus hæreditarius similiter duplex esse po-
test, nempe vel in *conformatione*, vel in *consti-
tutione similari*. In *formatione*, ut quando
neuter parens cæcus, luscus, balbus, clau-
dus, &c, prolem tamen cæcam, luscam, bal-
bam, aut claudam ex ipso vitio formationis
in utero in lucem producit. Etenim in casi-
bus propositis, id ipsum vitium quod in prole
cernitur, ab aliquo vitio parentum, licet fortè
diversi generis, profluxit, adeoque morbus
hæreditarius, etsi improprie, nuncupari po-
test. Similiter in *constitutione similari* prolis
morbus improprie hæreditarius residere po-
test,

test, ut quando melancholicus, & sedentarius vel etiam intemperans parens prolem generat cachexiæ aut podagræ obnoxium, licet fortè parens neque cachexiâ neque podagrâ unquam laboraverit.

Quæstio-
nis prædi-
ctæ solutio

Hisce præmissis ad quæstionis solutionem propiùs accedimus. Et dicimus I^o hunc morbum non contineri sub priori specie morbi hæreditarii propriè dicti. Illa enim in formatione consistit; hic verò morbus secundùm essentiam suam primariam est morbus similis, ut suprâ demonstravimus, & rarissimè à primo ortu, nedum ab ipsa prima conceptione & formatione se prodit. Atque ab eisdem rationes asserimus etiam hunc affectum non pertinere ad priorem speciem morborum hæreditariorum improprie dictorum, qui similiter in formatione partium consistunt, & mox à prima formatione inchoantur.

II° Dicimus fieri posse morbum hunc cadere sub secunda specie propositâ morbi hæreditarii propriè dicti, nempe illâ quæ in constitutione similari consistit. Hoc tamen ut certum & exploratum statuere nequimus, cum pueri quas hætenus hoc morbo afflictos novimus nondum ad eam ætatis maturitatem pervenerint quâ liberos generent, ideoque non aliter quàm per probabilem conjecturam opinari nobis licet, an eorum

pro-

progenies hæreditario jure quondam hoc morbo contaminata sit futura, necne.

III° Dicimus in multis pueris morbum hunc cadere directè sub secunda specie morbi hæreditarii impropriè dicti superius propositi. Etenim secundùm ejus primariam essenti-
am est morbus similis, & licet nondum satis diu nobis innotuerit, ut quid in secunda progenie efficiat definire valeamus, frequenter tamen in præsentì progenie rudimenta quædam hujus morbi in multis ab altero vel utroque parente derivata fuisse deprehendimus. Adeò ut licet neuter parens hoc morbo in infantia vel pueritia laboraverit, apparatus tamen aliquis & pronitas in hunc affectum statim in eorum infantulis apparuerit, præsertim in iis quorum parentes ob vitium aliquod corporis, vel errores vitæ dispositi ante coitum fuerunt ad hanc labem foetui inurendam. Quæ autem assertiones parentum eos ad liberos huic morbo facilè obnoxios generandos disponant, mox ordine enumerabuntur; ex quibus etiam ulterior confirmatio assertionis hujus liquebit.

IV° Dicimus, licèt affectiones Parentum frequenter in foetibus dispositionem quandam ad hunc morbum incurrendum imprimant, adeoque in secunda acceptione morbi hæreditarii impropriè dicti affectus hic censendus sit, ut modò dictum, rarissimè tamen
accidere

*Obser-
vatio.*

Cur In-
fantes ra-
rissimè
hunc affe-
ctum ante
partum in-
currant.

accidere ut hic morbus in actum erumpat ante foetus partum. Testatur aliquis nostrum se semel, & semel tantum, vidisse puerum recens natum hoc morbo afflictum. Atque in eo spina dorsi & collum adeò erant debilia, ut nulla ratione valerent grandiusculum caput sustinere. Obiit hic intra tres menses post partum. Quibus patet eum gravissimè fuisse affectum. Videtur ex modò dictis conspicuum, infantes, utut frequenter dispositionem ad hunc morbum à parentibus mutant, rarissimè tamen eam ante partum incurrere, ubi verò eum tam prematurè incurrunt gravissimè affligi. Cujus utriusque eventus ratio quæri possit. Quod ad priorem attinet, dicimus hunc affectum ex parte consistere in intemperie frigida partium primò affectarum, & quidem inæquali, frigidior scilicet in dictis partibus habito respectu ad temperiem capitis & viscerum; hancque inæqualem frigiditatem istarum partium magni esse momenti in hoc morbo, idque etiam ratione ipsius inæqualitatis: hæc enim multum contribuit inæquali illi & imminutæ distributioni vitalis sanguinis ad partes primò affectas. Cum ergò eo tempore, quo foetus in utero gestatur, inæqualitas hæc, temperamenti partium primò affectarum plurimum corrigatur, & avertatur ab æquali calore, quo uterus corpus Embryonis undique

arctè

arctè amplectitur & fovet, sequitur gestationem non parùm hunc morbum arcere, atq; ejus invasionem ad minimum retardare. Corpus enim uteri æquali calore undique perfusum omnesque partes Embryonis ex æquo complectens ac fovens haud facilè permittit unam parrem præ alia algere, adeoque immينو sanguinis vitalis affluxu irrigari. Quapropter cum illa ipsa inæqualitas caloris ac irrigationis sint partes essentiae hujus morbi, & sine quibus morbus hic consistere non potest, minimè mirandum est uterum hasce morbi partes strenuè impugnantem ejus invasionem, durante saltem imprægnatione, plerumque protrahere.

Quod ad posteriorem partem quæstionis propositæ attinet, cur nempe Infantes, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, gravius ac periculosius laborent, dicimus secundum illud *Hippocr. sect. 2. aph. 34.* morbum, qui cum ægrotantis conditione minùs cognatus fuerit, periculosiorem esse eo qui secus; ut febris seni quàm juveni majus minatur periculum, hyemèque quàm æstare. Morbus enim qui ægrotantis conditioni conformis est, leviolem postulat causam pro suâ introductione; is verò qui illi contrarius est magnitudinem causæ arguit, quæ non obstante fræno effectum suum proferat. In præsentî ergò affectu si æqualis uteri calor non possit

Cur ii, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, gravius ac periculosius laborent.

coërcere propensitatem Embryonis ad hunc morbum, quin eum incurrat, necesse est causam à Parentibus impressam esse vehementem, ipsaque principia seminalia esse insigniter labefactata. Spes itaque in angusto est ubi foetus hoc morbo laborans nascitur, neq; prudens medicus curationem absque ingentis periculi prognostico aggredietur. Porro corollarii vice aliam regulam priori affinem, licet fortè nondum certam & comprobatam, subtexamus. Pueros nempe, quò citiùs à partu hoc morbo corripuntur, eò difficiliùs (cæteris paribus) ab eo liberari. Sed hæc sufficient de proposita quæstione.

Enumera-
tio causarum
quæ ex parte
Parentum
hunc morbum
producent.
1. Ante
concepti-
onem.
Vitia Pa-
rentum à
toto cor-
pore de-
pendentia.

Jam nos accingamus ad divisionem & enumerationem causarum quæ ex parte Parentum hunc morbum producent. Vitia hæc parentum alia respiciunt generationem ipsius spermatis, è quo foetus constat; alia respiciunt *Embryonem jam conceptum* & in utero adhuc gestatum. Vitia generationis seminis sive in mare, sive in foemina, vel à *toto corpore*, vel à *partibus generationi dicatis* procedunt. Vitia parentum à toto corpore dependentia eò maximè in foetum influunt, quòd materiam generationi seminis minùs aptam ad partes huic muneri dicatas transmittat. Non animus est singula materiae seminis vitia hic recensere, ast ea solummodo quæ ad hoc malum proli inferendum conspirant. Hæc ad 4 Classes reducimus.

Ia Classis

I^a Classis continet *intemperiem frigidam & humidam materie*, ex quâ semen generatur. Hæc præcipuè provenit ab *intemperie frigida & humidâ parentum*, ad quam etiam referimus *cacochymiam*, præsertim *pituitosam & serosam*; item *cachexiam*, *hydropem* & fortè *morbum virgineum*, quem febrim albam vocant, non satis ante conceptionem eradicatum; qui omnes affectus manifestè faciunt ad materiam aquosam, frigidam humidam partibus genitalibus suppeditandam; qualis non modò in genere minùs apta est ad spermatis generationem, sed & specialiter inclinatur ad conditionem hujus morbi, cujus pars essentialis primariæ in ipsa intemperie frigida & humida consistit, ut suprà monstravimus. Porro ad hunc titulum revocare fortè licet *scorbutum*, *strumosam affectionem*, *Luem veneream*, *Ictericumque*; in quibus sanguis quoque fordibus & excrementitiis humoribus, ichoribusque malis inquinatur, ut non facilè in semen probum ac laudabile cõmutari possit.

1. Intemperies frigida & humida materie ex qua semen generatur, ejusque causæ.

II^a Classis continet *Inopiam spirituum insistorum in materia* è qua semen generatur. Ex hujusmodi enim materia semen spirituosum confici non potest. Causæ quæ talem materiam partibus genitalibus suppeditant sunt *corpora generantium exsucca, extenuata, emaciata* sive à longa inedia, sive ab evacuatione aliqua nimia, ut à diu continuatis vomitu,

2. Inopia spirituum insistorum in materia dictâ, ejusque causæ.

diarrhœa, dysenteria, lienteria, fluxu hepatico, ab hæmorrhagia profusiore ex quacunque parte, à sudoribus nimis, à diuturno aliquo morbo viribus necdū ante coitum reparatis; à febre, aut alio gravi aliquo morbo presente; præcipuè Tabe, febre heëtica, atrophia ex quacunque causa, denique ab imminuta alimenti ultimi, ob cuiusvis partis vitium, concoctione. Etenim in istiusmodi casibus, materia, quæ ad partes generationi inservientes amandatur, competente copiâ insitorum spirituum destituta est, unde partes semen præparantes ac coquentes defectum hunc nequeunt integrè corrigere, semenque fati spirituosum ejaculari. Cùm ergò non minima pars primæ essentia hujus morbi in penuria spirituum insitorum consistat, fieri non potest, quin foetus ex tali semine parum scilicet spirituofo genitus, innatam quandam dispositionem ad hunc effectum in primis suis rudimentis impressam contineat, quæ postea, concurrentibus aliis causis, facile in actum deducatur.

3. Torpor
materiae
dictæ.

III^a Classis continet *Torporem seu stuporem materiae transmissæ ad partes genitales*, è qua semen producitur. Etenim non modò partes solidæ, sed & tota massa sanguinis humorisque in ea contenti torpori ejusmodi sunt obnoxii. Atque hinc est quòd Medici sæpiùs dicant in morborum causis reddendis, humores, tùm etiam sanguinem esse nimis fluxiles

iles & mobiles, debitóque concitatiores, interdum è contrà esse ineptos ad motum, minùs fluxiles esse, minùsque æquo activos; atque hujus quoque rei respectu mediocritas quædam est saluberrima. Verùm plura huc spectantia videantur suprà. Prosequemur hìc tantummodo *vitia parentum* à quibus hic defectus vigoris & activitatis in feminis materia oritur. Sunt hæc ergò

- 1° ipsa *constitutio parentis alterutrius vel utriusque mollis, laxa, & effæminata*, ad actiones robustiores ac viriles indisposita.
- 2° *Dieta humidior, & plenior, Epicuræa*, frequentibus cruditatibus obnoxia.
- 3° *Vitæ genus delicatum, mollietiei ac voluptatibus deditum, ignavum, laboribus periculis & curis variis assuetum*. Huc referas quoque exercitii fortioris omnimodum defectum, somnum immoderatum, præsertim mox post cibum, & somnolentiam qualemcunque, vitam sedentariam, speculativam, scientiis, & mollioribus artibus, putà Poëtica, Musica, Cosmetica & similibus solum intentam. Huc etiam reducimus Comædiarum & spectaculorum scenicorum quotidianam frequentationem, Fabularum & Historiarum Commentitiarum assiduam Lectionem, locóque masculi exercitii lusus pictarum chartarum aut aliarum frequentiores. Huc pertinent etiam Pacis diuturnioris ac opulentiæ solennes fructus, securitas, incuria, negligentia & similes. Omnia

Ejus
Causæ.

jam hæc enumerata vitia ad mollitiem & torporem partibus inferendum manifestè faciunt. Cum ergò sanguis, unà cum humoribus in eo contentis, in circuitu suo perluat omnes partes sic torpidas redditas, fieri non potest, quin in transitu suo aliquam alterationem eòdem spectantem subeat; & cum portio sanguinis transeuntis torpore nonnullo, ut dictum, affecti, transmissa ad partes genitales evadat ipsa materia ex qua generatur semen, facilè inferri potest foetum ex talibus principiis oriundum intra se contrahere proclivitatem saltem aliquam ad torporem & ignaviam nativæ suæ materiæ conformem, illámque proclivitatem post partum summotâ præservatione ab æquali uteri fotu, à variis causis non difficulter in actum deduci: Quapropter cum torpor ejusmodi sit pars primæ essentiæ hujus morbi, sequitur in talibus feminalibus principiis dispositionem quandam ad hunc affectum ab altero aut utroque parente derivatum delitescere.

4. Vitiosæ dispositiones parentum qui ipsi fortè in sua pueritia hoc morbo laboraverint.

IV^a Classis continet *vitiosas dispositiones* (si quæ tales occurrunt) *Parentum qui ipsi in pueritia sua hoc morbo laboraverint.* Hæ siquidem morbi hæreditarii propriè dicti notam liberis inurerent. Verùm, quia, ut suprà dictum, nondum liquet an Parentes hoc morbo in Pueritia afflicti prolem eo affectam

etiam genituri sint; præterea, quia Parentum vitia vel ad aliquam unam trium prædictarum classium, vel ad plures, vel simul omnes commodè referri possint, non erit operæ præ-tium iis hîc pluribus insistere. Quare enumeratis jam vitiis à toto corpore parentum dependentibus, proximo loco accedimus ad eorum vitia quæ in ipsis partibus genitalibus resident.

Vitia hæc partium genitalium sunt interdum *intemperies frigida*, interdum *humida*, quando præ nimia humiditate laxantur & enervantur, unde sperma vel planè infœcundum vel in hunc morbum proclivem excernunt. Adhæc, interdum istæ partes *Gonorrhœa* sive *virulentâ*, sive *biliôsâ*, sive *aqueâ* infestantur, semênque minùs elaboratum ejaculantur; idem dicendum est de *fluore albo & rubro in mulieribus*. Tandem nonnulla *extrinsecus partibus genitalibus admota* huc quoque spectant; ut unguenta ex *cicuta aliisve narcoticis* præsertim frequentius iis illita; similiter unguenta, *plumbum album vel rubrum*, *cerussam*, *calcem plumbi*, *lithargyrum*, *saccharum saturni & similia* recipientia, assiduè diùque istis partibus applicata. Ejusmodi enim activitatem spirituum insitorum in istis partibus retundunt, torporémque quendam iis inferunt, qui semini in illis confecto communicatus prolem ad hunc affectum disponunt.

Vitia in
ipsis parti-
bus genita-
libus resi-
dentia.

II° Causæ
ex parte
matris hunc
morbum
post con-
ceptionem
producen-
tes.

Absolvimus demum institutam enumera-
tionem causarum, si non omnium, saltem
præcipuarum, majorisque notæ, quæ *ante con-
ceptionem circa generationem seminis prolifici
occurrunt*, & ad hunc affectum invehendum
faciunt. Sequuntur jam *vitia & errores ma-
tris tempore gestationis fœtus in utero*, quæ eti-
am inter hujus affectus causas ante partum
reputandæ sunt.

I Intem-
peries fri-
gida &
humida
ipsius uteri

1° Occurrit *intemperies frigida & humida
ipsius uteri*, quæ (ut cuivis, vel nobis tacenti-
bus, facile manifestum est) ex assiduo con-
tactu uteri Embryoni promptissimè commu-
nicari potest.

2 Quæcun-
que faci-
unt impro-
bui ali-
mentum
Embryoni
suppedi-
tandum.

2° Loco se offerunt *ea omnia quæ succos
crudos parùmque defæcatos, excrementiis hu-
moribus aut ichoribus resectos, vice probi ali-
menti, Embryoni suppeditant*. Huc spectat im-
primis *insalubris gravidarum dieta*, præsertim
ad humiditatem & frigiditatem cruditatés-
que accumulandas inclinans. Porro idem
faciunt *coctiones earundem seu primæ seu secun-
dæ imperfectæ & deficientes*, maximè ubi
neque vomitu, neque aliâ evacuatione crudi-
tates indè provenientes excernuntur, sed eæ
cum sanguine materno ad foetum tandem pro
alimento derivantur. Præterea si gravidam
post conceptionem invadat *morbus humidus
frigidusque, ut intemperies cum materia frigida
& humida, cachexia, hydrops, &c.* facile indè
evenire

evenire potest, ut impurum quoque alimentum, quodque hujus morbi seminia tum ferat tum foveat, Embryoni dispensetur.

3° Loco censenda sunt *ea omnia quæ quocunque modo Embryonem debito alimento defraudant*; ut *evacuatio quævis justo profusior, imprimis hæmorrhagia longior ex ulla parte, item venæ sectio vel temere, vel justo excedens adhibita*. Huc etiam refertur *nimius veneris usus tempore gestationis*. Alterius quoque *Infantis lactatio* divertere potest sufficientis alimenti affluxum ab utero versus mammas. Huc spectat *diuturna inedia, ut & atrophia quæcunque matris gravida, aut appetitus cibi planè dejectus, vel defectus coctionis*. *Febris tandem acuta prægnanti accidens*, præter alia incommoda, defraudare quoque potest fœtum sufficienti alimento; *febris item hæctica*. Hæc omnia non modò *virium vitalium dejectionem & imminutam nutritionem* fœtui inferunt, verùm & insuper *penuriam spirituum insitorum*. Etenim absque debitâ nutritione eliquantur ac dissipantur spiritus insiti, tum necessariâ etiam reparatione destituuntur. Cùm ergò pars essentiæ hujus morbi in defectu spirituum insitorum consistat, necesse est à prædictis causis dispositionem aliquam ad hunc affectum fœtui inperiri.

3 Quæcunque Embryonem quovis modo debito alimento defraudant.

4° Et ultimò, *Nimia gravidarum somnolentia,*

4 Nimium gravidarum otium.

tia, ignavia, mollities, aversatio laboris & exercitii post conceptionem huc etiam nonnihil contribuunt. Licet enim violentiores motus actionesque cujusvis generis gravidis indicantur, moderati tamen labores, vigiliae, & exercitia quæ nullam vim utero inferunt aut abortum provocant, non modò ad sanitatem matris faciunt, sed & nonnihil torporem Embryonis excutiunt, ejusque calorem, vigorem, & activitatem excitant atque adaugent. Atque ità finem imponimus huic capiti primo *de causis hujus morbi ante partum*. Restant examinandæ eæ quæ *post partum* incidunt.

C A P. XVI.

Causæ hujus morbi Pueris post partum incidentes.

NOtavimus præcedenti capite infantes ab ipso ortu rariùs hoc morbo affligi, nativâ verò dispositione ad eundem frequenter ob causas illic memoratas affici. Prosequemur jam *causas quæ vel nativam illam dispositionem post partum actuare aptæ sunt, vel de novo & integro hunc morbum producere*. Sciendum autem est, easdem causas, quæ dispositionem nativam ad hunc morbum actuent, eundem posse

posse de novo producere, si gradu sat̃is intensæ sint. Ideoque fatemur pueros à natiuitate in hunc affectum pronos, faciliùs, id est, à causis gradu remissioribus affici; alios verò ab omni nativâ labe immunes non nisi à causis potentioribus in eundem incidere; interim causæ istæ ejusdem sunt generis & gradu solo distinctæ. Quare non opus fuerit de his distinctè & separatim agere; suffecerit has simul & indiscriminatim proposuisse.

In ipso limine occurrit Quæstio discutienda; utrùm nempe *Contagium* inter causas hujus morbi annumerandum sit, adeoque utrùm morbus hic proprio sensu morbus sit *contagiosus*? Certè qui considerat morbum hunc veteribus incognitum hoc ultimo seculo occidentales Angliæ tractus primùm invadentem, intra paucos annos per totam ferè Angliam dispersum esse, faciliè primâ fronte opinetur eum esse verè contagiosum, & per contagium tam longè latèque disseminari. Sed pressius attendenti aliter se res habere videbitur. Licèt enim morbus hic aliquo forsan modo nitatur sibi similem affectionem aliis corporibus imprimere; vix tamen eò usque procedit, ut morbum ejusdem speciei de integro producat. Fortè equidem nonnullam leviusculam inclinationem alteri corpori possit imprimere, immo

An morbus hic sit contagiosus?

Negativa assertur.

in.

Quid potissimum
requiratur
ad morbum pro-
priè contagiosam
constituen-
dum

interdum ipsam fortè morbi invasionem in corpore insigniter ad eum prædisposito acceleret aut promoveat, neque tamen propterea nomen morbi propriè contagiosi mereatur. Omnes enim morbi corpora sibi proxima immutare sibi que assimilare satagunt; non tamen id sufficit, ut omnes morbi contagiosi denominentur. Ad morbum enim contagiosum propriè sic dictum constitutum requiritur ulterius, ut propaget à se *fermentum quoddam seminale* suū, quod se clàm insinuans in alia corpora, paulatim morbum ejusdem speciei in ea introducat. Verùm hic morbus nullum tale fermentum in sua essentia continet, neque clanculum propagatur emissio prius à se seminio quod vicinis corporibus morbum ejusdem speciei imprimat. Diximus enim suprà, essentiam hujus morbi primam consistere in frigida & humida intemperie, in torpore & inopiâ spirituum inferiorum; quæ affectiones si quæ corpora propinqua assimilare conentur aperto Marte, non verò ex insidiis & clandestinis prius immixtis igniculis id aggrediuntur. Similiter si respicias ad essentiam ejus secundariam, neque tonus vitiat, neque constitutio seu vitalis seu animalis læsa, neque organorum depravationes aptæ deprehenduntur in hoc affectu fermenti instar clàm in alia corpora se insinuare, speciemque suam propagare.

De-

Denique si velimus ipsam experientiam hinc consulere, res extra dubium oppidò statuetur. Etenim observamus frequenter pueros seu coætaneos, seu propè coætaneos in iisdem ædibus enutritos, quorum unus aut alter hoc morbo fortè afflictus fuerit, dum alius aut plures eorum minimè laborent. Immo novimus pueros non tantum communibus ædibus, assiduâque mutuâ societate gaudentes, sed & quotidie communi mensâ & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convictûs & concubitûs nullo modo infecerit: quod sanè vix videtur contingere potuisse in morbo propriè contagioso. Quapropter excluso contagio è numero causarum huius morbi, ad alias veriores investigandas nosmetipsos accingamus. *Causas post partum* hunc morbum invehentes in duas classes distribuimus. Prior continet *errores huc facientes in usu 6 rerum non-naturalium*: Posterior complectitur *morbos diversi generis precedentes, qui post se aptitudinem aliquam ad hunc affectum relinquere sæpius solent.*

Causæ
huius mor-
bi post
partum.

Quod ad priorem classem attinet de abusu 6 rerum non-naturalium, quatenus hunc affectum respiciunt, cum pueri rariùs vehementioribus *animi passionibus* commoveantur, vixque indè hunc morbum incurrant; deinde cum etiam *veneris usus* ad eos non per-

pertineat; ad 5 capita sequentia causas has revocabimus. Ad *Aërem*, tum ea quaecumque extrinsecus corpori occurrunt aut applicantur; ad *Cibum & Potum* seu quae intus assumuntur; ad *motum & quietem*, *vita genus*, *actiones & exercitia*, ad *somnum & vigilias*; denique ad ea quae retinentur in corpore praeter naturam, aut excernuntur. Quae singula ordine proposito, quâ possumus brevitate, examinabimus.

De Aëre & extrinsecus occurrentibus.

Aër humidus & frigidus.

Aër humidus & frigidus multum huc contribuere potest. Etenim cum is facilius occurrat partibus externis & in hoc morbo primò affectis, quàm visceribus intus reconditis, directè facit ad inaequalem illam intemperiem, frigidam nempe & humidam (quae pars est primae essentiae hujus morbi) istis partibus imprimendam. Hujusmodi Aëris constitutio circa veris principum maximè viget, quo idcirco tempore cautas decet esse nutrices, nè infantes ad hunc morbum propensos nimium Aëri exponant, ut & ubi Aër nebulosus, crassus, pluviosus, vaporibusque scatens observatur. Hinc loci maritimi, paludinosi & pluviis imbribusque frequentioribus obnoxii, immo vel numerosis aquarum scaturiginibus irrigui, cæteris paribus, in hunc morbum foecundiores esse solent. Similiter aedes juxta ripas fluminum majorum,

rum, juxta stagna, piscinásque exstructæ hoc nomine culpantur. Præterea *Balnea frequentia, ablutiónesque cum aqua dulci*, licet actu calidæ adhibitæ, cum potentiâ sint frigidæ ac humidæ, huc etiam referantur; nam intemperiem suam partibus, quæ adhibentur, ex parte communicant, & manifestè toni molliem ac laxitatem, sanguinísque circuitum nimis lubricum & ignavum in istis partibus plus minùs efficiunt.

Huc etiam annumeremus *linimenta frigida & humida*, ut & *laxantia & lubricantia* in renella ætate diutiùs continuata, præsertim circa spinam aut origines nervorum. Denique *lintea molliora*, tum non probè siccata hujus morbi radices foveant. Ob hanc causam, inter alias, accidit pauperum infantulos minùs huic malo obnoxios esse, quòd nempe plerumque asperioribus linteis, aut fortè laneis integumentis involvantur. Quæ utraque tum fricando partes, tum eos titillando calorem insitum excitant & adaugent, vitalísque sanguinis affluxum copiosorem ad habitum corporis irritant, adeoque magni sunt momenti ad hunc morbum arcendum. Lintea verò molliora neque irritant calorem in externis partibus, neque eum probè foveant. Etenim si fortè per tantillum temporis spatium à partium contactu amoveantur, calorem suum protinus exuunt, proximóque contactu sensum suum

Balnea
frequentia
ablutio-
nesque
cum aqua
dulci.

Linimen-
ta frigida
& humida
aut laxan-
tia & lu-
bricantia.

Lintea
molliora,
item non
probè sic-
cata.

suum frigiditatis partibus inferunt. Quare ejusmodi lintea cum sint inter ea quæ extrinsecus applicantur, & cum sola frigiditate ac mollitie hæc noxia sint, ad hanc primam causarum classem, ejusque partem primam quæ humida & frigida extrinsecus occurrentia complectitur, retulimus.

Aër noxiis inquinamentis infectus.

2° Loco *Aër speciali quodam inquinamento infectus*, ut noxiis exhalationibus metallicis, quæ ut plurimum, venenosâ quadam malignitate spiritus insitos partium oppugnant, eosque vel extinguunt, vel fugant ac dissipant, tonumque partium simul exsolvunt vimque pulsificam, in partibus præsertim externis, quibus primum occurrunt, saltem minuunt, si non etiam languore afficiant & enervent. Huc imprimis faciunt *exhalationes à plumbo, antimonio, argento vivo, similibusque elevatae*. Porro *unguenta ex iisdem confecta*, si frequentius aut intempestivè partibus primò affectis illinantur, idem præstant; quamvis hæc etiam nonnihil ad quartum hujus classis titulum fortè pertineant. Observavimus autem pueros nonnullos *unguentis mercurialibus* illitos ad necandam scabiem in hunc postea morbum incidisse.

Linimenta ex mercurio similibusque parata.

Observatio.

Aër impensè calidus.

3° Loco *Aër impensè calidus, subtilis, vehementer attenuans ac dissolvens*, quod spiritus insitos dissipet, evocet ac absumat, inter causas

causas hujus morbi annumerari debet. Si-
militer *linimenta calidiora* & præsertim simul
discussiva, *olea chymicè distillata* & non satis
correcta temperaturarum admixtione; hæc
enim in tam tenerâ constitutione partium fa-
cilè eliquant & in tenues auras resolvunt spi-
ritus insitos, adeoque inopiam spirituum in-
fitorum inferunt. Huc etiam referenda *balnea*
acria, salina, calida & discussiva, immo & in-
tempestivè aut *ultra modum justamque mensu-*
ram adhibita. Nam hæc, similiter ut priora,
spiritus eliquant atque absumunt.

*Linimen-
ta calidi-
ora.*

*Balnea
calidiora,
& quæ ni-
miùm sic-
cant &
discutunt.*

4° Et ultimò, *Aër exhalationibus vaporibusve narcoticis refertus, & balnea, fomentationes & linimenta ex soporiferis seu narcoticis, cicutâ, hyoscyamo, opio, solano, ut & similibus confecta, atque extrinsecus adhibita, ad hanc classem etiam commodè accensentur.* Nam torporem partibus primò affectis, in quas primùm viam suam exerunt, facilè inferunt; qui torpor non modò ipse pars est primæ essentiæ hujus morbi, sed & facilè obtundit ac minuit vitalem influxum in istis partibus, adeoque etiam causa est istius partis essentiæ morbi secundariæ, quæ in constitutione vitali consistit, quam rem suprâ fusiùs explicuimus. Atque hæc de extrinsecus occurrentibus.

*Aër nar-
coticis ex-
halationi-
bus sca-
tens, tum
balnea, fo-
mentationes,
& li-
nimenta
ex narco-
ticis con-
fecta.*

II° *De Cibo & Potu, intusque assumptis.*

Alimenta
nimis hu-
mida &
frigida.

Medica-
menta in-
terna fri-
gida &
humida,
tum lax-
antia, &
lubrican-
tia.

Alimenta
crassa &
viscida.

Ad hunc titulum pertinent primò *Alimenta cujusvis generis nimis humida & frigida.* Quippe quæ foveant manifestè intemperiem, in qua pars essentia hujus morbi consistit. Huc ergò referimus *pisces plurimos, cibosque crudos & coctione non satis preparamos* : item ea omnia quaecunque faciunt ad defectum coctionis in ventriculo. Itaque novorum ciborum ingestio, priusquam alii antè assumpti concocti sint, in pueris ad hunc affectum dispositis, valdè noxia est; & omninò diæta paullò plenior potius quàm parciore hoc respectu improbanda est; obruit enim calorem, crudosque humores accumulât. Et fortè hæc una inter causas speciales reputanda est, cur morbus hic frequentius generosorum quàm rusticorum cunas infestet. Similiter *medicamenta frigida & humida intus-assumpta*, item *laxantia atque internâ lubricitate donata*, huc quoque manifestè spectant. Hæc enim non modò consimilem intemperiem inferunt, sed & tonum partium relaxant, easque lubricitate internâ afficiunt, sanguinisque decursum per partes primò affectas nimis lubricum ac facilem reddunt.

2° *Alimenta nimis crassa, viscida & obstruentia* huc etiam faciunt, maximè quòd æquali distributioni sanguinis officiant. Huc referimus

rimus carnes fumo induratas, multoque sale conditas, similiter pisces salitos, caseum cujusvis ferè generis liberalius comestum, panem è farno recenter extractum, adhucque calentem. Item dulcia ferè omnia saccharo condita, nisi simul vinosa, aut incidentia & attenuantia fuerint. *Medicamenta etiam cujusvis generis obstruentia* huc pertinent, quibus ulterius addere licet *narcotica, & quaecumque torporem partibus inducant propinata.*

Similia
medica-
menta,
tùm etiam
narcotica.

3° *Alimenta admodum calida deprædantia, acria, corrosiva, ut vina vetera & fortiora, præsertim jejuno stomacho; hausta, cibi multo pipere aliisque aromatibus conditi, inter assumptas hujus affectus causas annumeranda.* Hæc enim in tam tenerâ partium consistentiâ facile eliquant aut depascuntur spiritus insitos. Idem faciunt & *medicamenta immoderate calida & discussiva, immo hæc longè potentiùs nocere possunt, quòd & citiùs & validiùs spiritus insitos depopulentur, quàm alimenta prædicta.*

Alimenta
admodum
calida, &
acria.

Similia
medica-
menta.

III° De Motu, quiete, Actionibus, & Exercitiis.

Motus & exercitia modum si excedant, corpus puelli in profusorem sudorem solvunt, unâq; spiritus insitos partium nonnihil dissipant ac imminuunt, adeoque hac ratione possunt ad hunc morbum invehendum conspirare; licet

Excessus
motus
possibilis.
sed rarior
causa.

Defectus
noſ &
exercitio-
rum fie-
quentissi-
ma causa.

rarissimè contingere putemus, pueros, hunc affectum, de quo agimus, incurrere. At defectus motûs & exercitiorum frequentissimè atque efficacissimè facit ad hunc morbum producendum. Etenim spinalis medulla nervique indè orti, cæteræque partes primò affectæ, motui atque exercitiis maximè interviunt. Torpor ergò & segnities istarum partium facit, ut neque satis foveatur earum calor insitus, neque is stimuletur, neque intemperies frigida obrepens arceatur, neque humiditates excrementitiæ & superflua per debitam transpirationem excutiantur, quin effoeminatâ quâdam mollitie, laxitate, & internâ lubricitate eas affici permittit, unde arteriæ quoque ad eas distributæ parùm irritantur, ignavos pulsus edunt, neque partes turgidulas reddunt, ast flaccidas & subsidentes relinquunt. Quibus de causis circuitus sanguinis tardus, & imminutus redditur, nimisque quàm par est lubricus, tùm calor vitalis debilis necessariò producitur. Quæ omnia satis evincunt hanc esse admodum efficacem huius affectûs causam.

Somnus &
vigilia e-
odem se-
modo ha-
bent ad
hunc affe-
ctum pro-
vehendum
quo quies
& motus.

IV° De Somno & Vigiliis.

Concedimus Somnum tum frequentiore tum productiore pueris quàm viris deberi. Si tamen is vel in pueritiâ modum excedat, eodem res redit ac in defectu exercitii ac motûs

motûs. Somnus enim quies quædam est & privatio vigiliarum sive exercitii sensuum. *ἐξουσία τις ὁ ὕπνος τῆς ἐγρηγόρευσης*. Vigiliæ autem in ipso sensuum exercitio consistunt, teste Arist. de Somno & Vigil. Quare quæ ex defectu motûs & exercitii oriri mala descripsimus, eadem quoque ex somno nimio contingere necesse est. E contra *immoderata vigilia* in tam tenellâ ætate valdè quoque noxiæ sunt. Nam non modò alimentorum coctionem impediunt, ast insuper acrimoniam quandam sanguini inurunt, dissipantque adeò principia constitutionis insitæ partium primò affectarum, & insitorum spirituum defectum facilè invehunt.

V^d *De excretis & retentis præter naturam.*

Causæ internæ morborum fortè non incommodè ad hunc titulum omnes reduci possent. Etenim quælibet contenta in corpore præternaturaliter alterata, quatenus sunt præternaturalia, suam ablationem indicant, & inter præternaturaliter retenta excernenda eatenus reputentur. At verò concedimus rectiùs omnes *causas internas* in duo genera distingui posse; quorum alterum continet *retenta & excreta præter naturam*, alterum *contenta in corpore præter naturam alterata*. Nam hæc posteriora non tantùm per excretionem

Errores
primæ co-
ctionis li-
cet vix
corrigan-
tur in se-
cunda aut
tertia per
alteratio-
nem, pos-
sunt tamen
per motum
localem
corrigi.

Plures
sunt spe-
cies excre-
torum
quàm vul-
pò statui
solet.

tionem tolli, sed & per *alterationem* ad con-
venientem naturæ modum reduci possunt.
Ut ut sit, magna est affinitas inter humores
alteratione vitiatos, & *excrementitios retentos*.
Etenim tot sunt in corpore, tamque varii ex-
cretionis modi, ut vix humor ullus per alte-
rationem productus fingi possit, qui non
facultatem secretricem & excretricem ali-
cujus visceris, aliúsve partis propriè respiciat,
& ab eâ secernendus & evacuandus destine-
tur. Ideoque, licet errores coctionis primæ
vix corrigantur in secunda aut tertia per *alte-
rationem*; per motum tamen localem, sive *excre-
tionem* alicubi in corpore factam, separatis
partibus inutilibus, iisque rejectis, emendari
possunt. Similiter alteratâ aliquo modo
præter naturam massâ sanguinis, aut humore
quovis inquinatâ, materia peccans, quæ aliàs
per alterationem domari non potest, excre-
tione fortè ab aliqua parte aut viscere factâ
(nisi unâ facultas ejus secretrix aut expul-
trix impedita fuerit) brevè exterminatur.
Magni igitur momenti sit oportet me-
dicum scire, qui humores in specie in quo-
vis morbo dominantur, & per quas vias
determinatas ex naturæ instituto propriè
excernendi sint.

Etenim tot sunt fortè *excretorum species in-
fima*, quot sunt *distincta Parenchymata alia-
que partes ad ejusmodi munus in corpore destina-
ta.*

te. Credibile namque est, aliud excernere *Hepar*, aliud *Renes*, aliud *Pancreas*, aliud *Lienem*, aliud *Ventriculum*, & *Intestina*, aliud *Pulmones*, aliud *Cerebrum*, aliud *Testiculos*, *Uterum*, *Renes succenturiatos*, *Thymum*, *Glandulas Laryngis*, *Suturris*, & *Faucium*, aliud *Cuticulam*, & *Cutim*. Siquidem vix admittendum videtur, naturam sibi fabricasse diversæ speciei organa, diversive uti ad unum idemque munus ob eundum. Quando ergo contingit cujusvis dictarum partium excretionem cohiberi, peculiaris quædam impuritas indè in massam sanguinis redundabit; adeoque tot erunt præter naturam retentorum differentiæ, quot sunt genera partium excretioni speciali inservientium; & similiter tot erunt genera vitiosæ excretionis five nimiae, five imminutæ, five depravatæ, quot sunt diversæ viæ per quas excretio fiat.

Si quis quærat an singula excretorum genera nobis sint satis nota & perspecta; Respondemus, desiderari adhuc exactam notitiam specialis humoris per *vas novum Pancreatis* excernendi; deinde quid excernant *Renes succenturiati*, quid *Thymus*, quid *Glandula Laryngis*, immo fortè vix dum satis constat quid rejiciat *Lien*. Ob hanc ergo causam, inter alias, visum est ab ulteriori aut accuratiori disquisitione de retentis & excretis

Singulæ
excretorum
species
nondum
nobis
sunt satis
notæ &
perspectæ.

sive in ordine ad partes viasq; quas spectant, sive in ordine ad præsentem affectum, hîc supersedere, potiùsque insistere quadripartitæ Galeni humorum divisioni in *bilem*, *pituitam*, *sanguinem* & *melancholiam*, additâ solummodo *transpiratione indebitâ*, tum *sudore*. Licet enim dubitemus, an hæc divisio deducat humores ad species infimas, quod (ut suprà notavimus) evidenter plures quàm quatuor partes sint specie distinctæ humorum excretioni dicatæ; cum tamen hæc divisio humorum non modò omnibus medicis classicis arrideat, sed & in se omnino utilis sit, & saltem reducat humores ad certa capita seu genera (utut fortè quodlibet genus plures sub se species complectatur) ei impræsentiarum insistere decrevimus; eoque magis, quod optimè sub generali notione jungat & complectatur tum alterata præter naturam intus contenta, tum excernenda nondum excreta, eoque respectu levaverit ex parte onus nostrum, opusque contraxerit. Siquidem dum hoc modo procedimus, non opus erit aliud peculiare caput instituere de istis hujus morbi causis, videlicet de contentis præter naturam alteratis, quandoquidem sub hoc titulo, ut diximus, comprehendantur.

Causæ
internæ
hujus mor-
bi.

Causas ergò *internas* hujus morbi (sive sint humores excrementitii retenti, sive alteratione vitiiati) reducimus vel ad *bilem*, vel

me-

melancholiam, vel pituitam & serosum humorem, vel indebitam transpirationem & sudorem. Sanguis enim propriè dictus vix reus in hoc affectu deprehenditur.

Object. Objicias Præcticos in hoc affectu ferè Object. semper venæ sectionem in conchâ Aurium præscribere, eamque evacuationem utilem observare, quod vix admitteretur, nisi aliquo modo sanguis hîc peccaret.

Resp. Respondemus valere hoc remedium Resp. non ratione universalis plenitudinis sanguinis, sed ratione peculiaris plenitudinis ipsius capitis. Suprà enim monstravimus in hoc affectu sanguinem inæqualiter partibus corporis dispensari, & quidem diminutè partibus primò affectis, capiti verò nimis copiosè. Licèt ergò non adsit universalis sanguinis redundantia in hoc morbo, respectu tamen particularis plenitudinis ipsius capitis, utiliter fortè sectis illis extimis & minutis aurium venis particularis ejusmodi depletio instituitur. Dicas nos hoc responso plethoram universalem quidem declinare, ast particularem capitis (quæ non minùs causa morbifica censenda) planè concedere. Respondemus nos fusè suprà explicuisse hoc vitium sanguinis, ubi egimus de inæquali distributione ejusdem, ad quem locum propriè spectat, cùm sit causa essentiæ secundariæ non primariæ hujus morbi; ideoque hîc non exspectanda

Standa est inanis ejusdem rei repetitio. Pergendum ergò jam est in proposita disquisitione de prædictis humoribus, tum transpiratione.

I^o Bilis (five intelligas hoc nomine humorem excrementitium in vesicula & poro biliario; five calidior, siccior, acrior, amarumque partem massæ sanguinis; five nidorosum illum humorem, qui oleum rancidum sapore suo refert, ex corrupto cibo præsertim pinguiori, adusto, vel salso, in ventriculo genitum & fluitantem, five ichores quosvis acres & corrosivos è sanguine corrupto in corpore productos) potest, si fortè in corpore redundet aut ferociat ac dominetur, esse hujus morbi causa.

Quomodo
Bilis
possit esse
hujus mor-
bi causa.

Etenim, licet videatur potius posse impugnare frigidam atque humidam intemperiem, quæ pars essentia primæ hujus morbi est; eo ipso tamen quod apta est nutritionem partium five irritando nimium excreticem, five attenuando alimentum, nonnihil impedire, & ipsam constitutionem insitam partium extenuare aut eliquare, spiritusque adeò insitos absumere & dissipare, inter causas hujus affectus rectè statuetur. Notum, enim est biliosos, ferè macros, & extenuati habitus esse ob rationes modò assignatas.

II° Melancholicus humor (five intelligas terrestriorem sanguinis portionem; five salinam illam & tartaream materiam in & cum urina

urina excretam, & in arenulas, ubi refrixerit
urina, ut plurimum concrecentem; sive acdum
humorem in ventriculum à Liene forsitan (licèt
 non per vas breve venosum, ut veteres credi-
 derunt) *refusum; sive terrestres illas alimenti*
assumpti partes, quæ cum fecibus alvi per sedem
deponuntur) quemvis horum intelligas, si
 redundet hic humor, neque debito modo
 expurgetur, culpari potest ut causa hujus
 affectûs. Nam 1° humor ille qui *terrestior*
pars sanguinis est, si excedat justam propor- Quomodo
 tionem in massa sanguinis, eum minùs aptum melancho-
 reddit ad nutriendas partes præsertim primò licus humor
 affectas. Partes enim primò affectæ nobilio- hujus mor-
 ris sunt texturæ quàm parenchymata visce- bi causa
 rum, aut osseum genus; ideòq; suprà monui- esse possit.
 mus parenchymata & ossa facilem admittere
 nutritionem, & per modum congestionis
 similem; verùm illæ partes priores longè
 accuratiorem secretionem & operosiorē
 assimilationem postulant. Atque hinc est
 quòd carnes viscerum animalium inter im-
 puriora & crassiora alimenta rectè reputentur;
 nimirum quòd minùs selecto sanguine,
 minùsque ante unionem elaborato alantur.
 2° *Salina* similiter, & *tartarea materia* nimi-
 ùm accumulata nutritioni inimica est, &
 potiùs dissipatiua est ac depascens quàm
 augmentationi favens. 3° *Humor acidus*
ventriculi totus edax est ac famelicus, & fortè
 ubi

ubi redundat ipsi sanguini consimilem deprædantem qualitatem facile impertiat. 4° Et ultimò *terrestiores alvi faeces* importunè retenti chylum inquinare possunt, eúmque minùs idoneum ad alendum reddere. Denique concedimus singula melancholiæ proposita genera superfluè coacervata aut præternaturaliter retenta, non primò ac per se & directè ad hujus affectûs productionem facere; indirectè tamen modòque proposito ad ejus generationem nonnihil posse contribuere.

3° Pituita (sive sumatur pro *humidiore & frigidiore parte massa sanguinis*; sive pro *serosâ parte ejusdem*; sive pro *lento humore ventriculi & intestinorum*; sive pro *saliva & sputo*; sive pro *muco narium aut faucium*; sive pro *peculiari humore quem fortè novum Pancreatis vas expurgare solet*) quomodolibet sumatur, si retineatur ac in corpore redundet, magis directè hunc affectum respicit, ejusque causa magis propriè & per se dici meretur. Est enim hic humor frigidus, humidus, lentus, crassus, torpidus, parùm spirituosus, mollis, & internâ lubricitate affectus; quæ omnia ad amussim quadrant cum essentia primaria & secundaria hujus morbi propositis. Quocirca humor hic superfluè accumulatus, cùm in hujus morbi productionem univocè conspiret, causa propria & agens per se meritò æstimanda est.

Quomodo
Pituita
hujus
morbi
causa esse
possit.

Præter

Præter hos humores etiam *indebita transpiratio*, ut & *sudor* sive *nimius*, sive *deficiens* inter causas hujus affectus nonnunquam recenseri possunt.

Etenim sudor immoderatus, ut & nimia transpiratio, dissipat vires, & unâ eliquat partes, imprimis externas in hoc morbo primariò affectas, atque discussis spiritibus insitis faciliè post se intemperiem frigidam relinquit. Sed & transpiratio alio modo insuper, nimirum ubi nimis lubrica est, hunc affectum promovet. Requiritur enim ad justam caloris partium excitationem tum conservationem debita quædam lucta exhalationum inter transpirandum. Quæ si deficiat, calor actualis quoque (qui ex parte in ipsa hac lucta consistit) valdè debilis ac languidus evadit, partesque frigida intemperiei faciliè exponuntur. Sed de hac re superiùs plura. E contra sudor præter rationem cohibitus, ut et imminuta transpiratio, faciliè febrilem calorem accendit, adeoque vires insitas frangit partesque dissolvit, easque frigida intemperiei postmodum faciliè obnoxias reddit.

Quomodo
sudor ex-
cedens vel
deficiens,
ut & inde-
debita
transpira-
tio hujus
morbi
causa esse
possit.

Denique, ut reliqua verbo complectamur, humor quivis præter modum ac rationem excretus, colliquationem partium spirituumque insitorum dissipationem faciliè infert, adeoque corpus ad hunc affectum disponit. Atque hæc dixisse sufficiat de rebus non
na-

naturalibus causisque morbi inde ortis.

C A P. XVII.

*Morbi antecedanei, qui hujus morbi
causæ esse possunt.*

Morbi hi, respectu essentiae propriae, solo morborum nomine nuncupandi veniunt: attamen respectu hujus morbi, quem ut effectum post se relinquunt, causarum morbi-
ficarum rationem verè subeunt, atque inter causas hujus affectus accenseri debent. Etsi verò plurimi horum (quod ad parentes, pertineant, adeoque nativam labem proli imprimant) superiùs memorentur; suam nihilominus considerationem diverso tamen respectu & ordine hìc jure merentur. Morbos hos reducimus ad tria genera seu capita.

I^o *Ad morbos huic affines seu ex parte con-
generes.*

II° *Ad morbos corpus extenuantes seu ema-
ciantes.*

III° *Ad morbos ignaviam & torporem par-
tibus primò affectis inducentes.*

Qui mor-
bi huic
sint affines
& conge-
neres.

De I^o genere.

Morbos huic affines seu congeneres vocamus
eos qui ex parte saltem consistunt in eadem
cum

cum essentia hujus morbi. Hujus generis sunt *intemperies quævis frigida, intemperies quævis humida; item quævis frigida & humida.* Nam pars primæ essentiæ hujus morbi includit intemperiem frigidam, ut & humidam, adeoque istæ intemperies cum hoc affectu ex parte conveniunt. Huc etiam spectant *cachymia pituitosa, melancholica & mixta; obstructio ab istiusmodi humoribus facta; cachexia; hydrops.* Imò huc etiam referre possumus, propter affinitatem, *morbos illos in quibus spiritus insiti nonnihil absumuntur;* quippe pars essentiæ hujus morbi consistit in penuria eorundem spirituum; aliàs verò commodiùs referuntur ad genus secundum, similiter *morbis, in quibus partes primò affectæ torpore afficiuntur,* ratione affinitatis suæ huc possint pertinere, licet tertium genus morborum enumeratorum magis propriè spectent. Porro *morbis, in quibus laxatur, & flaccescit tonus partium,* huc respiciunt; quippe qui partem hujus morbi includunt, eam videlicet, quæ consistit in laxitate, flacciditate, internâ lubricitate & mollitie toni suprâ descriptis. Asserunt Philosophi Elementa, quæ in symbolis, ut vocant, qualitatibus conveniunt, facilè inter se transmutari; pari profectò ratione morbi, qui ex parte in eadem essentia conveniunt, facilè reciprocum transitum ab uno ad alterum admittunt. Sic videmus Ephemeram, quæ
in

in præternaturali calore cum putrida convenit, levi de causa in eandem degenerare. Notandum hîc tamen, graviores morbos non ita promptè in leviores, atq; leviores in graviores commutari. Præterea neque omnes morbi qui fortè pariter de eadem essentia participant, æquè facilè inter se permutantur. Alii enim morbi promptiùs in alios, cum quibus ex parte conveniunt, quàm alii transeunt, idque propter alias rationes præter dictam convenientiam. Ut ut sit, si intemperies frigida & sicca puello accideret, facilè ea in frigidam & humidam laberetur, tum ob congruentiam utriusq; morbi in frigiditate, tum ob peculiarem tenellæ ætatis versùs humiditatem inclinationem. Etenim ob frigiditatem coctiones imperfectæ fierent, hîncque cruditates seu crudæ humiditates accumularentur, quas facilè & proximè in tam tenera ætate sequeretur intemperies humida. Porro intemperies frigida & humida, ratione frigiditatis tardio rem pulsum, ratione humiditatis magis lubricum minùsq; obluentem efficeret, unde imminuto vitali calore, paullatim spiritibus insitis torpor obreperet; denique, ob labilem illam retentionem ortam ab interna partium lubricitate, & ob debilem coctionem, spiritus insiti partium primò affectarum sensim quoque minuerentur, adeoque gradatim hoc modo introduceretur integra hujus

jus morbi essentia. Sed de hoc genere hæc dicta sufficiunt.

De II Genere.

Morbi plurimi emaciantes & quovis modo corpus extenuantes, licet fortè ipsi nullo modo de essentia hujus morbi (quemadmodum morbi primi generis) participant, corpus tamen ad hujus morbi invasionem disponere, eundemque post se relinquere queunt. Etenim omnes morbi graviores & diuturniores, tractu temporis, afferunt & extenuant habitum partium, spiritus insitos absumunt, tonumq; partium solvunt; atque hæc attritio, & extenuatio partium potissimum respicit partes in hoc morbo primò affectas. Nam, ut suprà asseruimus, parenchymata viscerum non ità facilè subjiciuntur colliquationi aut dissipationi: Quin in cadaveribus eorum, qui à longis morbis extincti sunt, dissectis, viscera nihilo ferme minora, immo fortè majora frequenter reperiuntur, quando externæ partes (quæ in hoc morbo solent esse primò affectæ) vi morbi plurimum emaciatae sunt. Ideoq; cum morbi extenuantes vim suam maximè in partes primò affectas exerant, facilè contingit, ut ii in pueris ad morbum hunc invendum faciant. Absumptis quippe magnâ ex parte spiritibus insitis partium primò affectarum, vix fieri potest, quin consequatur

P tur

Tria ge-
nera mor-
borum
corpus ex-
tenuan-
tium.

tur intemperies frigida, quam ob cruditatem excipit (ut supra monuimus) humida, simulq; torpor; cum calor, activitas, & vigor partium maximè dependeant à spirituum infusorum copiâ. Atque ita exhibuimus modum, quo hic morbus insistit vestigiis aliorum præcedentium hujus generis; quod jam ulterius in tres classes subdistinguiamus.

Prima comprehendit *morbos per insensiles vias habitum partium extenuantes & absumentes*. Huc spectant *febres ferè omnes, præsertim Hectica, Tabes, Ulcus Pulmonum cum febre putrida*: Item *febris qualibet continua violentior, febris ardens, maligna, pestilentialis, Pleuritis, Peripneumonia*; Item *variolæ & morbilli*, ubi *gravius affligerint*. Similiter *febres, intermittentes diuturniores*: Denique *morbi omnes chronici graviterque affligentes* idem præstant. Secunda Classis continet *morbos per vias manifestas colliquantes & solidam substantiam partium evacuantes*. Huc referas *immoderatam vomitionem, lenteriam, dysenteriam, diarrhæam, fluxum hepaticum, diabetem, hæmorrhagiam quamlibet profusorem, sudorem nimium, ulcus in quavis parte magnum, profundum, multamque materiam indies excernens*. Hi enim affectus omnes evidenter habitum partium extenuant, & ad hunc morbum introducendum faciunt.

Tertia tandem complectitur *morbos, qui quidem non directè, ast ex consequentia quadam*
sub-

substantiam partium dicuntur extenuare ; ut omnes morbi impediētes alimentorum vel coctionem vel distributionem. Siquidem hi partium à vitali calore continuè depastarum reparationem prohibent. Hinc morbi varii Ventriculi, Intestinorum, Mesenterii, Pancreātis, Lienis, Hepatis, immo morbi in ore, faucibus, vel gula impediētes tantum assumptionem aut deglutitionem cibi inter causas hujus morbi hoc respectu annumerentur. Ut intemperies, tumor, nausea, appetitus dejectus ventriculi ; item intemperies, tumor, obstructio & scyrrhus mesenterii, pancreātis, hepatis, lienis, similēsve affectus alicujus dictarum partium, quibus debita alimentorum coctio vel distributio quovis modo frustratur, partesque indè defectu alimenti extenuantur.

De III° Genere.

Morbi torporem partibus primò affectis inducentes, peculiari quoque jure ad hujus affectus productionem conspirant. Etenim calor insitus istarum partium nonnihil ab illis sopitur, minúsque efficax redditur ; unde intemperies frigida sensim obrepit, quam & humida (ut modò dictum) facile consequitur, mollitiésque etiam, tum interna lubricitas. Adhæc pulsus arteriarum ad istas partes delatarum paullatim enervatur, distributio sangui-

Pueri rarissimè à
soporosis
affectibus
in hunc
morbum
incidunt,
& cur.

nis calorisque vitalis minuitur, partes ipsæ parcius aluntur, tandèmq; penuria spirituum insitorum supervenit; ut ab hac etiam radice, aliquandiu permanente, essentia huius morbi demum pullulare queat. *Apoplexia, Paralysis, Lethargus, Carus, similisque affectus* huc maximè spectare videntur. Rarissimè tamen pueri his de causis in affectum hunc incidunt, atque adeò rarò, ut nondum nobis observare contigerit hunc morbum ab istiusmodi affectibus originem duxisse. Siquis huius raritatis rationem exigat, dicimus puerorum corpora, ob raritatem ac permeabilitatem, rariùs istis affectibus subjici; ubi verò fortè iis corripuntur, morbus ipse non constitutionem naturalem aut vitalem, aſt animalem primò impetit, adcoque animalis facultatis deprivationem aliquandiu invehit, priusquam naturalem vel vitalem interturbet. Torpor verò, de quo hìc loquimur, ad constitutionem naturalem pertinet, in quam non statim transferri potest. Porro ob transpirationis facilitatem in corporibus puerorum, si fortè isti affectus mitiùs ea invadant, facile ac citò excutiuntur; sin sæviùs irruant, æquè ferme citò, ob constitutionis debilitatem, interimunt; quippe qui naturâ suâ gravissimi sint affectus. Utrovis autem modo accidant, vix tamdiu protrahuntur, ut satis efficaciter torporem hunc insitæ partium con-

constitutioni imprimant. Concedimus tamen hos affectus, si fortè diutiùs cum vita persistant, posse, tractu temporis, constitutionem insitam eo torpore afficere, ut morbus hic indè subsequatur, licèt nondum id nostrâ observatione sit compertum.

Cæterùm morbi, qui frequentius hunc torporem constitutioni insitæ partium primò affectarum invehunt, sunt illi ipsi, qui pueros quovis modo ab actionibus & exercitiis debitis, præsertim ab usu pedum impediunt; ut luxatio, aut fractura, vulnúsve aliquod pedis, cruris, femoris, spinæ dorsi; item tumores aut dolores, similésve affectus, sive ii affligant partes jam dictas, sive alias, modò id efficiant, ut pueri indè ambulare, aut pedibus insistentes ludere, masculisve exercitiis uti recusent. Hinc enim torpet paullatim vigor calorque externarum partium, quæ in hoc morbo primò sunt affectæ, atque indè catenatim succedunt cæteræ partes essentiæ hujus affectûs, quemadmodum superiùs declaravimus.

Absolvimus jam enumerationem causarum hujus affectûs, & ad differentias ejusdem proximè foret procedendum, nisi hîc se interponerent difficultates duæ, quæ propriè resultant ex causarum propositarum ulterio-
ri consideratione. Etenim causæ modò allatæ videntur omnes tum pueris, tum adultis communes; unde jure quæri possit, quî fiat

Qui morbi
sint, qui
frequentius
solent
torporem
huic morbo
proprium
invehere.

quodd ætate grandiores non æquè ac pueri hoc modo infestentur? Deinde cùm causæ propositæ ferè omnes communes sint cùm Angliæ, tum multis aliis regionibus, & earum nonnullæ omnibus terrarum plagis, hinc insuper quæri possit, cur in Anglia morbus hic frequentior quàm in aliis regionibus occurrat? Has quæstiones ordine examinabimus, nostrumque de his iudicium in medium proferemus.

C A P. XVIII.

Quæstior prior.

Cur ætate grandiores non æquè ac pueri huic morbo sint obnoxii? Quæstionis termini videntur insinuare affectum hunc posse quidem, licèt admodum rarò, adultis etiam accidere: sed hujus dubii solutionem in calcem præsentis determinationis reservamus. Interea primò opponendæ, & ex adverso pensitandæ sunt constitutiones seu dispositiones tum puerorum huic morbo maximè obnoxiorum, tum grandiorum rariùs ei obnoxiorum; necnon juvenum, virorum, & senum, idque in ordine & relatione ad hunc affectum. Quæstio enim ipsa non absoluta sed comparativa est, primaque ideo ratio deter-

determinationis ejusdem petenda est ex mutuâ collatione diversarum dispositionum dictorum subjectorum, quatenus eæ aut facilius aut difficilius impressiones propositarum causarum admittunt. Deinde etiam expendendæ veniunt accidentales quædam peculiarisq; conditiones juniorum puerorum sub certâ aliquâ ætate, ob quas sub unâ ætate magis, sub aliâ minùs huic affectui redduntur obnoxii.

Quò priorem collationem feliciùs expediamus, ex adverso sistemus, hinc quidem pueros semestres, hornotinos, bimulos, trimulos, quadrimulos; illinc verò quinquennes, & ultrâ ætate provectos, juvenes, viros, tum senes; illósq; generali termino juniorum, hos seniorum seu ætate grandiorum complectemur, nisi fortè res ulteriorem grandiorum distinctionem postulaverit. Hisce ergò præmissis collationem institutam aggredimur.

I^o Juniores pueri frigidiori temperamento præditi sunt senioribus. Calor enim temperamenti à primo ortu ad virilem usque ætatem intenditur, quo tempore in statu quodam consistit longè intensior illo puerorum; verùm hinc sensim declinat ad extremam usque senectutem, paullóque ante hunc extremum terminum ad gradum istum, quo in pueritia occepit, relabitur; antè verò hunc

Distinctio
hominum
respectu
ætatis in
juniores &
seniores.

Juniores
pueri frigidiori
temperamento
præditi
sunt, quàm
seniores,
& cur.

Plura requiruntur ad constitutionem temperamenti calidi, quam spiritus insiti, & calor insitus.

terminum supremæ senectutis, temperamentum ipsorum senum calidius est illo puero-
rum. Licet enim revera juniores pueri
uberiore calore insito, spiritûque insito abun-
dent, non tamen propterea necesse est cali-
diore temperamento fruantur. Siquidem ad
constitutionem temperamenti calidi, præter
spiritus insitos & calorem insitum, plura
requiruntur concurrentia; verbi gratiâ, am-
plior portio humoris biliosi, unaque vel
maxumè vitalis facultatis validior nixus,
nempe tum in pulsibus, tum in spiritibus vi-
talibus in circuitu suo. Cum ergò juniores
pueri frigidiores sint, haud mirum, si morbis
frigidis, qualis hic est, magis fuerint obnoxii.
Quod ad senes attinet, præsertim in prove-
ctiore senectute; concedimus illos quoque &
frigidiores esse, & frigidis morbis levi de
causâ subijci. Quapropter, hinc, videlicet
à frigiditate temperamenti, nullam differen-
tiam inter pueros juniores & hosce senes,
respectu aptitudinis ad hunc morbum incur-
rendum, deducimus.

2° Juniores pueri humidiores sunt ætate
grandioribus. Senescere enim, si sano sensu
sumatur, est siccescere. Quamvis enim senes
suo modo etiam humidis affectibus, ut ca-
rarrhis, obstructionibus, cachexiæ, hydropi,
paralyfi, lethargo, laxitati nervorum tre-
morique & similibus malis obnoxii sint, re
ipsa

ipsa tamen nonnulla est differentia inter in-
 temperiem humidam, quæ pueris, & illam
 quæ senibus contingit. Nam in pueris ad-
 ventitia humiditas intemperiem constituens
 non tantum intimam solidarum partium
 substantiam perfundit, sed & eidem penitus
 incorporatur: at in senibus solida partium
 substantia, vel tum quando intemperie hu-
 midâ imbuitur, non videtur exuere suam
 terreitatem, sed quodammodo componi
 ex natura sua terrestri & succo quodam ad-
 ventitio humido crudoque, aut etiam excre-
 mentitio, vel in poros, vel in substantiam
 partium imbibito, non tamen satî incorporato
 sive unito. Quemadmodum enim arena,
 multâ aquâ perfusa, totam terrestrem suam
 substantiam utcunq; nonnihil madidam sibi
 retinet; ita & senum corpora, utut crudis vel
 excrementitiis humoribus madescant, non
 deponunt tamen terrenam illam substantiam,
 sive partem illam, quæ capitis mortui nomine
 à chymicis designatur, quam sibi indies à
 primo ortu accumulârunt. Est ergo hæc senum
 intemperies spuria, non genuina; cruda, non in
 substantiam partium plenè digesta. Ideoque
 licet concedamus senes etiam posse suo mo-
 do, quo dictum est, laborare intemperie hu-
 midâ, liquet tamen unâ ex iis quæ diximus,
 quantum discriminis intersit inter hanc
 senum & illam juniorum puerorum. Porro
 quod

Differt
 revera in-
 temperies
 humida
 quæ pueris,
 ab illa
 quæ seni-
 bus con-
 tingit, &
 quomodo.

quòd hæc humida senum intemperies minùs sit præfenti morbo conformis, quàm illa puerorum, ex eo manifestum eſſe poteſt, quòd in ſenibus non eam mollitiem ac teneritudinem partium, quam in pueris deprehendimus, producat: neque eos æquè diſponat ad diſſipationem aut colliquationem ſpiritus inſitorum, aut lubricam permeationem ſive ſanguinis ſive exhalationum, quæ in hoc affectu ſupponuntur; quin potiùs obſtructionibus cæteriſque malis ſuprà recitatis, eos obnoxios reddit. Factâ ergò collatione inter intemperiem humidam, quæ pueris junioribus, & illam quæ ſenes afficere ſolet, non levis reſultat ratio, cur ſenes in hunc affectum ſaltem ægriùs quàm pueri incidant.

3° Pueri juniores, licèt ſpiritibus inſitis naturaliter abundant, ob corporis tamen perſpirabilitatem, ob laxitatem & teneritudinem (ut dictum) minùsque firmam partium cohærentiam, faciliùs quàm ſeniores diſſipationi & colliquationi ſpiritus inſitorum ſubjiciuntur, & per conſequens leviori de cauſa in eorundem inopiam incidunt.

4° Pueri juniores ob eandem infirmam partium conſiſtentiam, torpori etiam redduntur magis obnoxii quàm grandiores. Etenim ad vigorem & activitatem partium, præter juſtam ſpiritus copiam requiritur im-

imprimis firmitas earum cohærentiæ & consistentiæ.

5° De Tono partium non opus est ut quidquam addamus; cùm ejus debilitatem in junioribus pueris præ grandioribus toties jam insinuaverimus, & cuivis licet observare, ut tonus crescente ætate magis magisque firmetur.

6° Quod ad diminutam distributionem sanguinis ad partes primò affectas attinet, (quam notabilem esse partem essentiæ hujus morbi secundariæ suprâ probavimus) dicimus, grandiores ætate pueros tum validioribus tum frequentioribus exercitiis uti, quàm juniores; & propterea in illis fortiùs proritari pulsus externarum partium, nempe primò affectarum, calorémque majorem in iis excitari & foveri, ideóque frigidam intemperiem potentiùs ab iis arceri.

7° Quod ad vitia organica, auctam nempe magnitudinem Capitis, Hepatis, vasorúmque eorundem, similisque affectus attinet, notum est proportionem partium in grandioribus magis esse confirmatam & stabilem, in junioribus è contrâ faciliùs moveri atque alterari; cessante verò accretione, non nisi gravissimis de causis eam ampliùs immutari. Ut vel hinc etiam juniores pueri in hunc morbum maximè proni fuerint.

Concludamus ergò hanc partem quæstionis

Juniores
pueri quo
respectu
sint magis
huic mor-
bo obnoxii
quàm æ-
tate gran-
diores.

Object.

nis, juniores pueros, respectu peculiarium suarum constitutionum & dispositionum naturalium, esse magis huic malo obnoxios quàm grandiores, eoque magis, quò juniores.

Verùm non prætereunda, quæ hîc occurrit, objectio, quæ opportunè quoque occasionem subministrat transeundi ad alteram collationem, videlicet juniorum puerorum inter se. Si enim juniores pueri (ut ex dictis liquet) magis sint ex naturali suâ constitutione & dispositione proclives ad hunc morbum, & quò juniores, eò magis; quî fiat, quòd pueri rariùs ante semestrem ætatem & paullò ultrà in hunc affectum incidant? Etenim, secundùm sententiam dictam, pueri mox à partu viderentur huic morbo maximè obnoxii; quod tamen experientia non comprobât, quin potiùs contrà testatur, pueros nempe ante nonum ætatis mensem vix aut quàm rarissimè hunc affectum incurrere. Hic ergò aggredi nobis opus est alteram collationem puerorum juniorum inter se. Siquidem fieri non potest, ut ità constanter morbus hic pueris ad eundem maximè dispositis parceret, minùsq; dispositos frequentissimè invaderet, nisi aliquid interveniret discriminis, quod illas ætates diversimodè respicit, quòdque morbi invasionem ante completum fermè primum ætatis annum remoratur, non obstante propensitate naturæ, & tamè postea, vel non omnino, vel

vel non adeò potenter pueros ab hoc morbo tueatur. Hic ergò investiganda est ipsa ratio discriminis inter has ætates. Quam ut promptius assequamur, non erit fortè abs re obiter annotare specialius, quæ ætates frequentius, quæ rarius, duce experienciâ, hoc morbo affici observentur.

Asserimus ergò morbum hunc rarissimè infantes mox à partu, aut ante semestrem ætatē (immo fortè ante nonum mensem) corripere. Ab illo tempore verò paullatim incipere frequentius indies grassari usque nempe ad primum ætatis annum completum cum dimidio. Indè frequentiam, quasi *auxum* suam attingere, & in eadem quasi consistere ad finem usque secundi ætatis anni cum dimidio; ita ut tempus frequentissimæ invasionis sit annus ille integer qui mox primum sesquiannum à partu sequitur. Exacto secundo anno cum dimidio morbus indies minùs frequenter invadere incipit, ob rationes scilicet suprà allatas. Verùm rationes, ob quas infantes recens nati rarissimè, & ob quas à nono mense ad sesquiannum frequentius, cùrque postea per integrum annum frequentissimè afficiantur, hìc ordine exigendæ sunt.

I^o Rationes, ob quas pueri *recens nati* rarissimè afficiuntur, hæ possunt assignari.

Prima est, quòd *fœtus in utero ab equali calore & amplexu uteri strenuè muniatur ad ver-*

Quæ ætas
juniorum
rarius,
quæ fre-
quentius
huic affe-
ctui obno-
xia.

Cur In-
fantes re-
cens nati
rarissimè
affician-
tur.

sus hunc morbum, ut suprà declaravimus, & per consequens, idem in lucem recens editus aliquid munimenti contracti ab æquali illo uteri foru aliquandiu retineat, ut statim à partu non ità facile in eum incidat.

Secunda est, *quod obstetrices & nutrices eâ arte recens natos tractent*, ut eorum conditio quàm proximè accedat ad illam quàm nuper in utero habuerant. Uno enim continuo involucro totum corpus, excepto capite, undique involvunt: unde partes corporis exteriores & primò affectæ in hoc morbo ab injuriis externi frigoris muniuntur, calidæque exhalationes à quacunque parte corporis erumpentes isto involucro fortè duplicato aut triplicato, fasciisque circumducto ex æquo retinentur, omnibusque partibus corporis æqualiter communicantur, ut quasi in communi hypocausto æquali calore foveantur. Cùm ergò prima pars essentiae hujus morbi in inæquali frigidâ intemperie consistat, non mirum si munimenta hæc corporis eam ad tempus saltem avertant.

Lac muliebre saluberrimum infantibus alimentum.

Tertia ratio fortè esse potest *salubritas Dietæ*. Lac enim muliebre tam tenellæ ætati saluberrimum alimentum est, præsertim è mammis exsuctum. Est quippe cibus simplex & uniformis, multum alens, coctu facilis, & constitutioni infantum amicus & familiaris. Quamdiu ergò hoc alimento commodè aluntur

aluntur, pauciores diætæ errores incurrunt, minùsque huic morbo redduntur obnoxii. Notandum tamen, si lac nutricis non sit in se probum, vel aliàs non aptè respondeat constitutioni infantis, rationem hanc locum non habere. Quando igitur nutrix gravida est, aut immoderatiùs veneri dedita, quando ea cacochymica, valetudinaria, aut aliàs ægra, quando ea temulentia aut crapulæ aut insalubri diætæ dedita est, tutius est, nisi commodior nutrix in promptu sit, ablactare infantulum.

Exceptis
certis
casibus.

Quarta & ultima ratio est, *tarditas motûs hujus morbi in sua prima invasione*. Adeò enim lentè sensimque obrepit, ut ad plures menses vix suâ manifesta vestigia prodat, nisi fortè à vehementissimis causis ejus progressus promoveatur, ut à morbo violentiore aut colliquante, seu antecedente, seu superveniente. Cùm ergò tam lentè morbus hic naturâ suâ primas radices agat, cùmque pueri, ut priùs monstravimus, nascantur ferè ab eodem immunis: vix contingit eum ante sextum mensem, immò rarò ante nonum, evidenter in actum prorumpere. Atque adeò rationes reddidimus, ob quas infantes modò nati, non obstante constitutionis debilitate, ad plures menses ab hoc affectu defendantur.

II. Causæ, cur pueri à nono mense ad sesquiannum ætatis indies hoc morbo frequentius infestentur, sunt hæ.

Cur Infantes à
9° mense
ad sesqui
annum
ætatis in-
dies hoc
morbo
frequentius
infestentur.

1°. *Quòd causa prima, modò proposita, in recens-natis hunc affectum arcens, indies remittat & ante nonum mensem planè evanescat.* 2° *Similiter causa propulsiva secunda suprà data ante hanc ætatem indies efficacior redditur.* Etenim infantum manus, post menses aliquot, si non priùs, à communi involucro liberari solent; & fortè ante semestrem ætatem pedes quoq; interdium, licèt noctu iterum fascientur. Interdium ergò saltem membra externa communi hoc fomento destituuntur. Sæpe etiam errant nutrices, dum infantes debiliores præmaturè vestibus induunt. Perperam quippe numero mensium tempus vestiendi definiunt, cùm potiùs ex activitate ac robore motûs pedum & manuum id æstimare deberent. Ubi enim motus & exercitium istarum partium plus conferat ad excitandum & fovendum earum calorem pulsûsque proritandos, quàm fatus fasciarum, proculdubio maturum tum tempus est pueros è fasciis liberandi. Porro 3° *Post nonum mensem pueri ferè varias sorbitiones, præter lac mammarum, admittunt, & ex varia dieta faciliùs in victûs errores labuntur.* 4° *Tarditas motûs hujus morbi non impedit quin post nonum mensem in actum prorumpat.* Etenim motus, præ tarditate imperceptibilis, tractu aliquot mensium, manifesta sua vestigia profert. Ultimò dentitionis mala huc etiam non parùm contribuunt. Incipit enim dentitio ferè

Error nutritricum, quæ debiliores infantes præmaturè vestibus induunt, notatur. Quando fasciæ infantibus sint exuenda.

ferè circa septimum mensem, variâque symptomata secum adfert, quæ facilè tenella corpora ad hunc affectum disponant.

III° Causæ cur morbus hic *post sesquiannum ætatis* inter cunas frequentissimè grassetur, sunt;

1° *Quod recitata prius causæ propellentes hunc affectum in junioribus, sub hac ætate planè sublata sint, vel saltem inefficaciter admodum agant.*

2° *Dentitionis mala*, licèt, quoad symptomata immediata quæ proferunt fortè ante hoc tempus evanuerint; ut plurimum tamen in partibus primò affectis dispositionem quandam post se relinquunt, quæ clàm se in illis occultans, post aliquot menses hunc morbum proferat. Eruptio verò dentium caninorum sive ocularium dictorum huc maximè spectat; cum hi paullò ante sesquiannum ætatis erumpant, eorúmque eruptio laboriosissima esse soleat.

3° *Accidentia quæ eveniunt causâ ablactationis* huc etiam faciunt. Etenim tempus solenne ablactationis non longè antecedit sesquiannum ætatis: atque isto tempore magna mutatio circa diætam, pueris contingit, quam ægrè ferre solent. Quippe hinc irascuntur, plorant, cibum præ animi motu averfantur, haud facilè placantur, neque satè placidè dormiunt. Quæ omnia præviā saltem dis-

Cur morbus hic frequentissimè pueros post sesquiannum ætatis usque ad secundum cum dimidio affligat.

Q — positionem

positionem ad hunc morbum (licet fortè multum postea actuandam) partibus primò affectis facilè imprimunt.

Atque ità tandem percurrimus hanc secundam etiam collationem, juniorum nempe puerorum inter se, causasque breviter explicuimus, cur isti pueri sub alia ætate magis, sub alia minùs huic malo exponuntur.

Restat adhuc tertia pars quæstionis, quam nos reservâsse diximus in calcem hujus disputationis examinandam. viz. *An fortè ætate grandiores aliquando (etsi rarissimè) in hunc affectum incidant ?*

An ætate grandiores unquam in hunc affectum incidant? Affirmativa asseritur sub certis limitationibus.

Dicimus primò, Quod ad illam partem essentiaæ hujus morbi attinet, quæ consistit in intemperie humidâ, aliqualem differentiam expectandam esse inter illam intemperiem in junioribus pueris, & grandioribus, juvenibus, viris, maximè senibus. Etenim eadem differentia, quam supra posuimus inter intemperiem humidam juniorum puerorum & senum, secundum magis & minùs observari potest inter ætates intermedias, magisq; ideo cocta ac genuina erit humiditas juniorum, minùs seniorum, ut ex eodem ratiocinio, mutatis mutandis, obvium est colligere.

Dicimus 2° Quod ad vitia organica attinet, necessariò vasta occurrit differentia inter hujusmodi morbos pueris & grandioribus ætate fortè incidentes. Ossium enim tumores in

in carpis & talis, ut & illa pectoris acuminatio, nec non capitis ac pectoris impropor-
tionatè aucta moles, aut multò minùs emi-
nenter deprehenduntur, vel planè abfuerint,
præsertim in adultis. Etenim crescente
ætate partium figura & proportio indies con-
firmatior, stabiliior & immobiliior redditur;
neque facilè contingit unam partem præ alte-
ra tam insigniter per veram augmentationem
excrefcere.

Dicimus 3° Exceptis duabus conditioni-
bus præmissis, idque eo modo, quo propo-
nuntur, posse hunc affectum secundùm cæ-
teras ejus essentiæ partes (licèt admodum ra-
rò, & non nisi gravissimis de causis) grandi-
oribus pueris, juvenibus, viris, & senibus
accidere. Nam 1° Intemperies frigida pro-
cul omni dubio iis contingere potest, licèt
non æque facilè ac puerulis. 2°. Intemperies
humida similiter, sed sub limitatione modò
propositâ. 3° Penuria spirituum insitorum,
licèt non nisi potentissimis de causis, iis
etiam incidere potest. Etenim morbi longi
simùlque colliquantes habitum partium, aut
eum in auras dissipantes, aut longiori inediâ
& atrophîâ conficientes, spirituum insitorum
inopiam necessariò post se relinquunt. Vide-
mus partes externas etiam in adultis ab
ejusmodi causis extenuatas & absumptas
enervari, languescere, flaccescere, & omnino

sufficienti spirituositate destitui. Concedimus tamen in adultis evicto morbo emaciante, ob vigorem pulsum citò reparari spiritus absumptos, hujusque morbi posita rudimenta intra unam vel alteram septimanam eradicari, & per consequens rarissimè ea in adultis reperiri. Interim si fortè contingat, ut absumptis spiritibus infitis impedimētum aliquod interveniat, quod retardet eorundem reparationem, fieri potest, hunc morbum, modo quo dictum est, succrescere. Torpor verò spirituum inopiam necessariò consequitur. 4° Partes essentiae secundariae cū multū à vitiis primariis dependeant, ubi hæc diutiùs perseverant (exceptis tantū vitiis organicis) suo ordine supervenire queunt. Adeò ut non dubitemus quin morbus hic datis restrictionibus modò propositis & gravissimis urgentibus causis iisque diu persistentibus, cuivis ætati ultra pueritiam contingere possit.

Historia
morbi a-
dultis a-
pud nos
interdum
contin-
gentis
huic pue-
rili morbo
multū
ad similes.

Apud Anglos morbus quidam senibus aliisque extremè debilitatis nonnunquam accidit, qui huic morbo admodum similis est, si non ejusdem planè speciei, salvis tantummodo exceptionibus prædictis, vernaculâ linguâ eos affectos *bedridden*, quasi dicas *lecto affixos* vocamus. Hi neque de dolore, neque alio alicujus momenti malo queruntur, nisi quòd eorum partes motui inservientes, illæ ipsæ

ipsæ nempe, quas primò affectas in hoc morbo vocamus, extremè sint debiles, molles, laxæ, flaccidæ, enervatæ, ità, ut vix sufficiant corporis oneri sustinendo, cùm interim eæ neque sint paralyticæ, neque sensu aut motu penitus destituantur. Dum hi in lecto recumbunt, alacriter quasi sani loquuntur, surgere autem vel incedere neque possunt neque volunt. Non minùs enim averfantur motum, quàm ad eum obeundum inepti sunt. Edunt, bibunt, dormiunt, fermè instar sanorum. Videtur morbus hic multum saltem affinitatis habere (si non sit ejusdem familiæ) cum hoc affectu puerorum.

Porro testatur aliquis nostrum se sub manibus habuisse curandum virum generosum 30 circiter annos natum, qui ex immoderato vini & Tabaci usu quotidie ferè per aliquot annos continuato, neglectâ debitâ cibi assumptione, in eam ventriculi debilitatem incidit, ut quotidie manè vomuerit, omnemque planè cibum averfatus sit, atque ubi eum invitus admitteret, vomitu rejecerit. Coactus tandem est pro sedandâ ventriculi irritatione, ad quotidianum aquæ vitæ vulgaris usum confugere; postea autem ex hac tum cerevisiâ lupulatâ veteri, adjecto

Observatio Trigenarii morbo huic perquam simili laborantis.

omnes partes quas in hoc morbo primò affectas

fectas vocamus, extremâ macie conficiebantur, simulque molles, laxæ, flaccidæ & languidæ reddebantur, adeo ut neque se in lecto vertere, neque surgere, neque incedere, aut erectus stare potuerit, nullus tamen commitatus est dolor, neque ulla aut sensus aut motus privatio, non tussis, non respiratio difficilis. Facies partesque circa caput floridæ, benè habitæ, benèque coloratæ conspicebantur, ut ex solo vultus intuitu vix suspicareris hominem ægrotasse. In lecto decumbens sedatè cum sociis fabulabatur, per vices peti fumum exsugens, potumque prædictum ebibens. Eventus morbi non quidem ad hunc locum pertinet; breviter tamen in eorum gratiam, qui eum scire expectunt, annectimus. Medicus advocatus, interdictâ intemperantiâ, & præter alia remedia, exhibito præcipuè gr. iß. *Laudani Londinensis*, compeſcuit nauseam, tum ventriculi tumultum, quam partem etiam internis tum externis roboravit; cibum probum facilisque coctionis præscripsit. Loco exercitii frictionibus matutinis calorem ad externas partes sollicitavit, porrectâ prius exiguâ quantitate *elect. roborantis & aperientis cum tantillâ portione chalybis confecti*, & propinatis ℥ij *vini absinthio & menthâ conditi*, & cum croco in nodulo suspensio parum tincti, immixtis ℥iij *cerevisiæ tenuioris adjecto* sacch.

sacch. ad gratiam. Porro purgatus est per intervalla benignis medicamentis, & vesperi cordialibus refectus. Intra 20 dies in tantum convaluit, ut foras prodire, per horæ spatium abambulare, scalas cum ascendere, tum descendere sine sustentaculo valuerit. Postea verò à simili intemperentiâ recidivam passus, absente medico defunctus est. Sed à diverticulo redeamus in viam, & ad scopum propositum sermonem nostrum dirigamus. Affectus ipse jam confirmatus, qualis erat, cum medicus advocaretur, præter ventriculi mala, visus est includere maximam partem essentiæ hujus morbi, de quo agimus. Etenim in partibus motui inservientibus, iis nempe quæ in hoc morbo primò affectæ sunt, intemperies frigida, sive ob defectum motûs, sive ob imminutum vitalis sanguinis affluxum, tactu manifestè deprehendebatur. Deinde in iisdem partibus intemperiem humidam ostendebat earum mollities, lubricitas, laxitas, flacciditas. Inopiam spirituum infusorum satis evincebat extrema istarum partium macies, torporem ineptitudo ad motum, & affectatio quietis. Inæqualem sanguinis distributionem arguebat habitus plenior & floridior partium circa caput, dum cæteræ partes essent extenuatæ. Peculiaris autem causa hujus inæqualitatis in hoc ægro potuerit fuisse frequens vomitio

tio , quâ uberior sanguinis affluxus ad partes circa caput concitatus fuit, cæteris eo prope-
modum destitutis.

Ex jam dictis facile est cuivis perspicere maximam saltem partem essentiae hujus morbi in memorato affectu conclusam fuisse. Unde tandem probabiliter inferre licet, possibile esse hunc affectum adultis etiam sub propositis limitationibus accidere ; licet is rarissimè in illis occurrat , quòd gravissimas causas per longum tempus superstitè vitâ continuatas ad suâ introductionem postulet. Atque ità demum disquisitioni super hac priori quæstione terminum imponimus.

C A P. XIX.

Quæstio posterior.

*Cur in Anglia frequentius hic morbus occurrat,
quàm in aliis regionibus? & An sit
Anglis vernaculus?*

DAri morbos *Endemios* sive *vernaculos* & *patrios* , qui nempe certæ alicujus regionis incolas , ob communem causam , frequentius , quàm aliorum locorum incolas infestent , communi medicorum consensu receptum est. At cùm relatio regionis ad morbos in ea frequentius grassantes diversimoda

moda observari possit; & cum viri etiam cordati morbis nonnullis denominationem à certis regionibus improprie adscripserint; denique cum illi, qui hactenus de morbis vernaculis tractarunt, omnes morbos in quavis regione frequentiores indiscriminatum (ac si de morbi vernaculi naturâ ex æquo participarent) vernaculos nuncuparint; operæ-premium duximus nonnulla de horum morborum inter se differentiis præsentis disquisitione præmittere.

I^o Ergò, morbi à regione denominantur vel *proprie*, vel *minus proprie* & *abusive*, *vernaculi*.

Morbi *proprie vernaculi* dici 4 conditiones, ut sic dicantur, postulant.

I^a Conditio est, *ut sit morbus frequentior in illa regione, cui attribuitur ut vernaculus, quam in ulla alia regione, cui non attribuitur ut talis.*

Etenim morbus vernaculus perpetuò supponitur diversas regiones inæqualiter respicere; unamque magis (illam nempe cui adscribitur) aliam verò minus infestare.

II^a Est, *ut dependeat morbus ab aliquali loci inclementiâ.* Morbus enim *proprie vernaculus* quoddam crimen & vitium ipsi loco imputat. Quando ergò locus ipse peculiaris cuiusdam vitii non reus est, improprie certè, immo falsò, atque injustè stigma tale ei inuritur.

Quatuor
conditio-
nes, ut
morbi di-
cantur
proprie
vernaculi.

III^a

III^a Conditio, *ut regionis inclementia tanta sit, ut etiam cautiore eòsque qui debitum sanitatis regimen locòque appropriatum diligenter observant, afficiat.* Certis quippe regionibus peculiare quid in sanitatis regimine debetur. Ubi ergò populus, posthabitâ ejusmodi peculiari loci observatione, ex errore in 6 rerum non-naturalium usu, in morbum aliquem epidemicum inciderit, non is pro Endemio seu vernaculo habendus est, sed errori, imprudentiæ, aut incogitantia & negligentia incolarum adscribendus est. Morbus enim hic, quem supponimus, præcaveri poterat, modò regimen sanitatis loco appropriatum fuisset ritè observatum.

IV^a Est, *ut vitiosa ista regionis constitutio aliquandiu permanens & durabilis sit, aut ad minimum frequenter recurrens.* Vitium enim loci quod fugax est, neque diu durat, nec sæpius recurrit, ut extraneum quid & merè adventitium respectu regionis habendum est, ut morbum patrium propriè non denominet. Exempli causâ, si perniciofa quædam & insolita aura ex aliis regionibus huc fortè afflaretur, morbumque communem produceret, eaque non ultra menses aliquot vigeret, certè morbus ille non propriè vernaculus, at fortuitus casûque eveniens dicendus esset. Quapropter Febris Ungarica, tùm sudor Anglicus, licèt ab istis regionibus respectivè
nomen

nomen fortiti sint, minùs propriè jam saltem vernaculi nuncupantur, cùm careant durabili fomite in istis locis persistente, & cùm vel planè cessârint, vel saltem non magis hîc aut illic, quàm alibi impræseutiarum dominantur.

Morbi impropriè vernaculi includunt quidem primam conditionem propositam propriè sic dictorum; scil. quòd frequentius in regione, cui adscribuntur, quàm in aliis occurrunt: (aliàs enim nè impropriè quidem vernaculorum appellationem mererentur.) Carent tamen 2^a, 3^a, vel 4^a. Vel enim carent fomite in regione radicâtâ, vel fomes, quem habent, admodum debilis est & inconsiderabilis, quique ex regimine diætæ loco appropriato superari potest; vel denique fomes non permanens & durabilis est, neque frequenter recurrit. Per fomitem autem hîc intelligimus aliquid respectu sanitatis culpabile in ipsius regionis conditione fundatum. Quando ergò morbus aliquis communis & frequens oritur ex abusu alicujus commoditatis regionis, ut si gens aliqua propter uberiores frugum vel fructuum proventus, similémve fertilitatem regionis, vel propter diuturnam ac securam pacem, intemperantiæ, socordiæ, aliisve vitiis se addiceret, indèque morbum aliquem communem incurreret, morbus is non propriè vernaculus

Qui morbi impropriè dicantur vernaculi.

lus censendus est. Occasio enim istius morbi, quam suppeditavit patria, in se laudabile quid est, ideoque quodcunque ejus abusu accidit non patriæ, ast soli incolarum errori jure imputandum est. Similiter, si fomēs morbi sit culpabilis, neque tamen is in ipsa constitutione regionis fundetur, verum in aliqua hominum actione, ut quando ex clade belli inhumata cadavera putredine suâ aërem inquinant, indeque morbum Epidemicum producant, non est hic morbus vernaculus dicendus, cum ab arbitrio hominum, non proprio loci vitio dependeant.

Morbus etiam nonnunquam per calumniam & abusivè genti vel loco adscribitur, ex pravo & malevolo animo alicujus gentis vicinam defamare cupientis. In hunc modum Neapolitani Luem Veneream morbum Gallicum vocant, quasi is Gallis esset vernaculus; è contrà Galli calumniam illam in Neapolitanos retorquent, & eum morbum Neapolitanum nuncupant. Verum de his satis.

Morbus propriè dictus vernaculus, vel *originalis est & antiquus, vel adventitius & novus*. Originalis is est, qui, primâ loci inhabitatione, incolas infestavit: hujus generis fortè est *Bronchocele* apud Alpinos; Febris illa ardens, quam *Calenturam* vocant, sub Zonâ torridâ; *mortificatio sive sphacelus*

Mo bus
propriè
dictus ver-
naculus
duplex est

par-

partium à frigore sub Zonis frigidis versùs Polos.

Morbus vernaculus adventitius seu novus is est, qui ob communem aliquam causam de novo regioni supervenit. Hic triplex est. Vernaculus adventitius seu novus rusticus triplex est.
 Nam, *vel provenit ab originali aliquo vitio regionis, tractu temporis, in incolarum sanitatem prævalente; vel ab alteratione seu innovatione aliquâ ipsi Regioni accidente, vel ab incongruitate loci cum complexione novorum incolarum.*

1°. Morbus vernaculus novus regioni supervenit ab originali aliquo vitio, tractu temporis, prævalente. Fieri enim potest, ut firmiora corpora primorum incolarum aliqujus loci validè insalubri influxui regionis resistent, & morbi vernaculi invasionem per multa secula repellant, licèt postea progenies illorum, tractu temporis, paullatim immutata in ista peculiari ratione cõplexionis, quâ ante resistebant, in morbum aliquem vernaculum demum labantur. Etenim plica Polonica Sarmatis & Polonis, scorbutus incolis littoris maris Baltici morbi sunt vernaculi, iidemq; morbi novi sunt, & (ut omnes fatentur) veteribus planè incogniti. Jam verò nondum constat ullam notabilem aut insignem immutationem vel innovationem, istis regionibus accidisse ante illorum morborum eruptionem, cui possis novi morbi originem probabiliter adscribere. Quare dicendum potius videtur novos istos morbos ab antiquo

quo & originali locorum vitio profluxisse, non tamen eos prius exortos ob peculiarem vim primorum incolarum iis resistendi. Nam & in hunc usque diem nonnullas familias in prædictis locis ab istis morbis immunes, regionumque injuriæ nec dum cedentes, perseverare credibile est.

2°. Morbus vernaculus novus provenire potest ab immutata vel innovata regionis constitutione. Hujusmodi innovationes locorum accidunt, aut ab inundationibus aquarum, aut terræ motibus, aut eruptionibus vel novarum scaturiginum perniciosarum, vel novarum exhalationum fortè mineralium è cavernis terræ, à maligno aliquo siderum aspectu similibusque causis.

3° Morbus novus vernaculus provenire potest ab incongruitate loci cum incolarum complexione. Hujusmodi morbi maximè accidunt gentibus, quando ab una regione in aliam migrant, præsertim ubi constitutiones regionum, in quas se conferunt, admodum diversæ sunt ab iis, à quibus recedunt. Sic Angli qui primùm Virginiam inhabitârunt, tumore Abdominis & Hypochondriorum frequenter affligebantur; qui, ubi in Angliam redierunt, haud difficulter curabantur: ast illic permanentes, non æquè facilè.

Alia morbi vernaculi differentia.

Porrò morbi vernaculi inter se differunt, quòd alii *ex toto* dependeant ab inclementia regionis,

region
videtur
septem
bus :
menti
neris
dentat
ex im
infalut
minat
const
Atque
lorur
inqui
in ali
notan
verna
1°
non
gidit
dein
vis f
deniq
quàm
omni
fatis
gita
facil
hic
aliis

regionis, alii *ex parte tantum*. Prioris generis videtur sphacelus membrorum à frigore in septentrionalibus tractibus Polo vicinioribus : integra quippe morbi essentia inclementiæ loci adscribi potest. Posterioris generis videtur Lues Venerea apud Indos occidentales. Putatur enim illic contrahi partim ex impuro concubitu, partim ex peculiari insalubritate loci. Similiter in Hybernia dominatur dysenteria, quæ partim dependet à constitutione loci, partim ab erroribus diætæ. Atque hæc in genere de morborum vernaculorum differentiis dicta sint. Proximè jam inquirendum, *Cur in Anglia frequentius quàm in aliis regionibus morbus hic occurrat?* & obiter notandum *an, & quatenus idem sit Angliæ vernaculus?*

Iº Sciendum est Angliam esse insulam, & *nonnihil humiditatis* à viciniâ maris, tùm *frigiditatem* à distantia ab æquatore mutuare; deinde eam innumeris propè fontibus ubivis ferè locorum scaturientibus abundare; denique multis pluviis iisque frequentioribus quàm pleræque aliæ regiones irrigari : Quæ omnia frigiditatem atque humiditatem loci satis attestantur. Cùm ergò intemperies frigida & humida sit pars essentia hujus morbi, facile inferre licet corpora incolarum magis hinc ad istas intemperies inclinari quàm in aliis regionibus calidioribus & siccioribus.

Si

Angliæ
temperies
frigida &
humida.

An, &
quatenus
hic mor-
bus dici
possit An-
glis verna-
culus.

Si ergo quæras, an hic morbus, ex hac saltem sui parte rectè dicatur Anglis vernaculus ?

Respondemus, eum quodammodo sic dici posse (licet fortè non propriè) eatenus nimirum, quatenus aliis regionibus pariter humidis ac frigidis (etsi in iis fortè nondum observetur) idem, ut vernaculus, attribuitur. siquidem illæ regiones etiam æquè dispositæ sunt ad frigidam & humidam intemperiem suis incolis imprimendam ac ipsa Anglia. Notandum autem est intemperiem frigidam & humidam esse partem essentiæ hujus morbi communem, & per se solam eundem non specificare, neque omnem intemperiem frigidam & humidam hunc morbum inferre. Quapropter licet concedamus excessum frigiditatis, & humiditatis Angliæ vitio verti posse, negamus tamen indè rectè inferri morbum integrum esse Anglis vernaculum.

Porro reperiantur fortè regiones, quæ, respectu tum frigiditatis, tum humiditatis Angliam longè excedant, ut *Scotia, Hollandia, Zelandia, Hybernia, Dania*, similisque, in quibus tamen nondum hic morbus frequenter grassari notatus est; si ergo hic morbus non rectè imputetur his regionibus, in quibus viget communis illa causa, excessus nempe frigiditatis & humiditatis, certè neque Angliæ propter istam communem causam, quæ
hïc

hîc levior est, jure imputetur. Adhæc, frigiditas & humiditas Angliæ non eousque à mediocritate recedunt, quin extrâ admotis, intus assumptis, exercitiis & similibus, recto nempe usu 6 rerum nonnaturalium satîs supérque corrigantur, quò minùs hæc imputatio ei altiùs inuratur. Quapropter si hæc ità se habeant, si nimirum intemperies frigida & humida sint tantùm cômunis pars morbi, si aliæ regiones, in quibus nondum viget morbus, sint ad minimum æquè obnoxia frigiditati & humiditati, si denique istæ intemperies regimine diætæ loco appropriato præcaveri possint, certè ratio ab humiditate & frigidity climatis desumpta, quam modò reddidimus, cur Angli frequentius hoc morbo tententur præ aliis, valdè manca & insufficiens erit, ut nobis in hac sola acquiescere minimè liceat, ideòq; nihil aliud illam assignando voluimus, quàm Angliam hinc magis disponere incolarû corpora ad hunc affectû, quàm calidiores ac ficciores regiones suorum incolarum corpora. Atq; adeò ad alias hujus frequentia causas investigâdas procedimus.

II° Loco annotare possumus Angliam esse *admodum proliferam*, & tum conceptioni tum gestationi satîs favere, neque abortibus ità obnoxiam. Hinc autem evenit, ut non tantùm viri robustiores validiorésque, & integrâ sanitate præditi, sed & languidiores,

Anglia
regio ad-
modum
prolifera.

debiliores, ac valetudinarii generent; foeminaeque infirmæ, cachecticæ, cacochymicæ, immo & in Tabem pronæ concipiant, ad novum mensem gestent, legitimèque pariant. Minimè autem mirandum est, si foetus è tali seminio genitus, quique soli ferè clementiæ loci vitalitatem suam debet, minùs vegetus & vicens, minùsque nervosus, & in hunc affectum planè pronus in lucem edatur. Etenim ipsa benignitas regionis hoc respectu nonnullæ infirmitatis in genere occasio esse potest. Quemadmodum enim barbari olim populi inhumaniter tractando recens natos infantulos, eos nempe nudos prægelidis lymphis sub dio immergendo, infirmiores frigore ipso enecârunt, robustiores verò solos, qui injuriæ ejusmodi tractationis non succumbabant, educârunt, unde universa gens ab ista inhumanitate valida tandem ac robusta evasit; ità quoque è contrà ipsa clementia loci infirmiores foetus promiscuè unà cum robustioribus præservando mixtam quandam gentem ex infirmis & validis conflata proferendi occasionem ministrat. Nè quis tamen erret, non volumus omnes in hac regione pueros in hunc affectum pronos ab infirmis parentibus & valitudinariis fatos fuisse. Licèt enim parens uterque vel alteruter infirmus ut plurimùm similem prolem edat, frequenter tamen videmus parentes satis validos

dos etiam prolem huic morbo facilè obnoxiam generare. Quare necdum in hac secunda causa acquiescimus, sed alia adhuc adinvenienda est, à qua sufficiens ratio frequentiae huius morbi apud nos derivari possit.

III° Ergò loco dicimus frequentiam huius morbi in Anglia multum fuisse promotam à *diuturna ac securâ pace* regionis primam ejus eruptionem præcedente. Per hanc enim diutiores familiae, quas primas hic morbus infestavit, & adhuc præ aliis infestat, otio se ac delicatiori molliorque vitæ generi addixerant, indeque in constitutionem humidiores, laxiorem, molliorem, effoeminatam, & ab excrementitiis humoribus minùs perpurgatam inciderant, adeoque liberos huic morbo facilè obnoxios procreant. Dicas, Scotiam ac septentrionales partes Angliæ ipsius, licet pari pace & securitate potitæ essent, non pariter tamen, immo rarissimè hoc affectu affligi observatas.

Respondemus, revera Scotiam & septentrionales partes Angliæ quàm australes & occidentales rariùs ac mitiùs hoc morbo affici. Interim fortè prima ejusdem vestigia & quasi rudimenta longè frequentiora sunt etiam in locis dictis, immò & nonnullis exteris regionibus, quibus vix dum morbus notus est, quàm vulgò creditur. Etenim licet hic morbus australibus & occidentalibus

Diuturnat
pax occa-
sio est
effoemi-
nationis
corporum
incola-
rum.

Morbus
hic longi-
us lateat;
extenditur
quàm vul-
gò credi
solet.

Angliæ tractibus admodum familiaris sit, vulgòque satìs notus; sæpe tamen videre licet pueros eo leviter affectos, de quibus neque parentes, neque alii ejusdem familiæ vel conqueruntur, vel quid mali suspicantur: immo multos novimus solo beneficio aucti caloris sive incremento ætatis sive exercitiis sanatos absque ope medica, quos nemo amicorum affectos putaverat. Quantò ergò faciliùs prima rudimenta hujus morbi illos lateant, quibus minùs familiaris est, & apud quos rarissimè ad eum gradum ascendit, ut opem medicam opus habeat implorare. Suspiciamur ergò hunc affectum frequentio-rem esse quàm credi solet, tum in Scotia tum in septentrionalibus Angliæ partibus, immo & in nonnullis regionibus, in quibus hæte- nus ignoratur; verùm in iis locis mitiùs & remissiori gradu affligere, ut in medicorum manus non facilè deveniat. Is enim mos vulgi est, medicum non accersere (præsertim ad infantes & puerulos) nisi morbus satìs vehementer urgeat. Utcunque se res habeat, nondum quidem videmur satisfecisse propositæ objectioni, cur Angli occidentales & australes graviùs & frequentius septentri- onalibus & Scotis cum hoc morbo confi- ciuntur, etsi pax & securitas utrique regioni par fuerit. Cōcedimus ergò ulteriorem adhuc rationem hujus differentiæ inccenturiandam esse.

IV° Itaque & ultimò dicimus hujus differentiæ causam esse *affluentiam omnium bonorum in australibus hisce & occidentalibus Angliæ partibus*. Est enim hæc pars Angliæ multò florentissima, opulentissima, feracissima, voluptatis illecebris omnimodæ instructissima. Haud mirum ergò si hic primò hominum vivendi genus mollescere, vires labascere, corporis robur & tonus exsolvi cœperit. Versùs septentrionem duriùs vivitur, frequentius exercitium corporis obitur, luxui & voluptatibus minùs indulgetur. Jam verò quòd mollior ac delicatior vitæ ratio, tractu temporis, familias enervet, fati superque nobis historiæ testantur, ut aliâ probatione opus non fuerit. Observare enim licet nobilissimas generosissimásque familias ob hanc ipsam causam seriùs aut citiùs degenerasse, aut etiam extinctas fuisse, eoque citiùs quò magis averfatæ sunt labores & mascula exercitia, seque mollitiei, otio, lusibúsque foëmininis addixerint. Neque unquam in majori periculo degenerationis familiæ versantur, quàm ubi bonis omnibus affluunt, & ob copiam securitatémque parentes ad mollitiem, otium, vitá nque effœminatam, procul omni labore, curâ, & sollicitudine, quàm maximè invitantur. Quis opulentior, securior, aut effœminatior Solomon? filium hic post se reliquit Rehoboam

Australes & occidentales Angliæ partes multò sunt fertiliores ac opulentiores quàm septentrionales.

Mollior vitæ ratio tractu temporis familias enervare solet.

degenerem. Henrici octavi linea extincta fortè est ob similem causam. Innumera propè exempla in hanc rem accumulare, si opus esset, liceret. Utut sit, videmus hunc morbum ditiores familias frequentius tum gravius affligere quàm pauperes; quare neque mirandum eum ditiores atque amœniores quoque partes Angliæ, australes nempe & occidentales prius invasisse quàm septentrionales. Sed de hac re hæc dicta sufficiant. Restat tantum inquiramus an & quousque tres ultimò assignatæ causæ respiciant denominationem morbi vernaculi, & an propter illas morbus hic Angliæ attribui possit ut vernaculus?

Morbus
hic non
propriè
dici potest
Anglis
vernacu-
lus.

Sciendum igitur est tres hæc causas in quantum à regione dependent, non esse causas per se, neque ex natura sua morbum hunc producere; verum esse tantum occasiones ob quas per accidens morbus hic oriri possit. Per se enim laudabiles regionis conditiones denotant, nedum quid culpandum in eâ inferunt. Quis enim patriam suam criminari possit, quòd ea procreationi liberorum faveret, multò minùs id improbare, quòd longâ securâque pace frueretur; denique minimè omnium accusare amœnitatem regionis, fertilitatem, bonorùmque omnium affluentiam. Hæ enim omnes ex se benedictiones sunt, conditionesque patriæ
ex-

exoptandæ. Cùm ergò suprà monuerimus morbum propriè vernaculum notam aliquam constitutionis vitiosæ loco, cui adscribitur, inurere; fieri non potest, ut propter regionis commoditatem, ei morbus aliquis, ut propriè vernaculus, attribuat. Quapropter (ut verbo, quæ dicta sunt fusiùs, complectamur) licèt hic morbus ex parte frigiditatis & humiditatis fomitem in ipsa regionis constitutione habeat; licèt etiam tres alias occasiones invadendi à regione mutuet, cùm tamen, per debitam observationem regiminis sanitatis, loco appropriati, intemperies istæ præcaveri possint; & cùm tres reliquæ occasionales causæ per se minimè culpabiles, ast exoptabiles sint, morbum hunc non esse propriè Angliæ vernaculum dicendum est. Atque ità finem imposuimus disquisitioni nostræ de causis hujus morbi.

C A P. X X.

Differentiæ morbi Rachitidis.

PLures sunt hujus morbi *differentiæ* ob variorum malorum concursum, quàm quis facilè putaret; quarum aliæ majoris, aliæ sunt minoris notæ. Præcipuas hìc breviter

proponere decrevimus. Earum enim cognitio non modò ad signa prognostica definienda utilis est, quò varii morbi eventus distinctè, secundùm illas differentias, prædicantur; sed & insuper multùm ea conducit tam ad præcautionem, quàm ad curationem morbi, viz. ut ex earum consideràtione apposita & proportionata præsidia eligantur.

Divisio
differentiarum.

Desumuntur autem hæ differentia vel *ab ipsa essentia morbi*, vel *ab ejus causis*, vel denique *à morbis cum eo complicatis*. Morbi essentia diversimodè variare potest. Viz. 1° *Ratione partium essentia secundaria presentium vel absentium*. 2° *Ratione magnitudinis*. 3° *Ratione vehementia*. 4° *Ratione virium*. 5° *Ratione temporum*.

Concedimus equidem nonnullas differentias hisce titulis subjectas aliquo modo coincidere : cùm tamen formales earum conceptus distincti sint, diversas certè merentur considerationes. Licèt enim morbus eo ipso etiam respectu dicatur major, quòd plures essentia secundaria partes in eodem ægroto complectatur; diversa tamen & distincta est hæ consideratio ab illâ magnitudinis. Etenim magnitudo propriè respicit gradum recessus à naturali statu, non naturam partis essentia presentis vel absentis. Hinc quippe differentia plusquam gradualis resultat. Similiter nonnullæ reliquarum differentiarum

rum idem forsan in concreto significant; at
verò in abstracto & formaliter diversum
quid & separatæ considerationis designant.
Sed pergamus.

1ª Differentia hujus morbi illa est, quæ Diff.
oritur à præsentia plurium vel pauciorum
partium essentia secundariæ ejusdem. Ete-
nim licet omnes partes essentia primariæ
perpetuò adsint præsentē ipso morbo, non
tamen necesse est omnes partes secundariæ
essentia semper adesse. Siquidem hæ acces-
soriæ sunt essentia primæ, eique paullatim
superveniunt: immo nonnullæ earum inter-
venientibus causis impredientibus ita planè
intercipi possunt, ut omnino non appareant.
Huc referas illam differentiam, quam in
calce præcedentis disputationis proposui-
mus, quàmque adultis possibile esse accidere,
etsi rarissimè, demonstravimus. Verùm
cùm nostrum institutum sit de morbo, quæ
puerili, hinc tantum tractare, suffecerit hanc
differentiam sic obiter notatam præterire.
Sed & in ipsis etiam pueris contingit ali-
quando nonnullas essentia secundariæ partes,
quæ cum essentia primaria etiam conjunctis-
simæ sunt, saltem ordine naturæ succedere.
Primaria enim essentia causæ vicem susti-
net, quæ semper naturâ prior est causato.
Veruntamen ordine temporis nonnullæ
partes essentia secundariæ simul quasi cum
essentia

essentia primaria invadunt, aliæ autem tractu temporis superveniunt. Quæ hoc loco veniunt distinguendæ. Illæ enim planè inseparabiles sunt, hæ verò separabiles ab hoc morbo.

Partes essentia secundaria inseparabiles reduci possunt ad hæc capita. 1° Ad Tonum partium primò affectarum vitiatum. 2° Ad inæqualem & imperfectam distributionem vitalis sanguinis. 3° Ad imminutam participationem vitalis influxûs in partibus primò affectis. 4° Ad vitia secundaria constitutionis animalis. Vitia hæc superiùs, in discursu nostro de essentia secundaria hujus morbi, satè explicantur; ubi quoque, propter arctam eorum connexionem cum essentia primaria, quivis facillè percipere potest ea simul tempore (licèt non sine causali dependentiâ ab essentia primaria) incipere.

Verùm Organica vitia omnia suprâ quoque memorata, separabilia & nonnunquam actu separata ab hoc morbo deprehenduntur. Etenim magnitudo Capitis, macies artuum, incurvationes sive Tibiæ sive ulnæ, inflexiones articulorum, pectoris angustia, non statim ab initio hunc affectum necessariò concomitantur, sed tractu temporis paullatim morbo succrescunt. Et licet *αλογολογία* partium, quæ quodammodo in jam dicta vitia influit, levissimo gradu dici possit adesse ab initio morbi; illa

illa tamen ipsa ex se tantum symptoma est,
 & non morbos, neque mox à principio istos
 morbus magnitudinis, figuræ, & sitûs pro-
 ducere valet. Porro non necesse est, ut simul,
 & ex æquo vitia hæc organica Rachitide
 laborantem invadant. Concedimus quidem
 extenuationem partium 1° affectarum, ubi
 morbus aliquandiu durat, semper & neces-
 sariò ei succedere, neque postmodum perse-
 verante morbo amoveri posse; esse præterea
 partem principem inter partes essentiæ secun-
 dariæ separabiles; immo extenuationem
 fientem immediatè consequi imminutam
 nutritionem partium primò affectarum, haud
 aliter ac imminuta nutritio sequitur imme-
 diatè primam essentiam morbi in dictis par-
 tibus; Interim dicimus extenuationem
 factam, quæ secundaria morbi pars ipsa est,
 de qua loquimur, necessariò præsupponere
 morbi motum ac tempus, atque in primo
 momento existentiae morbi existere non
 posse. Dicimus insuper medicos non agno-
 scere ullam mutationem factam in partibus
 sensui expositis, quæ sensui nondum compa-
 reat, & per consequens neque extenuatio-
 nem factam in partibus primò affectis,
 donec ea sensibus obvia fiat, quod certè du-
 rationem aliqualem morbi necessariò prære-
 quirît. Improportionata verò Capitis magni-
 tudo, simul ferè incipit cum ista extenuatione
 partium

partium primò affectarum; verùm fieri potest, si Phthisis colliquativa cum hoc morbo fortè complicitur, ut ejusmodi magnitudo capitis ante obitum evanescat, quemadmodum suprà in observationibus Anatomicis exemplo uno probavimus. Magnitudo ergò capitis magis separabilis est ab hoc affectu quàm extenuatio partium primò affectarum: hæc quippe amoveri non potest absq; ipsius morbi curatione. Ossium protuberantiæ nunc citiùs nunc seriùs apparent, modòque magis, modò minùs intra æquale tempus excrescunt: diu verò perseverante morbo rarissimè (si unquam) abesse cernuntur. Angustia pectoris non, nisi post longum tempus, confirmato jam morbo, supervenit, & Phthiseos fermè prodromus est. Tandem curvitas Tibiæ & Ulnæ, ut & inflexio Articulorum, tum abesse potest per totum morbi decursum, tum secundùm magis & minùs adesse, atque inter ea, quæ hunc morbum sequuntur, maximè est fortuitum. Concludimus ergò partes hæc organicas essentiæ secundariæ separabiles esse isto modo, quo jam diximus, & prout plures vel pauciores adsunt, morbi differentiam constitui, quâ alius magis, alius minùs est compositus.

2ª Diff.
à magni-
tudine.

2ª Differentia hujus morbi desumitur à magnitudine ejusdem. Magnitudo æstimatur ex majori vel minori ejus recessu à naturali statu.

statu. Vasta quidem occurrit differentia morbi hujus respectu magnitudinis. Alii enim adeò leviter eo afficiuntur, ut vix diceres eos omnino ægrotare : de nulla re queruntur ; edunt, bibunt, dormiunt sanorum similes ; tantùm ludunt segniùs, & nonnulla alia leviora morbi stigmata gerunt. Et solo ferè naturæ beneficio absque arte convalescunt, neque parentes, nutrices, aut adstantes facilè sibi persuaderi patiuntur eos hoc morbo detentos fuisse. E contrà, alii tam atrociter affliguntur, ut etiam optimis præsidiiis ab imminenti mortis periculo vindicari non possint.

3^a Differentia est à morbi vehementiâ. 3 Differentia à
Hæc autem æstimatur ex *violentia motûs morbi, & naturæ renitentiâ, tum ex magnitudine pugna harum inter se.* *rentia à vehementia.* Morbus hic, licet aliàs satis magnus sit, tardi tamen motûs est, vixque, nisi febris aliùsve morbus urgens conjungatur, naturam ad violentiorem pugnam proritat. Utcunque tamen motus ejus aliquando concitior, aliquando segnior est ; unde morbus qualemunque differentiam mutuatur.

4^a Differentia est à viribus Infantis vel 4 Differentia à
Vulgi ægrotantis. Hæ æstimantur ex *majori vel minore præsentia eorum quæ sunt secundum naturam.* *rentia à viribus.* Huc spectat conditio temperamenti, spirituum infusorum copia, & activitas, firmitas

firmitas toni, vigor constitutionis vitalis et animalis, organorum structura. Nam prout hæc magis vel minus secundum naturam se habent, ita robustiores vel minus robustæ æstimandæ sunt vires, et sec. eas morbus vel periculosior vel minus periculosus judicandus. Juniores pueri ob hanc causam cæteris paribus periculosius laborant, quàm seniores.

Differen-
tia à Tem-
poribus.

5^a Differentia est à morbi temporibus. Atque hæc differentia quodammodo in concreto includit omnes præcedentes. Quicquid enim differentia cuius morbo accidit, necesse est id in aliquo morbi tempore accidere. Quatuor morbi *Tempora* à Medicis numerari solent; *Principium*, *augmentum*, *status*, & *declinatio*. Sciendum verò est Medicos paullo crassius in temporibus rerum distinguendis procedere, quàm Philosophos. Non enim restringunt principium morbi ad id punctum temporis, quo morbus incipit; sed extendunt id eò, quousque tanta alteratio morbi accidit, quanta certis ac sensui manifestis indicibus dignoscatur. Etenim principium indivisibile non est tempus, quo actio medica perficiatur. Et quorsum utilis esset ea morbi temporum distinctio quæ in nulla ejus alteratione nobis notâ fundaretur?

Approba-
tio divisi-
onis Tem-
porum
morb.
Galen.

Recte ergò Galenus tempora febrium & inflammationum ex cognoscibili earum alteratione

ratione deduxit: principium nempe à cruditate materiæ morbificæ; augmentum à manifesta ejusdem coctione; statum ab excretionem; declinationem à reductione reliquiarum ad naturalem statum computavit. Atque hæc quidem tempora à cruditate & coctione &c discriminata febribus & inflammationibus apprimè quadrant. Verum distinctio hæc temporum in multis aliis morbis non æquè feliciter succedit.

Ejusdem defectus notatus.

Natura enim in his non ità regulariter à cruditate ad coctionem, indè ad expulsiōnem, & demum ad reductionem progreditur, neque ex his morbi progressum certò & tutò dignoscere possumus. Aliæ igitur morborum horum alterationes clariores ac cognitū faciliores attendendæ sunt. Concedimus tamen hosce etiam morbos, ubi ad salutem terminantur, quatuor ista tempora, principium, augmentum, statum & declinationem percurrere. Verum ubi ad interitum agrotantium tendunt, vix ad statum perveniunt, sed indies ad extremum usque vitæ diem augentur. Quare in his augmentum maximam latitudinem admittit, atque ulteriorem discriminationem seu subdivisionem meretur. Cùm verò mediocris status morbi ejusdem generis sit quasi medius terminus inter principium & finem hujusmodi augmenti; commodè indè distinguere possumus *augmentum* in

Nova divisio Augmenti.

in *augmentum citra* seu *infra*, vel *ultra* seu *supra statum*. *Augmentum citra statum* appellare possumus *augmentum citerius*, seu *inferius*, vel *augmentum simpliciter*, cum non differat ab ipsa re isto nomine communiter receptâ. *Augmentum ultra* seu *supra statum*, vocamus *augmentum excreescens*, *excedens*, vel *transcendens*, item *deploratum*.

Duplex
declina-
tio.

Porro duos modos declinationis morbi observare licet. Prior *legitimus*, quando morbus simpliciter versùs sanitatem declinat. Posterior *nothus*, quando morbus remittens migrat in alium diverſi generis. Atque ità quamvis in convalescentibus 4 tantum sint morbi tempora, in aliis tamen duæ aliæ differentiæ discerni possunt. Notandum tamen est hæc 6 tempora in eodem morbo & in eodem ægroto nunquam inveniri; ast ubi idem specie morbus est, in diversis subjectis. Hæc jam ad præsentem affectum applicemus. Dicimus ergo 6 occurrere differentias hujus morbi respectu ejus temporum. Est enim in principio, & dicatur *incipiens*; in augmento, & dicatur *confirmatus*; in statu, & dicatur *consistens*; in augmento supra statum, & dicatur *deploratus*; in declinatione vera, & dicatur *declinans simpliciter* vel *remittens*; in declinatione nothâ, & dicatur *migrans in alium morbum*. De quibus ordine proposito dicemus.

Differen-
tiæ hujus
morbi sec.
tempora
proposita.

1° Morbus

1°. Morbus Rachites vocatur *incipiens*, quando prima morbi rudimenta & quasi vestigia, licet ea obscura, & quasi adhuc latentia observantur, nondum tamen manifesta partium primò affectarum extenuatio facta est.

2°. Morbus hic *confirmatus* dicitur, quando jam evidens & manifesta extenuatio partium primò affectarum facta sensibus occurrit. Atque hic videt lector nos non distinguere hæc duo tempora ex cruditate & coctione, aut ex alia alteratione corporis, viz. extenuatione in partibus primò affectis factâ. Etenim ex cruditate & coctione nullo modo discerni potest hujus morbi principium ab augmento. Aliàs autem, quantum natura rei patitur, libenter exemplum Galeni sequimur, & quemadmodum ille ex manifesta coctione augmentum à principio distinguit, ità quoq; & nos ex manifesta alteratione, nimirum extenuatione in partibus dictis factâ, tempora hæc in hoc affectu discriminamus.

3°. Morbus hic *in statu consistens*, seu *statum attingens*, is est, qui, ad summum suum vigorem proventus, sistitur, & ad tempus neque sensibilibiter augetur, neque imminuitur, sed sibi æqualis permanet.

4°. Morbus hic *excedens statum mediocrem*, sive *deploratus*, is dicitur, qui magnitudine et vehementia superat ipsum ejusdem morbi

statum in alio ægroto mediocriter affecto, simulque continuè augetur, neque spes est quin indies auctus sit futurus ad extremum usq; vitæ terminū. Ob quam causam conditio hæc morbi deplorata etiam cognominatur.

5°. Morbus hic dicitur *verè & legitimè remittens* seu *declinans*, quando essentia ejus sensim imminuitur, et signa ejus ac symptomata indies mitiora fiunt.

6°. Morbus hic *illegitimè declinans*, seu *migrans in alium morbum diversi generis* dicitur, quando ità essentia ejus, signaque, et symptomata minuuntur, ut in eorum locum nova et fortè graviora diversi generis subinde surrogantur. Hoc modo morbus hic migrare solet in Tabem, in febrem Hecticam, et fortè in lentam putridam; ut plurimum tamen idem morbus hos supervenientes ad interitum ægri usque concomitatur. Atque hæc dicta sint de differentiis hujus morbi ab essentia deductis.

Diff. à
causis.

Morbus hic similiter *respectu causarum* in partes quasi dirimitur, scilicet *in morbum nativum*, et *adventitium*, seu *de novo contractum*. Porro morbus hic dici potest nativus duplici sensu: priori propriè, quando æger hoc morbo actu affectus nascitur; posteriori impropiè, quando æger non actu eo affectus in lucem prodit, sed dispositus solummodo à nativis principiis ad eum facilè incurrendum.

dum . Si libeat lectori in memoriam revocare ea quæ supra de causis hujus morbi ex parte parentum dicta sunt, differentiæ hujus fundamenta ac rationem facile percipiet, ut ulteriori ejus explicatione opus non sit : solum addimus hanc differentiam maximi esse usûs in prophylaxi, non tanti autem in therapeia. Morbus hic similiter merè adventitius est, qui, nullâ nativâ dispositione promotus, de integro, seu de novo post partum contrahitur : atque hic quoque duplex est ; vel enim *aliud morbum antecedentem consequitur*, vel *ex errore in 6 rerum non naturalium usu immediatè producitur*. De utroque satis disseruimus, ubi de causis hujus morbi post partum egimus, quò lectorem remittimus.

Denique morbus hic nonnullas differentias admittit *ex parte aliorum morborum, cum quibus in eodem subjecto complicatur*. Non expectandum, ut omnes morbos, cum quibus possibile est hunc morbum complicari, impræsentiarum enumeremus : eos solos commemorabimus, qui frequentes hujus morbi comites solent deprehendi. Ex his *alii dependentiam quandam ab hoc morbo ejusve causis habent*; alii *nullam vel perquam exiguam, vixq; separatâ consideratione dignam*.

Prioris generis sunt *Hydrocephalus, dentitionis vitia, asthma, phthisis, febris hectica, febris lenta, erratica, ascites.*

Diff. à
morbis
complica-
tis.

Hydrocephalus magnam obtinet affinitatem cum hoc affectu, cum hic etiam affectus molem capitis præternaturaliter auctum, affluxumque sanguinis debito uberiolem ad cerebrum ob arteriarum eò tendentium amplitudinem ut plurimum supponat. Atque hinc facile evenit, ut cerebrum sanguinis copiâ oppressum nonnunquam necesse habeat permittere serosiorē ejus partem (quippe maximè permeabilem) in ventriculos suos & cavitatem intra meninges exsudare, adeoque cerebri hydropem producere. Verum non hoc perpetuò contingit, ut suprà monuimus.

Dentitionis etiam mala nonnunquam huic morbo antecedenti meritò adscribuntur. Notum enim est hoc morbo affectis laboriosam dentitionem plerunque contingere, ipsosque dentes frustulatim excidere. Hoc autem vitium suprà ad inæqualem partium nutritionem retulimus, ubi plura de eo videantur. Notandum interim est laboriosam dentitionem posse etiam hunc affectum præcedere, & ejusdem subsequēntis esse causam, ut suprà quoque ostendimus.

Asthma similiter huic morbo familiariter supervenit, quòd sanguis in transitu suo per partes 1ª affectas nonnihil refrigeratus, crassior, viscidior, torpidiorque redditus, non semper perfectè corrigatur ante ejus reditum ad dextrum ventriculum cordis. Unde à dextro

dextro ventriculo per venam arteriosam in substantiam Pulmonum ineptior ad transitum refunditur, facileque eo nomine obstructions illic frequentes, durósque tumores, asthma, nonnunquam inflammationes, abscessus, ulcera & phthisin, hydropem Pulmonum, febrim Hecticam, aut etiam lentam erraticam infert.

Ascites etiam huic morbo interdum comes est. An ex copioso affluxu sanguinis ad viscera abdominis, nondum audemus certò statuere. Certum tamen est affluxum sanguinis ad hunc ventrem satís copiosum & concitatum esse in hoc morbo. Hepar enim magnum est, reliquaque viscera potiùs pleniora quàm macilentiora debito deprehenduntur. Unde fieri potest, ut serosa exsudatio è visceribus plenitudine oppressis in cavitationem abdominis excitetur; sed hoc minùs confidenter asserimus, quippe quì nondum in hac re nobis ipsis satisfecerimus.

Possunt tamen hi memorati morbi puerili ætati accidere absque Rachitide præcedente, & causæ esse ejusdem supervenientis. Quin & insuper possunt huic morbo supervenire ab aliis causis, putà erroribus regiminis sanitatis: quamvis etiam in hoc casu affectus hic fortè ex parte reus esse possit, si præcesserit. Atque hæc de morbis complicatis prioris generis.

Posterioris autem, qui nempe nihil aut parùm saltem dependentiæ ab hoc affectu habent, sunt *febris maligna*, *lues venerea*, *scorbutus*, *struma*.

1° Certum est *febrim malignam* huic morbo supervenire posse, quòd ea à contagio plerumque producat, à quo affectus hic præsens infantes immunes non præstat. Tantùm addimus *febrim* hanc rarò, aut nunquam originem suam huic morbo debere.

2° *Lues Venerea* si fortè cum hoc affectu complicitur, vel à nutricibus per contagium, vel à parentibus hæreditario jure derivatur. Est enim morbus ab hoc planè distinctus, nihilq; propè commercii cum eodem habet.

3° *Scorbutus* cum hoc affectu interdum conjungitur. Estque vel *hæreditarius*, vel fortè etiam in tam tenellâ constitutione per *contagium contractus*, vel denique *de novo ex malo regimine infantis*, & imprimis *ex inclementia aëris & loci, ubi educatur, productus*. Vix enim majorem habet cum hoc affectu cognationem quàm cum cæteris aliis morbis longioris durationis, in quibus similiter, tractu temporis, sanguis hoc peculiare inquinamentum ut plurimùm contrahit. Id tamen concedendum est, propter aversionem motûs & exercitii, affectum hunc plusculum ad scorbutum disponere.

4° Et ultimò *strumosa affectio* aliquando
huic

huic associatur. Sed credibile est eam plus debere aliis causis sibi propriis, quàm huic morbo præcedenti. Quamvis non diffiteamur hunc aliquam invadendi occasionem posse ei subministrare, quatenus hic crassiores ac viscidiores humores reddit.

Nonnulli fortè alii morbi cum hoc interdum complicantur; verùm cùm ii rarissimi sint, & vixdum in certam nostram observationem venerint, eos impresentiarum præterimus, & ad signa morbi, tum differentiarum proximo loco progredimur.

C A P. XXI.

Signa morbi Rachitidis & 1° Diagnostica.

Signa huius morbi distinguimus in tria capita. 1^m Continet ea signa, quæ ipsius affectûs præsentiam demonstrant, & appellantur *διαγνωστικά*. Secundum continet ea quæ distinguunt inter se morbi differentias, & vocantur *διακριτικά*, sive discrepantia. Tertium complectitur signa, quæ præsagiunt morbi eventum, dicunturque *προγνωστικά*. Hoc capite de diagnosticis agendum.

Signa *διαγνωστικά* dividimus in *παθολογικά*, & *συμπεριεχόμενα*. Atque hîc videntur Autores medici paullò strictiùs, quàm necessitas natu-

Signum
Pathogno-
monicum
latius ex-
tenditur.

ræ rei requirit, signum *παθολογικόν* definire. Volunt enim esse *inseparabile & proprium quarto modo*; *convenire*, scil. *omni, soli, & semper*. Equidem omnino concedendum est, signum ita inseparabile, sive proprium quarto modo, esse secundum maximè proprium sensum, signum *pathognomonicum*. Nam sive præsens id, sive absens sit, semper demonstrativè significat: præsens quidem præsens morbi speciem certò testatur, absens eam morbi speciem abesse demonstrat.

Verùm, cùm perpendimus quàm rarò hujusmodi signa occurrant, & quàm angustii propterea ulùs sit futura earum notio sic restricta; de vocis usitatâ significatione ampliandâ cogitare inducimur. Licèt enim veteres, ut huic defectui subvenirent, *συνδρομήν* *παθολογικόν* in locum veri unius pathognomonici strictè dicti substituerint, atque nosmet ipsi eandem *συνδρομήν* lubentissimè recipiamus & comprobemus; cùm tamen ea ipsa *συνδρομή* rarò ab ipso initio morbi appareat, & per consequens rarò sit signum *inseparabile*, necessariò sequitur eam ipsam quoque rarò officio signi, *quarto modo proprii*, defungi posse, adeoque hanc etiam notionem ad angustiorum usum esse redactam. Cogimur ergò ut huic incommodo plenè subveniamus, non-nihil extendere significationem signi pathognomonici, ita tamen, ut de valore & cer-

certitudine significandi nihil remittamus.

Definimus itaq; signum Pathognomonicum esse *quid apparens vel circa agrotum, quod certò & infallibiliter morbi speciem demonstrat*. Atq; in hoc extenso sensu dividi potest in *inseparabile* sive proprium quarto modo, & *separabile* sive proprium tantum secundo modo, nimirum quod soli uni morborum speciei competit, licet non semper. Similiter & *syndrome pathognomonica* in 2 species prædictis respectivè analogas dirimatur. Aliquando enim hæc cum ipso morbo incipit, & eum inseparabiliter ad extremum ejus terminum concomitatur. Ità dolor lateris punctorius, febris acuta, respiratio difficilis & tussis, si collectivè sumantur, syndrome quidem sunt, at quæ uni simplici pathognomónico primi generis, proprio scil. quarto modo, equivalet, & pleuritidem à principio ad finem usque inseparabiliter comitatur. Aliquando verò non statim ab initio morbi completa est syndrome, postea tamen aliis signis supervenientibus perfecta fit, morbi que speciem infallibiliter denuntiat. Ex. gr. In variolis, incipiente jam morbo, syndrome ipsa adeò incompleta est, ut nondum morbi speciem certò determinet: postea verò erumpentibus sparsim in cute exanthematis ad maturationem tendentibus, consummatur syndrome, specièsque morbi extra dubium posita est.

Quòd autem signum uni soli morbo (licet non

non quarto modo) proprium, five id solitarium & simplex sit, five ex syndrome conflatum, sufficiat, quando adest, conficere signum verè pathognomonicum, ex eo liquet, quòd, quando adest, æquè certò ac infallibiliter morbi speciem designet, ac ipsum signum quarto modo proprium. Quod enim uni tantum speciei convenit, quando adest, præsentiam istius quoque speciei necessariò infert. Licèt ergò signum 2° modo proprium inseparabile non sit, &, ubi abest, non concludat de absentia morbi, quemadmodum signum 4to modo proprium; quando tamen adest, ejusdem est cum eo valoris ac certitudinis, ut diximus. Medici enim ex certitudine significandi æstimant dignitatem signi. In eum quippe finem morbi signa quærunt, ut in certam ejus notitiam deveniant. Cùm ergò signa 2° modo propria æquivalent quoad certitudinem, quando adsunt, signis 4to modo propriis, ea sub extensa signorum pathognomonicorum significatione hìc complectemur.

Dicas hoc modo multa signa ἐπιφανόμενα ad παθολογικά reduci, & cum iis confundi. Esto: modò infallibiliter morbi speciem designent. Digna enim sunt, quæ hoc modo ab aliis epiphænomenis segregentur, neque ulla hìc confusio in artis semeioticæ methodo sequetur, sed potius valor & dignitas signo-

signorum faciliùs & apertiùs indè notabitur.

De signis *συνεπόμενα*, sive *assidentibus*, nihil ferè alicujus momenti habemus, quod præmoneamus, quin rectà ad signa ipsa in ordinem redigenda procedamus. Verùm non hìc exspectanda est exacta aliqua methodus, cùm signa plerumque è tam variis fontibus promanent, ut vix in accuratum ordinem sese cogi patiantur. Quare, ut ea quæ cognatæ sunt naturæ juxta se invicem constituentur, ad sequentem qualemcumque methodum signa hujus morbi reduximus. Proponemus ergò

- 1° *Signa, quæ ad actiones animales spectant.*
- 2° *Quæ spectant ad irregularem nutritionem.*
- 3° *Quæ respirationem respiciunt.*
- 4° *Quæ ad vitalem influxum pertinent.*
- 5° *Vaga quadam & extra certas classes.*

Valorem signorum singulis titulis subjungemus.

1° *Signa diagnostica ad actiones animales spectantia.* Hæc sunt 1° *laxitas & mollities partium.* 2° *Debilitas & languor.* 3° *Ignavia & torpor.*

1° *Laxitas* quædam & *mollities*, si non *flacciditas*, omnium partium primò affectarum in hoc affectu observari solet. Cutis tactu mollior, & ut plurimuùm lævior deprehenditur, caro musculosa minùs rigida & firma; arti-

articuli facilè flexiles sunt, sæpèque corpori sustinendo impares; unde erecto corpore antrorsum id, vel retrorsum, dextrorsum vel sinistrorsum nonnihil inflectitur.

2° *Debilitas* quædam & *languor* sive *enervatio* omnibus partibus motui inservientibus accidit. Debilitas hæc multum dependet à laxitate, mollitie, & flacciditate partium jam jam dictis; quo nomine ea signa huic præmisimus, ut & hoc ignaviæ ac torpori proximè enumerandis, quæ multum debent tum laxitati & mollitie. Porro debilitas hæc incipit ab ipsis primis morbi rudimentis. Si enim intra primum ætatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infestentur, tardiùs solito pedibus insistant præ ista debilitate, & plerumque priùs loquuntur quàm incedunt, quod vulgò apud Anglos mali ominis haberi solet. Sin, postquam ambulare cœperunt pueri, hoc affectu corripiantur, paullatim infirmius pedibus insistant, atque inter incedendum sæpius vacillant, levique de causa titubant, aut etiam cadunt; neque æquè diu se pedibus sine interpositâ sessione sustinent, aut æquè alacriter se motitant. Demum multum aucto morbo destituuntur planè usu pedum, immo vix sedere possunt erecti, collumque debile ægrè, aut non omnino onus capitis sustinet.

3° *Ignavia* quædam & torpor statim ab initio

initio morbi artus invadit, sensimque auge-
 tur, ut magis magisque indies omnem mo-
 rum averfentur. Juniores pueri qui adhuc
 ulnis nutricum gestantur, si quando læten-
 tur, non æquè profusè rident, neque tanto
 cum vigore excitant se, artusque vibrant ac si
 è tractantium manibus exsilire gestirent: irati
 etiam non ità ferociter calcitrant, neque tan-
 tà cum animositate plorant ac solent sani co-
 ætanei. Grandiores facti, jamque pedibus
 commissi minùs alacriter hinc indè curfant,
 citiùs defatigantur, potiùsque sedentes quàm
 pedibus insistentes ludere amant, neque se-
 dentes quidem cum vigore corpus suum
 erigunt, sed id inclinantes modò antrorsum,
 modò retrorsum, modò ad alterutrum latus,
 quærunt sustentacula, quibus recumbentes
 ignaviæ suæ auxilium præbeant. Jactatio-
 ne corporis ab aliis præstità motùque vio-
 lentiore non perinde ac alii pueri oblectan-
 tur, immo prævalente morbo omnem jacta-
 tionem averfantur; tum plorantes non vehe-
 mentiore aliquo lusu, ast molli placidàque
 tractatione & quiete placantur. Interim nisi
 alius aliquis morbus, symptôma, vel causa
 morbifica interveniat, moderatè tum dormi-
 unt, tum vigilant, ingeniosi sunt, non stupidi,
 immo præcoci solent esse ingenii, nisi aliud
 quid obstet. Vultum videre est magis com-
 positum & severum, quàm ætas postularet,

ac

ac si in rem aliquam seriam meditabundi essent.

Signa hæc simul sumpta, nisi ab evidenti lassitudine progressa, aut à primario aliquo cerebri affectu proveniant (quod certè rarissimè in hac ætate contingit) sufficientem hujus morbi, *συνδρμὴν παθολογικὴν* primi generis constituunt, & ubi simul adsunt, morbi præsentiam; ubi simul absunt, morbi essentiã certò attestantur. Si quando verò lassitudo five febrilis, five alia similia signa proferat, facilè ab his distingui possunt, tum quòd causæ lassitudinis præcesserint, tum quòd signa indè orta subitò effulgeant, citòque evanescant; in hoc affectu verò signa sensim ingruunt, permanentque, aut ulteriùs indies intenduntur. Primarii autem cerebri morbi suis signis innotescunt.

Atque hæc de signis, quæ ad actiones animales spectant.

Signa quæ spectant ad irrationalem partium nutritionem.

Suprà monstravimus quanti momenti sit *ἀλογιστροφία*, five *inequalis nutritio partium* in hoc affectu; hìc ergò signa ab eadem magnâ ex parte pendentia prosequemur, eaque uno quasi intuitu conspicienda præbebi-
mus.

1°. Occurrit caput justo majus, facies quoq;
plenior

plenior & floridior, si conferatur cum cæteris corporis partibus. Licet autem signum hoc præsupponat aliqualem motum morbi antequam elucescat, adeò tamen obscurus est morbus ante ejus apparitionem, ut vix perceptibilis habeatur : à primo ergò ferè principio signum hoc plùs minùs se ostendit, & ad exitum usque morbi continuatur, nisi fortè aliunde istarum partium colliquatio superveniat, ut suprà monuimus.

2°. *Partes carnosæ*, imprimis *musculosæ infra caput*, quas inter primò affectas suprà numeravimus, in progressu morbi magis magisque *indies atteruntur, extenuantur, macièque conficiuntur*. Hoc signum non statim à morbi initio elucescit, quòd notabilem morbi motum priusquam evidenter appareat, prærequirat; certissimè tamen, tractu temporis, in conspectum venit, morbúmque ad extremum terminum, seu ad vitam, sive ad mortem comitatur; optimèque motum ac gradum morbi ex incremento suo demonstrat. Porro hoc signum cum priori junctum constituit signum saltem pathognomonicum secundi generis, sive huic morbo soli proprium; &, ubi simul adsunt, infallibiliter denotant morbi præsentiam, licet non æquè significant eundem abesse, quando absunt.

3°. *Protuberantiæ quædam & nodi circa nonnullos articulos*, maximèque *in carpis conspicuæ*

spicuè, paullò minùs *in talis* observantur. *Similes quoque tumores in extremitatibus costarum*, quibus cum sterni cartilaginibus committuntur, cernuntur. Notavimus suprà in observationibus anatomicis tumores hosce non in partibus, ast in ipsis ossibus sitos esse; licèt hac consideratio, cùm ex se vix *fr.*, innotescant, eos ut signa vix tangat. Hoc signum quoque aliqualem motum morbi supponit, neque à principio principiante emergit, priùs tamen se conspiciendum præbet quàm notabilis partium extenuatio. Ubi verò adest, pathognomonicum secundi generis conficit, certòque morbi speciem significat.

4°. *Ossa nonnulla incurvantur*, præcipuè *ossa Tibiæ & Fibulæ*, hinc *ossa Ulnæ & Radii*, sed paullò minùs & infrequentius; aliquando etiam *ossa femoris & humeri*. Porro nonnunquam *decurtatio quædam ossium deficiensque eorum accretio secundum longitudinẽ observatur*. Suprà, ubi vitiorum organicorum rationem reddidimns, hoc, casu, planè omissum fuit. Videtur autem hic affectus ab eadem irregulari nutritione dependere; quatenus nempe alimentum intus assumptum ossa sec. latitudinem sive crassitiem, magis quàm sec. longitudinem adauget. Hinc nonnulli pueri affectu hoc diutiùs afflicti *Pumiliones* fiunt. Huc fortè referri potest *plica illa in carpis*, quòd cutis forsan sec. longitudinem magis nutri-

nutriatur & excrescat, quàm ossa Ulnæ & Radii; unde necesse est eam sese in plicam quandam & rugam in carpis contrahere. Demum *irregularis quædam ossium capitis protuberantia*; maximè *ossis frontis antrorsum*, huc quoque referri potest. Spectat enim ad commune genus vitiatæ figuræ ossium eorûmque *ἀλογότητος*. Videtur autem hæc in osse frontis evidenter pendere à liberaliori nutritione istius ossis in ambitu suo, quo cum ossibus sincipitis committitur, futuramque coronalem constituit, quàm in partibus ejusdem anterioribus. Hinc enim necesse habet antrum protrudi. Et facilius quidem istic liberalius nutritur, quòd hoc os versùs futuram in pueris cartilagineum sit. Atque hoc etiam, quod nuperrimè tantùm observavimus, superius, ubi de vitiis organicis egimus, prætermissum fuit.

5°. *Dentes tum tardiùs, tum molestiùs erumpunt, levi occasione vacillant, aliquando nigrescunt, aut etiam frustulatim excidunt. In horum locum plerumque novi tardè ac laboriosè succrescunt.* Hoc genus signi, ut & illud in priori articulo notatum, ad *συνεστέοντα* referri potest, quòd neutrum horum vel perpetuò adsit, vel, ubi adest, certò morbi præsentiam confirmet.

Conjectârunt aliqui ossa in hoc affectu interdum esse flexibilia instar ceræ; sed nos
T nusquam

nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum audivimus. Quare ut fabulosum hoc signum planè rejicimus.

6°. *Pectus in ulteriori morbi progressu, à lateribus angustius redditur, antèriùs acuminatur*, ità, ut non incommodè comparetur figuræ carinæ navis inversæ, aut pectoris caponis. In medio enim utrinque in cacumen quasi compressis lateribus assurgit. Si quis quærat an signum hoc sit huic morbo soli proprium? Respondemus, fieri quidem posse in atrophia aut phthisi ut pectus parùm augeatur, minùsque quàm aliæ corporis partes, adeoque reddatur angustum: verùm quoad figuræ mutationem, absque ἀλογωτερίᾳ, ea ipsà viz. quæ huic affectui propria est, vix contingere posse. Quare hoc quoque signum quando adest, licèt seriùs invadat, pathognomonicum secundi generis reputamus, quòd scil. ubi adest, certò morbi speciem ostendit, quamvis non è contrà. Atque hæc de signis quæ spectant ad inæqualem nutritionem.

Signa quæ respiciunt Respirationem.

1°. Huc referri potest *angustia pectoris* modò memorata, de qua tunc fusiùs egimus.

2°. *Subtumida quædam Abdominis repletio, & hypochondriorum tensio*; quæ liberum motum diaphragmatis deorsum, atque adeò respirationem nonnihil impedit. Notandum tamen

tamen est Abdomen & hypochondria quoad partes externas satis macra & extenuata apparere, ab intus verò, ab iis nimirum quæ in Abdominis cavitate continentur, intumescere, unde plenitudo hæc atque tensio exsurgit. Tumor hic partim à flatulentia ventriculi & intestinorum, partim à magnitudine Hepatis aliorumque viscerum provenit. Aliquando etiam huc conspirat serosa exsudatio in cavitatem Abdominis, Ascitem inveniens. Hoc signum perpetuò ferè adest, neq; tamen pro pathognomonico habendum, cum multis aliis morbis sit commune.

3°. *Tussis* frequenter in hoc affectu adest, tum *respiratio difficilis*, multaque alia *pulmonum vitia*, ut & *eorum infarctus*, tumores duri, abscessus, inflammationes, eorum coalescentia cum *pleura*; & similia: Hæc tamen vix inter signa recenseri debent, quòd per se non satis evidenter in sensus (dum vivunt ægri) incurrant.

4°. Pueri hoc morbo afflicti sæpe *lateralem decubitus modò dextrum modò sinistrum aversantur*, aut saltem ægrius ferunt; nimirum vel ab coalescentiam pulmonum cum *pleura*, vel tumorem in adverso latere; supino verò decubitu ut plurimum delectantur. Atque hæc signa etiam simul sumpta pathognomonicum neutrius generis efficiunt, sed *consequenter* tantum sunt morbisque aliis communia.

Signa quæ spectant ad vitalem influxum.

1° *Venæ & arteriæ in partibus primò affectis graciliores sunt debito, minúsque conspicuæ quàm in emaciato corpore expectares. In facie verò (habito respectu prædictæ gracilitatis in aliis partibus) excedunt proportionem debitam. Hoc signum fortasse pathognomonicum est, quamvis observatu difficile, necdum nobis satis exploratum.*

2° *Pulsus in carpis, tum aliis partibus primò affectis exilis est & debilis, alioquin fortè moderatus, nisi unà febris adfuerit.*

3° *Ligatura moderata supra cubitum aut genu injecta, non æque citò partem infra seu extra ligaturam sanguine turgidulam & coloratam reddit, ac solet in aliis pueris sanis coætaneis.*

Signa quædam vaga.

1° *Appetitus cibi & potûs vel moderatus, vel justo debiliior est, nisi febris fortè adfuerit.*

2° *Excrementa tum alvi, tum vesicæ, sanorum ferè similia sunt, nisi alius morbus prohibuerit.*

3° *Observatum est hoc morbo laborantes dulcia, ut syrupos, tum belluria, multo sacch. aut melle condita (quæ aliis pueris in delitiis esse solent) averfari: fortè hæc iis quoque noxia sunt, quemadmodum & scorbuticis, quòd humores increascent.*

4° Ob-

4° Observârunt aliqui se pueros nonnullos hoc morbo affectos *ponderosiores*prehendisse, quàm alios ætate & staturâ pares. Si hoc ità se habeat,tribuendum id est partim facilitati, partim inæqualitati nutritionis ossei generis in hoc affectu. Etenim cùm auctum hoc pondus carnibus adscribi vix possit,quippe quæ hîc extenuatæ sunt,videtur id osseo generi attribuendum;cùmque ossa in hoc morbo nondum observata sint sec.longitudinem præter modum excrescere, restat, ut id eorum crassitie superfluè auctæ imputetur. Hæc etiam signa communia sunt, neque digniorem æstimationem merentur. At hæc de diagnosticis, sequantur diacritica.

C A P. XXII.

Signa differentiarum Rachitidis, sive signa ejus diacritica.

EIdem methodo hîc insistendum videtur,quam suprà proposuimus, ubi de differentiis egimus, quarum signa hîc quærimus. Suprà 5 differentias ab ipsa morbi essentiâ diduximus. 1^a Erat à partibus essentiæ secundariæ separabilis præsentibus vel absentibus. Verùm hujus differentiæ signa nulla alia expectanda sunt præter *ipsas partes præ-*
sentes

sentes vel absentes, quæ ipsæ per se in sensus incurrunt, & propterea inter signa diagnostica capite præcedenti classe secundâ adnumerantur.

2^a Differentia erat à magnitudine morbi. Hujus indicia sunt *plura & graviora, vel pauciora & mitiora symptomata & signa præsentia*, nempe ex diagnosticis suprà descriptis petita.

3ª Differentia à vehementia desumpta erat; hæc distinguitur *ex tardiore vel concitatore incremento signorum diagnosticorum*.

4ª Erat à viribus ægrotantis. Virium æstimandarum rationem suprà exhibuimus: morbi verò differentia hinc orta respicit *periculum*, ideóque ejus signa ad prognostica referimus.

5ª Differentia ducebatur à morbi temporibus; quo respectu sex hujus morbi diversas phases suprà enumeravimus: scil. *principium, augmentum, statum, augmentum supra statum, declinationem veram, declinationem notham sive migrantem in alium morbum*.

Sciendum est principium hujus morbi præter signa hoc tempus ab augmento determinantia, requirere etiam quædam peculiariora signa præsentia ipsius morbi: Est enim tempus maximæ obscuritatis, quo morbus quasi delitescit, neque ex signis diagnosticis suprà relatis ab inexperto vel parùm attento medico

dico facilè deprehendi potest. Per hoc quippe tempus plurima diagnostica prædicta nondum in apertum erumpunt; & quæ se produnt, obscuriora tantùm adhuc sui vestigia observanda offerunt. Postulat ergò hujus temporis indicium *peculiarem collectionem signorum primò apparentium*, eorùmque accuratam considerationem; reliqua verò tempora, præter signa diagnostica suprà data, *solâ indigent discriminatione inter se*, quæ levi negotio perficitur. Quare primo loco signa præsentiae hujus morbi adhuc incipientis hic exhibenda, indèque discriminationis ejus ab augmento.

Signa præsentis morbi Rachitidis in principio adhuc existentis.

1° Diligenter attendendum est ad 3^a signorum genera superiùs actionibus animalibus adscripta: laxitatem nempe & mollitiem partium, debilitatem & languorem, ignaviam & torporem. Hæc quippe subobscurè & remissiori gradu statim à principio principiante (ut loquuntur) advertenti observanda se præbent.

2° *Aspiciendus est color, tum habitus capitis & faciei in relatione ad artus.* Si enim color aut habitus illis floridior sit quàm his, validam suspicionem hujus morbi radices jam agentis exhibet. Licet enim moles capitis

evidenter aucta partiūque affectarum manifesta extenuatio antequam appareant considerabilem morbi motum tempusque præquirant; à principio tamen differentia quædam ratione caloris & habitus harum partium inter se collatarum ab accurato inspectore notari potest.

3° *Observandi sunt carpi & extremitates costarum.* In carpis quippe ante finem principii quædam nodorum rudimenta ut & plicæ se ostendere incipiunt, similiterque nodi in extremitatibus costarum.

4° *Subtumida quædam plenitudo & tensio ventris* maximè circa hypochondria statim à principio occurrit. Magnitudo enim ventris cum magnitudine pectoris collata justam excedere comperitur.

Atque hæc quidem signa simul sumpta præsentiam morbi etiam in ipso principio, certò demonstrant. Si verò eodem tempore nulla notabilis seu manifesta partium 1° affectarum extenuatio appareat, eo ipso ab ejusdem augmento clarè discriminatur. Hæc de principio.

Reliquorum temporum signa ex ipsorum temporum descriptionibus suprà datis inter se nullo negotio distinguuntur; cum tamen ea huc spectent, verboque expediri possint, non gravabimur ea obiter annotare.

In augmento omnia signa quæ in principio apar-

apparuerant *intensiora & evidentiora* se præbent, pluraque alia tum graviora indies accumulantur. Distinguitur hoc tempus, ut dictum, à principio ex manifesta extenuatione partium primò affectarum jam factâ; à statu verò ex continuâ aggravatione symptomatum & signorum dictorum.

In statu signa ac symptomata *gravissima & maximè obvia* adsunt; durante verò hoc tempore ab ulteriori manifesto seu incremento seu decremento cessat.

In augmento supra statum signa & symptomata *tum ratione magnitudinis ac vehementie, tum ratione dejectionis virium* superant suam conditionem, quam in statu mediocri habent, atque interim indies in deterius vergunt; quibus respectibus hoc tempus distinguitur tam ab augmento ordinario, quàm à statu mediocri.

In declinatione verâ *simplex quadam remissio symptomatum ac signorum ad integram sanitatem tendens* affulget, nullis interim signis apparentibus alterius cujusdam morbi ingruentibus.

In declinatione nothâ è contrà, cum remissione symptomatum & signorum hujus morbi involvuntur alia novi morbi successuri, quæ variantur pro variâ ejus conditione, & ex suis fontibus petenda suut, neque hic expectanda. Porro si quæ specialia signa cujusvis horum

horum temporum occurrant, quæ ad morbi eventum spectant, ad prognostica reservanda sunt. Atque hæc de signis differentiarum hujus morbi ab essentiâ deductis.

Differentiæ causarum, morbum in *nativum* & *adventitium* distinguunt, & *nativum* quidem *in propriè* & *minùs propriè sic dictum*. Morbus propriè natus dictus, cum ab ipso partu supponatur actu præsens, non alia requirit signa quàm *diagnostica superiori capite recitata*. Siquidem illa statim à partu apparentia morbum propriè nativum adesse demonstrant.

Sin verò illa signa non statim à partu appareant, dispositio tamen nativa ad morbum facilè incurrendum ab ortu adsit, quæ postea in actum erumpit, morbus indè productus natus quoque (licet minùs propriè) nuncupari potest, propter illam à nativo vitio dependentiam. Morbus hoc sensu natus alia signa, quàm quæ suprà referuntur, postulat, quibus distinguatur ab eodem morbo planè adventitio, quæ jam damus.

Signa morbi nativi impropriè sic dicti.

1° *Valetudinaria debilisque constitutio, & morbi parentis utriusq; vel alterutrius, ut intemperies frigida & humida, cacochymia præsertim pituitosa, cachexia, hydrops, vel atrophica & phthisis, vel gonorrhæa, fluor albus,*
lues

lues venerea, scorbutus, similésque affectus.

2° *Segnities & sedentaria parentum vita mollitiésque.*

3° *Errores matris tempore imprægnationis; quæ omnia fusiùs suprà de causis hujus morbi ad parentes spectantibus prosecuti sumus.*

4° *Debilitas ipsius infantis recens nati quando ea à labore parturitionis non provenit.*

5° *Invasio morbi ante exactum primum ætatis annum* Hæc enim arguit nativam aliquam ad eundem dispositionem.

6° *Si fratres vel sorores seniores eodem morbo priùs correpti fuerint.* Tum quippe suspicari licet labem à parentibus contractam esse.

7° *Si nullus alicujus notæ error in tractatione infantis post partum, atque ante præsentis morbi invasionem commissus fuerit.* De quo suprà capite de causis post partum.

8° *Si morbus hic non supervenerit alteri prægresso qui aptus est hunc post se relinquere.* De cujus generis morbis suprà quoque disseruimus.

Signa morbi noviter & ex integro post partum contracti *contraria propemodum sunt & levi idcirco pede percurrentia.*

1° *Si morbus nulli infirmæ seu morbosæ constitutioni parentum, aut eorum vitæ generi,*
aut

aut erroribus, imputari possit.

2° Si nulla debilitas statim à partu apparuerit.

3° Si morbus post sesquiannum ætatis cœperit.

4° Si fratres aut sorores à morbo immunes fuerint.

5° Si notabiles errores post partum in tractatione infantis commissi fuerint.

6° Si morbus aliquis præcesserit, cui suspicio est hunc insequentem adscribi posse. Hæc signa si vel omnia vel plura confluant, satis testantur morbum hunc non labi alicui nativæ, ast erroribus postea commissis attribuendum esse. Atque hæc de differentiis hujus morbi ex parte causarum.

Denique differentiæ quædam huic morbo accidunt propter alios morbos, cum quibus fortè complicetur : in quo casu præter signa diagnostica suprâ enumerata, alia insuper considerentur quæ morbo complicato in specie sunt propria. Non tamen accurata horum descriptio hic exspectanda est, cum eadem ferè sint quæ à scriptoribus practicis passim istis morbis tribuuntur. Sed cum aliqui morbi frequentius quàm alii hunc comitari soleant, eorum signa breviter innuemus.

1° Ergò *Hydrocephalus* cum hoc affectu complicatus aliquando nullis signis, ut innotescat, opus habet; sed ex se satis superque mani-

manifestus est, nempe vel ex ipsâ enormi capitis magnitudine, vel ex aquâ exterius sub Pericranio contentâ (quod tamen rarissimè contingere putamus) vel insigni suturarum hiatu aquâ in capite conclusâ duram matrem inter suturas attollente, itâ, ut tumor mollis & aquosus in ossium interstitiis exterius tactu percipiat. Aliquando hydrocephalus obscurior est, signâque, quibus indicetur, postulat. 1° Ergò omnes sensus cum exteriores tum interiores hebetiores sunt, quàm aliàs in hoc affectu esse solent. 2° Moles capitis aliquando major quoque est quàm aliàs. 3° Suturae in locis consuetis vel magis dehiscunt, vel tardius solito clauduntur. 4° Os frontis antrorsum magis prominet, reliquâque ossa capitis quasdam inaequalitates & protuberantias solito majores præ se ferunt.

2° Dentitionis mala conjuncta dignoscuntur, 1° Si solenne dentitionis tempus instet aut jam advenerit; Hinc quippe suspicio aliqua ingruit laboris alicujus indè provenientis. Tempus hoc septimo à partu mense incipere solet, & ad sesquiannum ætatis protendi, & ultrâ, ubi tardiùs dentitio procedit; quod in hoc affectu frequentissimè accidit; terminatur autem ubi numerus dentium completus apparet. 2° Pueri ad dolorem mulcendum digitos frequenter in os indunt, secundùm illud quod communi verbo dici solet, *ubi dolor*
ibi

ibi digitus. 3° Albicant gingivæ eâ parte quâ dens erupturus est, & ad tactum plusculum calent. 4° Dentes prodeuntes aliquando nigrescunt, aut vacillant, aut etiam frustulatim excidunt. 5° His adde vigilias, alvi profluvia, febres, convulsiones, quæ tamen fortuita sunt symptomata.

3° Asthma ex ipsâ spirandi difficultate, quando ea non provenit à tensione & repletione infimi ventris, percipitur. Si verò unâ adsit tumor, abscessus, vel Empyema, idque in altero latere pulmonum, agrè ferunt decubitus in adversum latus; sin in utroque, supinum aut erectum decubitus expetunt. Idem plerunque accidit in inflammatione cum coalescentia Pulmonum cum pleura, ut & in pleuritide, sed additis tunc febre acutâ, tussi & sputo sanguineo, in Pleuritide insuper dolore lateris pungente. Phthisis innotescit ex diuturna tussi, sputo globoso & aliquando purulento (etsi Pueri rariùs exspuant, quòd materiam tussi in os elevatam per Oesophagum deglutiant) item ex febre putridâ conjunctâ & ex festina partium eliquatione. Ascites deprehenditur ex mole Abdominis præter morem auctâ.

4° Febris Hæctica se prodit ex calore continuo, acriori paullo illo qui in Ephemera solet esse, præsertim circa arterias, & auctiori post assumptum cibum; item ex rapidiori partium consumptione; putrida cognoscitur ex urina in principio

cipio crudâ, deinde magis coctâ, tum etiam ex colore ejus justo intensiore. Adhæc, si intermittens fuerit, ex inæqualitate caloris, frigentibus nempe extremis in principio, postea plus satis incaléscentibus; item ex Paroxysmis sive statis sive erraticis; tandem ex Pulsu contráctiori incipiente Paroxysmo, postmodum auctiori debito. Continua Febris ex intenso continuoque calore, tum siti, oris scabritie, lingueque colore mutato, & similibus.

5° *Lues venerea conjuncta indicatur, si Parentum alteruter aut nutrix prius infecti fuerint, si ulcera in Capite, Ore, ac Naribus, aut pustula eminentes vel crustosæ exorta fuerint, præsertim quæ ordinariis remediis non cedunt: si tumores duri, aut nodi ossa carie fœdantes in digitis, tibiis, aut aliis partibus apparuerint; si dolores & inquietudo nocturno tempore acerbiores agrum infestaverint; si bubones obliqui in inguine exorti fuerint.*

6° *Scorbutus cum hoc affectu complicatus hæc signa habet. 1° Utroque affectu laborantes agrius purgationes ferunt; solo verò Rachitide afflicti easdem faciliè tolerant. 2° Exercitiis violentioribus multum læduntur, neque omnino ea ferre possunt. Etsi autem in hoc affectu solo, ignavia quædam & averfatio exercitii adsit; non tamen ab exercitio manifestè aut saltem non æquè manifestè læduntur, nisi scorbutica affectio simul conjuncta sit. 3° Ad motum*

motum quemlibet concitatio-
 rem magnâ difficultate
 spirandi laborant, doloribus
 variis per artus discurrentibus
 vexantur, quos ploratu exprimunt,
 pulsus frequentior & inaequalior
 fit, aliquando palpitatio cordis,
 aut etiam Lipothymia supervenit,
 & hæc ferè solâ quiete, placido
 nempe decubitu, citò mitigantur,
 vel etiam planè sedantur.

4° Frequenter Gingivarum tumores
 adsunt.

5° Urinæ absente febre solito
 intensiores plerumque redduntur.

7° Strumosa affectio cum hæc
 complicata si externa sit, tumoribus
 in sensus incurrentibus satis
 manifesta fit, immo ubi exterius
 frequentiores strumæ occurrunt,
 non levis suspicio est similes
 tumores in visceribus delitescere:
 aliàs verò si strumæ intus tantum
 generentur, vix certo indicio
 discerni possunt. Regula enim
 illa quam notârunt aliqui, viz. eos
 qui curto sunt collo, fronte brevi
 & angustâ, temporibus compressis,
 & maxillis amplis prædicti,
 esse strumis obnoxios, nimis
 incerta est ac fallax; addunt
 alii purgantia medicamenta
 justâ alioquin dosi propinata
 strumosos parùm movere;
 sed & hoc quoque aliquando
 tantum, non semper autem
 verum esse experti sumus.
 Hæc de signis differentiarum.

CAP.

C A P. XXIII.

Signa prognostica in morbo Rachitide.

MORBUS hic specie suâ lethalis non est; immo nonnunquam adeò levis mitisque est, ut pueri eo affecti solo ætatis beneficio, calore vitali aucto, eoque, vi frequentiorum exercitiorum, ad partes externas evocato, absque medicamentis convaluerint. Aliquando tamen adeò graviter affligit, ut optimis etiam adhibitis præfidiis vix, immo nè vix quidem, imminens vitæ periculum præcaveatur. Quare ut medicus varios eventus morbi prævideat aut prædicat, signa ejus prognostica diligentius prius contemplari necessum habet.

In genere verò ea quæ à partibus morbi militant, ea nempe omnia, quæ contra naturam faciunt, ex adverso pensitanda sunt, & quò hæc potentiora, illa infirmiora, eò gravior & perniciosior morbus habendus est. Verùm cum non cuivis obvium sit ex generali hoc monito singula satis accuratè contrà æstimare, non erit abs re speciales nonnullas regulas & observationes huc spectantes insuper subnectere.

I' *Morbus hic propriè natus, sive qui ante*
V
partum

partum invadit, periculosissimus est, & rarissimè, si unquam, ad salutem terminatur. Indicat enim ipsa principia seminalia læsa, indèque vires valdè esse debiles: causarum præterea vehementiam significat.

2° *Quò citiùs à partu (hoc est) quò juniores hic morbus invadit, eò cæteris paribus periculosior est; tantò quippe debiliores sunt vires. Similiter ætate grandiores junioribus, pedibus incedentes non incedentibus faciliùs curantur.*

3° *Morbus natus impropriè sic dictus, qui nempe ex parte dependet ab inclinatione nativâ, periculosior est eo, qui ex mero errore tractantium contrahitur.*

4° *Morbus hic ab aliis magnis morbis præcedentibus proveniens, periculosior est eo qui solo regiminis errore contractus est. Arguit enim antecedaneam quandam virium dejectionem.*

5° *Observârunt aliqui, infantes, qui erine rubras nutrices sugunt, in hunc affectum magis esse proclives. Nos tamen regulam hanc fallacem esse suspicamur.*

6° *Alii dicunt puellas frequentius quàm masculos hoc morbo laborare, faciliùsque curari. Nondum equidem hoc nobis usque adeò compertum est. Concedimus tamen puellas plerumque frigidioris ac humidioris esse temperamenti, cui magis congener est hic morbus, ideòque non est à ratione alienum*
eum

eum sexum leviori de causâ hoc morbo affici posse, & ab eodem quoque facilius liberari.

7° *Morbus hic potissimum infestat generosorum cunas, præsertim eorum qui molliter vivunt; deinde eorum qui sedentariam & securam vitam agunt; hinc infimæ plebis, propter varios errores, quos necessitas tam in parentum diætâ quàm infantium regimine infert, tandem minimè omnium cunas eorum qui mediocris sunt fortune, & qui laboribus ferendis assueti sunt, neque competenti victu & necessariis ad vitam sustentandam mediis destituuntur.*

8° *Quò partes primò affectæ magis extenuantur, eò morbus, cæteris paribus, difficilioris est curationis.*

9° *Quò enormior est moles capitis, eò longior & difficilior curatio.* Itaque os frontis multum antè protuberans longitudinem saltem morbi portendit; similiter etiam aliæ irregulares cæterorum ossium capitis prominentiæ.

10° *Quò debilior est spina dorsi, eò gravior & periculosior est morbus.* Quare qui vix libenter erecti sedent, multò magis qui nè erecti sedere valent, & maximè quibus debile collum non sustinet capitis onus, de vita periclitantur. Quinetiam à diuturniori debilitate, & inflexione spinæ, pueri modò gibbosi,

gibbosi, modò aliter incurvi redduntur, truncusq; corporis postea haud facilè denuo erigitur.

11° *Majores ossium in carpis & costarum extremis tumores morbi longitudinem præsagiunt. Porro incurvationes ossium Tibiæ & Fibulæ vel Ulnæ & Radii, item inflexiones articulorum quò majores, eò longiorem ac difficiliorem curationem prænuntiant. Hæ enim non subitò amoveri possunt, & masculis exercitiis obeundis impedimento sunt.*

12° *Quibus ossa Crurum & Tibiæ multum & diu secundum latitudinem seu crassitiem potius augentur, quàm secundum longitudinem, hi demum pumiliones plerunque evadunt.*

13° *Qui crura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter curantur.*

14° *Dentes nigrescere aut frustulatim excidere, periculo non vacat, atque ideò pejus est quò tardiùs alii in eorum locum succrescunt.*

15° *Qui statum morbi attingunt, quo nempe is non ampliùs augetur, omnes si rectè tractentur, evadunt, nisi fortè alius morbus sit conjunctus, aut casu aliquo superveniat, agrumque in augmentum ulterius deturbet. Declinatio symptomatum similiter, sed certiùs sanitatis restitutionem pollicetur.*

16° *Hydrocephalus cum hoc morbo conjunctus semper periculum non leve importat. Quòd si eò usque*

usque prævaleat, ut suturæ cranii multum dehiscant, atque in earum interstitiis aqua in capite conclusæ duram matrem in mollem & aquosum tumorem attollant, lethalis est.

17° *Dentitio laboriosa*, nonnunquam gravissima symptomata secum adfert, mortemque ipsam minatur. Plerumque tamen minus ferocit, atque intra paucos dies terminatur. Uicunque, dum conjungitur, multum morbi motum accelerat. Dentes verò Canini, qui oculares vulgò nuncupantur, cæteris molestius erumpunt, plûsque periculi portendunt.

18° *Asthma* (præsertim *Orthopnæa*, atque ea spirandi difficultas in quâ decubitus in neutrum latus admittitur) valdè periculosum. Suspicio enim est tumoris alicujus, abscessûs, Empyematis, Pleuritidis, Peripneumoniæ aut adnascentiæ pulmonum cum pleura, qui omnes affectus periculosi sunt.

19° *Phthisis* cum hoc affectu complicata lethalis ferè est, præsertim si unum idemque ulcus pulmonum ultra 40 dies perseveraverit.

20° *Morbus* hic diuturnior facilè in *Phthisin* vel *Tabem* migrat, vel saltem ante obitum *Tabem* sibi comitem perpetuò ferè adsciscit, nisi fortè alius morbus aut symptoma grave interveniens acceleratâ morte *Tabem* adventantem prævertat, ut convulsio, tussis clamosa dicta, intumescencia Pulmonum (quam Angli the

rising of the Lights, vocant) febris continua, pleuritis, &c.

21° *Hydrops Pulmonum, ut & Ascites, si fortè huic morbo affecientur, eundem reddunt deploratum.*

22° *Febris Hectica, Lenta, Putrida, maximèque continua, partes primò affectas depascendo, hujus morbi motum vehementer accelerant, eumque periculosum efficiunt.*

23° *Lues Venerea cum hoc morbo conjuncta sive hereditaria, sive ex contagio contracta, difficilem admodum, si ullam, curationem admittit.*

24° *Scorbutus complicatus multum quoque difficultatis in curatione secum adfert, licèt minus quàm Lues venerea.*

25° *Struma sive externa, sive minores interna non ex se tantopere obstant curationi, licèt aliàs ipsæ aliquando in hac ætate difficillimè percurentur. Externæ enim exulceratæ, aut inflammatæ simulque dolorificæ, vehementer naturam lacescunt, virèsque dissipant, multò autem magis internæ, præsertim si partes nobiles occupaverint, aut ipsâ mole vicinis partibus molestæ fuerint.*

26° *Quicumque ante annum quintum ætatis completum non perfectè sanantur, postea miseri ac valetudinarii fermè vivunt, & vel Asthmatici, vel Cachectici, vel Phthisici facti ante consistentem ætatem moriuntur, vel saltem gib-*
bosi,

*bosi, nani, curvi, aut aliter deformes postmodum
super sunt.*

27° *Scabies & pustula in cute, pruritúsve huic
morbo supervenientes, ad curam ejusdem multum
conferunt.*

28° *Qui facilius tolerant omnimodam jaeta-
tionem corporis, ceteris paribus, facilius cu-
rantur.*

Atque ità tandem absolvimus trium
generum signorum, quæ hætenus in nostram
observationem occurrerunt, historiam. Pro-
ximum est, ut ad methodum praxeos, quæ
præcautionem & curationem hujus morbi
complectitur, deveniamus.

CAP. XXIV.

Methodus ad Praxin, tum Indicationes in genere.

Methodus ad praxin in θεραπευτικὴν & προφυλακτικὴν, in partem Curatricem & Praeservatricem dividitur. De priore nobis hoc capite agendum, quamvis fortè hìc quoque nonnulla in genere proposita sint futura, quæ cùm Prophylacticæ, tum ὑγιεινῆς sint communia. Prophylacticen autem in specie ad calcem hujus tractatûs reservamus.

Pars Curatrix appellari solet *Methodus medendi*, cujus, ut cujuslibet aliûs Artis, duo sunt generalia instrumenta, *Ratio* scil. atque *Experientia*, quarum conjugium omnem artificis peritiam exhaurit. Per experientiam autem intelligimus non tantùm *historiam morbi unius aut plurium, successûsq; medicamentorum, sed & observationem*, hoc est, *applicationem historiarum ad ea, quæ in eodem affectu dicit ratio, idque per viam comprobationis vel impro- bationis*. Similiter per *Rationem omnem mentis operationem* volumus, ità, ut non tantùm *tertiam nempe ratiocinationem seu demonstrativam, seu probabilem & analogismum, verùm insuper & primam & secundam, hoc est, simplicem apprehensionem tum compositionem ac divisionem*

visionem hoc instrumento complectamur. Etenim, pars hæc medicinæ præsupponit *Physiologiam, Pathologiam, & Semeioticem*, quæ certè uniuscujusque operationis intellectûs exercitium multifariam exigunt. Deinde, nemo aliquam propositionem intelligat, qui non prius simplices ejusdem terminos apprehenderit; neque syllogismum, qui ignarus fuerit propositionum è quibus conflatur: ut manifestum jam sit omnem mentis operationem hîc exerceri.

Indicatio, ἔνδειξις, nobile illud methodi mendi instrumentum, (cujus usu Dogmatici sectam suam ab Empiricis maximè discriminari volunt) ad partes Rationis etiam venit accensenda. Quandoquidem autem nonnulla cùm difficilia tum obscura occurrant circa hoc instrumentum ab ipsis neotericis vix dum enodata & illustrata, operæpretium duximus hîc paucis examinare

I^o *Quid sit Indicatio?*

II° *Ad quam Intellectûs operationem pertineat?*

III° *In qua genera & differentias distribuatur?*

Quod ad primum attinet, licet fortè plures hujus nominis significationes apud Autores occurrant, illa tamen prima & maximè propria est quam tradit Galenus è *Meth. Med. 7.*

Ἐνδειξις ἐστὶν ἔμπρασις τῆς ἀκολουθίας. Indicatio est *insinatio*

Quid Indicatio.

sinuatio seu declaratio consequentiae, id est, rei agenda. In hoc sensu definiri & describi potest Indicatio, Actio objectiva Indicantis relativè considerati, quæ representat intellectui Indicatum, hoc est, quid conferat, quid noceat, & per consequens, quid prosequendum, quid fugiendum sit. Ut definitio hæc seu descriptio clarior reddatur, expendamus ulterius quid sit Indicans? quid Indicatum? qualis sit actio Indicantis? quò spectet distinctio Indicati juvantis & nocentis, sive prosequendi & fugiendi?

1° Quamvis termini illi *Indicatio, Indicans, & Indicatum*, extendi fortè ad alias artes & scientias possit; cum tamen hætenus industriâ medicorum (præsertim Galeni) soli methodo Praxeos approprientur, eorum definitiones, quæ hic exhibendæ, hanc solam methodum, omisso omni alieno eorum usu, respiciunt.

Quid Indicans.

Generalis igitur Indicantis definitio à natura generalissima, quæ in nostra arte indicat, petenda est. Definiri ergò potest *Indicans* in genere, *status corporis quæ fluxilis, vel mobilis*, seu potius, *qua actu est in fluxu vel motu, relativè consideratus, prout insinuat quid sit agendum sui causâ.*

Dicimus primò *Indicans* semper aliquem *statum vel conditionem corporis* innuere; quare quod extra corpus est, ac nondum id afficit, cum non sit conditio seu status corporis, haud rectè

rectè dicitur indicare. Causa ergò externa,
 & nondum corpus afficiens, non est Indicans,
 licèt fortè ejus averfio possit esse Indicatum.
 Secundò status corporis *quà fragilis*, vel *quà
 mobilis*, seu potius *quà actu est in motu*, ad
 essentiam Indicantis requiritur. Etenim ut
 luculentissimè probat Gal. l. ad Thrasyb. si
 corpus nostrum esset immutabile & perpe-
 tuum, nullus locus Arti medicæ relinqueretur:
 ast verò cùm calor continuè humidum
 depascat, cùmque sanitas ipsa vel in statu
 perfectissimo fragilis sit ac fluxilis, immo
 actu fluens, & ex aliqua parte jam defluxit,
 patet subsidium Artis medicæ officiùmque
 medici practicum postulari. Tertiò ad Indi-
 cantis etiam naturam pertinet *relativa ejus
 consideratio*. Nam si status corporis ejusve
 mutatio absolutè tantùm consideretur, nuda
 tantùm speculatio indè resultat; sin verò in
 ordine ad id quod agendum est, quò medicus
 officio suo circa illum statum rectè fungatur
 consideretur, statim instrumentum practicum
 evadit, atque Indicantis naturam induit. In-
 dicat quippe ejusmodi status *quà fragilis* &
in motu est, omni modo sanitatis habendam
 esse rationem, eamque esse assequendam.
 Adeoque quod generalis medici scopus qua-
 rebat, hoc ipsum generale Indicans com-
 monstrat. Non autem expectandum est, ut
 consideratio generalissimi Indicantis quid-
 quam

quam aliud repræsentet quàm actionem generalissimam scopo generali respondentem. Si verò medicus particularem scopum ulterius prosequi voluerit, oportet ad Indicantia particulariora descendat.

Quid Indicatum.

II° Indicatum est *Actio medica ex parte Indicantis requisita*. Nam primò & formaliter Indicans denotat *actionem*, secundariò verò & per consequentiam *instrumentum*, quo *actio perficitur*. Itaque appendicis loco addamus propositæ definitioni, quòd *secundariò, ex consequenti, atque in concreto, includat instrumentum, quo ista actio exercetur*.

1° Dicimus Indicatum esse *actionem*. Eo enim fine Medicus utitur Indicatione, ut inde quid agendum sit, eliciat. Dicas, instante crisi aut ea legitimè procedente, ipsum Indicatum esse abstinentiam ab actione, nedum actionem.

Respondemus, Abstinentiam hanc eo ipso quòd consultò & secundum artem imperatur, sub aliquali notione actionis medicæ evidenter contineri : atque idem dicendum est de quavis actionis in arte nostræ prohibitione.

2° Dicimus Indicatum esse *actionem medicam*, hoc est, *actionem ad sanitatem facientem*. Etenim finis Medicinæ sanitas est, ideòque actio illa quæ ad sanitatem collimat, rectè actio medica uuncupatur.

3° Dicimus

3° Dicimus Indicatum esse *actionem saltem respectu Indicantis requisitam*. Omnis enim actio Indicata non statim exequenda est, neq; dici potest simpliciter, sed tantum ex parte Indicantis requisita; quocirca ea ulteriori examini subjicienda est priusquam decernatur exercenda: & si neque vires prohibeant, neque aliud contra indicans potentiùs repugnet, tum demum simpliciter requisita est, suoque tempore, siqua fieri potest, exequenda. Atque hinc rectè distinguitur Indicatum in inutile, & utile. Redditur autem Indicatum inutile vel ex defectu materiae medicae, quâ id exequendum est; vel ex praesentia validioris *Prohibentis*, aut *contra Indicantis*. Indicatum utile adhuc rectè subdividitur in *circumstantiatum* & *non circumstantiatum*. Indicatum circumstantiatum sive actio ritè circumstantiata quamprimum absque mora exequenda est. Indicatum non-circumstantiatum tam diu differendum, est donec debitas circumstantias perfectè nactum fuerit. Dicimus quartò Indicatum *concretè & secundariò includere quoque Instrumentum, quo actio Indicata perficitur*. Verbi gratiâ status sanitatis indicat primò & formaliter actionem conservandi eam, secundariò verò & per consequens indicat simul instrumentum, quo eam conservamus, viz. similia. Hæc transitio Indicationis ab actione ad instrumentum non

videtur pendere à sola virtute Indicantis, ast ex parte etiam à generalibus quibusdam certis que & vulgò receptis principiis, *similia similibus conservari, contraria contrariis curari*; ideòque consultò diximus instrumentum ejusmodi esse secundarium Indicatam, & per consequentiam illatum, & quòd simul actionem cum instrumento includat Indicatam esse concretum.

Cognatio
officii
medici
cum acti-
one Indi-
cata.

Porro, quum *officium medici practicum* magnam habeat cognationem cum *actione Indicata*; quousque hæc convenient, & quâ ratione inter se differant, hîc consideremus. Officium medici generale est, assequi, quantum fieri potest, finem artis suæ, nimirum *sanitatem*. Atque eadem asssecutio sanitatis propemodum est generalissima actio Indicata. Hæc tamen eo distinguitur à generali medici officio, quòd asssecutio sanitatis non perpetuò sit possibilis. Quamvis ergò asssecutio sanitatis semper indicetur; quando tamen ea impossibilis est, non obligat medicum, cum nemo teneatur præstare impossibilia, adeò nulla pars est ejus officii. Similiter actio indicata aliquando inutilis est ob rationes modò allatas, in quo casu non pertinet ea ad officium medici. Adhæc, actio Indicata, utilis licet suo loco sit exequenda, quamdiu tamen incircumstantiata manet, non exhaurit officium medici. Etenim medici est non tantum
utilia

utilia in specie, sed & habitâ ratione temporis ordinis, modi, cæterarumque conditionum justæ administrationis talia opem ejus implorantibus præscribere. Denique actio Indicata utilis, omnibus suis circumstantiis debitis stipata verè exhaurit officium medici. Hujusmodi quippe, & solas hujusmodi actiones (saltem ubi eæ inotescunt) tenetur medicus exequi.

Præterea *scopi* five *intentiones medicæ*, cum actiones Indicatas, tum officia medici diversimodè respiciunt, & cum utrisque aliquid habent commercii, quo respectu hîc quoque veniunt leviter consideranda. Verùm in ipso hujus discursûs limine videntur scopi distingui posse in *notionales* five *formulas inquisitionis circa quodvis officium medici*, & *res ipsas quærendas*. Formulæ inquisitionis nihil aliud sunt quàm *aptæ quæstiunculae*, vel *interrogationes*, quæ quodvis medici officium in tot partes resolvunt, quot distinctè inquirendas & examinandas continet. Novem hujus generis formulas enumerat Argenterius, 1º *An?* 2º *Quid?* 3º *Quâ materiâ?* 4º *Quantum?* 5º *Quale?* 6º *Quo modo?* 7º *Quando?* 8º *Ubi?* 9º *Quo ordine agendum?* Alii has ad pauciora capita contrahunt, de quâ re consulantur Autores. Scopii reales five res ipsæ quærendæ sunt *partes ipsæ, in quas quodvis officium medici aptè distingu*

Collatio
utriusque
cum scopis
medicis.

gui

qui potest, suntque idcirco totidem numero, quot in isto officio reperiuntur partes distinctæ inveniendæ aut examinandæ. Hi scopi jam inventi, non re, sed solâ ratione ab iis quærendis discriminantur, respectu nempe diversæ relationis ad intellectum quærentem & actu intelligentem. Ex his patet, quam cognationem habeant *scopi cum officio medici, tum actionibus Indicatis*. Etenim scopi notionales sive formulæ scoporum, & res ipsæ sub illis formulis quærendæ in eandem mentem collimant, viz. distinctam omnium partium cujusvis officii medici inventionem: Verùm res quærendæ sunt partes ipsæ officii à se invicem facilioris inventionis aut examinationis gratiâ aptè dis-junctæ.

Porro illæ partes hujus officii, quatenus sunt vi indicationis inventæ, ipsæ sunt actiones Indicatae; ita ut scopi ex Indicatione inventi, & actiones Indicatae realiter idem significant. Dicimus *realiter*, quòd scopi etiam inventi quâ scopi ab illis ratione differant, quandoquidem præter actiones Indicatas videntur connotare intentionem easdem actiones prosequendi, sicuti scopi nondum inventi innuunt intentionem in illas inquirendi. Atque hæc de Indicatis.

III° *Actio Indicantis objectiva est, & Indicans, ut objectum præter se ipsum, Indicatum intellectui quodammodo insinuat*. Miretur fortè
ali-

aliquis , quî eventiat , ut objectum aliud quid , præter se ipsum , repræsentet.

Resp. Eam esse naturam relativorum , ut (quâ talia) concipi non possint absque implicatione suorum correlativorum. Etenim unum relativû in propria sua consideratione obliquè saltem involvit naturam alterius, ideoque facilè intellectum deducit ad alterius cognitionem. Dicat aliquis , si Indicationis vis in merâ relatione Indicantis ad Indicatum fundetur , quî fiat quòd ejus usus ad solam artem medicam restringatur ?

Resp. Nos non negare , quin usus hujus instrumenti extendi possit ad alias artes & scientias, ut suprâ quoque monuimus. Etenim in morali philosophiâ licet dicere virtutem indicare suâ protectionem , vitium suâ suppressionem. Neque verò tantum consistit hujusmodi relatio inter status rerum , actionesque eosdem spectantes , sed & inter terminos merè speculativos : ut bis duo sunt quatuor, homo non est equus. At verò hic consideramus Indicationem & efficaciam Indicantis tantummodo in ordine ad methodum medicinæ , ut hic non opus sit hujus instrumenti usum ulteriùs extendere , quod neque fecit Galenus , cùm id ad ejus scopum parum contribueret. Afferimus tamen non quamlibet relationem sufficiens esse fundamentum Indicationis , sed oportet sit talis, quæ

quæ evidentem præ se ferat seu conformitatem & congruentiam inter Indicans & Indicatum, unde in propositionem indubitatae veritatis aptè componantur; seu disparitatem & repugnantiam eorundem inter se; unde à se invicem aptè dividantur, hoc est, in propositionem negativam æquè certam disponantur. Quòd autem propositiones hâc Indicatione elicitæ, sint certæ & evidentes, neque ulteriori probatione opus habeant, ex eo elucescit, quòd quivis intellectûs sui compos, nullòque præjudicio occæcatus, neque scepticis nugis ac fallaciis de industria irretitus, necessum habeat iis mox assentiri ubi earum terminos intellexerit. Quinetiam ipsi sceptici, licèt inter disputandum quamlibet veritatem, ut ut manifestam, sùsque deque habeant, & certissima quæque principia rebus quàm maximè dubiis æquiparare fatagant; in vitæ tamen muniis obeundis dum inedia succurrunt assumpto cibo, dum pecunias sibi annumerant, dum plagas fugiunt, atque hæc & similia constanter absque ullâ mentis fluctuatione agunt, satis testantur se ex prava quadam animi dispositione vel gloriolæ studio, vel victoriæ in contentione spe duci potius quàm re ipsâ de istiusmodi propositionum veritate dubitare. Interim hîc notandum est, Indicationem ipsam necessariò fallacem

lancem esse ac infidam, ubi absoluta natura vel Indicantis, vel Indicati prius non exacte cognita fuerit. Etenim in hac Indicationum arte, non præsupponimus semper medicum antea didicisse probèque nòsse quid sint res illæ omnes, quas secundum naturam nuncupamus, ut & in quo consistant morbi essentia, omnesque ejus partes, necnon causas omnes morbi perspectas habere: immo necesse est etiam sciat cunctas medicas actiones, putà quid sit alteratio, quid calefactio, quid frigefactio &c, quid evacuatio, purgatio, venæ sectio &c, quid conservatio, & similia. Non enim Indicatio manifestam reddit absolutam naturam vel Indicantis, vel Indicati; sed hæc prius nota præsupponens, mutuam tantum relationem repræsentat, viz. aut *arctam connexionem & conformitatem, quam inter se habent, vel disparitatem & oppositionem*, unde in propositionem certam formari possint. Verum certitudo propositionis indicatæ non potest superare certitudinem cognitionis Indicantis. Siquando igitur hæsitamus de certa naturæ Indicantis notitia, vix tutum est soli Indicationi fidere, donec alio ratiocinio ut analogismo, vel experienciâ ulterius ea confirmetur. Sed hæc dubitatio, nō naturæ Indicationis, ast ignoratiæ rei Indicantis tribuenda est.

Adhæc, sciendum est relationem indicantis in methodo Praxeos, præter evidentiam,

connotare etiam *quid debiti aut requisiti officii* respectu actionis Indicatae, propositionisque ex Indicatione formatas istud debitum insinuare vel explicitè, vel saltem implicitè. Ut in hac propositione; *morbus indicat suū ablationem*; decernitur ablatio, ut actio requisita ex parte Indicantis scil. morbi, ac si diceretur, morbus requirit seu postulat suū ablationem; exprimitur autem frequentius & fortè elegantius hoc debitum actionis officium per participium in *dus*, ut, *morbus est tollendus*, quæ propositio manifestè significatione coïncidit cum prioribus.

Object. *Objectio quædam circa actionem Indicantis restat adhuc solvenda. Nimirum, si Indicatio sit ipsa Indicantis actio, quomodo vocari possit operatio Intellectus? omnes enim Indicationem ad aliquam intellectus operationem referunt.*

Resp. Indicationem esse quidem actionem Indicantis, sed objectivam, eamque uniri facultati Intellectivæ, atque in eadem esse quasi in subjecto: porro intellectum esse potentiam, & ab objecto suo actuari, & quasi informari. Quare actio Indicationis, licet *objectivè* tribuatur Indicanti, *subjectivè* tamen tribuitur Animæ ejusque præsertim intellectivæ parti, cuius actus & quasi forma est. Atque hinc facillimum est Galenum sibi ipsi conciliare ubi aliquando Indicationem *ἔμφαν*, aliquando *καλάνην* definit.

IV° Examinandum est quò respiciat illa actionis Indicatae distinctio in *actionem conferentem, & nocentem, sive prosequendam & fugiendam*. Urgeat enim aliquis Galenum perpetuò affirmare ab uno Indicante unum tantum insinuari Indicatum; & in *l. Meth. II.* asserere eos frustra Methodum curandi tentare, qui unum ab uno Indicari ignorant: atque omnes qui de hac materia scripserunt, videntur idem attestari.

Resp. Galenum intelligendum esse de tribus distinctis Indicantium generibus, quæ nullo modo sunt confundenda, ut neque eorum Indicata. Quod enim propriè indicat morbus, nontribuendum causis aut viribus; similiter quod indicant causæ, non applicandum id vel viribus, vel morbo ipsi; denique quod vires indicant, nec morbo neque causis adscribendum. Hoc enim respectu uni Indicanti unum Indicatum respondet, & qui hoc non observat, necessariò omnia confundit, frustra que secundum Galeni mentem hoc instrumento in artis operibus utitur, veruntamen sciendum est, in quovis genere prædicto, Indicatum in *duas partes* dividi posse, quarum altera *actio conferens & prosequenda est*, altera *noxia & fugienda est*; utraq; verò ad idem genus è tribus dictis pertinet, & quasi media pars est totius Indicati: Nam vires jubent eligere ea, quæ illas tueri queant;

ea verò vitare quæ illas ampliùs lædere apta sunt, & utraque actio concurret ad completam conservationem præstandam. Similiter cum in curatione, tum in præservatione reperitur actio tam prosequenda, quàm fugienda: neutra tamen excedit sui generis terminos, ut nulla indè confusio metuenda sit. Dum enim curamus, ea eligimus quæ morbum demoluntur; ea fugimus, quæ illum fovent. Similiter dum præservamus, causas tollimus & ea simul cavemus quæ quovis modo ad earum continuationem aut repullulationem contribuent. Atque ob hanc rationem in definitione Indicationis suprà data, distinguimus actionē Indicatam in *prosequendā & fugiendam*: quod idē quoq; in enumerandis particularibus hujus morbi indicationib. facturi sumus.

Ad quam
intellectus
operationem Indi-
catio per-
tineat.

Tempestivum jam est ut ad secundum quæsitum ab initio propositum, *viç.* ad quam intellectus operationem Indicatio spectet, transeamus. Dicimus 1° Indicationem *quodammodo includere simplicem apprehensionem utriusque termini, Indicantis & Indicati*. Nemo enim propositionem intelligat ignotis terminis ejus simplicibus. Verum hæc cognitio tantum præparatoria est, & præsupposita in arte Indicationum, ut suprà quoque notavimus. Dicimus secundò *compositionem & divisionem esse explicitam operationem intellectus in perceptione Indicationis*. Etenim Indicans

dicans vi relationis suæ repræsentat Indicat-
 tum secum in propositionem relativam aptè
 connectendum. Quòd verò propositio sic
 conflata naturâ suâ adeò sit manifesta &
 evidens, ut de ejus veritate dubitari non possit,
 neque ulteriori egeat probatione, expressè
 dicit *Gal.* — καταλήξει, ἄνευ τηρήσεως ἢ λογισμῶ
Itē l. de opt. Sect. ad Thras. c. 11. — ἄνευ ἀποδείξεως
 καὶ παρατηρήσεως. Hic aliqui Galenum calumni-
 antur, quasi artem extruxisset ab omni rati-
 one & experientia alienam; cùm tamen nil
 aliud voluerit Galenus quàm propositiones
 Indicatione elicitas per se certas esse, neque
 comprobatione seu experientiâ seu rationis
 indigere. Objicit quidem Sennertus Indica-
 tionem pertinere non posse ad secundam
 mentis operationem, quòd Indicatum neque
 affirmetur neque negetur de Indicante. Sed
 videtur vir doctissimus in hoc lapsus. Licet
 enim directè, & per nudum verbum substan-
 tivum five copulam (est) fortè neque affir-
 metur neque negetur Indicatum de Indican-
 te; indirectè tamen & in casu obliquo mani-
 festè de eodem prædicatur eo modo, quo fieri
 solet in propositionibus relationis; v. gr.
Indicans est Indicati Indicans; vel status sanus
est suæ conservationis Indicans; status morbosus
est remedii Indicans; &c. Et si quis velit ex-
 primere Indicatum cum relatione sua ad In-
 dicans per participium in *du*s, ejus prædica-

tio erit directa: Ut, *status sanus est conservandus*; *status morbosus est curandus*; *morbis est tollendus*, &c. Si negare possit doctissimus Senertus has esse propositiones, pari facilitate negaverit Indicationem spectare ad hanc operationem intellectus; sin necesse habeat illud confiteri, etiam hoc unà agnoscere tenetur. Afferuimus verò Indicationem explicitè spectare ad secundam mentis operationem, quòd intellectus, quoad ordinem temporis, simul comprehendat mutuam relationem Indicantis & Indicati, indèq; propositionem conficiat, quæ propositionis formatio ipsa est Indicatio, atque explicitè secunda Intellectus operatio. Quòd autem intellectus simul tempore Indicans & Indicatum in Indicatione complectatur, eleganter exprimit Galenus ficta voce decomposita, quâ in ejus definitione utitur, — συμπερασπίνισα κατάληψις. Item in alia definitione, — συμπερασπίνει τὸ συμφέρον.

Dicimus 3° Indicationem implicitè quoque referri posse ad tertiam Intellectus operationem: quoniam ordine Naturæ videtur Intellectus prius evidentem relationem Indicantis ad Indicatum percipere, quàm de certitudine propositionis indè resultantis concludat, licèt ordine temporis hæc simul Intellectus complectatur, ut modò dictum, neque necesse sit explicitum syllogismum conficiat. Nam re-
vera

vera potest Intellectus simul tempore comprehendere ea, quæ ordine naturæ successiva dicantur, ut solem & lucem, ignem & calorem &c, Eo ipso verò quòd hæc simultanea comprehensio Indicationis includit dependentiam quandam notitiæ Indicati à relatione Indicantis perceptâ, supponit quoque relationem dictam saltem ordine naturæ prius percipi, Indicatum verò posterius & per illationem implicitam innotescere. Nam transitio quædam, respectu ordinis naturæ, hîc implicari videtur à relatione Indicantis, tanquam medio termino, ad propositionem ex Indicante & Indicato conflata tanquam ad conclusionem; quæ implicita quædam argumentatio dici potest.

Dicimus 4° *Posse per ambages Indicationem reduci ad explicitam argumentationem sive syllogismum, seu potius, idem quod Indicatione assequimur posse etiam per viam syllogismi inveniri & comprobari.* Nam ratio evidentiae propositionis Indicatae explicitè applicari potest, ut medius terminus ad istam propositionem inferendam. Interim syllogismus sic confectus vel merè nugatorius, vel ad summum tantum explicatorius erit. Ut si quis vellet probare morbum est tollendum, sic procederet. *Quod est contra naturam, est tollendum; morbus est contra naturam; ergo morbus est tollendus: medius terminus (quod est*
contra

contra naturam) est ratio relationis morbi ad suū ablationem , sed tantum est expositivus generalis naturæ morbi. Quisquis enim intelligit quid sit morbus , necessario simul concipit esse quid præter naturam. Ideoque talis syllogismus tantum expositivus est. Non tamen eum semper inutilem putamus, cum ad convictionem pertinacis , vel informationem ignorantis aliquando inserviat. Huc quoque referre possumus translationem Indicationis ab actione ad instrumenta virtute generalium regularum , *similia similibus conservantur, contraria contrariis curantur*; quæ suprà quoque memorantur.

Dicimus 5° *Collationem Indicationum inter se, quò ex consensu & dissensu Indicantium quid simpliciter & absolute agendum sit eliciamus, necessario involvere tertiam Intellectus operationem.* Etenim limitatio cujusvis Indicationis supponit medium terminum isti Indicationi extraneū, quo prius intellecto limitatio ut conclusio infertur. Qui enim necesse habet (quò de veritate propositionis alicujus statuatur) terminum extraneum ut medium consulere, hic certè manifestè argumentatur. Cum ergò ad limitationem Indicationis præter Indicantem & Indicatum tertius terminus ejusque consensus vel dissensus requiratur; patet ad ejus inventionem tertiam operationem Intellectus postulari. Licet ergò
simplices

simplices Indicationes prima rudimenta Methodi ad Praxin subministrent, ad complementum tamen artis ratiocinatio socia est adsciscenda.

Dicimus 6° *Electiōnem materiae medicae in specie, ejusque aptam administrationem non tantum omnem operationem intellectus, sed & insuper postulare experientiam.* Etenim quis absque hac dosin scammonii alteriusve cujusvis medicamenti purgantis, quosve humores in specie educat, satis intelliget? In alterantibus etiam lateat fortè qualitas aliqua non explorata, ægrotanti noxia, quæ solâ experientia percipi possit. Statuimus ergò (Indicationum propriâ vi usûque servatis) ad completam medicinæ methodum requiri quidquid ratio, quidquid experientia contribuere possint.

Procedendum tandem est ad tertium titulum ab initio propositum, in quæ scil. genera & differentias Indicatio distribuatur. Differentiæ quædam è suprâ-dictis facilè elici possunt, quas hîc propterea omittimus. Hîc autem distinguimus Indicationem in *genericam, subalternam, & specificam*. Generica à generali Indicante petitur, subalterna à generibus Indicantium intermediis, specifica ab infima eorum specie. Suprà notavimus generale Indicans esse ipsum statum corporis in genere consideratum, quâ fragilem & in motu:

Differentiæ Indicationum.

Duo Indi-
cata abstra-
cta gene-
ralissima.

motu : status hic indicat sanitatem esse affe-
quendam, quæ generalissima est actio me-
dica, & generalissimum Indicatum. Verum
tamen hæc actio quodammodo concreta est,
& duas æquè generales actiones in abstracto
includit, scil. *Conservationem*, & *Correctionem*.
Quippe status generalis prædictus etiam
concretus est, duasque similes consideratio-
nes in abstracto complectitur, alteram nimi-
rum partium secundum naturam adhuc se
habentium, quæ puram putam conservatio-
nem postulant; alteram partium de integri-
tate suâ nonnihil jam lapsarum, quæ simili-
ter puram putam correctionem exigunt. Hæ
duæ actiones in omni artis operâ perpetuò
conjunguntur. Qui enim conservat, simul
corrigit, hoc est, vitia quædam emendat, &
qui corrigit seu vitia emendat, simul Con-
servationi prospicit. Complicatio harum
actionum adeò est subtilis, ut videatur impo-
suisse ipsi acutissimo Argenterio qui l. i. de
Off. med. c. 2. affirmat Conservationem esse
ipsam illam Correctionem, quæ in arte tu-
endæ sanitatis exercetur. Verum dupliciter
errat. 1° Quòd Correctionem & Conser-
vationem in ὁμοίαν unam & eandem actionem
esse putet, cum re ipsâ duæ sint distinctæ, ut
ut conjungantur in artis exercitio. Etenim à
diversis considerationibus generalis Indi-
cantis, ut modò dictum, indicantur, & Con-
servatio

servatio respicit ea quæ sec. naturam sunt; Correctio vitia Naturæ. Quinetiam per instrumenta formaliter distincta, immo opposita perficiuntur. Nam Correctio in ipsa etiam arte tuendæ sanitatis per contraria, Conservatio per similia peragitur: Ut, inanitioni in hac arte succurrimus assumpto cibo, inanitioni quidem contrariâ, ast partibus nutriendis simili: Quamvis ergo conjungantur hæ actiones in executione, re ipsa tamen formaliter distinctæ sunt, & distincte ab intellectu concipiendæ. Secundus error Argenterii est, quod solum Correctionem vitiorum generalem actionem totius Medicinæ esse concedat, cum Conservatio æquè sit universalis pariterque in omni Medicinæ parte exerceatur.

Nemo dubitat quin in *ὕγιεινῇ* conserve-
mus: quod verò simul corrigamus, demon-
strat Galenus l. ad Thrasymb. & lib. *An res
tuendæ sanitatis ad medicum pertineant.* Dicas
Gal. ibi probare omnem actionem medicam
esse Correctionem, ipsamque Conservatio-
nem sub latitudine Correctionis comprehen-
di. Non tamen ità accipiendus est Galenus,
quasi vellet Correctionem esse genus Con-
servationis, cum, ut modò monstravimus,
Conservatio & Correctio vel in hac arte tu-
endæ sanitatis sint formaliter diversæ & con-
tra distinctæ actiones: id verò tantum voluit
Galenus

Galenus omnem actionem Medicam, quando actu administratur, in se Correctionem includere, eoque respectu Correctionem appellari posse, adeoque Correctionem esse generalem actionem totius Medicinæ : tamen negat Gal. quin conservatio sit æquè generalis. Quid enim prohibeat duas esse generales actiones abstractas in Medicina ? Non id destruit, si quis fortè putet, unitatem Artis ; quin potius eam confirmat. Unitas enim Artis in communitate aliqua, quæ omnibus ejusdem partibus tribui potest, consistit ; atq ; eò firmior unitas hæc censenda est, quò pluribus communitatibus omnes Artis partes inter se connectuntur. Si ergò duæ sint actiones generales, eæque omnibus partibus Medicinæ communes, eò firmiùs partes istæ in unam Artem coalescunt. Quare non repugnat ratiocinio Galeni, si quis dicat conservationem quoque esse generalem actionem totius Medicinæ ; cùm scopus Galeni, tantùm fuerit ostendere Medicæ Artis unitatem ex communitate istius generalis actionis, viz. Correctionis : potuisset autem id æquè ostendisse, si natura rei postulâisset, ex communitate Conservationis. Etenim in Ὑγιεινῇ nobilissima pars totius concretæ actionis est Conservatio, indeque tota actio à potiori parte conservatio, & Ars ipsa Conservatrix denominatur, licet aliàs, ut dictum est, Correctionem

rectionem quoq; includat. In Prophylactica
 verò præcipua pars actionis Medica præser-
 vatio est, scilicet Correctio causæ morbi
 imminētis : ita tamen hæc perficitur, & per
 ea media, quæ vires præsentēs permittant,
 nullo autem modo per ea quæ easdem destru-
 ant. Ideoque in Prophylaxi quoque ratio
 habetur virium, earumque conservatio indi-
 catur. Verum à potiori similiter parte tota
 actio concreta (etsi ut dictum, Conservati-
 onem quoque includat) Præservatio & Præ-
 cautio appellatur. Denique in Therapeutica,
 licet similiter tota actio concreta Curatio, &
 ipsa Ars Curatrix à principe actionis parte
 denominetur; re ipsa tamen tota hæc actio
 Curandi in tres partes abstractas benèque
 distinctas dirimi potest: in Curationem caus-
 sæ, in Curationem morbi, & Conservatio-
 nem virium. Vitalis quippe sive Conserva-
 trix Indicatio ad hanc quoque Medicinæ
 partem evidenter & omnium consensu spe-
 ctat, & in omni Curativa actione priusquam
 ea exequenda est, consuli debet. Unde patet
 hanc etiam partem Medicinæ perpetuò con-
 servare, hoc est, in omni Curatione prospi-
 cere, nè vires à remedio præscribendo plus
 detrimenti capiant, quàm emolumentum id
 est, quod per morbi ejusve causæ à remedio
 impugnationem iisdem accedit. His omnibus
 igitur perpensis, concludimus generale In-
 dicatum

dicatum Concretum quid esse, aptèque distinguui in duas generales actiones abstractas, quæ in omni parte Medicinæ exercentur, id. que in Artis opera unam actionem completam five complexam perpetuò conficere.

Porro generale Indicans, viz. status corporis, quæ fragilis & in motu, præter partes five considerationes abstractas jam propositas dividi potest in tres species, seu potius tria genera subalterna pariter concreta : scil, in *statum sanum* ; in *statum morbosum* ; & *neutrum*. Hæ tres species ipsa sunt subjecta trium specierum Methodi ad praxin : nimirum *status sanus*, ὑγιεινὴς ; *status morbosus*, παθολογικὴς ; *status neuter*, μεσολαβητικὴς. Tres hi status etiam concreta Indicantia sunt, & concretè quid sit agendum, vel quodnam sit officium Medici in singulis istis Artibus respectivè indicant : viz. status sanus, sanitatem esse conservandum ; status morbosus, morbum esse tollendum ; status neuter, morbi imminentis causam esse corrigendam, nè in morbum erumpat. Atque hæc tria Indicata similiter concreta sunt, eorúmque quodlibet, ut suprà probavimus, in abstracto tum Conservationem tum Correctionem includit.

Denique in statu morbofo actio Corrigendi in duas species resolvitur ; in Correctionem causæ, & Correctionem morbi ; atque adeò tria actionum abstractorum genere hîc reperire

reperire est. Status enim morbosus in tres species abstractas finditur, in morbi essentiam, morbi causas, & vires sive ea quæ supersunt in hoc statu secundum naturam. Ea enim quæ præter naturam sunt & correctionem in genere indicant, in duas species, ut dictum, hinc abeunt, viz. in morbi essentiam, & morbi causas; ideoque tres sunt partes huius statûs, quæ singulæ formaliter diversimodè indicant. Tria ergò (ut negotio huic finem imponamus) genera Indicationum in hoc statu veniunt considerata: nempe ab essentia morbi, *Curativa*: à causis, *Præservativa*; à viribus, *vitalis*, seu *Conservativa*. Ad causas referimus quælibet impedimenta curationis, ut & symptomata urgentia, quæque curationem ad se trahunt, hoc enim respectu naturam induunt causarum. Hæc in genere de Indicationibus dicta sufficiant.

CAP. XXV.

Curativæ Indicationes.

AB *Essentia morbi* deduci has Indicationes modò asseruimus. Hic ergò omnes *essentiæ hujus morbi partes* leviter percurrendæ sunt, ut, quid quælibet agendum insinuet, percipi possit.

Indicatio
prima.

1° Ergò, morbi hujus *essentiæ ex parte consistit in intemperie frigida & humida*: indicat ergò morbus hic respectu hujus partis *essentiæ suæ*, non tantùm ea omnia vitanda esse, quæ quovis modo istam intemperiem aut fovere aut intendere apta nata sunt; sed & in subsidium advocanda esse ea, quæ eandem infringant, viz. calefacientia & siccantia.

Secunda.

2° Consistit hic morbus etiam ex parte in inopia spirituum insitiorum: non modò ergò ea omnia fugienda sunt, quæ quovis modo spiritus ulteriùs dissipare, eliquare, vel in auras dissolvere queant; sed & ea insuper eligenda sunt quæ eosdẽ instaurare, fovere, ac multiplicare possint. Respuen. igitur hic validiora discussiva, quòd spiritus unà discutiant; item impensè calida, quòd eosdem in auras resolvant: multò magis, quæ vim eliquandi partes habent, ut violentiora purgantia. Eligenda verò alimenta optima, & coctu facilia medicamenta,

camenta, quantum fieri potest, spiritibus infitis amica & benigna.

3° Morbi hujus essentia ex parte in torpore spirituum consistit : Insinuat hic torpor vitanda esse ea omnia quæ nimium figunt ac densant spiritus, aut aliter eos stupefaciunt, qualia sunt narcotica, multaque mineralia, quæ de plumbi natura participant, qualia sunt *Minium, Cerussa, Lythargyrus, &c.* Vocanda autem in usum esse *exercitia, motus, frictiones*, eaque omnia quæ spiritus infitos excitare, eorumque torporem excutere, atque eos agiles reddere valeant. Tertia:

4° Tonus, quæ justo mollior, laxior, flaccidior, indicat vitanda esse ea, quæ emollire, laxare, aut enervare partes solent, eaque applicanda aut intus exhibenda, quæ easdem firmiores, solidiores, magisque tensas præstent. Idem Tonus quæ nimis internè lubricus suspecta reddit ea omnia quæ interna lubricitate multum abundant, videturque nonnihil asperitatis aut etiam adstrictionis in iis quæ vel assumuntur, vel applicantur desiderare. Quarta:

5° Vitalis constitutio læsa ex parte generationis vitalium spirituum non adeo multum refert: verum ex parte distributionis vitalium spirituum, inæqualitas ejusdem magni momenti est, atque indicat ea esse cavenda, quæ sanguinis affluxum versus Quinta:

caput promoveant, ut & ea quæ ejusdem affluxum ad partes primò affectas remorentur. Eligenda verò esse ea quæ arteriarum pulsus in partibus primò affectis proritare, in capite verò potius sedare valeant. Idem propemodum indicat diminutior & tardior decursus sanguinis per partes primò affectas, nimirum pulsus ad istas partes evocationem. Transitus verò sanguinis per habitum partium nimis lubricus & facilis, indicatione suâ coïncidit cum lubricitate Toni modò notatâ. Defectus constitutionis vitalis ex parte unionis satîs vigorosæ & jucundæ inter spiritus vitales & insitos, indicat ea quæ utrumq; spiritum tum nutrire ac fovere, tum excitare ad majorem activitatem possunt, contraria autem esse fugienda. Calor vitalis, quâ deficiens idem ferè indicat quod intemperies frigida, modò simul habeatur respectus roboris tum cordis & arteriarum, tum vigoris vitalium spirituum.

Sexta.

6° Inæqualis nutritio ea indicat quæ æqualem distributionem alimenti & caloris, aut certè eam liberaliorem ad partes minùs debito nutritas promoveant. Partium extenuatio plenior nutritionem postulat: Irregularis capitis magnitudo, extenuâtia potius, quæque fluxum ab illa parte avertunt, exigit. Idem indicant tumores ossium. Ossa incurvata indicant ea quæ alimentum attrahunt
ad

ad latus cavum, ut frictiones moderatas; at verò reprimentia potius secundum latus gibbum, ut ligaturas comprimentes. Articulorum inflexio, artificiosam eorundem erectionem, quoad fieri potest, insinuat. Pectoris angustia, pectoralia, & quæ pectus dilatare apta nata sunt, innuit; ejusdem acuminatio verò, ea quæ ad æqualem nutritionem faciant.

7° Imperfecta animalium spirituum di- Septima.
 stributio, & nonnihil in partibus primò
 affectis imminuta indicat cephalica, eaque
 quæ istam distributionem faciliunt, ut ex-
 ercitia, frictiones, & similia. Defectus de-
 bitæ tensitatis nervorum partiùmque ner-
 vosarum sive fibrosarum, indicat ea, quæ
 nervos roborant partésque firmant. Hoc
 de Indicationibus Curativis. Sequuntur
 Præservativæ.

CAP. XXV.

Indicationes Preservativæ.

Earum di-
visio.

Indicationes hæ à *caussis morbi* vel *antece-*
dentibus vel *presentibus* deducuntur. Quæ
à priori caussarum genere fluunt ad Pro-
phylacticam spectant: hæc autem eas tantum
proponimus, quæ à caussis præsentibus & in
corpore contentis, nempe vel *communibus*,
vel *huic morbo propriis* proveniunt.

Quamvis autem causæ communes non
videantur productionem essentiae morbi im-
mediatè attingere; vel eo ipso tamen quòd
impedimenti vicem subeant, curamque re-
morentur, suam ablationem indicant.

Sunt verò hæ causæ, vel *impuritates*, aut
excrementitii humores imprimis viis congesti
& retenti, qui, nisi tollantur, non modò
alimenta assumpta contaminarent, sed &
appropriata medicamenta nonnihil retunde-
rent, alitèrve impedirent. Indicant ergò suâ
evacuationem sive *per blandiorem vomitum*,
sive *per lenitivam purgationem*, prout occasio
hanc vel illam viam magis suadeat: vel sunt
causæ communes alitèr à partibus corporis im-
bibitæ: & hæ quoque suam evacuationem
postulant. Verùm quandoquidem secundum
hoc

hoc caussarum communium genus iisdem propemodum [medicamentis simulque exigatur, quibus causæ huic morbo propriæ utrumque hoc genus in præfenti consideratione conjungemus.

Causæ igitur huic morbo propriæ, ut & communes istæ quæ altiùs in corpus penetrarunt, dividi possunt in *sanguinem* & *humores cacochoymicos*. Sanguis quidem, etsi in partibus primò affectis deficiat potius quàm redundet, in capite tamen plerumque particularem suū evacuationem, quæ *scarificatione venarum in Aurium conchâ* peragi solet. Huc quoque ex parte *fonticulos* inter primam & 2^{am} *vetebram colli excitatos* referre possumus, licet hi fortè respiciant insuper ex parte humores cacochoymicos.

Humores Cachochoymici dividuntur in eos, qui adhuc in venoso genere fluitant, & in eos, qui certis corporis partibus impacti sunt. Causæ seu humores in venoso genere fluitantes indicant (primò & quoad intentionem) suū evacuationem, verum si ad motum inepti sint (quoad executionem) præviam præparationem. Quoniam autem plerumque evenit, ut non omnes humores æquè sint inepti, sed alii fati, alii minùs, quàm par est, fluxiles, & medicamento obsequentes, in hoc casu primò indicant evacuationem minorativam, & deinde præparationem.

Porro hi humores in venoso genere subdividi possunt in *febriles* (nimirum si adsit febris putrida) & *non febriles*. Humores febriles vel sunt *turgentes*, vel *non turgentes*. Turgentes, hoc est, inquieti seu impetuosè commoti, indicant quamprimum evacuationem, saltem minorativam, nisi fortè naturà suà ferantur ad partes externas & ignobiles, putà cutaneas, quemadmodum accidit in variolis & morbillis, similibusque morbis. Sin verò adsit febris, eaque acuta, neque humores turgeant, indicant primò illam peculiarem præparationem, quam *coctionem* vocant, ut reddantur pharmaco propinando obediens, dein *evacuationem*. At si febris non acuta sed lenta sit, etiamsi materia non turgeat, ejusdem tamen pars aliqua satis sit fluxilis; in hoc casu, quovis tempore morbi indicatur evacuatio minorativa primò, & postea reliquiarum coctio, ut illæ quoque suo tempore evacuentur.

Humores in venoso genere contenti non febriles, si fluxiles sint, indicant primò evacuationem: cum autem in hoc affectu perpetuò ferè adsint humores lenti & crassi parùmque sequaces, præparatio (saltem ubi jam præmissa est evacuatio minorativa) primò indicatur: & quidem visceri humores incidentia, crassi attenuantia indicant. Adhæc cum morbus sit admodum chronicus &

& ad plures menses, immo fortè ad annum & ultrà extendatur, non existimandum est totam materiam morbificam posse simul præparari aut evacuari; quare hoc respectu indicat, ut, per vices, modò præparantibus modò evacuantibus insistamus. Præterea sciendum est aliam præparationem & evacuationem exigere humores biliosos, aliam melancholicos, aliam pituitosos & serosos: & pro diversitate humorum sanguini commixtorum variam indicari tum præparationem, tum purgationem.

Humores certis corporis partibus impacti multò magis requirunt præparationem antequam evacuentur; juxta illud Hippocr. *Corpora quum quis purgare volet, ea fluxilia faciat oportet.* Neque verò humoribus his generalis quædam præparatio sufficit, sed talis requiritur præparatio, quæ peculiari jure ipsam partem, in qua hærent, respiciat; adeoque aliam præparationem humores in Pulmone, aliam in Hepate, aut Liene &c. postulant.

Denique quum omnium humorum genera proposita, postquam evacuata sunt, denuo possint succrescere, indicant ea esse vitanda, quæ ad similes humores facilè generandos faciant. Atque hæc de Indicationibus Præservativis, restat nunc vitalis sive conservativa consideranda.

CAP. XXVII.

Indicatio conservativa, sive vitalis.

ORitur hæc Indicatio ab iis rebus quæ sunt secundum naturam. Ipsa enim vita in his consistit, in triplici nimirum corporis constitutione, Naturali, Vitali, & Animali, suprâ memoratis.

Naturalis sub se continet

- 1° Temperamentum.
- 2° Spiritus insitos, eorumque copiam & vigorem.
- 3° Tonum partium.
- 4° Organorum structuram.
- 5° Continuitatem.

Vitalis continet

- 1° Generationem & }
- 2° Distributionem } *vitalium spirituum.*
- 3° Participationem eorundem ab iis partibus, quibus distribuuntur, scil. ex unionem eorum cum dictis partibus & calore communicato.

Animalis similiter continet

- 1° Generationem & }
- 2° Distributionem } *animalium spirituum*
- 3° Debitam Tensitatem partium à cerebri influxu pendentium.

Hæc

Hæc omnia, quòd in iis vita consistat, vocantur *indicantia vitalia* : apud Autores verò ut plurimum communi nomine *virium* veniunt, sed paullò crassior est hæc nuncupatio, cùm, si propriè loquamur, vires in dictis constitutionibus radicentur, earumque facultates sint. Non autem in animo habemus, usum loquendi innovare, modò res ipsa, uti est, intelligatur.

Indicantia hæc quamdiu sana atque integra manent, generalem tantùm ac ordinariam conservationem per rectum & rerum nonnaturalium usum postulant. Ubi verò ea omnia ex æquo vel læsa vel imminenti læsioni obnoxia sunt, non tantùm generalem conservationem, sed & curationi aut præservationi admixtam requirunt. Porro ubi una aliqua constitutio, vel quædam ejus pars præ cæteris læsa fuerit, vel læsioni obnoxia, præter generalem conservationem, specialem quoque postulat similiter peculiari curationi aut præservationi associandam : Denique ubi constitutio læsa, vel læsioni obnoxia certæ parti est affixa, ulteriùs eam conservationem specificat, ut nimirum habeatur simul respectus partis sic præ cæteris laborantis.

Quod autem aliqui dicunt Indicationem vitalem esse unicam & Conservationem esse simplicem finem, neque ulteriùs subdividi posse, cùm omnia quæ sec. naturam sunt uno

Vitalem
Indicationem esse
in plures
species
divisibilem
virium

virium nomine comprehendantur, unamque actionem *viz.* sui tutelam indicent. Nos quidem concedimus vires, si (ut supra monuimus) improprie pro causis suis, nempe constitutionibus tribus praedictis sumantur, uno nomine complecti posse omnia quae secundum naturam sunt; sed nomen hoc tunc genericum erit, atque in tres species, tres nempe constitutiones, divisibile, in *vires naturales, vitales, & animales*. Concedimus porro finem sive actionem indicatam *viz.* Conservationem, esse unam, sed unitate generis, non ultimae speciei. Nam ea ipsa, quae sunt secundum naturam, ut ut genere conveniunt, specie tamen inter se differre possunt, & diversimodam conservationem exigere: immo fieri potest, ut quae vires ex una parte conservent, ex alia eas impugnent: Ex. gr. Vinum exhibitum vires vitales seu potius constitutionem vitalem erigit & roborat; interim vero vires animales, seu constitutionem animalempet it & debilitat. Similiter aliam conservationem requirit temperamentum, aliam organorum structura, aliam continuïtas. Quin & partium diversa constitutio variam conservationem indicat, neque eodem modo aut iisdem actionibus conservationi speciali Hepatis, Pulmonum, Cerebri &c, prospicimus. Quare una aliqua constitutio praeter ceteris debilis, seu una pars aliis infirmior, specialem sibi que

sibi que propriam conservationem indicat, adeoque dividi possunt tum conservatio tum conservantia in species suas. Etenim Conservatio & Conservantia, animali constitutioni appropriata, differunt ab iis, quæ vitali aut naturali destinantur; atque hinc primæ tres species conservationis petendæ sunt. viz. *Conservatio constitutionis animalis*, *conservatio constitutionis vitalis*, & *conservatio constitutionis naturalis*; similiter Conservatio Hepatis, Hepaticorû, Lienis, spleniticorum, Pulmonum, pectoralium usu perficitur: immo omnes partes insigniter diversæ conservationem ulterius in species dirimunt. Hæc de divisione conservationis in suas species.

Porro eadem Conservatio videtur ulterius dividi posse in suas partes. Etenim Conservatio hæc quodammodo complexa est, & non tantum *similia* respicit, sed & suo modo *contraria*, nimirum indicata tum curativa tum præservativa, eaque cum viribus æstima-
ta, vel *permittit*, vel *prohibet*: Videtur ergo in tres partes absumi; in *Electiorem similibus*, in *Permissionem contrariorum sub certa conditione*; in *Prohibitionem eorundem sub diversa conditione*.

Electio similibus maximè propria conservationis actio est, videturque adhuc duo genera similibus respicere, viz. Similia quæ facile assimilari possunt, & propriè alimenta sunt, &

Esse quoque divisi-
bilem in
partes.

& similia, quæ licet quoad substantiam forte haud assimilari queant, continent tamen in se qualitates quasdam debitæ constitutioni certarum partium similes, quarum respectu naturæ familiaria & amica reputantur, certasque partes fovent ac roborant.

Object. Dicas, hæc revera esse alterantia & ad genus contrariorum spectare.

Resp. Respondemus, ad utrumque genus diverso respectu referri posse; quatenus autem obtinent qualitates debitæ naturæ partium similes, licet aliàs tantillum alterent, ad genus similium referenda esse. Nam & ipsa alimenta tantundem quoque alterant, & inanitioni directè sunt contraria, ipsaque conservatio implicitè includit quandam correctionem, ut suprà probavimus. Vocantur autem hæc, ob mediam naturam inter similia & alterantia, medicamenta quidem, sed *Conservantia*, *Corroborantia*, & *Cordialia*: indicantur verò hæc à peculiari virium debilitate ut conservantia, & ut eligenda, non verò tantum ut Permittenda, & in libris Practicorum communiter sic recensentur.

Permissio remedii naturæ nonnihil contrarii etiam ad hanc Indicationem spectat. Ea enim est hujus Indicationis dignitas & valor, ut indicata tum curativa tum præservativa ad examen priusquam exequenda sint, revocet, & non tantum remedii qualitatem quantitatemque

témque, sed & tempus repetendi, immò quicquid ad ejusdem usum aut utendi modum pertinet, eò usque moderetur ac limitet, nè ullatenus vires patientis excedat, iisve injuriam inferat : neque verò hìc se sistit, ast ampliùs exigit, ut plus emolumentì ex morbi impugnatione, quàm detrimenti ex vi naturæ illata, rebus secundùm naturam accrescat. Et sub hac lege & conditione vitalis Indicatio multa permittit fieri, quæ viribus per se sunt adversa, semper tamen in favorem sanitatis, nunquam in vitæ præjudicium.

Prohibitio contrarii imperialis. planè hujus Indicationis actus est, & imperio quodam dicat hoc vel illud (licet alioquin indicatum fuerit) non esse exequendum, quòd ipsi vitæ fortè periculum minetur, aut quòd non plus emolumentì partibus sanitatis conferat, quàm certi detrimenti. Atque hæc tertia & ultima hujus Indicationis vis & usus est. Hæc jam verbo uno ad morbum præsentem applicanda sunt.

Constitutiones omnes in hoc affectu esse admodum debiles & infirmas vel ex ipsa teneræ ætatis consideratione facilè elucescit. Naturalis verò insuper vi primæ essentiae morbi ulteriùs impetitur; hinc etiam vitalis nonnihil patitur; sed neque animalis planè impunè evadit, ut suprà monstravimus. Qua-

re tum generalis harum constitutionum, tum specialis habenda ratio est, tam in electione similium, quàm in permissione vel prohibitione contrariorum.

1° Igitur Eligenda sunt in hoc affectu alimenta optima, coctu facilia, consuetudini, ætati, annique tempori, quantum fieri potest, congrua. Respuenda contraria, quæ nempe parum nutriunt, quæ difficulter coquuntur, insueta, ætati temporique incongrua.

2° Eligenda sunt ea, quæ constitutiones debiliores partesque præ cæteris affectas fovent & corroborant, eaque vel separatim exhibenda, vel alimentis aut medicamentis admiscenda; ea verò quæ neque ad hunc scopum faciunt, neque aliàs indicantur, in totum sunt fugienda.

3° Permittenda sunt evacuantia benigna & mitiora aut aliàs satis correctæ, quantitate moderatâ, & interpositis justis intervallis. Contraria verò nempe evacuantia violentiora & fera, præsertim quæ partes eliquare apta sunt, item in nimia quantitate, vel frequentius justo adhibita prohibentur.

4° Permittenda quoque sunt alterantia, five humores præparantia, five morbum ipsum corrigentia, talia quidem quæ simul sint naturæ familiaria & amica, vel talium admixtione satis correctæ. Prohibenda sunt alterantia violentiora, valdè discutientia, impenfè calida, aut quovis modo partes eliquantia vel dissipantia.

CAP. XXIV.

Usus rectæque administratio Indicationum prædictarum.

PROPOSITIS jam tribus simplicium Indicationum generibus, iisque in infimas species deductis, earum *usus rectæque administratio* proximo loco venit consideranda: cuius exacta cognitio videtur absque ratiocinio & experientia obtineri non posse. Descendit enim ad individua, & non modò *selectionem* inter tot Indicata rei simpliciter agendæ in specie, sed & *inventionem quantitatis, loci, formæ, temporis, ordinis, materiæque remedii adhibendi* complectitur.

Consensus & Dissensus Indicationum multum ad hanc inventionem contribuunt. Consensus autem duplex esse potest: *Cöindicati-
onis, & Permissionis*. Permissio vel *lucro* esse potest permittenti, vel *damno*, vel horum *neutri*. Permissio damnosa semper *cum circumspeditione* admittenda est, eoque tantò majori, quantò majus damnum permittenti inde adveniat. Permittens enim etsi in bonum publicum de suo privato jure nonnihil cedat, semper tamen respectu totius lucrari supponitur.

Quæ comprehen-
duntur sub
usu Indica-
tionum.

Consensus
Indica-
tionum
species.

Z

Dissensus

Diffensus
earundem
species.

Diffensus Indicantium duplex est; nimirum vel *Contradictorius*, vel *Contrarius*. *Contradictorius* apud Autores *Prohibitio* vocatur & *Interdictio*, & viribus ut plurimum appropriari solet, cui hoc respectu semper obsequendum. *Diffensus Contrarius* *contra-indicatio* dicitur, isque non simpliciter prohibet, nisi quatenus subit rationem impedimenti, aut urgentioris Indicantis.

Quid agendum
ubi consentiunt
Indicantia.

I^o Ubi consentiunt Indicantia, sive Coindicando sive Permittendo, omnibus Indicatis simul (si fieri possit) satisfaciendum: Sin hoc fortè perfici nequeat, medicamenta ejusmodi cæteris præferenda, quæ pluribus, aut saltem urgentioribus scopis simul respondeant. Quod si autem hujusmodi simplicia non reperiantur, apta diverforum simplicium inter se compositio instituenda est.

Non multum inter
se dissentiunt
Partes essentia
hujus morbi.

Partes essentia hujus morbi, licet admodum varia sint, haud multum tamen inter se dissentiunt, nihilque obstat quin magna ex parte simul possint respici. Medicamenta enim temperatè calida & sicca, possunt unà spiritus insitos fovere, et fortè ad excutendum eorum torporem conducere, simulque tonum partium nonnihil firmare, tum ad æqualem sanguinis distributionem, adeoque ad nutritionis æqualitatem facere: Item spiritibus vitalibus atque animalibus vigorem conciliare, arterias in partibus primò affectis proritare,

proritare, nervos roborare: ad quæ capita non ineptè omnia Indicata essentia morbi ferè reduci possunt. Porro vires quoque, licèt impensè calida, aliæque omnia violenta prohibeant, hæc tamen ut moderata, fatisque naturæ familiaria permittunt. Causæ similiter his Indicatis in specie parùm repugnant, licèt quoad tempus & exequendi ordinem nonnullus notetur dissensus, quemadmodum infrà suo loco videbimus.

Quare quatenus & quousque hæc inter se consentiunt, dum curationi operam damus, unâ operâ respicimus simul non tantùm vires, sed & nonnihil ejusdem causas, eligendo ea remedia curatoria, vel iis illa admiscendo, quæ unâ possint crassa attenuare, viscida incidere, obstructa aperire, & similia. Similiter, dum in præservatione aut eradicatione causarum maximè occupati sumus, talia eligimus evacuantia, aut talia pharmacis admiscemus, quæ simul ex parte morbo sint contraria. Atque hæc omnia eo consilio agimus, ut quamplurimis intentionibus (ut dictum) simul subserviamus.

Inventis autem actionibus in specie simpliciter requisitis, proximo loco earum *debitæ* *Circumstantiæ* exquirendæ sunt.

1° Ergò, cùm morbus hic magnus sit, *magnam remedii Quantitatem* ex parte suâ exigit. Nam remedium morbo impar eum ex-

Circum-
stantia-
rum actio-
num
Indicata-
rum in-
ventio.
f.
Quantitatis,

stirpare nequit. Oportet igitur ut medicamento dosi, morbi magnitudini adæquata sit. Atqui vires in hoc affectu tantam remediorum molem simul adhiberi non permittunt. Quare quantitatem istam partiri & per vices administrare oportet. Morbus enim hic chronicus est, tardique motus, neque præcipientem curationem necessario exigit, & quamvis vires neque fortiora remedia, neque majori quantitate exhibita facile ferant, per *ἐπίκρασιν* tamen evacuantium remediorum usum permittunt. Quare, per vices, modò præparantibus, modò evacuantibus, modò alterantibus, aut corroborantibus insistendum est.

2. Loci.

3° Quod ad *locum administrandi* attinet, generalis regula est, Remedium ad morbi ejusve causæ sedem pertingere debere. Si ergò in vasa penetrare debeat, per os assumendum; sin sufficiat crassa tantum intestina attigisse, per anum injiciendum. Si naturæ propensione humores facilius ad superiora ferantur, vomitu exigantur; sin contrà, per secessum. Similiter pro Naturæ inclinatione, per salivationem, per mictum, per sudationem exterminentur. Particulares evacuationes in ipsis partibus affectis vel vicinis instituendæ. Ità enim vis remedii ad morbi causæque sedem certius pervenit: atque ob eandem rationem externa & topica loco proximo

proximo convenienti applicanda. Sciendum tamen est, inter nonnullas partes sympathiam quandam observari, in quo casu frequenter parti, cum qua consensus intercedit, non autem affectæ parti, vel vicinæ admoventur remedia.

4° *Forma medicamenti* ex parte quoque à regula modò propositâ dependet. Si enim scopus sit lenire fauces, aut asperam arteriam, linctûs formam eligimus, ut remedium sensim partes affectas perlabatur, easque diutiùs tangat. Similiter, laborante ventriculo, sæpè Pilulas, Pulveres, aut electuaria præscribimus, quò diutiùs in eo commorentur; Renibus liquida potiùs designamus, quò faciliùs ad eos cum fero deferantur. Formæ insuper nonnihil etiam ab ipsa morbi naturâ pendent: ut in febribus ardentibus liquida ferè tantùm conveniunt, sicca vix admittuntur; contrà in morbis humidis, alvòque nimiùm fluente, formæ solidiores præferuntur. Denique formæ medicamentorum nonnihil quoque à materia medica dependent; sic Cassia, formâ Boli, Cornu cervi, Corallium, & similia, formâ pulveris; alia infusa feliciùs operantur. Similiter amara, nauseam moventia, foetida Pilularum formâ celantur, interdum quoque deaurantur, aut etiam boli formâ nebulis involuta exhibentur.

3
Formæ
medica-
menti.

Notandum hîc est non tanti momenti ut plurimùm esse remedii formam, quin ea cedat faciliori aut commodiori administrationi respectu admissionis vel receptionis ægrotantis. Multi enim Pilulas nequeunt deglutire, alii potiones vomitu statim rejiciunt, alii alias fortè formas aversantur. In hoc affectu, cùm pueri ferme omnes medicamenta respuant, ea præ cæteris præferenda est forma, quæ iis minùs molesta minùsque nauseam creâre deprehendetur.

4
Temporis
agendi.

5° Quod ad *tempus agendi* attinet, danda opera est, ut ità administrentur medicamenta, ut quàm minimùm tempora cibandi, exercendi, dormiendi interturbentur. Per hanc enim ætatem vires vix integræ conservantur, absque his per justa intervalla interpositis.

Evacuantia, aperientia, attenuantia, incipientia, primo manè & jejuno ventriculo propinanda; & si repetenda eodem die, horâ quartâ pomeridianâ, similiter jejuno ventriculo. Roborantia, adstringentia, partes firmantia, quietem procurantia, vesperi potius sumenda vel admovenda; nonnulla autem ex his post cibum etiam fortè conveniant.

Quæ cibo admiscantur medicamenta, palato grata esse debent, nè ventriculo nauseam moveant, & coctionem impediant, aut cibi fastidium pariant, viresque dejiciant.

5° Quod

5° Quod ad *Ordinem procedendi* attinet, ^{Ordinis} ^{proceden-}
 duæ occurrunt generales regulæ. Prior est, ^{di.}
 Id agendum esse prius, quod præmissum
 viam sternit ad sequentia remedia, ideóque
 id prius esse removendum quod rationem
 impediendi habet respectu deinceps agen-
 dorum. Posterior est, Urgentiori Indicanti
 semper prius esse subveniendum, nisi aliquod
 obstet impedimentum.

Si ergo quæstio sit, utrùm morbus, an ^{An mor-}
 morbi causa prius operam medicam exigat, ^{bus vel}
 facilis erit secundum priorem regulam res- ^{ejus causa}
 ponsio: Causas nempe habere rationem ^{prius à}
 impediendi respectu curationis morbi: Eam ^{medico}
 quippe foveant, vimque medicamentorum ^{invadi}
 infringunt. Quare priusquam morbum ip- ^{debeat?}
 sum pressius impugnamus, causæ, quantum
 fieri potest, averruncandæ, aut saltem ita
 minuendæ, cicurandæque, ut quàm mini-
 mum morbi expugnationi obstant. Interim
 tamen, dum in amovendis causis satagimus,
 non planè negligenda est morbi essentia, ut
 suprâ monuimus. Immo ita domitâ nonni-
 hil morbi causâ, ut ad tempus curationem
 non insigniter impediat, licet (nondum pe-
 nitùs evictis ejectisque causis) essentia
 morbi impugnationem paullo pressius ag-
 gredi; eâ tamen lege, ut, insurgentibus ite-
 rum & de novo rationem impediendi
 induentibus causis, ad earum subactionem,

evacuationemque protinus revertendum fit; adeoque in Chronico hoc affectu, per vices, modo causæ, modò morbus ipse impugnandus venit : atque hanc actionum vicissitudinem vires faciliùs tolerant, quàm si solis causis expugnandis, donec penitus exterminarentur, continuè insisteremus.

Porro quum causæ morbificæ in hoc affectu ob visciditatem, crassitiem, & fortè impactionem, ineptæ sint ad motum; liberandæ sunt, priusquam evacuentur, ab hoc impedimento & præparandæ : Siquidem *quæ movenda sunt, fluida priùs facere oportet*, ut dicat senex. Similiter crassities ista, visciditas, & impactio materiæ, si adsit, indicant attenuantia, incidentia, & deobstruentia; sed hæc non tutò propinantur impuritatibus adhuc circa primas vias restagnantibus, quæ cum medicamentis in venas fortè rapiantur, sanguinemque ulteriùs inquinant, vel saltem efficaciam medicamentorum retundant. Habent hæc ergò rationem impedimenti, & omnino primò sunt amovendæ.

Denique universalia evacuantia particularibus & topicis sunt præmittenda, præsertim ubi utrique intentioni simul incumbere non licet. Nam causæ universales in corpore fluitantes facilè in locum particulare evacuatorum surrogantur, affluxumque ad
partem

partem prius affectam renovant : caussarum verò particularium tenuior & ad motum aptior pars evacuatur, crassior verò fortè magis impingitur. Quare universales caussæ adhuc in corpore scatentes rationem impedi-
menti habent respectu evacuationis parti-
cularis, & per consequens prius sunt exi-
gendæ.

Posterior regula erat, Indicanti urgenti-
ori, si nullum interveniat impedimentum,
primò succurrendum esse. Urgentius Indi-
cans id dicitur, *quod majus periculum minatur*.
Omne autem Indicans urgens supponitur
graviter corpus affligere, virésque cum peri-
culo atterere. Hoc itaque respectu, aliquan-
do morbo est opitulandum primò, neglectâ
caussâ; aliquandò etiâ graviori sympto-
mati, neglectis tùm morbo tùm ejus caussâ;
ut in concitatori alvi fluore, diuturnis vigi-
liis, profusiori sudore, & similibus. Sed vel in
hisce casibus habenda simul ratio est, quous-
que fas est, tùm morbi tùm caussæ, & ubi
tantummodo correctum est urgentius symp-
toma, impetúsve morbi repressus, ad regula-
rem procedendi methodum redeundum est.
Hæc enim regula non ad ordinarium legiti-
mumque curandi ordinem, sed methodum
necessitatis pertinet.

Adhæc, ad rectam Indicationum admi-
nistrationem absolvendam, *accurata materia
medicæ*

medicæ cognitio requiritur , de qua in sequen-
tibus agendum.

C A P. XXIX.

Materia medica propositis Indicationibus respon-
dens, & primò χειρουργικῇ.

Tria sum-
ma genera
præsidio-
rum medi-
corum.

MAteria medica *experientiâ* potissimum
& *analogismo* adinvenienda est, quam-
vis neque aliud qualecunque ratiocinium
planè excludendum putemus. In tria genera
vulgò, neque ineptè, distribuitur. In præsidia
χειρουργικὰ, φαρμακευτικὰ, & διαίτητικὰ, quæ hîc suo
ordine prosequemur.

Chirurgi-
ca :
Scarifica-
tio Aurium

Chirurgica in hoc affectu communiter
recepta ac probata , & præ cæteris famosa,
duo præsertim sese offerunt : *scarificatio Au-*
rium, & Fonticulus. De pluribus verò aliis
(ut infra videbimus) inquisitio instituetur;
viz. de *Cucurbitulis*, de *sanguisugis*, de *vesi-*
cantibus, de *Ligaturis*, & *Fasciis*. *Venæsectio-*
nem verò ipsam vires non tolerant, ut cuivis
facilè innotescit, qui ad ætatis fragilitatem,
habitûs partium extenuationem, venarûmque
gracilitatem attendere velit.

Agmen ducet scarificatio Aurium. Em-
pirici nostrates, qui hunc affectum tractant,
eam pluris faciunt quàm quis facilè putaret.

So-

Solemniter quippe in sua praxi eam celebrant, absque ea vix felicem curationem sperant. Nos verò, licet hoc remedii genus non improbemus, vidimus tamen absque ejus usu nonnullos pueros feliciter sanatos. Et illi ipsi qui ei plurimum tribuunt, maximâ ex parte vix notabilem quantitatem sanguinis eliciunt. Aliqui tamen testantur se vidisse satis largam sanguinis copiam cum euphoriâ hâc operatione eductum. Ut ut sit, credibile est eos pueros facilius hoc remedium ferre, plûsque emolumenti ex ejus usu obtinere, qui sanguinei sunt & habitiores, quique *alogotrophîâ* potius quàm *atrophîâ*, aut *tabe*, *aliâve magnâ partium extenuatione* detinentur. Practici nostri plerumque bis vel ter, interpositis septem circiter dierum intervallis, hanc operationem repetunt. Rarius lanceolâ aut acutiori scalpello, frequentius ordinario obtusiorique cultello id perficiunt, nihil dolorem ejulatûmque Infantis morantes. Porro, in conchâ Auris ut plurimum hanc scarificationem instituunt; aliqui verò eam ad interiorem & exteriorem Alæ sive Pinnae Aurium circumferuntiam, immo ad Helicen usque extendunt. Nemo hætenus, quod scimus, posterioris lateris Auriculæ scarificationem tentavit, quamvis revera haud obvium sit rationem reddere, cur illic administrata minùs conduceret quàm in ipsa Auris Conchâ.

Adferre

Conjectur-
ra cur con-
cha Auris
præ cæteris
ejus parti-
bus in hoc
affectu
scarifica-
tur?

Adferre tamen libet conjecturam saltem nostram cur concha Auris præ cæteris ejus partibus ad hanc operationem eligatur, quam tamen nondum confidenter adstruimus; etsi probabiliter ad minimum sustinere posse putemus, modò verum sit id, quod diligentissimus Fabricius Hildanus obser. 4ª Centur. 1^a de nervo quinti paris retulit: huic enim observationi conjectura hæc funditus innititur, eaque fortè vacillante unà corrui. Conjectura ipsa hæc est. Suppositis distributione & usu nervi 5ⁱ paris loco citato memoratis, scarificatio in Concha Auris commodè cum liberare istum nervum à qualicunque oppressione, tum torporem ejusdem excutere, eique vigorem præstare potest. Est enim Concha Auris locus ei proximus quem ferro licet attingere. Quare evacuatio hîc facta materiam prementem ferè originem illius nervi immediatè derivare, simulque dolorem inferendo caloremque augendo, qualemcunque torporem ejusdem excutere, vigorémque ei addere poterit. Si ergò nervus hic (ut ibidem asserit celeberrimus ille Chirurgus, aut pars ejus ad spinalem medullam distribuatur, neque spinalem medullam unquam deferat, sed continuè ramulos cum nervis spinalis medullæ ad crurum & pedum extrema emittat; facile concedi potest, nervum hunc ab ob-
structione

structione sic liberatum, excitatum ac vigorem nactum, ipsam spinalem quoque medullam, omnesque inde ortos nervos, quos ex ista sententia ad extrema concomitatur, nonnihil excitare iisque vigorem aliquem imprimere. Quare necesse est scarificationem hoc loco factam in concha nempe Auris longè majoris esse efficaciam, quàm si in ulla parte ejusdem Auris à nervo quinti paris remotiore administraretur. Idem ferè dici potest de vulnuscule hinc facto per obtusius cultellum. Etenim affirmant nonnulli Practici præstantiam hujus operationis non tam quantitatem sanguinis extrahendi, quàm doloris in ista parte excitationem respicere: quod ad excitationem vigorisque conciliationem nervi quinti paris facilè quis seducat.

Sed misam hanc conjecturam, alias proponamus considerationes, quarum respectu scarificatio hæc ex usu esse possit in hoc affectu. 1°. Hinc obtinemus particularem quandam capitis evacuationem; quæ pars, si quæ alia, in hoc morbo particulari plenitudine gravatur. 2° Ipsam sanguinis evacuatione ejusdem crassitiem & visciditatem nonnihil corrigimus, adeoque æqualiorem ejus distributionem, æqualiorémque partium nutritionem promovemus. 3° Hinc nonnihil excutimus partium torporem.

Notandum hanc operationem quum evacuationem

Utilitas
scarifica-
tionis Au-
rium in
hoc affe-
ctu.

uationem particularem & topicam præstet, non simpliciter primum locum in methodo curandi mereri, sed præmissis universalibus suo loco subsequi debere.

Denique ridiculum quid & superstitiosum sapit, quod aliqui in hujus scarificationis administratione factitant; dum dextræ Auris sanguinem lanâ exceptum sinistro hypochondrio, sinistræ dextro alligunt. Hæc de Aurium scarificatione.

Fonticuli
utilitas.

Fonticulus in hoc affectu multum probatur, atque hoc solo ferè præsidio nonnullos pueros liberatos fuisse novimus. Etenim non tantum ea omnia præstat, quæ scarificationi Aurium modò adscripsimus, sed & specialiter Hydrocephali potens cum curativum, tum præservativum remedium est, & ad enormem capitis magnitudinem paulatim imminuendam, ejusque superfluam serositatem evacuandam, tum inordinatum ossium augmentum reprimendum multum conducit. Manifestè quoque nimiam spinalis medullæ humiditatem exsiccat, calorem suscitatur, nervos roborat, eorumque torporem excutit.

Ad hoc remedium non ascendendum nisi necessitas urgeat.

Quum verò hoc remedii genus per se ulcus quoddam sit, & nonnihil doloris puero gestanti inferat, nutriticque insuper aliquid molestiæ indies creet, non id præscribendum nisi ea morbi magnitudo sit, ut eam aliis remediis absque hoc satis domari posse vix speremus.

Ex-

Excitandus est Fonticulus inter 2^{am} & 3^{am} Colli vertebram. Aliqui eum *cauterio actuali* inurant, sed hunc modum ob doloris vehementiam minùs probamus: alii cauterio *potentiali*; sed neque hìc arridet, quòd caustica infantuli naturæ nimis sint adversa, & nescio quid venenosi insinuent, spiritùsque saltem nimio opere dissipent, partèsque debilitent. Probamus ergò potiùs Fonticuli excitationem per *simplicem incisionem* acuto scalpello factam.

Aliqui utuntur *forcipe ferreo* in hunc usum concinnato, quo cutem, loco incisionis priùs atramento notato, comprehendunt, moderatàque compressione sensuum partis obtundunt, dein per forcipis medium quod oblongo foramine pertusum est, scalpellum adigunt, incisionemque perficiunt. Facto vulnere pisum seu artificiale, seu naturale intrudunt, superimposito Empl. digestivo; huic chartam vel linteum multoties implicatum imponunt, eique scutum parvulum ex materia aliqua solida factum adhibent, cui fasciæ 4 assuuntur, quarum duæ superiores fronti circumductæ aciculis capitis integumentis annectuntur; duæ inferiores involucris pectoris similiter aciculis affiguntur; atque hoc modo deligato vulnere pisum non excidit, sed fonticulum format. Aliqui loco Fonticuli *setaceum* surrogant, quod non planè improbamus,

Modus
commo-
dus Fon-
ticulum
ad nu-
cham ex-
citandi.

probamus, nisi quòd nimis molestum ac dolorificum videatur, solusque Fonticulus ut plurimum sufficiat. Hæc de Fonticulis. Sequuntur jam aliæ nonnullæ Chirurgicæ operationes examinandæ.

Hirudinum usus plus nocere quàm prodesse videtur.

Primò loco *Hirudines* se offerunt. Harum certè applicatio quid in hoc morbo curando præstet vix dum fati experti sumus. Si rationem solam consulamus, suspicamur plus damni quàm emolumenti ab hoc remedio expectandum esse. Etenim si alicui capitis parti admoventur, ob continuam suctionem facilè affluxum sanguinis eò versùs concitatiolem efficerent. Sin aliis partibus applicarentur, sanguinem à partibus ejus inopiâ priùs laborantibus detraherent.

Cucurbitulæ cum scarificatione improbantur ut noxiæ; sine scarificatione, ut inutiles.

IIº *Cucurbitulas* non tam noxias quàm inutiles existimamus. Equidem eas quæ cum scarificatione adhibentur planè rejicimus, non tantum argumentis modò allatis de sanguifugis ducti, sed & metu dejectionis virium ob dolorem, & administrationis molestiam moti. Cucurbitulas sine scarificatione, ut dicere coeperamus, neque vires, neque morbus, ejusve causæ videntur respuere. Verumtamen parùm hæ efficaces sunt, & perpendendum relinquimus, an utilitas qualis qualis ex earum usu emergens, applicationis molestiam fati compenset.

Nihilominus fieri potest, ut respectu alterius

rius morbi conjuncti earum usus alicujus sit momenti; ut in Pleuritide, Phrenitide, atq; ubi imminet periculosus aliquis fluxus in partem quandam principem. In quo casu, forsitan istæ, quæ cum scarificatione adhibentur, in grandioribus & robustioribus puellis admitti possint. Applicentur autem vertebri Colli, humeris, Natibus, interioribus femoris partibus, plantis Pedum, aliisque locis prout peculiaris affectus complicatus postula-
 verit.

Nisi alteras efflagitet aliquis complicatus affectus.

Notandum interim in tam tenera ætate multò minores eligendas esse Cucurbitulas, easque minori cum flamma admovendas, quàm aliàs in adultis solent, scarificationemque, si omninò admittatur, leviori manu infligendam esse.

III° Quod ad *vesicatoria* attinet, licet eorum etiam usum nondum satis experti simus, & licet tum *σηπλικὰ* quòd partes eliquent tum *καυστικὰ*, quòd altiùs penetrent crustamq; inducant, ab hoc affectu arceamus, illa tamen *πυρρλικὰ*, quæ vesicas tantùm in cute excitant, utiliter interdum admitti posse conjectamur.

Vesicatoria interdum utiliter hinc adhibentur.

Dicas, *Cantharides* (è quibus ferè conficiuntur) impensè esse calidas, & præterea venenose cujusdam qualitatis suspectas.

Respondemus, Nè quid de Cantharidum qualitatibus hinc interferamus, concedimus

Eorum
utilitas
notatur.

Obser-
vatio.

id quod asseritur. Verùm cùm externæ tantum cuticulæ, & particulæ ejus non adeò extensæ adhibeantur, & cùm statim excitata vesica amoveantur, earum caloris excessus, virúsque, vix ultra cuticulam altius in corpus penetrat, adeoque sine notabili detrimento remedium hoc adhiberi potest. Sed quæras, quid hinc commodi expectare liceat? Dicimus, efficaciter intemperiem frigidam & humidam corrigere, torporémque spinalis medullæ, cerebri, nervorum, partiúmque nervosarum excutere, simulque omnes partes firmiores ac rigidiores præstare, pulsúmque fortiorem in externis partibus proritare: quæ omnia in hujus affectûs curatione non parvi sunt momenti.

Aliquis nostrum testatur se bienni puello, qui hoc morbo affectus in febrim quoque continuam & malignam inciderat, quique jam prope phreneticus factus fuerat, præscripsisse inter alia vesicatorium vertebri colli adhibendum. Manifestum hinc levamen puellus mox sentire visus est, & post aliquot dies à febre liberatus est. Postea bis vel ter infusione *Rhab.* &c. purgatus, præter omnium expectationem, ferè absque aliis remediis, hunc affectum quoque excussit. Verùm enimvero ut vix reperias commodum quod nulla secum incòmoda trahit; ita neq; hoc remedium ab omni parte culpâ suâ vacat.

cat. Molestum quippe & dolorificum atque ingratum pueris est; eorum porrò lusus & exercitia ad tempus interturbat, cuius rei respectu, nisi fortè alius morbus complicatus exercitia unà interdixerit, vix plus utilitatis, quàm damni præstare poterit. Adhæc, vis ejus subitò exeritur, & mox paulatim exhausta est, quod non usquequaque chronico morbo quadrat. Denique Fonticulus, qui chronicis morbis proprius est, in hoc affectu ejus vicem supplere posse videtur. Quocirca, vix medicamenti vesicatorii applicationem in hoc curando morbo admittimus, nisi acutus unà complicitur morbus, qui sui causâ hoc remedii genus exigat, ut in casu modò proposito evenit.

Tum etiam in commoditas.

Ubi autem res postulat, ut applicetur vesicatorium, commodissimè id fieri posse videtur super vertebras Colli, nisi fortè fonticulus illic excitatus locum præoccupaverit; in quo casu vel ponè Aures, vel 4 digitos infra Fonticulum admoveatur. Non negamus quin respectu aliorum morborum complicatorum aliis atque aliis locis coaptetur: hùc verò designamus locum qui maximè respiciat præsentem morbum.

Locus commodissimus applicationis vesicatorii in hoc affectu.

IV° *Ligaturæ* quoque ad hunc titulum referri posse videntur, & quidem concedimus eas aliquando in hoc affectu non planè esse inutiles, nimirum, si eæ valdè moderatæ, si

Ligaturæ hic ex usu esse possunt.

Sed cum
cautione
usurpan-
dæ.

per justa intervalla, si locis convenientibus adhibeantur; verum cavendum, nè incremento partis, cui applicantur, obstant; quod fit, si satis laxæ sint, si ex lanâ molliori confectæ, si interdiu aut aliqua diei parte, leviterque constrictæ, noctu verò solutæ, si cruribus supra genu, brachiis supra cubitum adaptentur.

Ad quid
eæ confe-
rant,

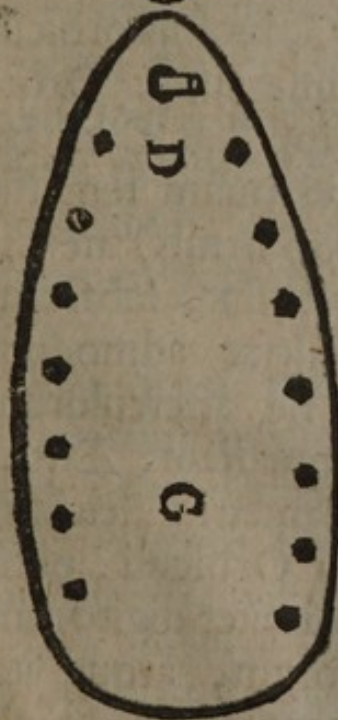
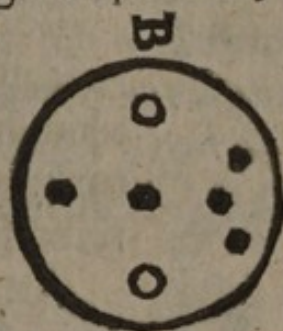
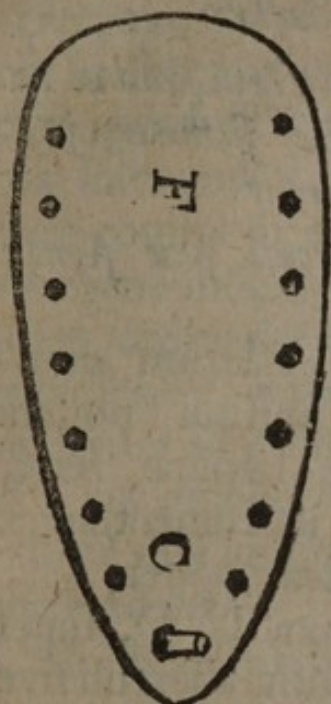
Videntur autem Ligaturæ hîc conducere ad sanguinis affluxum à capite revellendum, eundemque versûs partes extenuatas externasque & extremas promovendum; præterea ad nimis lubricum sanguinis reversum in illis partibus quibus adhibentur, retardandum.

Fasciarum
usus &
modus eas
concin-
nandi.

V^o Huc quoque spectat certarum partium *Fasciatio*, quippe quæ cum Ligaturis affinitatem habet. Solent enim aliqui ad firmandas partes earumque calorem fovendum fasciis laneis eas involvere; pedes nimirum, tibias, genu, & vicinas femoris partes. Cavendum verò, nè eæ nimis strictæ liberum partium accretionem impedian.

Alii loco Fasciarum *Ocreas fibulatas* panno laneo succinctas conficiunt; has verò non solâ firmitatis aut caloris gratiâ effingunt, sed etiam ad curvitatem ossium reducendam, vel ad inflexos Articulos erigendos. Aliqui *Ferulas* addunt, aut *particulas fissi ossis Cetæ*. Verum tria potissimum in harum structurâ sunt

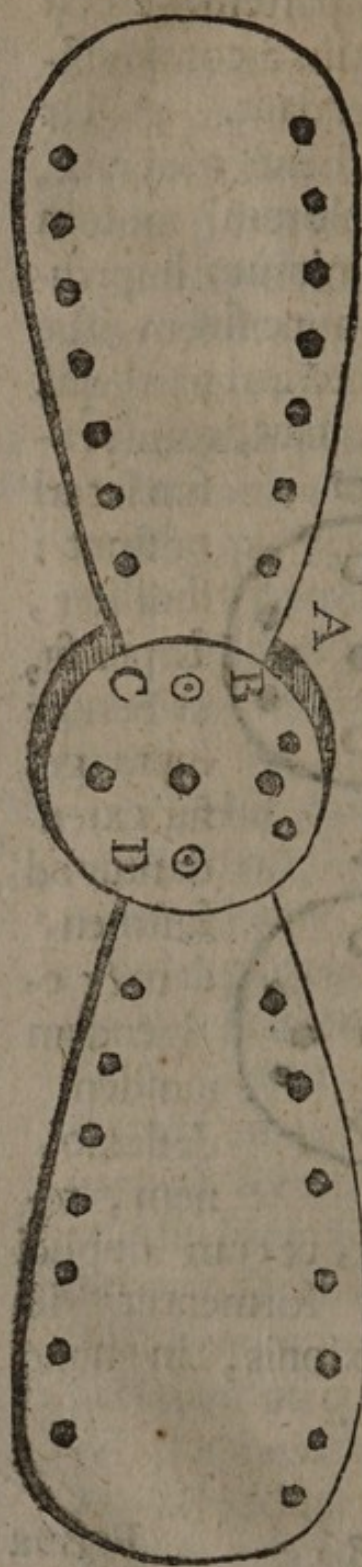
sunt notanda. 1° Ut premant aliquantulum extantem & convexam ossis partem. 2° Ut cavam vix tangant, quin potius à compressione defendant. 3° Ut parti sint benè adaptatæ, & articulorum motum quàm minimùm impedi-
ant. In hunc finem istæ ocreæ anteriori parti, quâ genu spectant, transver-

sim secari possunt: similiter, si opus sit, ut Ferulæ supra genu extendantur ad sustinendam & erigendam ejusdem deflexionem, re-

quiritur, ut cum duplici articulo formentur in loco flexionis, in hunc modum.

Forma articulationis Ferularum.

AB Rotulae bina ferrea.

CD Axes articulationis ferularum.

Clavi, quibus Rotulae firmiter junguntur.

FG Asserculi sive ferulae binae.

Loco Ferularum commodius substitui possent tenuissima laminae ferri, totumque instrumentum ex ferro fabricari posset.

Axes bini C D, super quos flectuntur asserculi sive ferulae F G, duobus orbiculis dictis infiguntur. Orbiculi verò ipsi A B C ex laminae ferri quam tenuissimis (modò firmis) nè nimis graves sint, fabricantur, simulque admodum politis, nè asserculorum motum impedian. Aequalis sunt diametri, seu latitudinis hi Orbiculi, putà duorum circiter digitorum transversorum, atque ita inter se coaptantur, ut ab omni

omni parte paralleli sint; interstitium verò inter illos tantum sit, ut asserculorum capita appositè excipiat. Porro orbiculi hi non modò duplici axe C & D, sed & quinque clavis ferreis in schemate punctulis minoribus notatis transfigendi, firmitérq; copuládi sunt. Deniq; tota instrumenti compositio ità comparanda est, ut commodè alligari possit ad prominens latus genu inflexi, simúlque tam extensioni quàm ordinariæ ejusdem flexioni inserviat, deflexionem verò ejus ad alterutrum latus præsertim ad prominens coërceat: quæ causa est, cur duplici orbiculo axes infiguntur, scil. nè quà juncturæ vacillent, & deflexioni genu cedant.

Similiter torsio pedum fasciis quoque frequenter emendatur. Si digiti pedum extrorsum distorquentur, nocte fasciis colligandi sunt, interposito inter calcaneos, talósque pulvinari. Sin introrsum digiti pedum torqueantur, colligandi sunt tali, immittendúmque pulvinar inter majores pedum digitos.

Denique ad truncum corporis erigendum, aut erectum servandum, solent *thoraces ex duplici panno consutos* conficere, interpositis exiguis *asserculis ossis ceti*, quos ità corporibus Infantium coaptant, ut spinam erectam fiant, ossa prominentia reprimant, incurva ab ulteriori compressione defendant; curan-

dum quoque nè sint, aut saltem quàm minimùm puellis gestantibus molestæ, atque ut super spinam dorsi funiculo in hunc usum accommodato fibulentur.

C A P. X X X.

Materia καθάρτικη & 1° Eluentia primas vias.

MAteria hæc multiplicis ac nobilissimi usus est, plurimisque Indicationibus satisfacit. Omnia quippe medicamenta, quæ vel morbi causas, vel morbum ipsum, vel symptomata primò respiciunt, exceptis solis chirurgicis, complectitur.

Dividitur in remedia *Interna & externa*; & utraque in *Simplicia & Composita*: Interna demum subdividi possunt in *Eluentia primas vias*, in *Preparantia*, in *electivè Evacuantia*, in *Alterantia specifica & Roborantia*, denique in *Corrigentia symptomata*.

Primum locum inter hæc merentur *Interna*, atque ex illis *Eluentia* impuritates primarum viarum, cùm hæ, ut suprà monuimus, habeant rationem impedimenti respectu remediorum sequentium, & simpliciter primò sint amovendæ. In singulis autem titulis, quantum rei natura fert, simplicia compositis præmittemus.

Eluentia

Remedio-
rum phar-
macutico-
rum divisio.

Eluentia hæc tria genera adhuc comprehen-
dunt, viz. *Enemata*, *Emetica*, & *Cathartica*
lenitiva.

Enematum usus, earumque Formula
quædam.

Enematum injectio, priusquam pressius
curationem aggredimur, tunc potissimum
prærequiritur, cum alvus adstricta est, fæces
que induratae; aut cum flatus intestina tor-
quent, aut quævis intestinorum tormina
ægrum affligunt. In quibus casibus non
modò ante quamvis præparationem, sed &
ante vomitionem, immo ipsam lenitivam
purgationem nonnunquam utiliter præmitti
possunt. Nunquam hæc è violentioribus
purgantibus, frequenter verò è lenitivis &
benignis, aliquandò etiam è solis lubricanti-
bus & flatus discutientibus constant. Lon-
giùs à pastu injicienda sunt tepidé. Formulas
aliquot subnectemus.

Quando
Enemata
proficiunt.

Cautio in
eorum
præscripti-
one obser-
vanda.

Rx *Lactis vacc. rec. calfact.* ℥iij. iiij. vel v.
semin. anis. pulv. gr. x. sacch. commun. ℥j. ℥jss
vel ℥ij. *vitellum unius ovi* M. F. Enema. Addi
insuper potest *butyr. recent.* ℥ss.

Rx *Decocti emoll. q. s. elect. lenit* ℥ss *syr. ros.*
solut. viol. an ℥vj. *ol. chamæm* ℥j. M. F. Enema
injac. tepidé.

Rx *Rad. alth. contus.* ℥ss. vel ejus loco *fol.*
malv. vel. flor. ejusdem M ss. *fl. chamæm* p. j.
semin.

semin. carminant. ʒij. Coq. in f. q. seri lactis cerevisiati. Colatura ʒiiij. vel v. adde diacassia vel Elect. passulati ʒʒ. syr. rosat. solut. simpl. sacch. culinaris an. ʒj. butyr recent. ʒvj. Addi potest, si visum fuerit, vitellum unius ovi.

Rx Fimi equi non castrati recentis ʒjʒ. semin. anis. fœnic. malvæ contus. an. ʒjʒ. fl. chamæm. p. j. Coq. in f. q. seri lactis cerevisiati. In colatura ʒiiij vel v. solve syr. viol. ʒx. sacch. communis ol. rosat. an. ʒʒ. M. F. Enema.

*Emeticorum usus, & quadam eorum
Exempla.*

Emetico-
rum utili-
tas.

Emetica, seu vomitoria, tria potissimum præstant. 1° Humores sive crudos, sive corruptos, & quascunque impuritates in ventriculo contentas evacuant, idque per viam breviorē & expeditiorē, quā si per ambages & anfractus Intestinorum circumducerentur. 2° Agitando omnes partes, imprimis viscera, humores crassos viscidōsque iis adhærentes, aut iisdem impactos magis fluxiles reddunt, & frequenter excutunt, præsertim in ventriculo & Intestinis collectos: quo nomine Colicis doloribus subveniunt, & ad obstructions referandas multum conferunt. 3° Omnium partium corporis & maximè viscerum excretricem facultatem efficaciter stimulant, hincque latentes morborum, imprimis febrium intermittentium

mittentium fomites & causas sæpè unicâ vice exhibitâ eliciunt. Enimvero inter vomendum Intestina quoque ad excretionem per sedem stimulantur; Hepar per Porum Biliarium bilem; Pancreas peculiare suum excrementum per novum ejusdem vas profusius in intestina effundit; Lien quoque fortè suum excrementum in ventriculum per vasa nondum satis nota uberius exonerat; Renes serum per ureteres, Pulmones efficaciâ tussi concitatâ pus mucumve per trachæam arteriam; Cerebrum, pituitam, & falsum serum per palatum, per nares, oculosque copiosius solito excernit. Denique totum corpus ad diaphoresin sive manifestam per sudorem, sive occultam per insensibilem transpirationem pronius plerumque redditur. Notandum interim est non leviora quæque vomitoria, neque etiam ipsa fortiora, si imminutâ dosi exhibeantur, statim hæc omnia plenè perficere; atramen suâ operatione plus minúsve pro viribus & quantitate medicamenti eò collimare, & fortiora quidem plenâ dosi datâ tres metas propositas efficaciter attingere.

Ex prædictis facilè cuivis innotescit fortiora Emetica pleniori quantitate præscripta puellis hoc morbo correptis competere non posse, neque teneras eorum vires tantos in corpore tumultus, & tam universalem evacuationem

Circum-
spectio
adhiben-
da eorum
usu.

uationem subitoque factam perferre posse. Quapropter circumspectè admodum hoc remedii genus puellis præscribendum est, tum etiam atque etiam vires & medicamenti efficacia ac quantitas contrà sunt pensandæ. In hunc ergò finem aliquot cautiones juniorum gratiâ hîc subnectere non erit inutile.

1° Vomitus in hoc affectu concitandus non est, nisi humores sponte suâ nonnihil sursum vergant, iisque per superiora non difficulter exigi possint.

2° Nisi puelli per se ad vomendum sint proclives, vomitumque faciliè ferant.

3° In sputo sanguinis, Phthisi seu Tabe, Hæmorrhagiâ Narium in quavis internâ venarum apertione, similibusque casibus ab hoc remedio abstinendum.

4° Potentiora Emetica liberaliori dosi exhibita hîc interdicuntur. Etenim metus est nè infitos spiritus nimium depopulentur, ipsasque partes solidas plus æquo prius extenuatas ulterius eliquent.

Qualia
vomitoria
hîc conve-
niant.

Oportet ergò, ut vomitoria hîc in usum vocanda, vel naturâ suâ leniora sint, vel saltem fortiora latius correctâ & parcâ dosi administrata.

Object. Dicas si leniora sint, aut diminutâ quantitate exhibita, vix efficaciter posse humores evacuandos educere.

Resp.

Resp. Revera ubi naturam aut non, aut parum adminiculantem habemus, ita rem se habere; in quo casu negamus vomitoria omnino esse exhibenda: supposita verò aptitudine tum humorum tum corporis ad hanc evacuationem (ut in priⁿa & secundâ cautione requiritur) etiam leniora vomitoria humores imprimis viis stabulantes evacuare queunt: quod idem dicendum quoque est de fortioribus probè correctis parcâque manu exhibitis. Etenim ob correctionem & diminutam quantitatem haud multum corpus exagitant, aut naturam laceffunt, atque interim ob ventriculi humorumque proclivitatem huic scopo satisfacere valent. Paradigmata jam aliquot subjungamus.

Rx Summitat. Erigeri M^{ss}. *passul. Corinth.* ʒj. *Coq. in lbj. cerevisiæ non-lupulatae* ad medietatis casum. *Colaturæ* ʒiij. adde *syr. acetos. simpl.* ʒß. *M. & exhib. tepidè.*

Vel

Rx Infusionis croci metallor. in vino Hispan. loco frigido factæ & per subsid. optimè depurat. ʒj ʒjß. ʒij. (pro ratione ætatis ac roboris) *syr. acetos simpl.* ʒß. *seri lactis cerevisiati* ʒj.ß. *aq. cinam. gutt. x.* vel ejus loco, si convulsiones metuuntur, *aq. antepilept. Lang.* ʒj. *M. & ebibat tepidè manè cum regimine.*

Rx Succ. fol. Asuri ʒß. ʒij. vel ʒj. *syr. acetosi simpl.* ʒij. *seri lactis cerevisiati* q. s. *M.*

Rx Salis

R $\acute{x}$ *Salis vitrioli præp. a. gr. v. ad gr. x exhibe similiter in sero lactis cerevisiato.*

Cathartica Lenitiva.

Cautiones
circa usum
Lenientium
observan-
dæ.

Hæc evacuantia cum effectus suos placide sine tumultu exequantur, non illam medicæ circumspectionem, quam Emetica aut electivè Purgantia postulant. Tria tamen circa illorum usum cavenda sunt. 1° Nè ingrato sapore eam ventriculo nauseam inferamus, ut postmodum omnia medicamenta aversetur & abhorreat. 2° Nè nimiam pharmaci quantitate ventriculum gravemus. 3° Nè assumptum pharmacum vomitu statim rejiciatur. In hunc ultimum scopum solent aliqui os puelli grato aliquo liquore statim colluere; alii tantum in os ejusdem ingerunt vel *cerasa condita*, vel *pruna Brigniolensia*, vel *conservam Berberorum*, vel *succum Aurantiorum saccharo admixtum*, aut *similia*.

Lenientium
divisio.

Dividi hæc Lenitiva possunt in *Simplicia*, & *Composita*; & hæc iterum in ea quæ in *Pharmacopoliis extare solent*, & ea quæ pro re natâ de novo parantur.

Simplicia, quæ huic scopo per se satisfaciunt, admodum pauca reperiuntur; ut *Manna*, *Cassia fistularis*, *Aloë socotrina*, *Tamarindi*, *Polypodium quercinum*. At verò minus efficacia, quæque non (nisi purgantibus aliis mitioribus acuantur) lenitivam indolem induunt, plura

plura occurrunt. Ut *uva passæ majores*, tum *Corinthiaca*, *Fujubæ*, *sebestena*, *Pruna dulcia* & *damaſcena*, *Ficus*, *Dactyli*, *Pulpa Pomorum assa-*
torum, *Flores Malvæ*, *Violarum*, *Herbæ Parie-*
tariæ, *Mercurialis*, *Rad. Alibæ*, *Glycyrrh. se-*
mina & *frig. maj. semina Malvæ*, *Amygdala*
dulces, *Ova sorbilia*, *Pinguedines*, *Butyrum*,
Oleum Olivar. ol. amygd. dulc. serum Lactis, &
ſimilia. Hæc licet per se parum efficacia ſint,
 aliorum tamen purgantium admixtione
 non contemnendam vim lenitivam acqui-
 runt.

Composita lenitiva hæc in Officinis pro-
 ſtant. *Cassia extracta cum vel sine senna*,
Diacassia, *Elect. Lenitivum*, *Diaprunum leni-*
tivum, *Elect. passulatum*, *Decoctum commune*
pro Medicina, *Decoctum fl. & fruct. syr. & mel*
violarum, *syr. rosar. sol. mel Mercuriale*, *mel*
Passulatum, *Conservæ Rosarum pallidarum*,
Florum Malvæ, *violarum*. Formulas non-
 nullas extemporaneas his subjungere possumus. Ut

Rx *Mannæ Calabrinæ opt. ʒvj. cremor. tartari*
gr. vij. feri lactis cerevisiati (Posset Alle dicti)
in quo parum sem. anis. ferbuerit ʒijß. Misce &
exhib. mané. Loco feri ejusmodi substitui po-
test jusculum aliquod, vel Decoct. commun. pro
medicina, vel Decoct. fl. & fruct.

Rx *Elect. Lenitiv. ʒijß. vel ʒij. syr. ros. solat.*
ʒijß. viol. ʒj. cremor. tart. gr. x. feri lactis cere-
visiati

visiati M. & capiat in aurora. Aliqui parant
syr. lenitivum in hanc modum.

Rx *Polypod. quer.* ʒij. *tart. alb. præpar.* ʒij. *Pomor.*
dulc. M. xij. *Uvar. passar. exacinat.* ʒj. Coq. in
l. q. aq. font. ad t̄bj. In Colaturâ infunde per noct.
fol. senn. elect. ʒjß. *rhab.* ʒij. *pulpæ Cassiæ recenter*
extract. ʒß. *tamarind.* ʒj *glyc. semin. anis. coriand.*
an. ʒjß manè per pannum laneum densum ex-
 primantur. Rx *Expresionis* ʒviiij. *sacch. alb.* ʒvj
 Coq. parùm, tum adde *mannæ opt. syr. ros. solut. an.*
 ʒij. *viol.* ʒj. F. *syr. Lenitivus.* Capiat Puellus
 ʒj. *aq. cichor vel parietar.* ʒß. & *succi limon.* ʒj
dilutam.

Rx *Aloës lotæ, vel Pil. Aloëphang.* gr. vij. F.
Pilulæ 2. cum syr. ros. solut. Immittantur in
 2. *cerasa condita exemptis ossiculis, quæ integra*
deglutiantur, nè sapor offendat horâ somni
 vesperi. Manè superbibat *syr. ros. solut.* ʒj. in
sero lactis cerevisiato. Vel

Rx *Syr. ros. solut.* ʒvj. *violæ,* ʒß. *succi limon.*
 ʒj. *elect.* *passulat.* ʒj. *aq. cichor. vel parietar.* M.
 F. Haustus quem capiat manè jejunos. At-
 que hæc de eluentibus primas vias. seq^r.
Præparantia.

CAP. XXXI.

Præparantia, eorumque Usus.

Remedia hæc partim *humores præparandos*, partim *vias, per quas ii educendi*, partim *ipsas partes in quibus stabulantur*, respiciunt. Sciendum autem evacuationem illam, quæ *Emeticis* perficitur, minimè omnium præparationem prærequirere; illam verò quæ *Catharticis* aut *Expectorantibus*, maximè.

Præparantium genera.

Quæ evacuationem magis, quæ minus præparationem exigat.

Quæ præparatio quibus humoribus debetur.

I^o *Humores præparandi* in genere sunt, vel *Pituitosi*, nimirum frigidi, qui calidis attemperandi, crassi attenuandi, visceri incidenti; vel *Biliofi*, viz. acres, amari, urentes, corrosivi, qui lenientibus & compescentibus cicurandi; vel *Melancholici*, scil. terrestres, sæculenti, tartarei, qui benigniori materiæ commiscendi & fluxiles reddendi; vel denique *ferosi*, qui disponendi & quasi manu dirigendi sunt, vel ad vias urinarias, ut per mictum; vel ad alvum, ut per secesum; vel ad partes cutaneas, ut per sudationem faciliùs exigantur.

II° *Via, per quas Evacuatio decernitur*, munientæ quoque sunt ac coaptandæ, & non

Viarum præparatio.

Bb

tantum

tantum communes, sed & ipsæ speciales, per quas materia peccans in specie ad communes vias deducatur. Alia enim præparatio est vasorum Renum, (quæ scil. lubricantibus & laxantibus maximè perficitur) alia vasorum Hepatis, quæ fit aperientibus, abstergentibus, & nonnihil simul adstringentibus; alia vasorum Pulmonum, quæ potius lenientibus & maturantibus peragitur, admixtis fortè pro ratione materiæ vel incidentibus & attenuantibus, vel contrà incrassantibus & fluxionem avertentibus.

Præparatio respectu partium.

III° *Partes ipsæ in quibus præ cæteris humores vitiosi impinguntur vel fluitant*, medicamenta sibi appropriata admiscenda postulant; & prout hoc vel illud viscus plus minùsvè afficitur, modò cephalica, modò hepatica, modò pulmones respicientia &c. dominium in præparantibus obtinent, & liberalius sunt admiscenda.

Conditiones præparantium in hoc affectu.

Porrò (ut simul omnes propè qualitates præparantium in hoc affectu requisitas complectamur) dicimus hæc remedia ex Arte præscripta ut plurimum esse *moderatè calida* (nisi scil. febris adfuerit) esse *attenuantia*, *incidentia*, & *deobstruentia*, simulque peculiari jure *nonnihil Hepar, Pulmones & Caput respicere*, quæ partes plerumque humorum copiâ in hoc morbo gravari solent; Esse adhuc *huic affectui in specie nonnihil appropriata*: si verò non

non occurrant talia quæ simul sub censum præparantium cadunt, morboque appropi-
entur, saltem alia tunc specifica præparanti-
bus admiscenda.

Tandem in memoriam revocandum est, morbum hunc esse Chronicum, ma-
teriâque ejusdem esse tardi motûs, totum
que simul vix præparari, aut præparatam
evacuari posse: ideoque non continuè
insistendum esse præparantibus, donec to-
ta materia fuerit præparata; ita quippe
pars præparata & jam fluxilis reddita, vel
alios affectûs, vel etiam gravia fortè symp-
tomata facilè concitet. Quare per vices modò
præparandum, modò materia jam præparata
pharmaco exigenda. Quâ sanè alternâ reme-
diorum administratione, tum viribus prospi-
ciemus, tum causæ morbificæ tutò (ut ut
sensim) occurremus. *Notandum* quoque hîc,
quod & suprâ monuimus, ubi causæ mor-
bificæ eousque diminutæ ac edomitæ fu-
erint, ut ad tempus non impediunt spe-
cificam curationem, huic quamprimum
propriis alterantibus esse incumbendum,
& in eadem persistendum esse, donec
causæ denuo processum interturbave-
rint.

Hisce jam præmissis, *præparantia simplicia*
ut & *composita* illa quæ in Pharmacopoliis as-
servari solent, nec non exempla quædam

Per epi-
crasin hu-
mores in
hoc affe-
ctu exi-
gendi.

decompositorum ordine subungere ulterius visum est: Monemus tamen ne expectetur omnia simplicia, aut fortè quodvis unum, omnes qualitates, quas modò exquisitis illis & appropriatis præparantibus attribuimus, complecti (ità enim nullâ compositione foret opus) sed tot & talia è simplicibus à nobis enumeratis à prudenti medico seligenda ac inter se contemperanda, quæ simul juncta remedium omnibus istis qualitatibus donatum concinnent.

Simplicia, & Composita in Officinis asser-
vata sunt sequentia. *Herbæ omnes capillares*,
Imprimis, *Trichomanes*, *Ruta muraria*; *Spicæ*
radicis Osmundæ regalis; *Gemma vix dum*
erumpentes Filicis maris; *Polypodium murale*;
Phyllitis, seu *Lingua Cervina*; *Ceterach*; *He-*
patica; *Agrimonia*; *Cuscuta scabiosa*, *Betonica*;
Veronica mas; *Folia & cortex Tamarisci*; *cor-*
tex radicum Capparum; *Rad. Cichor. Endiv.*
Gramin. Asparag. Myrrhidis; *Glycyrr. Tartarum* (quanquam fortè ejus lubricitas minùs congruat) *Passula Imprimis Corinthiaca*; *Pru-*
na Damascena; *semin. Anis. fœnic. dulc. Co-*
riandr. Carui; *Anethi Syr. Capill. vener. de*
Beton. simpl. & compos. Byzantin. Cichor. de
Eupator. de 5 radice scolopend. de stach.

Ex his ulterius *Decomposita* pro re natâ for-
mari possunt. Ut R *spicas vel Gemmas Rad.*
Filicis Maris. N. v. Coq. in lb^{ss} lactis ad 3iij.
Cola

Colaturam bibat manè jejuno stomacho.
 Convenit maximè junioribus & lacti assuetis.
 Vel R Gemmarum Filicis maris tenellarum è
 terra modo erumpentium M. j. veron. maris, Ling.
 Cervin. Hepat. an. Mß. fl. Tamarisci p. j. Passul.
 minor. ʒjß. maris ʒß. Pullum unum exentera-
 tum &c. & cum farina avenace: q. s. F. Iusculum
 ut artis est. Capiat Puellus ʒiij. vel iiij. manè
 & horâ 4^a pomeridianâ, addendo, si lubet,
 crem. tart. gr. x. Vel

R Capill. vener. Hepat. agrimon. cuscute
 an. Mß. radic. filic. maris. gramin. asparag. an ʒß
 fl. tamarisc. p. j. passul. corinth. ʒj tartar alb. præp.
 ʒj. glycyrr. ʒß macis ʒj coq. in lbj aq. font.
 Colaturæ lbj adde vini alb. vel rhenan. ʒiij. syr-
 de scolopendr. ʒjß M. F. Apozema, de quo
 bibat Puellus haustum manè & horâ quartâ
 pomerid. Valet potissimum ubi pertinaces ob-
 struções in Mesenterio, Hepate &c adsunt.
 Vel

R Tussilag. capill. vener. ling. cervin. hepat.
 an Mß radic. myrrhid. asparag an. ʒß glyc.
 hispan. ʒij macis ʒj passul. exacinat. ʒj jujub N
 vj sebesten N viij Fic. incis. N ij coq. in s. q.
 aq. hord. Colaturæ claræ lbj adde syr. capill. vener.
 ʒjß M. Hujus Apozematis usus præcipuus est
 infarctis simul aut obstructis Pulmonibus.

R Musti cerevis. lbj. Hepaticæ, capill. vener.
 phyllit. scabios. tussilag. matricar. artem s. an.
 M. j. fic. incis. passul. excinat. an. lbß glyc. sem. an.

℥ij Coq. lento igne per horas 9. Colatura servetur in usum. In eodem propè casu conveniens est. Vel

Rx Salsaparill. incis. & opt. contus. ℥ij. radic. chin. ras. cornu cervi, ebor. an. ℥j. fol. veron. maris. phyllit. hepat. scabios. an. Mij. sp. c. rad. ofmund. regal. filic. an. ℥ij. Coq. in 4 Congiis musti cerevisiae non lupulatae (Ale dicta) lento igne per horas 4 vel 5 Dein post aliquot horas coletur liquor per setaceum; tum adde succi cochlear. berabung. an. ℥℞. fermenti cerevis. q. s. Fermentetur more solito, & in doliolam reponatur, è quo ad usum pro Potu ordinario depromatur. Conducit præcipuè, ubi adest suspicio Luis venerea, vel scorbuti complicati.

C A P. XXXII.

Evacuantiæ electivæ.

Evacuan-
tium divi-
sio.

PRæparatâ materiâ morbi, apertisque viis per quas evacuatio instituitur, proximum est, ut consideremus quæ pharmaca humores in specie peccantes electivè educant. Hæc autem medicamenta partim humores, partim partes in quibus stabulantur, respiciunt: in singulis verò iusta virium habenda est ratio.

Quæ sint
rejicienda.

Violentiora vel planè abdicanda, vel optimè correctâ & parcâ dosi circumspèctèque adhibenda sunt: & junioribus quidem pueris

ac

ac infirmioribus vel mitiora, vel minori dosi, magisque correctā; majoribus & robustioribus fortiora pleniorique dosi (modò non transcendant vires) permittenda. In utroque casu tutius est paullo infra vires subsistere, quàm easdem vel tantillum excedere; & omninò in hoc affectu satius est *per epicrasin* procedere, quàm simul & semel plenariam humorum peccantium evacuationem tentare.

Humores porrò in corpore dominantes, sibi appropriata pharmaca desiderant; ut bilis *cholagoga*, Pituita *Phlegmagoga*, melancholia *Melanogoga*, serum Humórque aquosus *Hydragoga*.

Adhæc, si Hepar præ aliis partibus humoribus gravetur, talia sunt eligenda purgantia, quæ peculiari jure Hepar respiciunt. Similiter, obsessis multum Pulmonibus, aut Cerebro, aliisve visceribus, ejusmodi sunt eligenda purgantia, (quantum quidem fieri potest) quæ hisce partibus respectivè sunt appropriata. Sin verò non occurrant simplicia purgantia nonnullis partibus satis speciatim dicata, apta aliorum ingredientium istis partibus familiarium admixtione eorum defectus supplendus est.

Denique (quoad fieri poterit) purgantibus directè morbi essentiaè oppositis insistere conandum est. Hoc nomine *Rhabarbarum* præ aliis

Rhabar-
bari in hoc
affectu
usus.

alijs simplicibus commendamus. Est enim medicamentum moderatè calidum & siccum, spiritibus insitis omnium partium satis familiare, & amicum, torporem spirituum benignè excutit, mollitiem laxitatèque partium firmat, internam lubricitatem nonnihil corrigit; pulsum ad artus evocat, calorem externarum partium auget, internarum & imprimis earum, quæ nutritioni inserviunt, vigorem & activitatem fovet. Adde quòd rarissimè (modò justâ dosi exhibeatur) superpurgationem invehit, medicamentum profectò omni ætati & complexiori satis tutum.

Hiscæ jam præmissis, nonnulla simplicia purgantia, quæ huc spectant, nec non paradigmata quædam compositorum proponenda sunt. Neque etiam quidquam prohibet, quin multa ex lenitivis suprâ citatis, huc quoque, diverso tamen respectu, referantur: Illic enim respiciuntur ut acuant lenitiva aliàs ignaviora; hîc verò potius ut temperant purgantia fortiora.

*Purgantia simplicia, tùm composita
officinalia.*

Manna, Cassia fistularis, Tamarindi, Myrobolanorum genera, Rhabarbarum, Aloë, syr. ros. solut. de cichor. cum rhab. dupl. Augustan. scammonium, Agaricus, sem. Carthami, mechoacana, Falappa, Turpethum, Mercur. dulcis, syr.

ros. solut. cum Agar. Epithymum, Polypod. quercin. senna, syr. magistralis ad melanchol. de pomis Reg. sapor. Diabalzemer, Elect. lenit. de prunis. solut. Elect. passulatum, diacathol. confect. Hammech. Bened. laxativa, &c.

*Extemporaneorum compositorum exempla
quadam.*

Rx Syr. Augustan. ʒj. ros. solut. ʒij aq. cichor. ʒss pro dilutione F. Potio exhibenda manè jejuno stomacho.

Rx Rhab. opt. pulverat. gr. xviii. syr. de cichor. cum dupl. Rheo ʒvj rosat. solut. ʒij aq. fol. filicis ʒvj M F Haustus. Biliosis ut & Hepaticis maximè convenit.

Rx Folior. sennæ, polypod. querc. Epithym. an. ʒi. rhab. opt. ʒj crystall. tartar. semin. fenic. dul. an. ʒj F Infusio in s. q. aq. fumar. s. a. pro ʒjss Colaturæ expressæ adde syr. magistral. ad melanchol. ʒvj aq. cinam. gut. viij. vel antepilept. Lang. ʒss M F Haustus. Melancholicis maximè designatur.

Rx Fol. sennæ ʒij pulp. Tamarind. ʒvi semin. anis. glyc. an. ʒss cremor. tart. ʒss F Infusio in s. q. aq. fontan. per noct. Cum express. ʒiiij F sec. art. Emulsio ex amygd. dulc. decortic. ʒss semin. 4 frig. maj. an. ʒij. pro 2 dosibus, addendo singulis syr. decichor. cum quadrupl. Rheo. manna op. an. ʒiiij. Humores acres & adustos evacuat & contemperat:

Rx Elect.

R^x Elect. lenit. ziiij rhab. ℥j crem. tart. semin. anis. an. ℥ss fl. borrag. anth. an pss aq fumar q s. F Infusio per aliquot horas, Colatur & per pannum laneum densum facta ℥jss adde syr. de pomis Regis saporis ℥ss M F H.

R^x Folior. senna ℥jss vel zii agar. trochisc. ℥ss sem. fanic. dulc. ℥ss fl chamam. N x Coq. in s. q. aq. font. s. a. express. 3x vel ℥jss adde syr ros. solut. cum agar. 3v. manna opt. ziiij M F Haustus. Humoribus crassis & pituitosis potissimum dicitur.

R^x Fl. sambuci p. j rhab. ℥ij alapp mechoacnan an ℥j crem. tart. ℥ss nucis moschat. gr. xv. F Infusio & levis ebullitio in aq. fl. sambuci & vini Rhen. an. q. s. Colatura ℥jss adde syr. ros. solut. ℥ss vel 3vj. F Potio. Pituitosis, Cachecticis, & hydropicis convenit.

R^x Fol. senna ℥jss rhab. ℥ij agar. troch. ℥j pul. pa tamarind. zii semin. anis. crem. tartari an ℥j fl. anth. p F Infusio in s. q. aq. font. & levis ebullitio. Expressionis ℥jss adde syr. ros. solut. cum agar. magistral ad melanchol an. ziiij M F Haustus. Mixtos humores evacuat.

R^x Mercurii dulc. gr. xv conserv. viol. 3j pulv. tragac. gr. j M F Bolus cum syr. viol quem capiat manè superbibendo mox 3j syr. ros. solut. in haustulo seri lactis cerevisiati solutam. Commendari potest Pueris qui vermibus simul cum hoc affectu laborant, uti & lue venerea una infectis. Item strumosis.

Rx Mercur. dulc. gr. xij jalapp. gr. xj. nucis
myrist. gr. β pulpæ passul. ʒj M. F. Bolus cum
syr. viol. sumendus in Aurora. Loco jalappæ
substitui possunt scammon præp. vel resin ja-
lapp. gr. iij. vel iiij. Convenit Pueris simul stru-
mosis, ut & iis qui Lue venereâ suspecti sunt la-
borare, iisque qui difficulter purgantur, & in-
grata planè respuunt.

Rx Mercur. dulc. ʒj resin. jalapp. ʒβ sacch.
puriss. in aq. beton. vel simili dissolut. ʒiij vel ʒβ
F. sec. art. Tabellæ pond. ʒiij vel ʒj. Capiat
unam pro dosi.

Rx Aloës socotrin. opt. gr. vij rhab. pulv. gr.
xi syr. ros. solut. q. s. F. Pilulæ quas capiat Puell-
lus in cerasis conditis abditas exemptis ossiculis.
Possunt & deaurari Pilulæ commodioris exhibi-
tionis ergo.

Rx Rhab. opt. ʒiij uvar. passar. exacinat. Mj
cerevis. commun. ʒβ Infund. per 12 horas, de
colaturâ hujusmodi bibant Puelli qui noctu avidè
potum expetunt.

CAP. XXXIII.

Alterantia Specifica.

PRæparatis jam atque ex parte evacuatis morbi causis, vel saltem ita edomitis, ut ad tempus ulteriorem curationem non impediant, statim ad hæc *alterantia specifica* procedendum est; quæ quidem jugulum quasi ipsius morbi petunt, & quorum gratia ista cum præparantia tum evacuantia præmissa fuerunt.

Eorum
definitio

Definiri autem possunt hæc specifica, *Remedia quæ ipsi essentia morbi è diametro contraria sunt, adeoque eam directe impugnant.*

& Divisio.

Sunt autem ea vel Simplicia vel Composita; & simplicia quidem quæ nobis hætenus innotuerunt sunt sequentia. *Radix Os-munda regalis, seu potius spica radice ejusdem abjecta mediâ parte; Radix Filicis maris, item Turiones vel potius Gemma ejusdem vix dum è terra prorumpentes; Radices Graminis, Cichor, Asparag. Rub. tinct. Eryng. Herba capillares, Ceterach, Lingua cervina, Hepatica, veronica mas, flores & folia Lamii, Borrag. salvia, Rorismar. Tamarisci; Abrotonum, Absinth. pontic. Chelidon maj. Crocus, Radic. curcuma, Radic. Sarsaparill. Sassafr. China, Tria santala, Lignum*
Gua-

Guajazi ejusque cortex flor. Sulph. Chalybs præpar. Crocus Martis, Sal Chalyb. vinum chalybeatum, syr. Chalyb. vinum album Gallicum & Rhenanum, sperma ceti, Moschus, Ambra Grysea, Castoreum, vermes terrestres, Fecora Ranarum & Pullorum Corvi, Millepedes vino albo lota & in clibano siccata ac pulverata, & similia.

Si quis autem quærat quo modò quæve actione medicamenta hæc affectûs hujus essentiam specialiter impetant:

Oppositio
inter mor-
bum &
hæc speci-
fica.

Respondemus fortè non necesse esse, ut ad Asylum istud ignorantia, occultas qualitates, statim confugiamus; sed in memoriam revocandas esse partes essentia hujus morbi cum primaria, tum secundaria supra descriptas: Siquidem factâ collatione inter illas partes & hæc medicamenta, haud obscuram contrarietatem ac repugnantiam erga illa invicem deprehendemus. Morbus enim hic consistit in intemperie frigida & humida, in spirituum insitorum inopia ac torpore, in partium enervatione: E contra remedia hæc calefaciunt & siccant, spiritus insitos fovent, torporem eorum excutiunt, tonumque firman.

Porro quandoquidem cum caliditate ac siccitate remedia hæc insignem obtinent friabilitatem ac tenuitatem partium, fit, ut non tantum viscida incendant, crassa attenuent, sed & æquationem quandam omnium succorum in massa sanguinea fluitantium concilient, æqua-

æqualémque (habitâ ratione distantia à fonte caloris) distributionem tum caloris tum sanguinis procurent. Hinc partes externæ prius extenuatæ liberaliori alimento caloréque fruuntur, parenchymata viscerum mole nimium aucta, à crassioribus & viscidioribus succis alimentariis liberantur, & nonnihil indè imminuuntur; hinc irrationalis illa partium nutritio, seu *αλογωτεσφία*, à quâ tanta vitiorum organicorum series dependet, emendatur. Denique remedia hæc partes nervosas quoque ipsamque spinam dorsi nimis debilem roborant, ac foveant.

Dicas, omnia simplicia à nobis suprâ citata non hæc omnia plenè perficere. Concedimus. Nam *santalorum genera*, licet suâ siccitate, friabilitate ac tenuitate partium fortiter hunc affectum impugnent, suâ tamen frigiditate videntur potius ad morbi partes accedere. Dicimus ergò huiusmodi simplicia per se sola non esse administranda, sed aliis duntaxat admixta, quæ qualitatem noxiam satîs corrigunt. Similiter nonnulla simplicia impensè calida, ut *Crocus*, *Castoreum*, *flores sulphuris*, &c. Huic morbo multum repugnant, sed in usum non sunt vocanda, nisi prius contemperata. Porro *Sarsaparilla*, *sassafras*, *Osmonda regalis*, *Filicis genera*, *Herbæ capillares*, *Ceterach*, *Lingua cervina* & similia, caliditate ac siccitate simul junctis cum insigni friabil-

friabilitate ac tenuitate partium plurimum ad æquationem sanguinis, tum ad multas alias morbi partes subigendas contribuunt. Verum partes nervosas ac fibrosas vix satis roborant firmantque; quare Cephalicorum admixtionem desiderare videntur. Adhæc, *Lignum Vita*, suo calore, siccitate, friabilitate, resinosa ac balsamica substantia, tonum partium multum firmat, nonnullisque aliis morbi partibus contrariatur: cum tamen parum conferat ad æquationem succorum in massa sanguinea contentorum, quin potius eam fortè impediat, non sine summa cautione, correctumque & exigua quantitate est præscribendum. Denique ex simplicibus hæc recitatis nonnulla magis ad vires omnes corroborandas quam ad morbi essentiam debellandam recipiuntur; ut *Salvia*, *Moschus*, *Ambra grysea*, & *similia*, quæ non nisi aliis efficacioribus magisque appropriatis admixtis in usum veniunt.

Quod si quis ulterius quæsierit quænam simplicia è propositis efficaciora ac nobiliora sint æstimanda; huic regulis sequentibus respondemus.

Quæ ex
specificis
sint nobilia,
liora.

1° Illa sunt nobiliora medicamenta, quæ simul pluribus essentia morbi partibus opponuntur.

2° Illa, cæteris paribus, nobiliora habenda, quæ primarias essentia morbi partes directe impetunt,

petunt, præsertim si simul faciant ad æqualem distributionem sanguinis & caloris, quâ tot vitia organica corriguntur.

3° Quæ cæteris morbis essentiæ partibus eminentiori gradu, ita tamen ut vires ea ferant, contrariantur.

4° Quæ unâ & morbo adversantur & natura similia ac familiaria sunt, eique quàm minimam vim inferunt.

5° Quæ magis grata puello laboranti sunt, minoræque cum molestia atque aversatione admittuntur.

His jam præmissis Paradigmata quædam medicamentorum compositorum subjicienda sunt.

Apozemata & Cerevisiæ Medicatæ.

Rx. Rad. osmunda regal. spicas N^o vj. Herb. veronic. maris. ling. cerv. ceterach, capill. vener. hepatic an. Mj salvia anthus; an. Mss. passul. minor. ℥iij. glyc. hispan. ℥ss. macis ℥ij. coq. in ℔vj. aq. fontan. s. a. Rx. Colaturæ ℔iij adde syr. capill. vener. ℥iij M. F. Apozema. Capiat puellus haustulum hujus quotidie manè, horâ quartâ pomeridianâ, tum etiam noctu, si potum tunc petierit. Immo si voluerit, utatur eo pro potu ordinario. Tussi & obstructione Pulmonum simul cum hoc affectu graviter afflictis maximè convenit.

Rx Fol. Osmunda regal. ling. cervin. hepat. Ceterach,

ceterach, fl. tamarisc radic filic. maris an. Mj passul
minor. ij santal. alb & rubr. ligni sassafras an. ʒij
semin. coriandr. ʒj macis ʒj sol. salvia Mʒ Coq. ʒij
f. q aq. font. sec. art. ad lbij. Colatura edulcoretur
sacch. vel melle, pro Potu ordinario. Hepaticis hoc
affectu laborantibus succurrit. R̄ sarsæ parill. in-
cis. & optimè contus. ʒiij radic. china in taleol.
concis. ʒj. Infund. & coq. s art. in lbvij aq. font.
ad lbijss tum adde radic. sassafras ʒij Osmund.
regal. ling. cervin. ceterach, capilli vener. lamii
an. Mʒ glyc. hispan. ʒij macis ʒj Coq. ad lbij
Colatura adde mell. vel sacch. ʒiij M. pro Potu or-
dinario. Conducit præcipuè iis qui Lue venerea
laborare suspecti sunt, ut & strumosis.

R̄ Flor. Tamarisci recent Mj veronic. maris
Mʒ leviter contund. & infund. frigidè per 6 ho-
ras in lbij cerevisiæ commun. in Lagena lapidea
vel vitrea, subere optimè clausa; pro Potu ordi-
nario.

R̄ Radic. sarsaparill. ʒviii radic. china ʒij
ligni sassafras ʒss eboris ʒj Osmund. regal. veron.
maris linguæ cervin. ceterach, capill. vener. he-
pat. summitat. lamii an. Mij. Concisa & contusa
sec. art. coq. in Cong. iij cerevisiæ recentis ad
unius absumptionem; sublatis ab igne adde Cong.
j. ejusmodi cerevisiæ; agitentur simul baculo, &
deinde colentur. Ingredientia eadem sacco ex
tela rara includantur cum frusto ferri in ejus
fundo reposito, et suspendantur in cerevisiæ, tum
addito fermento F fermentatio cerevisiæ ad per-
fectam

Etam usque depurationem. Liquor limpidus post aliquot dies depromatur pro potu ordinario. Deinde ubi ad medietatis exhaustionem deventum fuerit, excipiatur reliquum lagenis lapideis vel vitreis, quæ subere optimè clausæ reponantur in loco frigido ad usum.

Rx Vini chalyb. ʒss syr. de cichor. cum rhab. ʒij Bibat æger quotidie manè per v vel viij dies aut plures, nisi fluor alvi, aut ventriculi debilitas prohibuerint. In quo casu, loco syr. de cichor. cum rhab. addatur syr. de rosis siccis.

Fuscula et Panatella.

Rx Scolopendr. Ceterach, hepat. capill. vener. salviae an. Mss cort. tamarisci, santal. rubr. an. ʒij. Indantur ventri Pulli majusculi, aut Gallinae, vel Galli veteris, et consuto ventre Coq. cum ʒij passul. minor. in s. q. aq. font. additæque suff. quant. farinae avenaceæ purioris. F Fusculam perfectè coctum.

Rx Radic. China in taleol. concis. ʒij sarsaparill. alb. et medullosa incis. et optimè contus. ʒiiij Infunde per noct. in lbx aq. font. Manè post levem ebullitionem inde Colatura ling. cervin. veron. maris an. Mj macis ʒss passul. corinth. ʒj : et cum carne vervecina, vitulina, vel capon. additâ farinae avenaceâ F. s. art. Fusculum.

Quòd si tenuiora juscula desiderentur, loco farinae crusta panis incoqui; sin verò crassiora, mica panis cum vitellis ovorum admisceri poterit

poterit. Porro ob debilem Puelli coctionem nonnunquam cochlearia aliquot vini addantur.

Panatella ex ejusmodi jusculis colatis, iterumque cum mica panis coctis, additis tandem, ubi ab igne sublatae fuerint, *butyro et sacch. q.s.* conficiantur. Eadem quoque è decoctis modò præscriptis, nisi fortè quid amarum aut aliter ingratum contineant, concinnentur. Præterea panatellæ, pulticulæq; communes, uti & juscula ordinaria, pulveribus modò scribendis alterari, adeoque huic morbo curando appropriari queunt. Sin verò ex lacte Pulticulæ parentur, & farinâ tritici inrafsentur, præter istos pulveres tantillum croci inter coquendum addi convenit. Quòd si quid in Pulveribus minùs gratum, aut quod nauseam moveat, deprehendatur, id omittatur, aliudque (si res ità exigat) quod gratius est in ejus locum substituendum.

Pulveres & Electuaria.

Rx *Radic. filicis maris* (vel potiùs) *Gemmarum ejusdem vixdum è terra prorumpentium, et in umbra siccatarum*) *spicar. Osmund. regal. an. 3ij macis, semin. anis. an. ʒss croci gr. ʒ F Pulvis.* Dosis à ʒss ad ʒj in lacte, sero lactis cerevisiato, apozemate aliquo, jusculo, panatellis &c.

Rx *Medullosæ part. radic. sarsap. 3ij radic. china 3j radic. saffras ʒj semin. carui et co-*
Cc 2 *riandr.*

riandr. an. ꝑ radic. filic. mar. Osmund. reg. an.
 ꝑiii M F Pulvis qui usurpandus, ut prior.

Rx *Milleped. aqua prius, deinde vino alb. lot.*
in clibano post extract. panem siccatur q v. F Pul-
vis Dosis similiter ꝑ ad ꝑi in iusculis &c. ut
supra. Eodem modo præparata jecinora Ra-
narum & Pullorum corvi pulveris. Præscri-
buntur.

Rx *Flor. sulph. ij spec. diarrhod. Abbat diatr.*
santal. an. ꝑ croci gr. ꝑ sacch. crystallini ꝑiii
Pulverata subtilissime cum aq. ros. rubr. q. s. F
Pasta lento calore siccanda, quæ deinde, ubi usus fert
in pulverem redacta exhibentur ad ꝑi.

Rx *Conserv. rosar. rubr. iꝑ fl. borrag. lamii,*
salvia, anthus an. ꝑ chalyb. præp. ꝑi cinam-
glyc. Hispan. an. ꝑ croci ꝑ santal. rubr. ꝑi Pul-
verat. pulverand. F. s. art Elect. cum syr. de
cich. cum rhab. q. s. Capiat æger ꝑi vel ꝑi
quotidie manè, vel per se, vel in cochl. seri lactis
cerevisiati, vel decocti alicujus appropriati, vel
etiam vini.

Rx *Conserv. fl. lamii ꝑi fl. borrag. salvia, ca-*
ryoph. rubr. anthus cortic. myrobalan. in Ind.
condit. cortic. citr. an. ꝑ santal. rubr. cinamglyc.
Hispan. an. ꝑ salis chalyb. vel ejus loco croci ꝑ
syr de absinth. q. s. F Elect. Dosis & modus u-
tendi ut prioris.

CAP. XXXIV.

Corrigentia symptomata.

Symptomata nonnulla huic affectui super-
venientia, aliquando legitimam curandi
rationem anticipant, peculiarémque tra-
ctandi rationem exposcunt. Hujus generis
sunt *Fluxus Alvi*, ut *Diarrhœa*, cui frequenter
aliquid *Lienteria* est admixtum; *sudores pro-*
fusi, *Dentitio laboriosa*, *dolorque Dentium*.

Fluxus alvi hunc affectum frequenter se-
quitur; qui cum ubi diutius perseverat, aut
paullò violentior est, facilè vires dejiciat, ip-
sasq; solidas partes eliquet & absumat, mani-
festè naturam causæ induit, & ut causa suam
indicat correctionem. *Dysenteria* rariùs huic
morbo accidit, *Diarrhœa* verò cum *intestino-*
rum torminibus, vel cum *Lienteria* complicata
satis frequens. Etenim *ob partium coctioni in-*
servientium debilitatem, cum *Diarrhœa*, tum
Lienteria facilè, non item *Dysenteria*, super-
venire possunt. Concurrent tamen frequen-
ter & aliæ causæ; ut *ingesti cibi vel quantitate*
nimii, vel *qualitate vitiosi*, *febris aliqua*, *vigi-*
lia, *dentitio laboriosa*, *lumbrici*, &c. Quæ om-
nia quoque *diarrhœam* vel *Lienteriam*, potiùs
quàm *Dysenteriam*, facilè pariunt. Ad cu-
ram

Fluxus
Alvi.

ram quod attinet, perficitur ea partim purgantibus, partim sedantibus & adstringentibus, partim aperientibus simulque partes roborantibus.

Ejus cura
ratio

Purgantia hinc conveniunt ea quæ evidentem adstrictionem post evacuationem relinquunt: ut *Rhabarbarum*, *senna*, *Tamarindi*, *myrobalani* &c, Ex quibus, pro re natâ, ut plurimum vel *Bolos* vel *Potiones* concinnamus, quod sub illis formulis facilius deglutiantur. Ut,

Rx *Conserv.rosar.rubr.* ʒß *Rhab.opt.pulv.gr.* xij. *syr.de corall.q. s. F Bolus deglutiendus mané.* vel

Rx *Pulp.Tamarind.* ʒj *rhab.pulv.gr.vij sacch.ros.* ʒß *syr.cydon.q.s.ut F Bolus.* Loco hujus *syr.* substitui possunt *syr. myrtil. granat. de corall. mentha.* Vel

Rx *Fol. senna elect.* ʒß *rhab.* ʒj *pulpæ tamarind.* ʒjß *semin.anis. contus.gr.x F Infusio in s.q.aq.fontan. levisque ebullitio.* Rx *Colatura* ʒjß *syr. de rosis siccis* ʒß *misce, F Haustus.* Vel

Rx *Aq.plantag. vel aq. cichor. vel saxifrag.* ʒi *rhab. pulv.gr.x. syr. de rhab. Augustan. syr. de rosis sicc.an.* ʒij *M F Potio.*

Notandum, aliquando paullo plenior evacuationem requiri posse, nimirum ubi fluxus ipse parcius processerit, vel non diu perseveraverit, & interim materia peccans copiosa in corpore collecta fuerit. In quo casu, loco *syr.rosis siccis*, *drachmæ aliquot syr. ros.*

ros. solut. syr. August. vel de cichor. cum rhab. vel manna substituantur: tutius verò plerumque est dosin Rhabarb. aut etiam sennæ augere, non omisso syrupo de Rosis siccis.

Vesperi post purgationem gr. x. diascordii in vino cum caryophyllis & tantillo cinamomi cocto, & tertiâ parte aq. papav. rhead. diluto, syrupoque aliquo cordiali, ut caryophyllorum edulcorato, virium instaurandarum, fluxusque sedandi gratiâ concedantur: vel, si fluxus pertinacior sit, ʒij diacodii pro vice loco syrupi prædicti, admisceantur. Vel,

Rx Posseti, è lacte & vino albo parati, detracto coagulo, quod aromatizetur tantillo croci in nodulo ligati, in id immergi leviterque expressi donec pallide flavedinis tincturam acquisiverit, ʒij confect. Alcherm. ʒj cortic. granator. pulv. gr. viij diacodii ʒij M F Potio horâ somni propinanda. Vel

Rx Laudani dispensatorii Londinens. gr. ʒ magister. corall. gr. xij conserv. caryoph. vel rosar. rubr. ʒj syr. cydon. q. s. ut F Bolus deglutiendus vesperi horâ somni.

Quod si obstructions adfuerint, Crocus martis vel sal chalybis manè præscribantur: Ut,

Rx Conserv. ros. ʒj radic. cichor. condit. cortic. myrobalan. in India condit. an. ʒʒ salis chalybis ʒʒ vel, croci martis ʒj cinam. glycyrrh. coral. rubr. an. gr. xvij. croci gr. jʒ syr. de cichor. sine rhab.

rhab. q. s. F. sec. art. Elect. de quo capiat quotidie manè 3ß. In hunc etiam usum *ferrum candens* extingui potest in potu ordinario.

In Fluxu pertinaci aliquid *conserva* vel *syr. Prunellorum sylvestrium* eduliis admisceri potest, ita tamen, nè ea reddantur ingrata.

Sudor
immodi-
cus.

Sudor profusus modumque excedens peculiare aliquando medico negotium in hoc affectu facessit. Quippe qui vires multum dissipat, morbiq; curationem remoratur.

Cautio in
ejus re-
frictione.

Cavendum tamen est, si fortè febris adfuerit, aut Paroxysmus aliquis febrilis calorve immodicus præcesserit, nè temere coërcetur. In his enim casibus criticus esse possit, vel saltem plus utilitatis corpori ex mitigatione febris calorisve quam damni ex virium jacturâ adferat. Nescimus enim an quidquam potentiùs aut etiam suaviùs febrilem calorem solvat quam ipse sudor.

Interim, quando inordinatè fluit, & præter causam, (quam scilicet amovere queat) arguit corpus obstructionibus, crudis inutilibusque succis & superfluitatibus gravari, quos dum regere ac domare satagit natura, ex ipso labore (concurrente unà laxitate partium cutanearum) in sudorem profunditur, & quidem inutilem ac laboriosum virisque depopulantem, qui idcirco quamprimum corrigendus est. Huc respexisse videtur Hippocrates,

pocrates,

poerates, ubi dicitur, sudorem illum, qui præter causam fluit, purgationem postulare. Quid enim commodius has superfluitates minuat & eliminat? Deinde motus hic sudori contrarius est. Unde inter remedia huic symptomati opposita primum locum meretur, & cum viam sternat aperientibus cutemque firmitibus & coctionem promoventibus (quæ ultimam partem curæ absolvunt) iis jure præmittendum est.

Purgantia huc spectantia sunt, illa quæ naturæ amica & familiaria observantur, quæque simul obstrueta aperiunt, visceraque roborant ac firmant: quæ omnia an ex simplicibus quidquam efficacius quàm ipsum *Rhabarbarum* præstet, dubitamus. Omnia tamen, cum simplicia, tum composita suprâ cap. de electivè evacuantibus proposita, pro variâ ægrotantis conditione, huc à prudenti medico transferantur. Aliqui *Cerevisiam Rhabbaro medicatam* hîc multum commendant; Ut,

Rx *Rhabarb. in taleol. incisi* ʒij *uvæ. passar. exacinar.* & *incis.* ʒj *cerevisiæ tenuioris* ℥ij
Indantur lagena lapideæ vel vitreæ subere optimè clausæ, quæ in loco frigido reponatur, sæpius agitata, ante usum verò iterum subsidant per diem unum, deinde depromatur liquor pro potu ordinario. Exhausto liquore Lagena denuo repleatur cerevisiâ sed absque novo *Rhabarbaro.*
Porro

Porro nobiliora aperientia quæ simul coctionem promovent, inutilem sudorem reprimunt, ut *vinum Gallicum & Rhenanum*. Quod si horum calor in tam tenerâ ætate metuatur, temperari possunt *pomis assatis aq. ros. rubr. borrag. addito saccharo & tantillo nucis moscat. rase*; propinentur etiam in minori quantitate, & tantum tempore pastus.

Sunt & aperientia efficacissima, quæ non tantum coctionem juvant, sed & simul omnium partium tonum, præcipuè viscerum, firman ac roborant. Inter quæ, præ cæteris *Chalybeata* commendamus, ut *vinum Chalybeatum, Elect. Chalybeatum supra descriptum, & similia*. Verum licet Chalybs reipsâ ea efficaciter præstet, quæ diximus; cum tamen is nonnullis aliis scopis magni in hoc affectu momenti non usquequaque respondeat, quin potius nonnunquam ex una parte plus noceat quam ex altera profit, *Cautiones* sequentes circa ejus usum hic proponere visum est.

Cautiones
circa cha-
lybis usum
in hoc af-
fectu.

1° Quandoquidem Chalybs *Pulmonibus* inimicus sit, facileque sævum pituitosæ materiæ fluxum in *tenellis* corporibus concitet; ubi *Catarrhus, Tussis, Infarctus Pulmonum*, multoque magis *Inflammatio quævis, Pleuritis, sputum sanguinis*, aut dispositio ad quemvis horum affectuum adest, ab ejus usu planè abstinendum est.

2° Cum Chalybs parum aut nihil ad
æqua-

æquationem sanguinis contribuat, quin potius contrā (utut attenuet caseosam & pituitosam sanguinis partem) ad ejus tamen separationem à reliqua massa sanguinis ob vitriolatam aciditatem simul faciat, omnino circumspectè admittendus est, præsertim vigente illâ massæ sanguineæ inæqualitate.

3° Cùm vis attenuandi, incidendi & aperienti in Chalybe cum insigni ficcitate & adstrictione conjuncta sit, illósque idcirco humores, quos fortè non dissolvat & discutiat, magis adhuc impingat, in alogotrophia ossium notabili ejus usus est suspectus. Etenim metus est nè curtas ossium partes minúsque debito nutritas nimium constringat & consolidet; unde postea minús promptè secundum longitudinem accrescant: partes autem protuberantes (ut & convexa ossium latera) liberaliùs nutritas cùm dissolvere non valeat, ampliùs confirmet & contumaciores reddat; eas nimirum plusculum condensando & indurando.

4° In omnibus acutis febribus Chalybis usus noxius est, quòd nimium partes deficcet & constringat, immo eo ipso quòd sudores reprimat, humoresque acriores ac ferociores præstet.

Hisce cautionibus ritè observatis, *Chalybis usum* in hoc affectu admittimus: verùm cùm medicastræ, Empiricique nequeant usum ejus
ab

ab abusu distinguere, non suaderemus tam nobilis medicamento usum sine consilio exercitati prudentisq[ue] medici, quando nisi circumsp[ec]tè pr[æ]scribatur, tanto cum periculo adhibeatur. Alia minoris notæ aperientia huic scopo etiam inservire possunt; ut *radic. cichor. borrag. vel conserv. flor. eorundem; radic. gram. asparagi, filic. rubiæ tinctor. fol. ceterach, asplen. capill. vener. &c* Inter composita, species diatr. santal. diarrhod abbat, &c. Vel

Rx Sacch. opt. ℥iij. solvantur in aq. ros. & coq. paullum ultra syrupi consistentiam: Deinde adde conserv. berberorum ℥j. specier. diatr. santal. diarrhod. abbat. an. 3j. croci pulv. gr. j. M. F. Elect.

Dentitio-
nis labori-
osa, &
dentium
doloris
curatio.

*Dentitio laboriosa, dolorque dentium, familia-
ria Rachitidis symptomata, cum febres, in-
quietudinem, vigilias, aliâque mala produ-
cant, peculiarem quoque merentur mitiga-
tionem. Itaque si dens gingivam pertusus
iusignem molestiam puello creet, statim ab
initio universalis aliqua evacuatio, nisi ea
paullò antè facta fuerit, instituenda est: Ut,
vomitus, qui dolori dentium potenter sub-
venire creditur. Proritari autem is potest,
vel solâ gutturis titillatione, immissâ pennâ vel
digito nutricis in fauces puelli, vel etiam frictione
dentis erupturi cum folio Tabaci circa nutricis
digitum obvoluto & cerevisiâ parum madefacto;
vel*

vel denique propinato haustu aliquo *Emetico* *suprà descripto*. Non est autem remedium hoc frequenter iterandum nè ventriculum nimium debilitet. Sequenti die (dolore persistente vel recurrente) *potio aliqua cathartica, bolusve* ex *suprà præscriptis* aut similibus exhibenda. Factâ hoc modo universali evacuatione, ad *Topica* deveniendum. Solent nutritrices dentem erupturum frusto *Corallii* in hunc usum polito perfricare. Medici potius commendant *radices Althææ*, quæ emolliunt & laxant gingivas quò facilius pertundi possint. Aliqui pro secreto habent frictionem dentis dolentis cum *radice lapathi acuti*. Alii plurimum commendant frictionem gingivæ e qua erupturus est dens, cum *cristâ galli recenter abscissâ*, aut *sanguine calido ex isto vulnere exstillante*. Quæ in aures instillari solent, in hac ætate non experti sumus; similiter neque emplastra *Mastichis, Olibani*, vel de *minio*, quæ in adultis fluxionem sistere observantur. Aliqui parva *Empl. Epispastica* ponè aures applicant, quæ fortè materiam dentis dolorem inferentem revellunt. Sed neque de his judicium nostrum interponimus. Tantum non proficientibus universalibus, solemus ad *hypnotica* confugere; quæ quidem extra applicata parum efficiunt; intus verò assumpta, ubi ritè præparata & correctâ sunt, plurimum juvant. Urgente
ergo

ergò inquietudine & vigiliis hæc vel similia præscribimus.

Rx *Diascord.* gr. viij *syr. de meconio* ʒiʒ vel ʒij posseti ex lacte & vino albo parati paucòque croco tincti ʒj vel ʒx *Misce,* & capiat horâ somni nocte ista quæ purgationem proximè subsequitur.

Rx *Laudani dispensator. Londinensis* gr. ʒ pulv. *cord. è chelis cancror.* gr. x. *conserv. caryophyll* ʒj *syr. meliss.* q. f. *F. Bolus deglutiendus vesperi hora somni.* Atque hæc de corrigentibus symptomata.

C A P. XXXV.

Remedia externa.

ABsolutâ tandem disquisitione de materia & speciebus internorum medicamentorum, ad *externa remedia* sermo noster dirigendus est. Quæ quidem ad ultimum locum reservavimus, non quòd ea perpetuò ultimò sint exequenda, sed quòd diversi planè generis sint ab internis: administranda verò immediatè post evacuantia universalia, aut saltem post electivè purgantia, simulque cum alterantibus specificis, ad quorum genus pertinent, licèt quatenus externa sunt, ab iis, ut dictum est, differunt. Monendum hic autem **Externi** remedii nomen paulò latius hic à nobis

nobis accipi, adeò ut *omne medicamenti genus*, quod propriè neque ad *Chirurgica*, neque ad *intus assumpta* referatur (modo in huius affectus curatione usum habeat) sub se complectatur.

Dividimus ergò id in duo genera, viz. *Exercitii modos*, & *Extrinsecus applicanda*.

Exercitii modi seu genera.

Exercitii modi seu genera omnia, pueris consueta, suo loco & tempore in usum venire possint. Quandoquidem autem *Puelli Rachitide laborantes* motum nonnihil averfentur, atque ob virium languorem & exercendi defuetudinem statim à curationis principio vix, aut nè vix quidem violentiores motus perferant; à mitioribus exercitiis perpetuò ordiendum, & dein paulatim gradatimque ad fortiora progrediendum: similiter breviori tempore ab initio, postea autem longiori absque intermissione sunt continuanda.

Distinguiamus ergò *Exercitia* in *leniora*, & *fortiora*, seu *mascula*. Leniora referimus 1° ad *morem decubitûs*. 2° ad *Agitationem in Cunis*. 3° ad *Gestationem vel Tractationem in ulnis vel manibus Nutricum*. 4° ad *Lusus sedentarios*.

1° *Decubitus supinus* inter omnes corporis positiones maximè ab exercitio recedit, & in extrema virium debilitate ferè solus convenit, ut in febribus acutis, exhaustis jam viribus

Divisio
Exerciti-
orum.

Varii de
cubitûs,
mores.

bus. Solus etiam in multis Thoracis & Hypochondriorum casibus convenit, ut frequenter in Inflammatione Hepatis, Lienis, Pulmonum in Pleuritide, in Adnascentiâ Pulmonum cum Pleura, in Empyemate, &c.

Decubitus lateralis versus supinum sive dexter sive sinister quamproximè ad hunc decubitus accedit, & tantillum de natura exercitii participat. Quare convenit etiam in magna virium debilitate saltem positionis corporis mutandæ causâ, ut & quando profundior somnus non expectatur. Porro & proficius est satîs robustis tempore primi vel secundi somni, mutatis post justa intervalla lateribus. Sed non æquè forsitan iis postea convenit, præsertim corpore somno satîs refectione. Tunc enim decubitus qui propius accedit ad exercitii naturam potior est.

Decubitus simpliciter lateralis plusculum exercitii continet, & debilibus ac insuetis tempore profundioris somni vix quadrat; aliàs autem familiaris iis reddi poterit, si paulatim ei assueverint. Robustis omnitempore, modò justa ratio debitæ variationis habeatur, competit.

Decubitus lateralis versus prœnum laboriosus admodum est ac molestus, vixque ipsis robustis insuetis diu continuandus. Attamen paulatim per consuetudinem superatâ molestiâ, faciliùs toleratur; & cum dolores capit

tis sedet, concoctionem ventriculi promoveat, colicos dolores mitiget, alvumque adstrictam lubricet, peracto somno naturæ debito, in usum nonnunquam vocari, & in hoc affectu exercitii vicem supplere potest. Accidit enim interdum in hoc morbo, ut Pueri ad tempus aliquod vix citra damnum pedibus committantur, immo ut plus emolumenti ex ipso decubitu, quàm ex deambulatione percipiant. Etenim inflexos articulos deambulatione confirmat potius quàm curat; decubitus autem, ubi partes debito modo fasciis munitæ sunt, non parùm ad eorum erectiorem conducit. Deinde ad curtas partes proceriores reddendas, multùm ipsa decubitus positio confert, quemadmodum cernere licet ex partium sec. longitudinem per morbos accretione. Tertiò Decubitus, ratione communium totiùs corporis involucrorum, facit ad caloris in omnibus partibus æquationem. Ultimò decubitus, si justa ratio sterrendi lectum observetur, multum contribuere potest ad spinæ truncique corporis incurvationem erigendam. Etenim ubi in latus gibbosum decumbunt, parvus pulvillus in hunc usum aptè formatus sub exstantibus partibus immitti potest, atque ità coaptari ut partes gibbæ magna ex parte totius corporis onus sustineant, adeoque ad rectitudinem repellantur. Quando autem Puelli in

Decubitus
præ cæteris
exercitiis incertis
casibus
prærogativa.

alterum latus devolvuntur, ità lectum sterni oportet, ut detracto pulvinari pars cava lectum vix tangat nisi se ad rectam lineam conformet, quò pondere suo ad rectitudinem deprimatur. Atque hæc de Decubitu.

Cunarum
agitatio.

II° Decubitum proximè æmulatur *exercendi illud genus quod Cunarum agitatione perficitur*. Cuna binis arcubus, seu portionibus rotæ, seu circuli, sustentantur: quò autem majoris circuli portiones sunt hi arcus, eò efficacius exercitium Puello præstant. Motus hic profundioris somni tempore intermitendus, aut saltem remittendus est; tempore verò vigiliarum per vices modò intendendus, modò remittendus est. Convenit maximè debilioribus, vix dum pedibus insistentibus, aut aliter ab incessu impeditis.

Gestatio
in ulnis,
&c.

III°. *Gestatio in Nutricum obambulantium ulnis*, iisdem propè Puellis, & sub iisdem conditionibus competit. Similiter *Gesticulatio Puelli ad rythmum cantûs*, sive dum Nutricis genubus insidet, sive dum ejus manibus sustentatur, ut & ejusdem horum versum *jactatio*, frequensque *elevatio* & *demissio*, leniter apprehensis manibus, si puellus fortior sit, aut axillis, si debilior, ità quidem, ut crura & truncus inter movendum dependeant. Præterea *tractio* & *retractio Puelli super lectum vel mensam inter binas nutrices*, alterâ manus, alterâ pedes apprehendente. Duo ultimi motus ali-

quid

quid videntur contribuere ad spinæ curvæ seu inflexæ erectionem, præsertim si manus quæ humero depresso, & pes qui coxendici elevato inarticulatur paulò fortius quàm altera manus vel pes trahantur. In eundem propè scopum collimare videtur *elevatio puelli, apprehensis solis pedibus, ità ut truncus & caput puelli inverso situ aliquandiu propendeant*; licet hæc actio videatur quoque nonnihil respicere Hepatis adnascantiam, siqua adfuerit: ut & *convolutio illa corporis, quâ demisso capite attolluntur pedes, iterùmque elevato capite corpus totum invertitur*. Huc quoque referatur *rotatio illa Puelli, à nonnullis usurpata, super lectum vel mensam corpore lateraliter reclinato*: quam magis probamus si non integrè circumvolvatur, sed tantùm volvatur ac revolvatur corpus, supposito duriusculo pulvinari, cui pars gibba incumbat, onusq; corporis sustineat. Hoc exercitium rectè administratum multum ad corporis deflexi erectionem confert.

Vº. *Lusus sedentarii* minimum inter omnia exercitia emolumentum pueris Rachitide detentis adferunt, iisque placandi causâ potissimum permittuntur. Utiliores verò erunt, quò magis eos ad movendos pedes provocant, ut, verbi gratiâ, si à nutrice erecto vel projecto coram pedibus corpusculo aliquo, irritentur ad id calcitrando evertendum, vel

Lusus sedentarii.

abigendum. Quod si Puelli corpus incurvum sit, ii lusus adinveniendi sunt, quibus Puellus ad corpus in partem contrariam movendum alliciatur. Ubi ergò alter humerus altero est depressior, alliciantur ab isto latere ostensis supernè pupis vel crepundiis manuum humerúmque simul elevare & extendere, quò oblatum objectum arripiant. Innumera propè ejusmodi particularia exercitia fingi possunt, quæ Nutricum industriæ relinquimus.

Exercitia
mascula.

Mascula exercitia majoris notæ ad tres titulos reducimus.

1°. *Ad Incessum.* 2°. *ad Artificialem corporis suspensionem.* 3° *ad Frictionem & hypochondriorum tum abdominis contrectationem.*

Gressus.

1°. *Incessus, Gressus, sive Obambulatio* inter nobiliora exercitia numerari potest. Etenim Puelli ætate grandiores, ut & robustiores, quique hinc indè quotidie discurrere solent, hoc ipso, cæteris paribus, faciliùs affectum hunc excutiant. Verùm hoc exercendi genus iis non temere permittendum quorum articuli genuum, talorum aut vertebrarum dorsi nondum eo usque confirmati sunt, ut oneri corporis sustinendo sint pares. Ubi enim Pueri ex incuria Nutricum (ut suprà monuimus) præmaturrè pedibus committuntur, facilè fit, ut

ar-

articulos istos vel introrsum, vel extrorsum, antrorsum vel retrorsum, deflecti sinant, adeoque deformitati illi in debita corporis erectione occasionem præbeant. Porro illi puelli qui vel ex nativa debilitate & laxitate ligamentorum, vel ex incuria Nutricum malove usu, articulorum deflexionem jam contraxerunt, non sunt pedibus exercendi, donec ferulæ aliave munimenta, quæ articulos deflexos erigere erectosque servare valeant, iis coaptentur: atque aliis interim proficuis exercitiis, saltem non nocivis, partim superius, partim inferius descriptis assuefaciendi sunt. *Discursus Puerorum in suis curriculum ita constructis ut eos à titubatione & casu inter incedendum defendant, in eundem scopum collimat, iisdemque legibus subijcitur.*

II°. *Artificialis corporis suspensio* perficitur ope instrumenti cujusdam pensilis ex fasciis eâ arte formati, ut pectus sub axillis complectatur, caputque sub mento alia fascia circumdet, manusque binis ansis excipiat, unde corporis onus partim à pueri manibus, partim à capite, partim ab axillis in aëre pendulum sustineatur, ita, ut ab adstantibus non sine voluptate huc illuc impellatur. Hoc exercendi genus multis modis in hoc affectu conducere creditur. Etenim ad ossa curva restitueda, ad articulos deflexos erigendos, ad

Artificialis corporis suspensio.

curtam corporis staturam prolongandam, conducit. Quinetiam, quod & alia præstant exercitia, calorem vitalem excitat, unaque uberiorem alimenti ad partes externas primoque affectas distributionem promovet: atque interim puellis huic exercitio assuetis voluptatem potius quam molestiam creat. Aliqui, ut magis distendantur partes, calceos plumbeos pedibus adaptant, & contractiori corporis lateri pondus adjiciunt, quò facilius partes ad æqualem longitudinem extendantur. Hoc autem exercitium solis robustioribus competit.

Friccio.

III°. *Friccio* quoque ad mascula exercitia suo modo referri potest: non quidem respectu activi alicujus motus in Puella ad ejus administrationem requisitam (siquidem Nutricis potius actione quam Pueri perficitur) sed ob consimilem vim & efficaciam, quam habet in morbi hujus curatione. Videtur autem Friccio dubii esse generis, & partim ad *exercitii*, partim ad *exterius applicandorum genus* pertinere, quo respectu ad hunc locum eam reservavimus, ut simul exercitiorum agmen claudat, & extrinsecus applicanda immediatè præcedat. Administranda hæc est. (hyberno saltem tempore) coram luculento igne, puella undique benè munita, nè afflatu frigidi aëris lædatur. Perficiunt hanc frictionem Nutrices aliæ *manu calidâ*, aliæ

aliæ linteis siccis & calefactis, aliæ pannis laneis, aliæ verriculo. Et quidem aliquæ plurimum laudant verriculum, cæterisque modis præferunt, verum cum tantillum interesse videatur quo ex his modis peragatur, singulos probamus, electionemque penes Nutrices sagaces permittimus. Cæterum ordiantur hanc frictionem à spina dorsi corpore puelli prono collocato, & manum modò sursum, modò deorsum, modò lateraliter promoveant, deinde illinc ad clunes, femora, furas, talos, plantas Pedum descendant; postea resupino collocato, pectus, ventrem, hypocondria, & latera, nec non anteriora crurum, tibiæ pedum, moderatè fricent, abstinendo tamen à frictione, quâ parte ossa prominent, & liberaliùs fricando partes eorum cavas. Non continuanda est hæc actio ultra levem ruborem in partibus excitatum, nè magis dissipetur quàm suscitetur natus calor. Hoc exercitii genus maximè infirmioribus puellis convenit; quique aliàs statione aut gressu vix satè valeant sese exercere. Supplet enim vicè huiusmodi exercitii, & calorè infitum excitat, vitalem evocat, alimentum ad partes affectas attrahit. Concedimus tamen frictionem paulò minus ad musculorum carnes, licet fortè magis ad partes cutaneas, nutrimentum ac calorè allicere, quàm exercitium propriè sic dictum, adeoque eam veris

Contre-
statio
Abdomi-
nis.

Frequentis
Adnascen-
tiae Hepa-
tis in hoc
affectu
Causa.

exercitiis dignitate ac valore cedere. Ad Fri-
ctionem quam proximè accedit illa nonnul-
lis usitata *Contrectatio ventris, seu Hypochon-*
driorum & Abdominis, qua viscera modo sursum,
modò deorsum, modò dextrorsum, modò sinistro-
rum premunt, intrudendo nonnunquam digitorum
apices sub costis nothis. Et sperant practici, neq;
præter rationem, se hac actione Hepar à præ-
ternaturali quavis Adnascencia cum Perito-
næo liberare, si qua fortè talis adfuerit. Atq;
hìc obiter notamus, talem *Hepatis Adnascen-*
tiam in hoc affectu facilè ob tensitatem Hy-
pochondriorum & magnitudinem Hepatis
accidere posse, unde pressè admodum arctèq;
Peritonæum & Hepatis membrana conjun-
gantur, conjunctæque diu in eadem positi-
one maneant, adeoque tractu temporis
promptè coalescant. Coalescentia hæc
quatenus ab Hypochondriorum tensitate &
mole Hepatis, ut diximus, dependet, non
incongruè ad essentiam hujus morbi secun-
dariam referri potest, viz. ad vitia organica,
inter quæ recenseri meretur, quamvis suprà
suo loco casu à nobis fuerit omissa, ideoque
hìc visum est ejus mentionem facere. Hæc
de Exercitiis, sequuntur Extrinsicus appli-
canda.

CAP. XXXVI.

Extrinfecus applicanda.

Remedia hæc non tantum, ut diximus, frictionem prærequirunt, sed & plerumque cum ipsâ frictione, at leviori, administrantur. Sunt autem vel *generalia* seu *universalia* omnes partes ex æquo respicientia, vel *particularia* certisque regionibus corporis dicata. Generalium materia eadem ferè est quam suprà proposuimus *cap. de alterantibus specificis*: particularium verò varia pro varietate regionum corporis quibus applicanda sunt. Formulæ utriusque generis propè omnes communes videntur, & quinque numero

Eorum
divisio
Generalium
materia.

Formulæ

Liquores in hoc affectu longo usu probati, sunt omnia propè *vini genera*; imprimis verò *vinum moscatellinum*. Aliqui verò potius commendant vinisque præferunt *Cerevisiam Gedanensem*, seu *Prussiacam*, quæ quidem ad consolidandas & firmandas partes plurimum, ad sanguinis autem æquationem ejusdemque æqualem distributionem parum aut nihil

Liquores.

hil potest. Idem quoque iudicium esto de *vino Alicantico*, ut & de *vino rubro*. Aliqui loco vini utuntur *aq. vite vulgari* quæ nihilo inferior vino creditur. *Decocta* quoque in eundem usum parari queunt. Ut,

Rx *Radic. Osmunda regalis, fol. salvia, fl. calend. fol. lauri, scolopendr. veron. maris an. M ss. roris mar. ros. rubr. sicc. an. p. j. Coq. in aq. fontan. & aq. vite vulgari an. ssj. ad 3ª partis casum, Colatura servetur ad usum.* Vel

Rx *Radic. Filic. maris 3j. fol. Osmund. regal. hormini, lauri, salvia veronica mar. an M ss F. Infusio in vino aliquo, & liquor colatus servetur in usum.*

Cæterum liquores hi rarò aut nunquam soli adhibentur, sed *oleis, linimentis, vel unguentis*, æquis ferè partibus admixti, & quidem coram luculento igne tepidi usurpandi, calidâ nutritis manu donec exsiccentur affrici.

Olea.

Olea composita & probata in hoc affectu pauca admodum eaque vix satis efficacia in officinis parata servantur: *simplicia* verò paulò plura: ut *oleum vermium terrestrium, chamæ. flor. calend. veron. maris, è pedibus bovinis*, quibus etiam addere possumus *ol. vulpinum, catellorum, Hirundinum*, modò hæc ultima simpliciora, & saltem absque impensè calidis parentur.

Oleum excestrense, licet eo nonnulli Practici utantur, videtur calidius, quàm ut per se solum

solùm in tam tenera ætate facilè probemus. Idem iudicium esto de *Ol. Castorei Jacobi de Manliis*, ut & de plurimis *Ung. antiparalyticis*, *Ung. nervino, martiato, Aregon, & similibus*. Torpor enim in hoc affectu non Paralyticus est, neque perinde ac in vera Paralyfi impensè calida expetit, neque etiam conjuncta partium flacciditas talia absque spirituum infusorum dissipatione facilè admitteret. Quare cum hic morbus novus sit, si velimus olea, unguenta, vel Linimenta ei appropriata ad manum habere, oportet rectâ methodo compositionem instituamus, nimirum specifica alterantia suprâ usitata, oleis vel pinguedinibus debito modo admiscendo. Ut,

Unguentorum in hoc affectum componendi ratio, & formula.

1^a R^x *Fol. salviae rubrae, veron. maris, anagallid. fl. calend. an. Mij. radic. osmund. regal. 3vi. butyr. majal. ℥iiij. vini alb. ℥ss. concisa herba, & contusa radices coq. sec. art. ad vini absumptionem: Dein F. Expressio dum adhuc calent, cui adde ol. tuncis myrist. per express. 3jss* Misceantur diligenter & post subsidentiam abjectis facibus, *F. ung. purum quod in olla vitreata reponatur ad usum.* Vel,

2^a R^x *Fol. chamæm. becabung. nasturt. aquat. cochlear. hortens. veron. maris, cardiaca capill. vener. ling. ceruin. ceterach, lauri, summit. menth. rubr. salviae rubr. rorismar. buccar. hederæ an. Mss radic. osmund. regal. 3iiij. vini moscatellin. ℥ss. butyr. majal. ℥iiij* Incidenda incisa & contunden-
da

da contusa coq. omnia ad vini absumpt. Exprimatur dum calet, & separato impuro sedimento F. s. art. ung. Vel,

3^a R^x Fol. salviae rubrae, Veron. maris, linguae cervin. Xiris, an. Mij. radic. osmund. regal. 3vj summitat. lavend. rorismar. fol. laur. an. Mß. aq. vitae vulg. ℥j. ol. è pedib. bovin ol. vulpin. an. ℥ß sevi cervin. vel vervecin. vel medulla bovin ol. lumbricor. an. libj. Coq. ad consumpt. aq. vit. Exprimatur ung. dum calet, & separatim facibus reservetur in usum.

4 R^x Fol. osmund. regalis virent. Mvj. anagalid. fl. calend. fol. salviae rubr. hormin. cardiacae, becabunga, nasturt. aq. an. Mj. fol. rorismar. laur. an. Mß. Concisa omnia minutim, contundantur optimè in mortario marmoreo vel ligneo, pistillo ligneo, cum libvj butyr. non saliti, dein macerentur per dies 14. tum paullatim liquefiant in Balneo Mariae, & simul ac fervere incipiunt F. Expressio, iterumque addantur herbae ut prius. Tandem ung. Expressum & depuratum recondatur in vasis idoneis ad usum.

Remedia
externa
particula-
ria.

1 Hypo-
pochon-
driis ap-
propriata.

Hisce generalibus externis remediis nonnulla particularia certas corporis regiones spectantia subungi possunt. Ut,

Si regio Abdominis praecipue Hypochondriorum tensa, dura, tumidaque fuerit, neque durties, tensitas, tumorve purgationi debito modo administratae cesserit, ad huiusmodi topica deveniendum est; Ut,

R^x ol.

Rol. de cappar. absynth. sambucini an. ʒij ung. generalis primi supra descripti ʒijß M. F. Linim. Vel,

R Ung. è succis aperit. Foesii ʒiiij ung. primi generalis ʒij. MF Ung. Commendatur etiam ol. saxifragiæ ex multiplici infusione & coctione ad herbæ concisæ & contusæ factæ in ol. vulgar.

Tempore usûs hæc similiaque unguenta vel Linimenta cum aliquo appropriato liquore facilioris penetrationis causâ misceri possunt. Ut,

R Flor. sambuci, fol. salviæ rubr. contus. baccar. lauri, contus. santali alb. crassiusculè pulverati an. ʒij vini alb. libij. Macerentur per 3 dies in loco frigido in ampulla vitrea subere accuratè clausâ bis in die concutienda. Tempore usûs portio liquoris quæ pro una vice suffecerit effundatur colata, denuòque clausum vas reponatur in usum. Vel, Si fortiolem malis,

R Radic. Bryon. alb. siccatur. & incisar. baccar. lauri, sterc. anseri an. ʒij. semin. cymmin. ʒj. folior. salviæ rubr. flor. sambuci an. p. j. Coq. in libjß. vini rhenan. ad libj. Colatura servetur in vase clauso, loco frigido.

Liquores hi similésve unguento commixti & ad ignem calefacti, calidâ nutricis manu Abdomini & præcipuè hypochondriis ad siccitatem usque affricentur, simúlque nutritrix istas partes molliter contrectet, viscera modò fursum, modò deorsum, dextrorsum, vel sinistrorsum

nistrorsum premendo ut suprà dirigitur.

Egregiè etiam hîc confert *Balsamum de Tola* unguentis vel *Emplastris* admixtum. Potest & ex eo fieri *Empl.* quod spinæ debili utiliter applicatur.

Emplastra quoque huc nonnihil contribuere posse videntur. Ut,

Rx *Cerati santalini* ℥iij. *Gummi ammon.* in vino *Rhenano* vel vino aliquo medicato modo descripto soluti, depurati, & ad spissitudinem iterum cocti ℥j. F. s. a *Empl.* Hujus portio suff. extendatur super alutam & dextro hypochondrio coaptetur, vel etiam sinistro, si durities (quod rarò accidere putamus) illic magis urgeat. Vel,

Rx *Succor becabung. nasturt. aquat. cochlear hortens. absynth. cortic. sambuci, radic. filic. maris an* ℥j. succi depurati lento calore ad crassitiem ferme extracti redigantur, tunc adde in pulverem subtilissimum comminuta *santal. citrin. ʒij. macis ʒjss.*

Rx *Mixtura hujus ʒjss. gummi ammon. in vino soluti & ad spissitudinem cocti ʒiiij.* Misceantur calidè, & continuè agitentur donec incipiant frigescere & iudurari, & F. *Empl. applic. ut prius.*

Porro Pulmonum malè affectorum gratiâ frequenter quoque peculiare ung. pectorale ex usu est. In quo casu,

Rx *Ol. viol. lilior. alb. ung. è fl. arant. an* ℥j.

M. F.

2 Pulmo-
nibus di-
cata.

M.F. *Linim. calidâ manu pectori affricandum superimpositâ chartâ molliq̃ue lanâ intersutâ, vel panno laneo.* Addi huic Linimento potest exigua quantitas *Balsami Peruviani.* Vel,

Rx *Ung. pectoral. ℥ij. ung. glyc. simpl. ℥jss. viol. ℥j.* M.F. *Linim. eodem modo adhibendum.*

Cæterum *ung. Glyc. simplex* sic conficitur.

Rx *Glyc. recent. & succulenta ℥iiij. butyr. recent. non saliti in aq. ros. loti libj. Glycyrrhiza incis. contundatur optimè cum butyro in mortario lapideo, postea simul frigantur in sartagine, tunc F. Colatura cum expressione, idèmq̃ue labor ter iteretur cum pari quantitate novæ glyc.*

Denique propter summam spinæ dorsi debilitatem quæ in hoc affectu frequens esse solet, *Empl. quædam* isti parti appropriata parari possunt. In Pharmacopœis existant *Empl. de beton. Diacalcitheos*, cui tamen tempore usûs addenda est *mastich. oliban. pulv. an ℥ss.* Emplastrum quoque *Flos ung.* dictum huc referri potest, modò *Caphura* omittatur; Similiter & *Empl. Nervinum.* Vel,

Rx *Ung. primi generalis ℥ij. herbarum ejusdem compositionem ingredientium, minutim concis. v. ceræ citrinæ ℥iiij. resin. puriss. ℥viiij.* Unguento, resinâ, & cera liquatis adde herbas & s.a. F. *Empl.* Vel,

Rx *Ung. general. tertii ℥xv. lithargyr. auri triti & cribrati ℥jx. Coq. simul spatula agitando ad Empl. consistent. Tum adde ceræ, picis burgundi-*
acæ

3 Spinæ
remedia
externa.

acæ an. ʒiij. ol. nucis myrist. express. ʒiij. mastich. olibani myrrhæ an ʒjß. castorei ʒß. vitriol. alb. pulv. ʒß. F. Empl. l.a.

Discrepant autem Practici in figura & applicatione horum Emplastrorum. Aliqui oblongam & angustam figuram eligunt, & sec. longitudinem spinæ applicant. Alii potius, figuram latiusculam & propè triangularem probant, hîc vides & a

fum super os cygem usque autem existimantes inferiores partes ac Tibiæ, partes illæ nimirum quæ ab inferiori spinæ parte nervos suos mutuunt, præ superioribus infirmæ sunt, formam posteriorem convenire posse, ubi verò potius superiores spinæ partes videntur debiliores, priorem & oblongam formam magis quadrare.

Similiter à nonnullis pro spinæ debilitate Linimentum commendatur, quod constat ex *Gelatina cornu cervini, facta cum Nervinis, & radic. sigillæ Mariæ, floribus salvie, & consolida.* Tempore inunctionis admiscendum est aliquid *ol. nucis myrist. per express. vel ol. lumbricorum terrestr. aut Adipis humani.* Atque hæc de medicamentis externis.

FINIS.

caſſich.
d. alb.

& ap-
Aliqui
nt, &
ii po-
gula-
empe
deor-
Coc-
Nos
bi in-
crura
infe-
pra
reio-
uperi-
prio-
re.
litate
at ex
, &
lida.
ali-
brico-
hæc

